

NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
Rendészettudományi Doktori Iskola

Beke József

**A terrorelhárítás kialakulása és fejlődése Magyarországon a
hidegháborúban a „C-79-es” akta tükrében**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Boda József

nemzetbiztonsági ny. vezérőrnagy

.....

BUDAPEST, 2022

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	6
A TÉMAVÁLASZTÁS AKTUALITÁSA, INDOKOLÁSA	8
A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA.....	9
KUTATÁSI HIPOTÉZISEK	10
KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK	11
A KUTATÁS MÓDSZERTANA	12
A KUTATÁSI TERÜLET TUDOMÁNYTANI BESOROLÁSA.....	17
A FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE	19
1. ELMÉLETI ALAPOK.....	22
1.1 Néhány alapfogalom tisztázása	22
1.2 A terrorizmus.....	26
1.2.1 A terrorizmus fogalmi problematikája.....	27
1.2.2 A terrorizmus fajtái	31
1.2.3 A terrorizmus „négy hulláma”	34
1.2.3.1 Anarchista hullám.....	34
1.2.3.2 Gyarmatosítás elleni hullám	35
1.2.3.3 Újbaloldali hullám	36
1.2.3.4 Vallási terrorhullám.....	39
1.3 A terrorelhárítás elméleti modellje.....	40
1.3.1 A terrorelhárításról általában	41
1.3.2 Terrorelhárító tevékenység	45
1.3.3 A terrorelhárítás szintjei.....	47
1.3.4 A terrorelhárítás információszerzési lehetőségei és képességei	48
1.3.5 Adatok feldolgozása, elemzés-értékelés	51
1.3.6 Rendőrségi terrorelhárítás - felszámolás.....	52
1.3.7 A legitim fizikai erőszak alkalmazásának állami monopóliuma	57
1.4 A terrorizmus magyar büntetőjogi története és fejlődése.....	58
1.4.1 A Csemegi-kódex, a kezdeti időszak	60
1.4.2 A nemzetközi egyezmények által generált jogalkotási kötelelem időszaka	62
1.4.3 A terrorcselekmény kezdeti szabályozásának ideje	64
1.4.4 A hatályos, a tulajdonképpen, modern értelemben vett terrorcselekmény tényállás megalkotásának időszaka.....	67

1.5 A hidegháború jellemzői, szakaszai	70
1.5.1 A hidegháború befejezésének társadalmi és politikai háttere	74
1.5.2 Magyarország a hidegháború éveiben	76
1.6 A fejezet összefoglalása, következtetések levonása.....	79
2. A TERRORELHÁRÍTÁS KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE	
MAGYARORSZÁGON 1945-1990 KÖZÖTT	82
2.1 A magyar államvédelem 1945 és 1953 között	83
2.2 Az Államvédelmi Hatóság és a Politikai Rendőrség 1953 és 1962 között	88
2.3 Belügyminisztérium II. Politikai Nyomozó Főosztály.....	90
2.4 A III. Főcsoportfőnökség 1963 és 1990 között	91
2.5 A III. Főcsoportfőnökség szervezeti felépítése a megalapítását követően:	92
2.6 Szabotázselhárítás Magyarországon	97
2.7 Magyarország terrorfenyegetettsége a hidegháború alatt.....	99
2.7.1 A Ferihegyi úti robbantás.....	103
2.7.2 Belföldi repülőjáratok eltérítése (légi jármű hatalomba kerítése).....	104
2.7.3 A Berni Magyar Nagykövetség elleni támadás	105
2.7.4 A MALÉV Varsói és Prágai járatainak hatalomba kerítése	106
2.7.5 Az „Arab Élcsapat Szervezet" fenyegető levele Kádár Jánosnak és a magyar hatóságoknak	107
2.7.6 A Kolumbiai nagykövet elleni budapesti merénylet.....	112
2.7.7 A Kádár-rezsim viszonya a terrorizmushoz.....	112
2.8 Összegzés, következtetések.....	117
3. TERRORELHÁRÍTÓ OSZTÁLY MEGALAPÍTÁSA A CARLOS-CSOPORT	
MAGYARORSZÁGI MŰKÖDÉSÉNEK TÜKRÉBEN.....	119
3.1 A Carlos csoport legismertebb tagjai	119
3.2 Carlos, a Sakál.....	119
3.3 Magdalena Kopp	122
3.4 Johannes Weinrich	124
3.5 A Kőolaj-exportáló Országok Szervezetének miniszterei elleni támadás Bécsben.....	126
3.6 Arab Fegyveres Küzdelem Szervezete – Az Arab Forradalom Karja	128
3.7 A Sakál elfogása.....	130
3.8 A magyar terrorelhárítás megalakulása és működése	131
3.9 A Carlos-csoport tevékenysége hazánkban.....	133

3.10 Együttműködés terrorellenes ügyekben a magyar és keletnémet állambiztonsági szolgálatok között.....	147
3.10.1 Az együttműködés jogi és intézményi keretei és formái	148
3.10.2 Az együttműködés gyakorlati oldala	149
3.11 A Carlos-csoport kapcsolata más titkosszolgálatokkal	151
3.12 Operatív erők, eszközök és módszerek alkalmazása a C-79 fedőnevű ügyben	154
3.13 Az operatív munkát szabályozó normák a III. Főcsoportfőnökségnél.....	155
3.14 A Carlos-csoport feldolgozása során alkalmazott konkrét operatív erők, eszközök, módszerek és intézkedések.....	160
3.15 Összegzés, következtetések.....	168
4. A MAGYAR RENDŐRSÉG KÜLÖNLEGES TERRORELHÁRÍTÓ SZOLGÁLATÁNAK KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE 1973-1990 KÖZÖTT	171
4.1 Nemzetközi kitekintés	171
4.2 A magyar rendőrség terrorelhárítási képességének kezdetei	172
4.2.1 Különleges rendőri alakulat 1947-ben	173
4.2.2 A BM Karhatalom speciális rendőri tevékenysége.....	173
4.3 A balassagyarmati túszejtés	174
4.4 Az akciószakaszok megalapítása Magyarországon.....	178
4.5 A Ferihegyi nemzetközi repülőtérre vonatkozó terrorizmus elleni feladatok.....	183
4.6 Az Akció Alosztály létrehozása és feladatai	184
4.7 A Komondor Terrorelhárító Szolgálat megalakulása, felépítése és feladatrendszere...	185
4.7.1 Felszámolók/rohamcsoporthozók	195
4.7.2 Mesterlövészek	195
4.7.3 Műszaki felszámoló	197
4.7.4 Speciális elfogókutya-vezetők	198
4.8 A Tűzszerész Szolgálat megalapítása és fejlődése.....	199
4.9 A megyei akciócsoportok létrehozása.....	203
4.10 A rendőrség speciális szolgálati ágainak működését szabályozó jogszabályok	204
4.11 A terrorelhárító rendőri egységek részvétele a Carlos-csoport operatív feldolgozásában.....	206
4.12 Összegzés, következtetések.....	207
5. A KUTATÓMUNKA ÖSSZEGZÉSE	209
5.1 Összegzett következtetések	209
5.2 Új tudományos eredmények.....	213

5.3 Ajánlások, a kutatási munka gyakorlati hasznosíthatósága	214
FELHASZNÁLT IRODALOM	216
1. Publikációk, tudományos munkák, tanulmányok.....	216
2. Hazai jogszabályok, szervezetszabályzó belső normák, szervezeti anyagok.....	222
3. Levéltári források	223
4. Internetes források	225
A SZERZŐ TÉMÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE	236

"Aki nem ismeri a múltját, nem értheti a jelent,
amely a jövőnek a hordozója!"

- Tamási Áron -

BEVEZETÉS

Mindenki emlékezetébe bevésődtek a képek arról, ahogy 2001. szeptember 11-én a repülőgépek becsapódtak a World Trade Center New York-i ikerternyáiba, majd valamivel később a Pentagon épületébe Washingtonban. Elborzadva és hitetlenkedve néztük a felvételeket, melyek azóta a terrorizmus rombolásának egyik jelképévé váltak. Pedig amit láttunk, az csak a módszer és a pusztítás mértéke miatt jelentett újdonságot. Maga a cselekmény nem újkeletű dolog, mert a terrorizmus gyakorlatilag egyidős az emberiséggel, az emberi társadalmak kialakulásával. Mióta szervezett társadalom létezik, azóta vannak olyan csoportok is, amelyek saját céljaik elérése vagy éppen vallási, politikai ideológiájuk elfogadtatása érdekében alkalmaznak erőszakot, hajtanak végre brutális cselekményeket egyének vagy csoportok, illetve a társadalom ellen. Ha a jelenkor tendenciáit megfigyeljük, akkor beláthatjuk, hogy ezzel a jelenséggel a jövőben is szembe kell néznünk.¹

Miközben néztük az égő és összedőlő ikerternyokat, arra gondoltunk, hogy milyen szerencse, hogy távol élünk ettől a borzalomtól. Jó, hogy Magyarország Európa szívében fekszik, így a világpolitikában és világgazdaságban betöltött viszonylag szerény szerepünk miatt nálunk ilyen súlyos terrortámadás nem fordulhat elő. Mi biztonságban élünk, nálunk nem élnek vagy éltek terroristák. A megállapítás egyik felével egyet is érthetünk. Nagyobb volumenű terrortámadásra – véleményem szerint – valóban nem kell számítanunk. Azonban emlékezzünk csak 1991. december 23-ra, amikor a Szovjetunióból Izraelbe kivándorolni kívánó zsidók autóbusza ellen követett el robbantásos merényletet a német Vörös Hadsereg Frakció (RAF) nevű, szélsőbaloldali terrorszervezet.² De említhetném az Országház vagy a Mátyás-templom elleni robbantásos merényleteket,³ melyek elkövetőit a mai napig nem sikerült

¹ CRENSHAW Martha: The causes of Terrorism. (Program in Political Science of the City University of New York 1981., George C. Marshall European Center for Security Studies, Program on Terrorism and Security Studies 2011. 06. 24.-07.29 tanulmánykötet. Garmisch-Partenkirchen, Németország).

² Az esetet egy későbbi fejezetben bővebben kifejtem.

³ 1994. július 23. – Budapesten a Mátyás-templom Halászbástya felőli oldalánál időzített bomba robbant. Személyi sérülés nem történt, de jelentős anyagi kár keletkezett 1994. június 11-én szintén egy időzített szerkezettel berobbantották az Országház 19-es kapuját. Személyi sérülés itt sem történt, a kapun kívül jelentős kár nem keletkezett a Parlament épületében. (Robbantásos merényletek Magyarországon <https://index.hu/bulvar/merenyletkr/>, letöltve: 2022.02.20.)

egyértelműen beazonosítani, de azok biztosan nem csak az adott korszak maffialeszámolásai közé sorolhatóak. Ugyanígy máig megoldatlan a '90-es évek második felének legtöbb robbantásos merénylete, melyeket elsősorban akkori kormánypárti (Fidesz, Kiszgazda Párt) politikusok ellen követtek el. A közelmúltból megemlíthetjük a néhány éve felszámolt Magyarok Nyilai⁴ nevű szervezetet, amely vezető (elsősorban szocialista) politikusok ellen tervezett és készített elő robbantásos merényleteket. Végül, de nem utolsó sorban szintén ebbe a körbe tartozik a 2016. szeptember 24-én történt Teréz körúti robbantás⁵.

Ha a történelmünkbe messzebbre is visszatekintünk, akkor azt is láthatjuk, hogy a rendszerváltást megelőzően is történtek olyan cselekmények hazánkban, melyek a terrorizmus témakörébe tartoznak. Gondolok itt például a biatorbágyi viadukt 1931-ben történt felrobbantására⁶, az 1973-as balassagyarmati túsziárára⁷ vagy éppen az 1989. február 17-én történt budapesti metróróbbantásra.⁸ A kérdéskört jobban megvizsgálva azt is láthatjuk, hogy a hidegháború éveiben több terrorista szervezet is pihenőnek, illetve logisztikai helynek, támadásaira felkészülő állomásnak használta Magyarországot. Tették mindezt a magyar kormány és titkosszolgálatok tudtával. Az értekezésben arra keresem a választ, hogy milyen

⁴ A szervezetről és a hozzá kapcsolható terrortámadásokról bővebben: https://mandiner.hu/cikk/20100927_vadat_emeltek_budahazy_es_a_magyarok_nyilai_ellen (letöltve: 2021.09.08.)

⁵ A Teréz körúti robbantás 2016. szeptember 24-én 22 óra 36 perckor történt Budapesten, a Teréz körút 4. szám alatti, felújításra előkészített, üres üzlethelyiség bejáratánál. A terrortámadásban két rendőr – Andirkó Szabina és Vantara László törzsőrmesterek – sérültek meg életveszélyesen. A támadással vádolt P. László Gergelyt Keszthelyen fogta el a Terrorelhárítási Központ műveleti egysége. Tettéért P. László Gergelyt életfogytiglani szabadságvesztésre ítélték. <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsaru-magazin/a-hosok-visszatertek-0> (letöltve: 2021.08.02.)

⁶ 1931. szeptember 13-án éjszaka 0 óra 20 perckor a biatorbágyi viaduktról a mélybe zuhant a Budapest-Bécs között közlekedő, menetrend szerinti nemzetközi gyorsvonat mozdonya és első hat kocsija. Az ügyben széleskörű nyomozást folytattak a korabeli hatóságok, melyek kiderítették, hogy merénylet történt. A síneken robbantóaknát helyeztek el, amely az elhaladó második-harmadik kocsi alatt robbant fel. A merénylet következtében 22 ember vesztette életét, 17-en pedig megsebesültek. A nyomozás során viszonylag hamar feltűnt a roncoknál egy Matuska Szilveszter nevű ember, aki bekötött fejjel, zavartan viselkedett, viszont az utaslista átnézésakor nem volt az utasok között. Nagyon hamar kiderült az is, hogy a terrortámadás elkövetési módszere, valamint a felhasznált robbanóanyag fajtája is megegyezik egy-egy korábbi, szintén 1931-ben történt osztrák és német robbantásával. Egy héttel a biatorbágyi robbantást követően Matuska Szilveszter Bécsben feladta magát és magára vállalta mindhárom terrorcselekmény elkövetését. Ausztriában 6 év börtönt kapott, míg hazánkban a tettéért halálra ítélték. Az osztrák hatóságok a 6 év letelte után kiadták Magyarországnak az elkövetőt azzal a feltétellel, hogy a halálos ítéletet életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatják a magyar hatóságok. A terrortámadás elkövetésének hátterét a mai napig nem sikerült felderíteni. 1944-ben, amikor a harcok elérték a Váci Fegyházat, néhány rabtársával együtt Matuskának sikerült megszöknie. További sorsa ismeretlen maradt. (az esetről bővebben: VÁRNAI Gyula: A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen, Hadtörténelmi Levéltári Kiadványok, Paktum Nyomdaipari Társaság Budapest, 2002)

⁷ Az esetet egy későbbi fejezetben bővebben kifejtem.

⁸ 1989. február 17-én, Budapesten az Astoria és a Deák tér között közlekedő metrószerelvényben házi készítésű robbanószerkezet robbant. Személyi sérülés nem történt, de jelentős anyagi kár keletkezett. Az elkövető személye és indítéka azóta is ismeretlen. Forrás: <https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/politikai-robbantasok-elevules-elott-3980135/> (letöltve: 2021.08.02.)

szintű volt az együttműködés a magyar hatóságok és külföldi terrrorszervezetek között, valamint hazai megjelenésük hogyan hatott a terrorelhárítás kialakulására és fejlődésére.

A TÉMAVÁLASZTÁS AKTUALITÁSA, INDOKOLÁSA

Az értekezés aktualitását az adja, hogy ha megfigyeljük azokat a jelenkorban is zajló társadalmi folyamatokat, amelyek alapvetően változtathatják meg egy társadalom szerkezetét, összetételét, gondolkodását, melyek egyenként és összességében is politikai folyamatokat befolyásolnak (pl. migrációs folyamatok), és azt összevetjük a vizsgált korszak egyéb politikai folyamataival, rengeteg hasonlóságot tapasztalunk. Gondolok itt elsősorban arra, hogy a hidegháború derekán elkezdődött vagy már javában zajló politikai és társadalmi események és változások (diáklázadások, baloldali mozgalmak megerősödése, gyarmatok függetlenedése vagy függetlenségi törekvései, lokális háborúk, mint az arab-izraeli stb.), olyan szintű biztonsági változásokat generáltak, amelyek hatására kialakultak új, addig nem létező rendészeti feladatok és speciális egységek – különleges feladattal, a rendvédelemben addig nem ismert vagy alkalmazott módszerekkel, taktikai eljárásokkal. Ha képesek vagyunk ezeket a társadalmi, kriminológiai folyamatokat időben felismerni, helyesen értelmezni és erre proaktívan reagálni, akkor nem az események után „kullogunk”, hanem akár a káros folyamatokat is képesek lehetünk megelőzni. Ha a példánkban említett migrációnál maradunk, láthatjuk, hogy több (nyugat-)európai országban jelentős számú (migrációs háttérű) kisebbség él, akiknek vallási, kulturális háttere jelentősen eltér a többségi (európai) társadalométól. Ez már napjainkban is egyre több társadalmi, politikai és közbiztonsági feszültség forrása, és ezzel a jövőben is folyamatosan számolni kell. Ha a káros folyamatokat nem látjuk előre, nem ismerjük fel időben, akkor adott esetben már nemcsak a terrorizmus jelenségével kell szembenéznünk, hanem potenciálisan nagyobb méretű erőszakos tüntetések, vagy lázadások lehetőségével is. Mindemellett ki kell emelnünk, hogy a Magyar Honvédség, a Magyar Rendőrség, a Terrorelhárítási Központ szakemberei missziós területeken, azaz olyan helyszíneken hajtanak végre szolgálati feladatot, ahol a terrorveszély valós fenyegetésként fennáll.

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A rendszerváltást követően több napilap címlapon hozta le a hírt, mely szerint Carlos, a hírhedt terrorista éveket töltött Magyarországon, melyhez a magyar állambiztonsági szervek asszisztáltak. Horváth Balázs⁹, akkori belügyminiszter, illetve Nagy Lajos¹⁰, a rendszerváltás után létrehozott Nemzetbiztonsági Hivatal első főigazgatója belső vizsgálatot indított annak megállapítására, hogy az Állambiztonsági Szolgálatok hogyan és milyen mértékben voltak érintettek abban, hogy Carlos és csoportja Budapesten bujkált, illetve itt készült fel több terrorcselekményre, többek között a müncheni Szabad Európa Rádió elleni merényletre is. A belső vizsgálat során a megbízott ügyészek áttanulmányozhatták a teljes C-79-es dossziét. A vizsgálat végén az ügyészek egyértelműen megállapították, hogy a rendelkezésükre bocsátott dokumentumok alapján nem emelhető vád senki ellen amiatt, hogy segítették volna Carlos és csoportjának tagjait.

Az akkor MDF¹¹-kormány félhivatalos magyarázata szerint a Carlos-ügy teljes nyilvánosságra hozatala jelentősen megnövelte volna Magyarország terrorfenyegetettségét. Mégpedig azért, mert ebben az időszakban Carlos még szabadlábon volt. Néhány kutató és történész inkább azt feltételezte, hogy a kormány inkább azt nem szerette volna kitergetni, hogy a Carlost esetlegesen segítő hivatalos személyek egy része még akkor is hivatalban állt.¹² Mindenesetre a hazai hatóságok által az NDK-beli társszerveinek, a STASI-nak rendszeresen átadott dokumentumok elérhetőek a történészek és a rendészeti kutatók számára is, így az események tulajdonképpen részben rekonstruálhatóak.

Kutatásom során arra kerestem választ, hogy milyen szintű volt az együttműködés a magyar hatóságok és külföldi terrorszervezetek között. A legismertebb terrorszervezet, illetve terrorista, aki 1979 és 1986 között huzamosabb ideig működött, illetve élt Budapesten, Carlos¹³ és „Az Arab Fegyveres Küzdelem Szervezete – Az Arab Forradalom Karja” nevű szervezete volt. A „Sakál” – ahogyan a legtöbben ismerik – és terrorszervezetének magyarországi történetén és működésén keresztül szeretnék választ kapni, illetve adni arra a kérdésre, hogy

⁹ Horváth Balázs (Budapest, 1942. augusztus 13. - Veszprém, 2006. július 2.) ügyvéd, politikus, az Antall-kormány első belügyminisztere.

¹⁰ Nagy Lajos (1938–2006). A Nemzetbiztonsági Hivatal elnöke, később főigazgatója 1990. március 1-jétől szeptember 9-ig. 1990. szeptember 10-ével nyugállományba vonult, később magánnyomozóként dolgozott. 2005 februárjában nyugállományú vezérőrnaggyá léptették elő.

¹¹ MDF – Magyar Demokrata Fórum – 1990-ben az első szabad választások után alakított többségi kormányt Magyarországon, Antall József vezetésével.

¹² Ó Pál: A krónikás terrorista. Beszélő online, Évfolyam 6, Szám 6, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-kronikas-terrorista> (letöltve: 2015.05.19.)

¹³ Ilich Ramirez Sanchez, szül. Caracas (Venezuela), 1949. október 12., fedőneve Carlos a „Sakál” (SCHRÖM, Oliver: A Sakál árnyékában (Carlos és a nemzetközi terrorizmus), Kairosz kiadó 2002).

megtűrt vagy támogatott státusszal „élvezhették-e” a terroristák az itt-tartózkodást. Továbbá, hazánkban tartózkodásuk hogyan befolyásolta a hazai terrorelhárítás kialakulását, fejlődését? Miképp hatott a terrrorszervezetek megjelenése az intézményesített magyar terrorelhárítás kialakulására, fejlődésére? Az értekezésben két részre bontom a terrorelhárítás fejlődéstörténetét. Egyrészt bemutatom az állambiztonsági szolgálatoknál létrehozott terrorelhárítást, mely a korszakban a terrorizmussal kapcsolatos „hírszerzési” és elhárítási feladatokért volt felelős. Szintén bemutatom a rendőrségnél kialakított különleges szolgálati ág, a rendőrségi terrorelhárítás kialakulását, fejlődéstörténetét, amely elsősorban a felszámolási (bevetési) feladatok végrehajtásáért volt felelős.

Az értekezést úgy építettem fel, hogy a témában minden jelentős körülményről sikerüljön néhány gondolatot vagy fontos információt közölnöm. Az elméleti részben olyan alapokat fektetek le, melyek a terrorizmus fogalmi problematikájával, a terrorelhárítás elméletével kapcsolatosak. Mindezek mellett elengedhetetlen része a témának a terrorizmus hazai büntetőjogi szabályozás-történetének az áttekintése. Röviden bemutatom továbbá a korszakot világpolitikai és hazai nézőpontból egyaránt. Elemezni fogom az állambiztonsági szervezetek történetét és fejlődését, hogy jobban megértsük, miért azok a döntések születtek a terrrorszervezetekkel, főként a Carlos-csoporttal kapcsolatban, amelyeket a döntéshozók meghoztak, és ezeket elemezni is fogom. Részletesen bemutatom továbbá a Carlos-csoportot, annak legismertebb merényleteit, valamint magyarországi tartózkodásainak körülményeit. Végül, de nem utolsó sorban a magyar rendőrség különleges szolgálati ágának fejlődéstörténetét fogom elemezni. Nemzetközi kontextusba helyezve a hazai rendőrségi különleges szolgálat kialakulását és fejlődését, megállapíthatjuk, hogy nálunk is egy jelentős, addig nem tapasztalt elkövetési magatartás volt az iniciális körülmény.

KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

1.) A társadalmi és politikai folyamatok és változások alapján megjósolható bizonyos kriminális jelenségek megjelenése vagy megszűnése az adott társadalomban. Ebből következik, hogy a hidegháború hazai és nemzetközi társadalmi, valamint politikai viszonyai jelentősen hatottak a magyar terrorelhárítás megalapítására és működésére.

2.) A magyar rendvédelem és rendészet a terrorelhárítás szakterületén a rendszerváltozás előtt jellemzően reaktív és nem proaktív szerepet töltött be.

3.) A rendszerváltás előtti időszak gyakorlati tapasztalatai alapján a Kádár-kormány, illetve a korszak politikai és rendészeti vezetői ellen lehetséges lett volna a nemzetközi terrorizmus támogatása miatt büntetőeljárás megindítása.

KUTATÁSI CÉLKITŰZÉSEK

- Általánosan meghatározott célom annak elemzése és bemutatása, hogy a rendszerváltást megelőzően a világban és Magyarországon végbement társadalmi és politikai folyamatok a magyar rendvédelmet milyen új kihívások elé állították, amelyek az intézményesített terrorelhárítás kialakulásához vezettek.
- A kutatásom kezdetén áttanulmányoztam a témában korlátozottan rendelkezésre álló szakirodalmat. A forráselemzéseim alapján azt a célt tűztem ki, hogy egy kvalitatív, rendszerező jellegű kutatást végzek, mely a magyar terrorelhárítás történetének áttekintésével feltárja ennek a speciális rendvédelmi ágának a kialakulását, működését és fejlődését.
- Személyes célom, hogy a kutatásom és annak eredményei szakmai alapot nyújthassanak a magyar terrorelhárítás történetét bemutató és feldolgozó oktatás segédanyag létrehozásához a Nemzet Közszolgálati Egyetem tanszékeinek együttműködésével, melyet a jövő rendvédelmi, nemzetbiztonsági és katonai szakemberei, ezen belül is terrorelhárító tisztjei használhatnak.
- További személyes célkitűzésem, hogy a kutatási területemet érintően megszerzett elméleti tudásomat és a szakterületen eltöltött éveim során kialakult gyakorlati ismereteimet ötvözzem, szintetizáljam. Kutatási eredményeimet, a terrorelhárítás kialakulását és fejlődésének történetét szakmai publikációk formájában elérhetővé és megismerhetővé tegyem a jelenkor rendvédelmi, nemzetbiztonsági és katonai szakemberei számára.

A KUTATÁS MÓDSZERTANA

Tekintettel az általam kutatott témára, kvalitatív módszereket alkalmaztam a kutatásom során egymással párhuzamosan is:

- A téma hazai és külföldi – nyelvismeretem okán elsősorban angol és német nyelvű – szakirodalmának feldolgozása. Ennek keretében megvizsgáltam az olyan bel- és külpolitikai összefüggéseket, amelyek Magyarországon az intézményesített terrorelhárítás kialakulásához vezettek. A releváns szakirodalom tanulmányozása és feldolgozása során analízis és szintézis alkalmazásával a kutatási téma egészét elméleti és gyakorlati részekre is bontottam. Az ennek segítségével kapott részismereteket egységes egészzé kapcsoltam össze.
- A feldolgozott szakirodalmat részletesebben mutatom be egy külön alfejezetben.
- Kutatást végeztem az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában, ahol a napi operatív jelentések mellett áttanulmányoztam a témám szempontjából releváns és minősítés alól feloldott parancsokat, utasításokat is. Átvizsgáltam minden olyan iratot, mely a II. Csoportfőnökségen belül a VIII. (Terrorellenes Osztály) megalakulásával, annak feladatrendszerével kapcsolatos. Áttanulmányoztam minden olyan operatív jelentést, összefoglaló jelentést vagy vezetői tájékoztatót, mely a „Carlos-csoport” magyarországi tevékenységével kapcsolatos és jelenleg kutatható. A Történeti Levéltárban végzett tudományos kutatásról az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról szóló 2003. évi III. törvény 4.§-a rendelkezik:
4. § (1) A Levéltár a tudományos kutatást akkor engedélyezi, ha a kutató eleget tesz az Ltv. 24. § (3) bekezdésében vagy 24/A. § (1) bekezdésében foglalt követelményeknek, továbbá a kérelméhez csatolja részletes kutatási tervét és – ha azzal rendelkezik – publikációs jegyzékét. A tudományos kutató a Levéltárban kezelt iratokban foglalt adatokat a (2) és (3) bekezdésben meghatározott korlátok között megismerheti, és az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló törvénynek a tudományos kutatás céljára való adatkezelésre vonatkozó előírásai szerint felhasználhatja.¹⁴ A kutatás és publikálás során a jogszabályi rendelkezéseket betartottam.

¹⁴ 2003. évi III. törvény az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról 4.§. (1)

- Kutatást végeztem a Magyar Nemzeti Levéltárban. Az állambiztonsági szolgálatok a kiemelt ügyekről folyamatosan tájékoztatták a párt vezetőit, a politikai döntéshozókat. A C-79-es akta titkosítását nem oldották fel a mai napig sem, azonban a tájékoztatási kötelezettség miatt a megfigyelések és elemzések eredményeit megküldték a pártközpontba. Ennek köszönhetően lehetőségem volt arra, hogy minden olyan iratot áttanulmányozzak, amely a „Carlos-csoport” vagy egyéb terrorszervezet (Abu Nidal, Japán Vörös Hadsereg) magyarországi tevékenységével, kapcsolatrendszerével vagy megfigyelésük körülményeivel kapcsolatos. A témából adódóan ez jellemzően az 1975-1989 közötti időszakra esik. A Levéltárban arra is lehetőségem volt, hogy az ott kutatható iratokon keresztül a magyar rendőrség terrorfelszámolói képességének kialakulási körülményeit és fejlődését is áttanulmányozzam a balassagyarmati túszerében is keresztül.
- Kutatást folytattam a Berlieni STASI¹⁵ archívumban a BStU-ban¹⁶ és a Lengyel Nemzeti Emlékezet Bizottság irattárában. A kutatásom előkészítése során tudomásomra jutott, hogy a magyar állambiztonsági szervek a „Carlos-csoport” feldolgozása során keletkezett információk egy részét megküldték a keletnémet és a lengyel állambiztonsági szervezeteknek is. A berlini fal leomlását követően a német hatóságok gyakorlatilag teljes egészében kutathatóvá tették a STASI-aktákat. Áttanulmányoztam a BStU-ban a „SEPARAT” fedőnevű több ezer oldalas aktát. Ebben érdekes magyar vonatkozásokat találtam, melyeket a dolgozatomban a későbbiekben részletesen be is mutatok. Meg kell azonban említenem azt is, hogy a német hatóságok sem tették teljes egészében kutathatóvá a teljes aktát. Olyan iratok titkosítása továbbra sincs feloldva, amelyek egyértelműen bizonyítanak a keletnémet (továbbá a román kivételével a többi kelet-európai) titkosszolgálat és a Carlos vezette terrorszervezet szoros együttműködését, esetleg támogatását. Mint említettem, az iratok hozzáférhetősége Berlinben sem teljes. Ez köszönhető egyrészt a rendszerváltást közvetlen megelőzően már Kelet-Németországban is zajló iratmegsemmisítési hullámnak. Másrészt a rendszerváltás kori berlini tüntetések során az állambiztonsági épületek elfoglalásáról készült képek és videofelvételek tanulsága szerint a folyosókon bokáig papírban

¹⁵ Ministerium für Staatssicherheit, röviden STASI, az egykori Német Demokratikus Köztársaság (NDK) állambiztonságért felelős központi államigazgatási szerve.

¹⁶ Bundesbeauftragte für die Stasi-Unterlagen (BStU)

gázoltak a tüntetők. Mindezek tehát arról tanúskodnak, hogy az egykori állambiztonsági szervek ránk maradt iratainak „teljessége” nemcsak Magyarországon kérdéses.¹⁷ Az egykori keletnémet állambiztonsági múlttal való szembenézést, valamint a fennmaradt iratok kezelését az 1990-ben elfogadott, 1991-ben hatályba lépett, az egykori Német Demokratikus Köztársaság állambiztonsági szerveinek iratairól szóló törvény szabályozza. A törvényt keletkezése óta nyolc alkalommal, legutóbb 2011 decemberében módosították. A jogszabály első paragrafusa négy pontban határozza meg a levéltár célját:

- 1.) egyéni hozzáférés biztosítása az egykori állambiztonsági iratokban fennmaradt személyes adatokhoz (hogy ki-ki megismerhesse, milyen hatással voltak sorsának alakulására a titkosszolgálatok)
- 2.) az egyének jogainak védelme az iratokban található személyes adataik illetéktelen felhasználásától
- 3.) elősegíteni és támogatni az állambiztonsági szolgálat tevékenységének történeti, politikai és jogi feltárását, újraértékelését
- 4.) köz- és magánintézményeknek a jogszabály céljaival összhangban lévő információkkal való ellátása.¹⁸

- Kutatást folytattam a Lengyel Nemzeti Emlékezet Bizottság irattárában is, melyben nagy segítségemre volt Magyarország Varsói Nagykövetsége. A lengyelek ugyan nem tették kutathatóvá a teljes állambiztonsági anyagot, azonban a Carlos-csoport feldolgozása során keletkezett iratok egy része, főként a magyar társzervektől kapott információk és anyagok – mintegy 350 oldal – kutathatóak. Ezek az adatok elsősorban a Carlos-csoport felépítésére, illetve kapcsolatrendszerére vonatkoznak és a Hamvas Intézet honlapján¹⁹ is megtalálhatóak. Új adatokat, iratokat ezeken kívül nem találtam. Lengyel vonatkozásban is igaz, amit itthon és Németországban tapasztaltam: a szembenézés a múlt egy részével (a Carlos-csoport működésével és állambiztonsági viszonyrendszerével), még mindhárom érintett országban továbbra is kényes kérdésnek számít.

¹⁷ CSEH Gergő Bendegúz: Stasi-iratok – kvázinyilvánosság, Gondolatok az egykori keletnémet állambiztonsági források kezelése kapcsán. Betekintő 2012/2.

https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2012_2_cseh.pdf (letöltve: 2018.03.19.)

¹⁸ CSEH Gergő Bendegúz: Stasi-iratok – kvázinyilvánosság, Gondolatok az egykori keletnémet állambiztonsági források kezelése kapcsán. Betekintő, 2012/2.

https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2012_2_cseh.pdf (letöltve: 2018.03.19.)

¹⁹ http://www.hamvasintezet.hu/uploads/assets/files/BU_0_1304_363.pdf (letöltve: 2018.11.10.)

- A kutatási módszerem egyik legfontosabb eleme az „Oral History”. Lehetőségem volt ugyanis arra, hogy interjút készítssek a II. Csoportfőnökség VIII. (Terrorelleni) Osztályának egykori vezetőjével, Dr. Varga Józseffel, illetve a Csoportfőnökség még életben lévő munkatársaival, akiknek rálátása volt a Carlos-ügyre. Sajnálatos módon azonban többen az interjú készítése előtt lemondták a találkozót arra való hivatkozással, hogy az ügy jelentős része a mai napig minősített, ők pedig még gondatlanul sem szeretnék titoksértést elkövetni. Interjút készíthettem Liszkai Lászlóval²⁰ is, aki több könyvet is írt, több dokumentumfilmet forgatott a Sakálról, és emiatt legalább ötven alkalommal járt bent nála a börtönben. A rendőrség felszámolói képességének kialakulásáról és fejlődéséről sikerült interjút készítenem B. János nyugalmazott rendőr alezredessel, aki közel harminc évet szolgált felszámolóként, csoportparancsnokként és kiképzőként az akciószakaszokban, az Akció Alosztályon és a Komondor Terrorelhárító Szolgálatnál. A kutatásom során szerettem volna interjút készíteni a „Sakállal” is, azonban a Magyarországra akkreditált francia belügyi attasé, a DGSI²¹ munkatársa nem reagált a megkeresésemre. Liszkai Lászlón keresztül Carlos jelezte, hogy hajlandó néhány írásban feltett kérdésekre válaszolni. A kérdéseket és a „Sakál” válaszait Liszkai úr vitte be és hozta ki a börtönből, amikor 2021. augusztus végén meglátogatta. Tekintettel a hatályos jogszabályi követelményekre, a minősített adat védelmével és a személyiségi jogi rendelkezésekkel összhangban kívánom az általuk elmondottakat (beleegyezésükkel) a dolgozatomban felhasználni. Tekintettel a témára és a körülményekre, többnyire zárt kérdéseket alkalmaztam, azonban Carlos esetében nyitott kérdést²² is feltettem, mert kíváncsi voltam a véleményére a magyar terrorelhárító szolgálat működésével kapcsolatban.

- Végül, de nem utolsó sorban kutatást folytattam a Magyar Televízió (MTVA) archívumában is. 1990 és 1994 között ugyanis a Chrudinák Alajos által főszerkesztett „Panoráma” és „Hét” című műsorok (a már említett Liszkai László szerkesztésében) adásai közül több is foglalkozott a Sakál magyarországi tevékenységével. A riportok

²⁰ Liszkai László: író, újságíró. Több könyvet írt Carlosról, melyhez az adatgyűjtése során több tucatnyi interjút készített a Sakállal. Liszkai úr a mai napig engedéllyel rendelkezik arra vonatkozólag, hogy meglátogathassa Carlost Párizs melletti börtönében.

²¹ Direction Générale de la Sécurité Intérieure – a francia Belbiztonsági Igazgatóság

²² Az interjúkészítés szabályairól bővebben: HÉRA Gábor - LIGETI György: Módszertan. Társadalmi jelenségek kutatása. Osiris Tankönyvek. Osiris Kiadó. Budapest, 2006.

során megszólaltatták az állambiztonsági szolgálatok akkori vezetőit, külföldi elhárító szolgálatok volt tagjait és a téma külföldi szakértőit is, továbbá részleteket mutattak be Carlos egy leplezett meghallgatásáról, melyet a magyar állambiztonsági szervek munkatársai hajtottak végre Budapesten. A kihallgatást az állambiztonsági szolgálat munkatársai titokban rögzítették, és miután a rendszerváltást követően kiszivárgott, hogy Carlos a hidegháború idején évekig Budapesten tartózkodott, Petresevics András²³ rendőr ezredes, a III/II. Csoportfőnökség korábbi helyettese számolt be erről Chrudinák Alajosnak. Egy ismeretlen elhárítótiszt vitte be az akkori MTV székházba és adta át a felvételt Liszkai Lászlónak. Tekintettel arra, hogy az MTV nem rendelkezett olyan eszközzel, amely a felvételt le tudta volna játszani, ezért Liszkai László egy munkatársa vitte ki azt Bécsbe, ahol átvitették VHS-re. Az adás előtt röviddel érkezett vissza az osztrák fővárosból és már nem volt idő átnézni, megvágni, ezért fordulhatott elő, hogy a civil tolmács arca nem lett kitakarva. Emiatt az ő külügyi karrierje a felvétel nyilvánosságára hozatalát követően véget is ért. Miután az adás lement, az akkori elhárítás (feltehetőleg a Nemzetbiztonsági Hivatal) két tisztje jelent meg az MTV épületében és elvitte a kazettát. Arra hivatkoztak, hogy Líbiában megfenyegették a magyar nagykövetség két munkatársát és nemzetbiztonsági érdek, hogy több rész ne kerüljön adásba a Carlos meghallgatását bemutató felvételtől.²⁴ Ne felejtjük el, hogy ebben az időben Carlos még szabadlábon volt és előéletét ismerve valóban reális esélye állt fent a külföldi magyar érdekeltségek elleni támadásnak! Ismereteim szerint az eredeti felvétel eltűnt, máig nem került elő, de úgy gondolom, hogy jelenleg is a C-79-es aktában van.

A kutatás során két alapvető problémával kellett szembenéznem. Egyrészt az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti levéltárának anyagai elég szegényesek a C-79-es akta vonatkozásában. Ennek legfőképpen az az oka, hogy a III. Főcsoportfőnökség egyik jogutódja, a korábbi Nemzetbiztonsági, jelenleg Alkotmányvédelmi Hivatal irattárából a mai napig nem kerültek át (vagy csak töredékesen) a Carlos-csoport magyarországi működésével, hazai és nemzetközi kapcsolatrendszerével, valamint a magyar titkosszolgálatokhoz és politikai vezetéshez fűződő viszonyával kapcsolatos adatok, jelentések. Ez azért történhetett meg, mert

²³

https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13:::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:956908.ELETRAJZ (letöltve: 2022.01.25.)

²⁴ Interjú Liszkai Lászlóval 2022.02.19.

a mai napig egyetlen döntéshozó (politikai és szakmai) sem kezdeményezte még, hogy a releváns akták (C-79) titkosítását oldják fel és ezáltal kutathatóvá tegyék azokat.²⁵

Másrészt szembe kellett néznem azzal a speciális helyzettel, amit a COVID-19 járvány okozott. Amikor évekkkel ezelőtt nekiálltam a kutatásomat megtervezni, megszervezni és kutatni az értekezésem témáját, akkor még csak az előbbi nehézséggel számoltam. 2019-ben azonban (a többi kutatótársammal egyetemben) váratlanul szembe találtam magam a járvány miatti lezárások okozta nehézségekkel. Mindenki saját bőrén érezte/érzi, hogy a koronavírus járvány egyelőre szinte felmérhetetlen károkat okozott és okoz világszerte a nemzetgazdaságok minden ágában, kiemelten a szolgáltató ágazatokban. Kivétel ez alól természetesen a gyógyszeripar és az informatika egyes területei (elsősorban a távközlés). A másik, felmérhetetlen károkat elszenvedő áldozata a járványnak az oktatás és a legtöbb tudományos kutatási tevékenység. Oktatási intézményeket zártak be, melyek online oktatási formára tértek át a jelenléti oktatás helyett. Ennek hatékonyságáról a szakemberek még hosszasan fognak vitatkozni. A könyvtárak és levéltárak szintén kénytelenek voltak zárva tartani kapuikat a kutatók előtt. Szerencsére az intézmények döntő többsége azonban nagyon hamar képessé vált bevezetni az „online kutatás” lehetőségét. Külön ki kell emelnem, hogy a disszertáció érdekében tervezett és készített interjúim nagy részét kénytelen voltam telefonon vagy egyéb kommunikációs alkalmazáson (Viber) lefolytatni, hiszen az alanyok jelentős hányada időskorú, a COVID-19 szempontjából veszélyeztetett korcsoportba tartozik. Tekintettel arra is, hogy az értekezésem témáját illetően alapvetően levéltári forrásokra és az „oral history”-ra támaszkodtam, kénytelen voltam alkalmazkodni, a korábban önmagamnak felvázolt menetrendet és a kutatási módszertanomat is rugalmasan változtatni, valamint hozzáilleszteni a megváltozott körülményekhez.

A témában végzett kutatásaimat 2022. május 30-án, az értekezést 2022. június 14-én zártam le.

A KUTATÁSI TERÜLET TUDOMÁNYTANI BESOROLÁSA

A kutatási területem a társadalomtudományokon belül alapvetően a rendszertudomány tudományágába sorolható. A kutatási témám azonban interdiszciplináris, ugyanis több területen

²⁵A kor követelményének és szokásainak megfelelően a III. Főcsoportfőnökség iratait többnyire 90 évre titkosították. A titkosítás feloldására a titokgazda, megszűnt szerv esetén a jogutód szervezet vezetője jogosult, ha annak feloldását kezdeményezik. Esetünkben akkor lehetne a kérdéses jelentéseket vagy aktákat kutatni, ha az Alkotmányvédelmi Hivatalnál az arra illetékesek kezdeményeznék a titkosítás feloldását és a titokgazda (esetünkben az Alkotmányvédelmi Hivatal Főigazgatója) feloldaná az akták titkosítását.

is szervesen kapcsolódik más tudományágakhoz, elsősorban a történelemtudományhoz, hadtudományhoz, kriminológiához, valamint az állam- és jogtudományokhoz. Tehát dolgozatom is igazolja, hogy a multidiszciplináris rendészettudomány mára transzdiszciplináris (integrációs) tudománnyá vált. A rendészettudomány, mint integrációs tudomány a rendőri tevékenységet, mint összességet az egyes tudományos megoldási javaslatok komplexitásában vizsgálja.²⁶

Kapcsolódó tudományterület a történelemtudomány, hiszen az értekezés alapvetően egy speciális rendvédelmi ág kialakulását, fejlődésének történetét mutatja be. Mindemellett a kutatás témáját egyrészt történelmi kontextusba is helyezi azáltal, hogy részletesen bemutatja a hidegháborút, mint történelmi korszakot és politikai viszonyrendszert, ami nélkül a Carlos-ügyben hozott politikai és szakmai döntések is nehezen lennének értelmezhetők. Másrészt a történelmi kontextuson keresztül is érthetővé válik az (terror)elhárító szervezetek kialakulása, átalakulása és fejlődése. Harmadrészt a történelemtudomány egyik eszköze annak is, hogy a terrorizmus evolúciós folyamatát bemutassam, hogy azt jobban megérthessük.

Nagyon fontos kapcsolódó tudományterület a hadtudomány. A terrorizmus ellen küzdeni nemcsak rendvédelmi, de katonai eszközökkel és módszerekkel lehet, sőt egyes esetekben kell is. Ezek az eszközök és módszerek bizonyos esetekben, elsősorban például fegyveres felszámolás során, nem állnak távol egymástól. A disszertáció vállalkozik arra is, hogy röviden elhatárolja egymástól a terrorelhárítás és „antiterrorizmus” fogalomkörét, melyeket gyakran egymás szinonimájaként használnak a köznapi beszédben.

További fontos tudományterület továbbá a kriminológia, melynek segítségével tisztázni kívánom a terrorizmus fogalmi problematikáját, elhatárolását a szervezett bűnözéstől. Ennek a tudományágnak a segítségével lehet bemutatni továbbá azokat a titkos információgyűjtő eszközöket és módszereket, melyeket a III. Főcsoportfőnökség szervezeti egységei felderítő és elhárító munkájuk során a Carlos-csoport ellen is alkalmaztak.

Végül, de egyáltalán nem utolsó sorban szintén nagyon fontos tudományterület az állam- és jogtudomány. A római jogban megfogalmazott „nullum crimen sine lege nulla poena sine lege”²⁷ büntetőjogi alapelv alapján csak akkor lehet egy cselekményt szankcionálni, ha azt a törvény büntetni rendeli. Az értekezésben ennek megfelelően elemezni kívánom a „terrorcselekmény” és más kapcsolódó törvényi tényállások megjelenését és változásait a magyar büntetőjog rendszerében, elsősorban a Csemegi-kódextól napjainkig.

²⁶ BODA József, FINSZTER Géza, IMRE Miklós, KEREZSI Klára, KOVÁCS Gábor, SALLAI János: A rendészettudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányai. Államtudományi Műhelytanulmányok, 2016. évi 17. szám, Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, p. 13.

²⁷ Római jogi alapelv. Jelentése: „Nincs bűncselekmény törvény nélkül, nincs büntetés törvény nélkül”.

A FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

A kutatási témához kapcsolódóan lényeges elemnek tartom, hogy a disszertációban felhasznált releváns szakirodalmat – bár vázlatosan, de – külön fejezetben mutassam be. A választott szakirodalom összeállítása során törekedtem arra, hogy lehetőleg minden lényeges szakmai vélemény és körülmény bemutatásra kerüljön (pl. a terrorizmus fogalmi problematikája, állami/nem állami terrorizmussal kapcsolatos viták kapcsán is), illetve a téma szempontjából releváns is legyen. Az értekezés speciális tárgya már feltételez bizonyos szakirodalmi tájékozottságot, ennek ellenére külön fejezetben tisztázom az alapvető fogalmi kereteket. A kiválasztott szakirodalom összeállítása és felhasználása során különösen törekedtem arra, hogy a korábban kidolgozott és elfogadott elméleti modelleket és a legfontosabb kutatási eredményeket bemutassam és összevegyem egymással.

A fentiek alapján az általam választott releváns szakirodalom feltárásának és elemzésének kiemelt céljai:

- A kutatási területem szűkítése, pontosabb körülhatárolása, a kutatásom pontosabb feladatainak meghatározása, hipotézisek felállítása, igazolása vagy elvetése.
- A témát illetően a helyes és célravezető kutatási módszerek és eszközök kiválasztása, esetleges fejlesztési lehetőségek keresése.
- A kutatási eredményeim helyes értelmezése, más rendészeti kutatásokhoz való illesztése.

A kutatásom minden szakaszában törekedtem minden lényeges és ismert szakmai álláspont áttekintésére és a lehetőségek szerinti teljességre. Mindezek mellett természetesen figyelembe vettem a rendelkezésemre álló források érvényességét és megbízhatóságát is.

A disszertáció elkészítése során felhasznált szakirodalom feltárásának forrásai:

- Elsődleges források: ide sorolom a választott témámhoz kapcsolódó kutatási eredményeket első kézből bemutató (szak)könyveket, kutatási beszámolókat, folyóirat-cikkeket, jogszabályokat, valamint monográfiákat. Alapvetően négy területen alkalmaztam leginkább az elsődleges forrásokat. Elsőként az olyan elméleti jellegű problémák, viták bemutatására, mint pl. a terrorizmus fogalmi problematikája. Számtalan fogalmi meghatározás és elméleti szempontrendszer alapján azért emeltem ki a Benjamin Netanjahu által megalkotott fogalmat, mert a hidegháború korszakához

és eszmeiségéhez álláspontom szerint az állt legközelebb. Másodsorban elsődleges forrásokat az általam elképzelt és bemutatott terrorelhárítási elméleti modell kidolgozására használtam fel. A terrorizmus evolúciójának bemutatásakor alapvetően David C. Rapaport által felállított elméletre hagyatkoztam. A szerző a terrorizmusnak négy nagyobb hullámát különbözteti meg, mely elmélet jól illeszkedik a disszertáció által választott történelmi korszakhoz is, a hidegháborúhoz. A terrorelhárítási rendszer felépítése során szakmai alapnak és mintának tekintettem a Resperger István által szerkesztett *Nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban* (2018) című tanulmánykötetet, illetve az abban felvázolt elméleti modellt a nemzetbiztonságról. Harmadsorban Carlos életének bemutatása során alapvetően Liszkai László és Oliver Schröm életrajzi könyveire támaszkodtam, akik tucatnyi interjút készítettek a „Sakállal” és jobbára ezek alapján írták meg könyveiket a témáról. De szorosan ebbe a kategóriába tartozik a Sakál volt feleségének és terrorista társának, Magdalena Kopp önéletrajzi könyve is, mely nagyon jó alapot adott Carlos személyiségének mélyebb megismeréséhez. Végül, de nem utolsó sorban ide tartoznak azok a jogszabályok (a büntető anyagi jogi források a Csemegi Kódextől a hatályos Büntető törvénykönyvünkig), illetve az állami irányítás egyéb jogi eszközei (elsősorban belügyminiszteri utasítások és parancsok), amelyek segítségével be tudtam mutatni a magyar terrorelhárítás kialakulásának, fejlődésének és működésének jogszabályi háttereit is.

- Másodlagos források: A témakörhöz kapcsolódóan ide tartoznak az általam választott és a fent bemutatott elsődleges források alapján készített – a disszertáció témájáról áttekinthetőbb képet nyújtó – elemzések, szakcikk, konferencia-anyagok, lexikonok, enciklopédiák, tankönyvek és jegyzetek. Ezek kiválasztása során is arra törekedtem, hogy a lehető legátfogóbb, legteljesebb képet és ismeretet közvetítsenek a terrorizmusról, terrorelhárításról, annak elméleti és gyakorlati kérdéseiről, valamint a magyar büntető anyagi jog fejlődéséről. Ebben a kategóriában ki szeretném emelni Dr. Bartók Róbert, *A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései* című (egyetemi) tankönyvét, amely elméleti alapul és támpontul szolgált a terrorizmus magyar büntetőjogi fejlődéstörténetének bemutatásához. Végül, de egyáltalán nem utolsó sorban meg kell említenem a Dr. Boda József nyugállományú vezérőrnagy magánirattárából származó iratokat. A rendelkezésemre bocsájtott, máshonnan nem beszerezhető iratokból sikerült képet kapnom a magyar rendőrség különleges szolgálati

ágának fejlődéséről, mindennapi tevékenységeiről. Mindemlett ezekből a beszámolókból olyan érdekes szakmai részletek is kiderültek, mely a speciális rendőri egységek kiképzési modeljeire, azok változásaira, valamint és felszerelésük és fegyverzetük egységesítésére, fejlesztésére, modernizálására vonatkoztak.

1. ELMÉLETI ALAPOK

1.1 Néhány alapfogalom tisztázása

Az elméleti alapok kidolgozása és tisztázása során nagyon fontosnak tartom, hogy néhány alapvető fogalmat bemutassak. Itt elsősorban olyan definíciókra gondolok, amelyeket gyakran használok az értekezésben, azok annak szerves részei, de kifejtésük, megmagyarázásuk nem önálló fejezetben történik. Tekintettel arra, hogy a dolgozat egy jól behatárolt időszakot (hidegháború) ölel fel, ezért ahol erre lehetőség van, ott a korszakban használt definíciót alkalmazom.

*Állambiztonság: az állam biztonsága olyan – a külső és a belső körülmények által determinált állapot –, amelyben az adott állam zavaroktól mentesen, a teljes szuverenitás alapján gyakorolhatja funkcióit.*²⁸ Magyarországon történelmi okokból az állambiztonság kifejezés szorosan összekapcsolódott a kommunista diktatúrával. Ebből adódóan a rendszerváltáskor a demokratikus jogállam kiépítéséhez vezető út egyik első állomása volt az állambiztonsági szolgálatok megszüntetése és a nemzetbiztonsági hivatalok, illetve szolgálatok létrehozása.²⁹ Bár az állambiztonság kifejezést a kommunisták kisajátították, nem ők találták ki. Azt a magyar rendészettörténetben Concha Győző³⁰ jogtudós vezette be és honosította meg.

*Állambiztonsági munka: a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi, gazdasági rendjének megdöntésére, aláásására, gyengítésére törő külföldi ellenséges szervek és a velük kapcsolatot tartó belső ellenséges csoportok és személyek felderítése, tevékenységük megelőzése, megszakítása. – A titkos és nyílt nyomozati intézkedések tervszerűen összehangolt és célratörő végrehajtásából, a nyert adatok és információk ellenérzéséből, értékeléséből, valamint azok felhasználásából (realizálásából) álló folyamat.*³¹ A fogalmi meghatározásból láthatjuk, hogy az értekezés szempontjából minden olyan szakmai tevékenység állambiztonsági

²⁸ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 5. (szerkesztő nincs feltüntetve)

²⁹ Bővebben: FINSZTER Géza: Állambiztonság – nemzetbiztonság, Nemzetbiztonsági Szemle, 7. évfolyam (2019) 3. szám, p. 98-117.

³⁰ CONCHA Győző (1846-1933): Jogász, jogtudós, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja. A magyar alkotmányjogi és közigazgatási jogi gondolkodás jelentős alakja és befolyásolója, a „konzervatív organikus” államelmélet képviselője volt, egyúttal a magyar politikatudomány „atyjának” is tekinthető. Ő volt az első, aki kísérletet tett arra, hogy a politikát kiemelje az államtudományok közül és független alapokra helyezze. Az egyik legnagyobb hatású szakember a közigazgatás-, és rendészet- tudomány művelői között. Forrás: <https://www.ogyk.hu/hu/blog/posts/175-eve-szuletett-concha-gyozo-jogtudos> (letöltve: 2022. 05.30.)

³¹ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 5. (szerkesztő nincs feltüntetve)

munkának minősül, melyet a korszak állambiztonsági szolgálatai (ÁVO, ÁVH, III. Főcsoportfőnökség stb.) végeztek, hiszen ez alapvető tevékenységi körük volt.

Állambiztonsági szolgálat: *a felszabadulás után az Ideiglenes Nemzeti Kormány a 13/1945. számú rendeletével hozta létre a demokratikus rendőrséget. Ennek keretében alakultak meg a politikai rendészeti osztályok az ellenséggel vívott harcra. 1949-53 között a Minisztertanács mellett működő Államvédelmi Hatóságként tevékenykedett. 1953-56 között az egységes Belügyminisztérium részeként szerveződött át. Az 1956. évi ellenforradalmi események után rövid ideig a Politikai Nyomozó Főosztály szervezésében vett részt az ellenforradalom leverésében. 1957 óta a Belügyminisztérium integrált részeként – mint állambiztonsági szolgálat – teljesíti feladatát.*³² A korszakra jellemző felfogás szerint az állampárt megbízásából az állambiztonsági szolgálatok alapvető feladata volt, hogy védjék és óvják a népköztársaság állami, gazdasági és társadalmi rendjét, valamint a szocializmus értékeit és vívmányait elsősorban a reakciós erőkkel szemben. Az állambiztonsági szolgálatok fejlődéstörténetét a dolgozatban részletesen elemezni fogom.

Titkosszolgálat: *az állami politika kialakítását szolgáló olyan hírszerző-felderítő szerv, amelynek személyi állománya, tevékenysége, objektumai, munkamódszerei stb. megfelelő fedéssel vannak konspirálva.*³³ A vizsgált korszakban használt definíció abból a szempontból érdekes, hogy egyértelműen kifejezésre juttatja, hogy a titkosszolgálatok az állami politika kialakításának és nem védelmének az eszközei. Az, hogy ezt az összetett feladatrendszert a titkosszolgálatok hogyan látják el (milyen módszerekkel, eszközökkel személyi állománnyal stb.), titkosan kezelt adat és megfelelő konspirációval van a rendszer ellátva. Ez a felfogás is lehetővé tette azt, hogy a magyar szolgálatok az államigazgatás, politikai döntéshozás valamennyi szintjébe beépülhessenek.

Rendészet: *A közigazgatási (államigazgatási, önkormányzati) szervek olyan rendeltetészerű tevékenysége, megnyilvánulása, amely az állami és társadalmi rend védelmét, a jogszabályok megtartását, jogsértések megelőzését, elhárítását, a megsértett jogrend helyreállítását hivatott biztosítani leginkább igazgatási, legvégső esetben kényszerítő eszközökkel. A rendészet olyan tevékenység, amely jogilag szabályozott, közrend, közbiztonság megóvását jelenti. Ebben a megközelítésben mivel a rendvédelmi szervek rendészeti*

³² Állambiztonsági értelmező kézikönyvtár, BM Könyvkiadó 1970., p. 5. (szerkesztő nincs feltüntetve)

³³ Állambiztonsági értelmező kézikönyvtár, BM Könyvkiadó 1970., p. 92. (szerkesztő nincs feltüntetve)

tevékenységet végeznek, egyúttal rendészeti szervnek is tekinthetők.³⁴ A rendészet fogalmának meghatározása a hazai és nemzetközi szakirodalomban – a rendvédelemhez hasonlóan – meglehetősen ellentmondásos és szerteágazó, továbbá korszakonként változott, formálódott.³⁵ Ez jórészt annak köszönhető, hogy a rendészeti tevékenységet egyes esetekben pusztán a rendőrségi szervezet feladatellátására vonatkoztatják, más esetekben a szerzők rendkívül tág rendészetfogalmat használnak. Utóbbi értelemben a rendészet a közigazgatás azon szegmense, amely közbiztonságot szolgáltat a társadalom számára, illetve amelyik a jogellenes magatartásból eredő zavarokat, a legitim fizikai erőszak monopóliumának birtokában hárítja el. Rendészeti tevékenységet ugyanakkor más rendvédelmi és közigazgatási szervek, sőt magánvállalatok is végeznek. Tág értelemben tehát rendészeti tevékenységet végzőként értelmezhető az önkormányzati alkalmazásban álló mezőőr vagy akár egy gazdálkodó szervezet által foglalkoztatott vagyonvédelmi alkalmazott, illetve a magánbiztonsági piac szereplői is (pl. biztonsági őrök, vagyonőrök).³⁶

*Rendvédelem: az állam közigazgatási belső védelmi ágazataihoz tartozó állami szervek minden olyan céltudatos tevékenysége, amely az ország jogszabályokkal határolt, alkotmányos belső rendjét biztosítja, védelmezi, ha indokolt a legsúlyosabb kényszerrel (fegyverrel) is. A rendészet egyik, a közjoghoz kapcsolódó ága, melynek keretében az állam (főleg annak államigazgatási szervei) szervezeten fellep a közrendre, részben a közbiztonságra veszélyes cselekmények felderítése, megelőzése, megakadályozása vagy végső esetben a legsúlyosabb kényszerítő eszközzel (lőfegyverrel is) történő megvédése érdekében.*³⁷ A meghatározás szerint rendvédelemhez tartozónak tekinthető valamennyi állami és önkormányzati, a rendfenntartásra specializálódott fegyveres szervezet. A rendészet egyik ágát képezi, a közigazgatás, a közigazgatási jog része.³⁸ A rendvédelem kifejezés kidolgozásában és meghonosításában a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság (SzBMRVTT) vállalt vezető szerepet. Álláspontjuk szerint a terminológia mára elfogadottá vált a magyar jogalkotásban és a köznyelvben egyaránt, amit alátámasztanak az utóbbi két évtizedben hozott

³⁴ Rendészettudományi szaklexikon (Főszerkesztő: BODA József), Dialóg Campus Kiadó 2019., p. 461.

³⁵ A témáról bővebben: SALLAI János: A magyar rendészet története, Budapest, 2019.

³⁶ FINSZTER Géza: Rendészettan, Dialóg Campus Kiadó 2018., p. 21.

³⁷ Rendészettudományi szaklexikon (Főszerkesztő: BODA József), Dialóg Campus Kiadó 2019., p. 491.

³⁸ A rendvédelemről bővebben: PARÁDI József (szerk.): A magyar rendvédelem története, Budapest, 1999.

jogszabályok és a kommunikáció különböző szintjein (szakmai, közbeszéd stb.) történő megjelenítés. A kifejezés alkalmazását különböző bírálókat és észrevételek is kísérték.³⁹

Következtetésként azonban levonható az előzőekben bemutatott irányzatok és fogalmak kapcsán, hogy továbbra sincs tiszta képünk. Jogszabályainkban a rendvédelem kifejezés bukkan fel újra és újra, és ezt az álláspontot képviseli a SzBMRVTT, míg a Nemzeti Közszolgálati Egyetem vezetői és a Magyar Rendészettudományi Társaság (MRTT) tagjai a rendészettudomány, mint önálló tudományág létrehozásán fáradoznak.⁴⁰ A két fogalom támogatói és ellenzői között továbbra sincs egyetértés. A rendvédelem és rendészet tudományterületével foglalkozó kutatók és szakértők sem képviselnek egységes álláspontot az ügyben. A doktori értekezésnek nem témája, hogy a rendészet és rendvédelem fogalmak létjogosultságának és alkalmazásának kérdéseiben állást foglaljon. Az értekezés során a rendészet és rendvédelem kifejezéseket a korszakban szakmai körökben általánosan használt módon alkalmazom.

*Rendőrség: közigazdasági feladatokat is ellátó fegyveres rendvédelmi szerv, amely egymástól elkülönült, négy önálló feladatkörrel, valamint intézményrendszerrel rendelkezik. Ezek: az általános rendőrségi feladatokra létrehozott szerv, a belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (OIF), valamint a terrorizmust elhárító szerv. A rendőrség rendeltetésszerű feladatának ellátását szolgálati ágakra, szolgálatokra és szakszolgálatokra tagozódva látja el.*⁴¹ (Érdekességként jegyzem meg, hogy az általam használt, 1970-es kiadású Állambiztonsági értelmező kéziszótár nem tartalmazza a rendőrség fogalmát, egyébként a terrorizmusét sem.) A megfogalmazásból kitűnik, hogy a rendőrség fogalma egyenesen következik annak társadalmi rendeltetéséből. Vagyis a közrend fenntartása, a közbiztonság megvédelmezése, a jogellenes emberi magatartásokból keletkező veszélyek elhárítása érdekében kifejtett hatósági tevékenység. Alapvető eszköze a hatósági kényszer, amit a rend fenntartása érdekében alkalmazhat. A hatósági kényszer mindenfajta államigazgatási hatósági eljárásnak része ugyan, de a rendőrségnek monopóliuma van a legitim fizikai erőszak alkalmazására. A rendőrség főbb

³⁹ CHRISTIÁN László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy avagy a rendészet foglmainak tisztázása. Iustum Aequum Salutare VI./1., 2010, p. 175–192. http://epa.oszk.hu/02400/02445/00016/pdf/EPA02445_ias_2010_1_175-192.pdf (letöltve: 2022.01.14.)

⁴⁰ BODA József: A tudomány az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában, Nemzetbiztonsági Szemle 2014., Különszám I., p. 84.

⁴¹ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 487. (szerkesztő nincs feltüntetve)

formai jegyei az egyenruha- és fegyverviselés, a zárt hierarchia, valamint a parancsuralmi rendszer.⁴²

Titkos információgyűjtés: *Rendészeti szempontból a jogszabályokban meghatározott rendészeti, bűnügyi hírszerzési, bűnmegelőzési és bűnüldözési célok elérése érdekében folytatott titkos, vagy leplezett felderítés, amelyet az arra jogosult szervek valamely bűnügyi szempontból releváns adat megszerzése céljából végeznek. Bűnüldözési szempontból: a bűncselekmények megállapítása vagy kizárása érdekében alkalmazott, jogszabályi keretek között folytatott eljárás, a rendelkezésre álló operatív erők és eszközök alkalmazásával. Nemzetbiztonsági szempontból: a nemzetbiztonsági törvényben a kidolgozás időszakában meghatározott nemzetbiztonsági szolgálatok feladataik teljesítése érdekében folytatott, a kapcsolódó törvényben felsorolt fedett tevékenysége.*⁴³ Abban az esetben, ha a hagyományos nyomozati eszközök és módszerek a kiemelt súlyú ügyek (pl. pénzmosással, szervezett bűnözéssel, terrorizmussal, életellenes bűncselekményekkel kapcsolatos stb.) felderítésekor, illetve nyomozásakor valamilyen okból kevésnek bizonyulhatnak vagy a bizonyítékok más eszközökkel nem összegyűjthetők, továbbá nemzetbiztonsági érdekek meghatározott védelme érdekében, akkor fontos szerepet kapnak a különleges eszközökkel titokban, konspiráltan beszerzett információk, melyek később a bizonyítási eljárás során bizonyítékként jelenhetnek meg.⁴⁴ Tekintettel arra, hogy az értekezés témájában szereplő terrorszervezetet a magyar állambiztonság titkos információgyűjtő eszközökkel figyelte meg, ezért ezt a témát a dolgozatban még bővebben is elemzem majd

1.2 A terrorizmus

A terrorizmus nem modernkori jelenség. A legrégebbi adataink „terroristákról”, „terrorista vagy terror jellegű” támadásokról az ókorra vezethetők vissza. Az I. századi Palesztinában fanatikus zsidók támadtak rá a megszálló rómaiakra és a velük együttműködőkre. Ők voltak a „szikarioszok”, és tetteik ismertetőjegye az volt, hogy áldozataiknak gyakran átvágták a torkát. Egy másik hírhedt csoport szintén a Közel-Keleten, asszaszinként ismert síita muszlim szekta, melynek tagjai hasist szívtak gyilkosságaik előtt. Korukban félelem övezte

⁴² FINSZTER Géza: Rendészettan, Dialóg Campus kiadó 2018., p. 23.

⁴³ Rendészettudományi szaklexikon (Főszerkesztő: BODA József), Dialóg Campus kiadó 2019., p. 568.

⁴⁴ Dr. NYITRAI Endre: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása során felmerülő kérdések. <https://ujbtk.hu/dr-nyitrai-endre-a-titkos-informaciogyujtes-es-a-titkos-adatszerzes-alkalmazasa-soran-felmerulo-kerdesek/> (letöltve: 2022.02.08.)

nevüket, a kereszties királyok és a „szaracén” uralkodók is gyakran felbérelték őket a másik fél ellen⁴⁵. A szigorúan vett, deklarált terrorizmus első képviselői a XIX. században jelentek meg a cári Oroszországban. A „Narodnaja Volja” (Népi Akarat) nevű szervezetük a történelem első hivatalos terrorszervezetének tekinthető. A korai terrorizmus kétségkívül legnagyobb hatású tette a szerb „Fekete Kéz” nevű szervezethez kapcsolódik. Mint ismeretes, az egyik tagjuk (Gavrilo Princip) 1914. június 28-án több lövéssel megölte Ferenc Ferdinánd trónörökösét és feleségét, Zsófia hercegnőt. A merénylet volt az I. világháború kitörésének közvetlen kiváltó oka, a „casus belli”⁴⁶. Azonban a terrorizmus általunk is jól ismert és a televízióban is nyomon követhető formája, a modern kori terrorizmus 1968. július 22-én jelent meg. Ekkor történt, hogy „Népi Front Palesztina Felszabadításáért” elnevezésű szervezet eltérítette az El-Al 707 számú, Tel-Avivból Rómába közlekedő repülőgépet, és Algériában kényszerítette leszállásra⁴⁷.

1.2.1 A terrorizmus fogalmi problematikája

„A terrorizmus megfogalmazásáért vívott küzdelem néha ugyanolyan nehéz, mint maga a terrorizmus elleni harc.”⁴⁸

A felvezetőből is kitűnik, hogy a terrorizmus rendkívül szerteágazó „elkövetési magatartás”. Annak ellenére, hogy a cselekményt nagyon jól körül lehet írni, azonban egyáltalán nem egyszerű azt egzakt módon megfogalmazni. A latin eredetű szónak a jelentése: félelem. A nagy francia forradalom idején született meg a kifejezés, amikor a jakobinusok 1793-94 között Saint-Just vezetésével tízezreket küldtek a halálba, és úgy tekintettek a terrorra, mint a szabadság megvédelmezésének legjobb és leghatékonyabb eszközére⁴⁹.

A Révai nagy lexikonában megtalálható meghatározás szerint a terrorizmus: *„terrorizál, megrémít; terroristák az orosz anarchisták és nihilisták pártja, majd a bolsevikok. Terroristáknak nevezték nálunk a proletárdiktatúra alatt 1919-ben szervezett kisebb fegyveres csoportokat, amelyek a fővárosban és a vidéken a kommunista rémuralom végrehajtói*

⁴⁵ RUNCIMAN, Steven: A kereszties hadjáratok története. Osiris Kiadó Budapest, 2002.

⁴⁶ Vö. casus belli a „háborus ok” latin nyelvű elnevezése.

⁴⁷ FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavrilo. Principól Oszama bin Ladenig (Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.) p. 14-15.

⁴⁸ GANOR Boaz: Defining Terrorism – Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter? (Megfogalmazni a terrorizmust – Aki az egyik embernek terrorista, a másiknak szabadságharcos?) <https://www.ict.org.il/Article/1123/Defining-Terrorism-Is-One-Mans-Terrorist-Another-Mans-Freedom-Fighter#gsc.tab=0> (letöltés: 2019.05.22.)

⁴⁹ HAHNER Péter: A régi rend alkonya. XVIII. fejezet, Panem Kiadó Budapest 2006.

voltak.”⁵⁰ A III. Larousse Enciklopédiában megtalálható fogalom szerint a terrorizmus: „*Rémuralom, terror*”, a terrortámadás: „*Megfélemlítő célzatú fegyveres támadás*” míg a terrorisztikus cselekmény pedig: „*Kegyetlen, megfélemlítő eszközöket alkalmazó. Terrorisztikus módszer.*”⁵¹

A terrorizmus azonban nem pusztán a brutális erőszak féktelen alkalmazása, mert a műveletek mögött mindig van stratégia és cél. Bár mindenki felismeri a terrorizmust a cselekményekben, de egyáltalán nem egyszerű egy általános meghatározást alkotni a jelenségre. „*Sajnos ez idáig egyetlen terrorcsoport sem tette meg azt a szívességet, hogy meghatározza önmagát.*”⁵² Ráadásul, ami az egyik félnek terrorizmus, az a másik oldalról „szabadságharcos”, „forradalmár”, „ellenálló” vagy éppen „felszabadító”. Nem véletlen tehát, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) a mai napig képtelen megállapodni és megalkotni egy olyan terrorizmus-fogalmat, amelyet valamennyi, de legalábbis a tagállamok többsége vagy a Biztonsági Tanács (BT) állandó tagjai elfogadnak. Ebből az is következik, hogy az eddigi, a BT által hozott, a terrorizmust elítélő határozatok kivétel nélkül úgy születtek meg, hogy a világszervezet szintjén sincs egy erre vonatkozó egységes meghatározás.⁵³ Ami alapján ezek az elítélő határozatok születtek, az csupán egy 51/210. számú határozat, (Intézkedések nemzetközi terrorizmus felszámolására), mely szerint: „*az Egyesült Nemzetek Szervezete mélyen elítéli a terrorizmus minden megnyilvánulási formáját, melyek indokolhatatlan bűncselekményeknek minősülnek. Indokolhatatlan bűncselekmény az a bűncselekmény, melynek célja, vagy hatása a társadalom-, annak egy csoportja-, vagy meghatározott személyek ellen irányul, politikai, filozófiai, ideológiai, faji, etnikai, vallási, vagy egyéb természetű, a csoport azonosítására alkalmas okok alapján.*”⁵⁴

A nemzetközi politika és jog képviselőinek általános véleménye, hogy kevés szó létezik, mely ilyen mértékben pontatlan, szubjektív és politikai viták tárgya volna, mint a terrorizmus.⁵⁵ Amiben a szakértők és politikusok többsége egyetért, hogy a fogalomnak tartalmazni kell

⁵⁰ RÉVAI NAGY Lexikona XVIII. Kötet Tarján – Vár Hasonmás Kiadás Babits Kiadó 1998, p. 197.

⁵¹ Magyar Larousse Enciklopédia 3. (szerkesztette: DÉVA Mária, PAPP Éva, MÁRTON Gyöngyvér, BODÓNÉ Nebella Judit) Akadémia Kiadó Budapest, 1994., p. 863.

⁵² MÁRAMAROSI Zoltán-dr. SZÚCS Imre: A terrorizmus kihívásai. Rendészeti Szemle, 1992., 5. szám.

⁵³ BEKE József: A terrorizmus fajtái, fogalmi problematikája, Rendészet-Tudomány-Aktualitások Konferencia kötet: DOSZ RDI 2019., p 41.

⁵⁴ VASS György: Egységes meghatározás a terrorizmusra. Hadtudományi szemle 2009., 4. szám http://uni-nke.hu/downloads/kutatas/folyoiratok/hadtudomanyi_szemle/szamok/2009_4/2009_4_hm_vass_10_16.pdf (letöltve: 2017.06.17.)

⁵⁵ Dr. SAUL Ben: Defining terrorism to protect human rights, (megfogalmazni a terrorizmust az emberi jogok védelmére) The University of Sydney, Sydney Law School, Legal Studies Research Paper No. 08/125, 2008. október.

néhány olyan elemet, elkövetési magatartást, amellyel a terrorcselekményt le lehet írni. Ilyen kötelező elem lehet az előre eltervezettség (megfontoltság), a politikai motiváltság és cél, továbbá az erőszak, mely elsősorban a civil lakosság ellen irányul, illetve hogy egy egyén vagy csoport hajtja végre a terrorcselekményt, nem pedig egy adott ország hivatalos szervei. A kérdés összetettségét mi sem jelzi jobban, mint az, hogy az egyes országokon belül a különböző jogalkalmazó szervezetek különböző terrorizmus meghatározással dolgoznak. Például az Egyesült Államokban más terrorizmus fogalmat állapított meg a Külügyminisztérium, a Védelmi Minisztérium és megint mást a Belbiztonsági Minisztérium, vagy a Szövetségi Nyomozó Iroda (FBI).

A NATO⁵⁶ szerint terrorizmus: „The unlawful use or threatened use of force or violence, instilling fear and terror, against individuals or property in an attempt to coerce or intimidate governments or societies, or to gain control over a population, to achieve political, religious or ideological objectives.”⁵⁷ (Félelmet vagy rettegést keltő erő vagy erőszak jogellenes használata vagy azok használatával való fenyegetés személyek vagy anyagi javak ellen, kormányok, illetve társadalmak kényszerítésére vagy megfélemlítésére vagy a lakosság felett az irányítás átvételére történő kísérlet során, politikai, vallási, vagy ideológiai célok elérése érdekében. Saját fordítás.) Az Európai Unióban a Lisszaboni Szerződés határozza meg a terrorcselekmény fogalmát: „köztörvényes bűncselekmények halmaza, amely bármely elkövetési alakzat önálló megvalósulása terrorcselekménynek minősül, feltéve, hogy az elkövető(k) célja a lakosság megfélemlítése vagy valamely állam, illetve nemzetközi szervezet jogellenes kényszerítése, vagy annak gazdasági-, társadalmi-, politikai rendjének a destabilizálása.”⁵⁸ A helyzetet tovább bonyolítja, hogy napjainkban is komoly vita folyik arról a szakértők között is, hogy a terrorizmust elsősorban politikai kategóriaként (amerikai megközelítés), vagy éppen büntetőjogi kategóriaként (európai megközelítés) kell-e értelmezni. Arról nem is beszélve, hogy napjainkban a szakirodalmon belül a régi és új típusú terrorizmus is elkülönül már.⁵⁹

A magyar szakirodalomban rendészettudományi szempontból Korinek László meghatározása a legismertebb és legelterjedtebb, mely szerint: „A terrorizmus eltérő eszmerendszerekből merítő, sajátos logikának engedelmessé, változatos formákat öltő

⁵⁶ NATO - North Atlantic Treaty Organisation (Észak-atlanti Szerződés Szervezete)

⁵⁷ Mc 0472/1 Military Committee Concept For Counter – Terrorism

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160817_160106-mc0472-1-final.pdf

(Letöltve: 2022.05.13.) p. 7.

⁵⁸ Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011., p. 50.

⁵⁹ TÁLAS Péter: A nemzetközi terrorizmus és szervezett bűnözés hatása a nemzetközi biztonságra és Magyarország biztonságára. ZMNE Stratégiai Védelmi kutatóintézet Elemzések, Budapest, 2007 január, p. 5-6.

módszeres erőszak alkalmazása, vagy ezzel való fenyegetés, melynek célja politikai törekvések elérése azáltal, hogy az áldozatban, a nézőközönségben, az államban, a társadalomban megalkuvó magatartás alakuljon ki. A meghirdetett cél általában politikai, ideológiai, vallási, etnikai tartalmú radikális változás kikényszerítése, a cél elérésére alkalmazott cselekménysor. Az eszköz viszont jogi lényegét tekintve köztörvényes, erőszakos bűncselekmény.”⁶⁰ Hadtudományi szempontból kiemelném, hogy Resperger István, Carl von Clausewitz háború fogalmának analógiájára alkotta meg a saját terrorizmus fogalmát. „A terrorizmus: terroristák (egyének vagy csoportok) által, politikai célok elérése érdekében, főként a polgári lakosságon, erőszakos eszközökkel folytatott tevékenység, abból a célból, hogy akaratukat az ellenfélre kényszerítsék.”⁶¹ Resperger a tanulmányában szintén a terrorizmus- definíciók közös jellemzőiként említi a politikai, vallási, ideológiai indíttatást, az erőszak alkalmazását, a félelem kiváltásának szándékát, továbbá a kormányzat és a társadalom megrendítését.

Úgy gondolom, hogy az értekezés témája, valamint hidegháború politikai gondolkodása alapján Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök terrorizmus definíciója áll a legközelebb terrorcselekmény körülírásához. Netanjahu szerint ugyanis: „*A terrorizmus a polgárokon gyakorolt szándékos, módszeres erőszak, amely az általa kiváltott félelmen keresztül politikai célokat kíván megvalósítani.*”⁶² Ez a meghatározás véleményem szerint gyakorlatilag lefedi a terrorizmus valamennyi fajtáját, továbbá megtalálható benne az a nélkülözhetetlen elem, hogy az erőszak politikailag motivált legyen, és polgárok ellen irányuljon. Azt gondolom, hogy Netanjahu szándékosan használta a „polgárok” és nem a „civiliek” kifejezést. Ezzel ugyanis ugyanúgy illegitimnek (terrorizmusnak) tekinthetők a terroristák vagy terrorszervezetek rendőrök, katonák, rendészeti vagy katonai célpontok ellen intézett jogtalan támadásai is. Ezt támasztja alá az is, hogy a terrorizmus még háborús időkben is bűncselekménynek minősül, melyet a fegyveres konfliktus lezárását követően hadbírószági eljárás büntethet.⁶³

⁶⁰ KORINEK László: A terrorizmus. In: GÖNCZÖL Katalin – KEREZSI Klára – KORINEK László – LÉVAY Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 2006., p. 447.

⁶¹ RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. (A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. Szerkesztette: Resperger István, Dialóg Campus Kiadó, Budapest 2018.) p. 76.

⁶² NETANJAHU, Benjamin: *Harc a terrorizmus ellen.* Alexandra Kiadó Pécs, 1995., p. 9.

⁶³ MARAS, Marie-Helen: *A terrorizmus elmélete és gyakorlata.* Antall József Tudásközpont Budapest, 2016., p. 37.

1.2.2 A terrorizmus fajtái

Charles Townshend álláspontja szerint a terrorizmusnak alapvetően két fajtája van: állami terrorizmus és nem állami terrorizmus; illetve vannak olyan formái, amelyeket nehezen lehet ebbe a hagyományos felsorolásba beilleszteni. (Ezt az alapvető felosztást követi alapvetően a már korábban idézett Korinek László is.⁶⁴) Természetesen ezt sem lehet köbe vésni, és a különböző terrorszervezetek vagy csoportok között lehetnek, sőt vannak is átfedések. Állami terrorizmus alatt Townshend azt érti, amikor az állam saját vagy másik állam polgárai vagy a polgárok egy csoportja ellen (elrettentésül vagy félelmet, rettegést generálva) követi el az erőszakot politikai célból.⁶⁵ Az államilag támogatott terrorizmus kategóriát erősíti továbbá az EUROPOL⁶⁶ éves jelentése is (European Union Terrorism Situation and Trend report 2021 - Az Európai Unió terrorizmushelyzetéről és trendjeiről szóló 2021. évi jelentés), mely szerint az Európában elkövetett politikai indíttatású gyilkosságok, melyeket valamely kormány megbízása alapján követnek el, államilag támogatott terrorizmusnak minősülnek.⁶⁷ Ki kell emelnem azonban azt is, hogy ma már a terrorizmus elméletével foglalkozó szakértők jelentős része alapvetően elutasítja, vagy nem ismeri el az állami terrorizmust. A legújabb tanulmányok szerint a politikai erőszak szakirodalma és a nemzetközi jog napjainkban már viszonylag egységes abban, hogy ne használja az állami terrorizmus kifejezést. Elsősorban azért, mert törvényesnek ismeri el az állam erőszak-monopóliumát. (Az állam erőszak-monopóliumát később bővebben kifejtem.) Ezen túlmenően nem kívánja ezzel is tovább terhelni a terrorizmus fogalmával kapcsolatos, egyébként sem egyszerű nemzetközi vitát. Másrészt az állami terrorizmus fogalmától való tartózkodás nem jelenti azt, hogy a szakirodalom és a nemzetközi jog ne különböztetné meg határozottan a törvényes és törvénytelen állami erőszakot, de ez utóbbit értelemszerűen ma már az emberi és állampolgári jogok, az emberiség elleni és háborús bűnök kategóriáiban értelmezi, illetve szankcionálja.⁶⁸

A fentiek alapján a nem állami terrorizmusnak alapvetően öt formáját különböztethetjük meg:

- 1.) Egyéni (lone wolf) vagy elmebeteg terrorista: olyan személy, aki nem köthető terrorista szervezethez, tettét önállóan, kényszerképzelei, vélt vagy valós sérelmei miatt követi el.

⁶⁴ KORINEK László: A terrorizmus, Belügyi Szemle, 2015/7–8., p.17-19.

⁶⁵ TOWNSHEND, Charles: A terrorizmus. Magyar Világ Kiadó, 2003.

⁶⁶ EUROPOL – Az Európai Unió Rendőrségi Központja

⁶⁷ https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/tesat_2021_0.pdf p. 25. (letöltve: 2022.05.12.)

⁶⁸ KAISER Ferenc – TÁLAS Péter: Politikai erőszakformák, Nemzet és Biztonság 212/5-6. szám, p. 134-135.

(Pl. Mijailo Mijailovic, Anna Lindh svéd külügyminiszter asszony gyilkosa, vagy Anders Behring Breivik norvég tömeggyilkos.) Mivel kapcsolata nem mutatható ki a hatóságok által is ismert terrorszervezettel, elhárítás szempontjából az egyik legnagyobb kihívás az ilyen személy felderítése és a terrorcselekményének meggátolása. A „lone wolf” terrorista kategóriája nem tévesztendő össze olyan magányos elkövetőkkel, akik cselekményüket önállóan követik el, de tettük mögött mindig áll egy terrorszervezet (napjainkban jellemzően az Iszlám Állam), amelyik valamilyen szintű támogatást biztosított a terrorcselekmény elkövetéséhez (ideológiai, logisztika, pénz, képzés stb.).⁶⁹

- 2.) Anarchista szervezetek: elsősorban a XIX. századi cári Oroszországban létrejött szervezetek, melyek az államot tagadták és a forradalmat, mint eszközt kívánták céljaik elérésére felhasználni. Legjelentősebb képviselőjük a történelem első terrorszervezete, a Narodnaja Volja, melyről már tettem említést.
- 3.) Nacionalista vagy etnikai alapú terrorszervezetek: mint a nevükből is kitűnik, nemzeti vagy etnikai alapon szerveződnek, és céljaik is nemzeti vagy etnikai függetlenségük, területi autonómiájuk kiharcolása, pl.: Ír Köztársasági Hadsereg (Irish Republican Army, IRA), Baszk Haza és Szabadság (Euskadi ta Askatasuna, ETA).
- 4.) Vallási vagy fundamentalista szervezetek: ezeknél a szervezeteknél a vallási motiváltság a meghatározó, elsődleges céljuk egy vallási alapon nyugvó társadalom létrehozása, vallási alapú törvényhozás és ítélkezés bevezetése, illetve küzdelem a „vallásuk vélt vagy valós ellenségei” ellen. Elsősorban (de nem kizárólag!) az iszlám valláshoz kötődnek ezek a szervezetek és ideológiák, eszközük pedig a „szent háború”, a dzsihad.⁷⁰ (Al-Kaida, Iszlám Dzsihad)
- 5.) Politikai alapú terrorszervezetek: a politikailag motivált, vagy politikai célú terrorszervezeteknek két formáját különböztetjük meg. Az első a szélsőbaloldali terrorszervezetek csoportja. Ezek a szervezetek a marxizmus, maoizmus és

⁶⁹ A magányos farkas elkövetőkről bővebben: TÁLAS Péter: Az oslói/utoyai merénylet margójára, Nemzet és Biztonság, 2011. októberi száma, p. 3-10.

⁷⁰ A dzsihad és a terrorizmus kapcsolatáról bővebben: KISS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi kiadó, 2016.

kommunizmus nevében követnek el merényleteket. Céljuk a világforradalom, a kapitalizmus feletti végső győzelem, illetve egy kommunista berendezkedésű állam létrehozása (Vörös Brigádok, Vörös Hadsereg Frakció). A másik fajta a szélsőjobboldali terrorszervezetek. Ideológiájuk alapja az idegengyűlölet, a fajgyűlölet (többnyire feketék, zsidók), illetve az antikommunizmus (Ku-Klux Klán, Szürke Farkasok).⁷¹

A fenti kategorizáláson túl meg kell említeni azokat a szervezeteket is, melyeket az imént ismertetett csoportosításba nehezen lehetne elhelyezni. Az első ilyen, az úgynevezett „ökoterrorizmus”, mely alatt olyan szélsőségesen környezet- és/vagy állatvédő szervezeteket értünk, amelyek céljaik elérése érdekében nem riadnak vissza erőszak alkalmazásától sem. Megtámadtak és felgyújtottak kutatólaboratóriumokat, de mérgezték már meg élelmiszerláncok termékeit is. (Állatok Felszabadítási Frontja, Föld Felszabadítási Frontja).⁷² A másik csoport, az úgynevezett „cyber-terrorizmus”. Legismertebb szervezetük az Anonymus csoport, amelyik gazdasági, kormányzati, hadi vagy infrastrukturális létesítmények, szervezetek, gazdálkodó egységek számítógépes irányítását képes kiiktatni. Az ilyen hackertámadások kivédése komoly nemzetbiztonsági feladat és kihívás minden állam számára.⁷³

Egyes szakértők ide veszik még a „narkó-terrorizmust” is, de álláspontom szerint ez inkább szervezett bűnözői kategória, hiszen az erőszakos elkövetéseiknek az indítéka az anyagi haszonszerzés és nem a politikai célok elérése. Bár kétségtelen tény, hogy pl. korrupció útján céljuk a politikai befolyásszerzés, azonban ezzel illegális tevékenységeket kívánnak legalizálni vagy leplezni, nem pedig politikai rendszert, társadalmi berendezkedést változtatni. Azt is fontos kiemelni, hogy „narko-terrorizmussal” érintett szervezett bűnözői csoportok tevékenységük során megkérdőjelezzik az állam kizárólagos erőszak-monopóliumát, továbbá gyakran még annak területi integritását is.⁷⁴ Értem ezalatt, hogy működési területükön kvázi „állam az államban” rendszerként működnek. Az más kérdés, hogy számos terrorszervezet működésének anyagi forrásait részben (egyéb források lehetnek: emberkereskedelem, műkincs-csempészet, emberrablás, illegális kőolaj kereskedelem stb.) kábítószerrel kapcsolatos illegális

⁷¹ FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavriilo Principtől Oszama bin Ladenig, Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.

⁷² Az ökoterrorizmusról bővebben: RÉPÁSI Krisztián: Az „egyetlen kérdés” terrorizmusa, Nemzet és Biztonság 2011. 7. szám, p. 33-40.

⁷³ GEARSON, John: The nature of modern terrorism. Blackwell Publishing Oxford, UK. 2002.

⁷⁴ A narkó-terrorizmusról bővebben: BERTALAN Dávid: Narkoterrorizmus Mexikóban. A mexikói drogháború és annak egyes rendészeti, katonai vonatkozásai, Hadtudományi Szemle, 13. évfolyam 2020, 2. szám, p. 163-176.

tevékenységek végzésével (kereskedelem, termesztoők vagy kereskedoők „megadóztatása” stb.) biztosította.⁷⁵

Végül, de nem utolsó sorban egy rendészettudományi témakörben írt tudományos munkában nem hagyható figyelmen kívül az EUROPOL terrorizmusfajtáinak felosztása sem. Az Európai Unió Rendőrségi Hivatala ugyanis a terrorszervezeteket elsősorban motivációjuk forrásai alapján kategorizálja. Az EUROPOL szerint a legtöbb szervezetnek vagy csoportnak ugyan kevert a motiváló ideológiája, ám bennük általában egy döntő ideológia vagy motiváció dominál. E megállapítás szerint a terrorizmus típusai: dzsihádisták, jobboldali, baloldali, valamint anarchista terrorizmus, etno-nacionalizmus és szeparatizmus, továbbá az úgynevezett „egyetlen dologgal” (single issue) foglalkozó terrorszervezetek. Ez utóbbi szervezetek nem a teljes társadalmat vagy annak politikai, társadalmi, gazdasági berendezkedését, csupán egyetlen kisebb szegmensét kívánják megváltoztatni. Ide tartozhatnak a már korábban említett radikális, környezet- vagy állatvédők, abortuszellenes vagy -melletti kampányok stb.⁷⁶

1.2.3 A terrorizmus „négy hulláma”

A XIX. század második felétől számíthatjuk a modern terrorizmus megjelenését, mely napjainkig, mint minden más, folyamatos evolúción megy keresztül. Ezt az evolúciót alapvetően generálja a társadalmi átalakulás, a technológiai fejlődés, politikai és vallási ideológiák, szociális folyamatok és különbségek. Minden kornak megvannak a maga társadalmi, politika és gazdasági problémái, amelyekhez óhatatlanul igazodik a terrorizmus tevékenysége is. A modern kori terrorizmusnak ezt a sajátos evolúcióját David C. Rapoport szerint négy szektorra vagy „hullámra” tudjuk felosztani⁷⁷.

1.2.3.1 Anarchista hullám

A XIX. század végén jelent meg a cári Oroszországban, de az eszme terjedésével Európa más országaiba (a gazdasági és társadalmi változások miatt érdekes módon jórészt Közép-

⁷⁵ Jellemzően a dél-amerikai szélsőbaloldali terrorszervezetekre volt ez jellemző, de napjainkban az Iszlám Állam és „fiokszervezetei” is bekapcsolódtak a kábítószer kereskedelembé.

⁷⁶ EU Terrorism Situation and Trend Report 2018 (Az Európai Unió terrorizmus helyzetéről és trendjeiről szóló 202. évi jelentés), European Union Agency for Law Enforcement Cooperation 2018, EUROPOL, p. 64. <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018> letöltve: 2022.05.12.

⁷⁷ RAPOPORT, David C: The fourth wave: September 11 in the history of terrorism. (A negyedik hullám: szeptember 11. a terrorizmus történetében) Current History, p. 419-424.

Európába) is begyűrűzött. Miért is helyezhetjük ebbe a korba az első hullámot? A válasz a technológia és ipar fejlődése, valamint a Szergej Nyecsjev, Mihail Bakunyin és Pjotr Kropotkin anarchista filozófusok által megalkotott eszmék.⁷⁸ Elméletük lényege az volt, hogy addig támadják az uralkodó hatalmat vagy a társadalom egy részét, amíg azok túlzott erőszakkal nem vágnak vissza, és majd ez lesz az oka egy forradalom kirobbanásának. Elméletüket a későbbi terrrorszervezetek is átvették, tovább finomították és -fejlesztették. Már nem volt elég egy könyv, vers, találkozó, titkos összejövetel vagy tüntetés, hogy forradalmat robbantsanak ki. A terrort, mint eszközt a „kommunikáció új formájának” tekintették, és a dinamit volt az ő „tolluk”. A hatalomnak ily módon már számolni kellett velük, és a terrorra történő válaszlépések olyan megosztottsághoz vezethetnek, ami már elég lehet egy forradalom kirobbanásához.⁷⁹ Sőt, ha jobban megvizsgáljuk a kérdést, akkor az anarchisták módszere alkalmassá vált arra, hogy kirobbantsák az I. világháborút is, ahogy arról már említést tettem.

Ez a korszak nem csupán az „anarchista forradalom megjelenése miatt jelentős”. A cári Oroszországban az anarchista forradalomra sajátos „kormányzati” válasz született. A cár létrehozta ugyanis az OHRANA nevű titkosrendőrséget, melynek deklarált célja a Narodnaja Volja szervezet felszámolása volt.⁸⁰ Ezzel gyakorlatilag a világ első „terrorelhárító” szervezetét alapították meg.

1.2.3.2 Gyarmatosítás elleni hullám

A Versailles-i béke lezárta az I. világháborút, de ugyanakkor (kis túlzással) el is indította a terrorizmus második hullámát. Erre az időszakra már egyáltalán nem volt jellemző, hogy a lázadók, szabadságharcosok terroristának vallják magukat, ugyanis ekkora már túl sok erőszakos és negatív cselekedet (robbantások, merényletek) kapcsolódott ehhez a kifejezéshez. A Palesztinában aktív Lehi vagy Stern Csoport⁸¹, a cionista terrrorszervezet tagjai voltak az utolsók, akik terroristának nevezték magukat. Viszont az Irgun⁸² szintén cionista szervezet volt az első, amely elkezdte tagjait „szabadságharcosnak” nevezni. Ettől függetlenül tény, hogy a

⁷⁸ Anarchizmusról bővebben: Modern ideológiák sorozat, BOZÓKI András – SÜKÖSDI Miklós szerk.: Anarchizmus, Századvég kiadó, 1991.

⁷⁹ GEARSON, John: The nature of modern terrorism. (A modern terrorizmus természete) Blackwell Publishing Oxford, UK., 2002.

⁸⁰ BEBESI György: A roszakat kolosszus bukása. Oroszország története a 19. században 1801-1914. MOSZT Könyvek Pécs, 2011.

⁸¹ A terrrorszervezetről bővebben: FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavriilo Principtől Oszama bin Ladenig, Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.

⁸² A terrrorszervezetről bővebben: FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavriilo Principtől Oszama bin Ladenig, Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.

brit megszállás ellen terrorista eszközökkel küzdöttek. Utánuk egyébként minden későbbi terrorszervezet követte azt a példát, hogy nem terroristának, hanem szabadságharcosnak vagy éppen forradalmárnak kezdték el nevezni magukat. Az új koncepcióhoz új stratégiára is szükség volt. Prominens személyek és politika szereplők elleni merénylettekkel ugyanis gyakran az ellenkező hatást érték el a közvélemény szemében, mint amit vártak. Ennek az új stratégiának a része volt, hogy akcióik előtt gyakran figyelmeztetéseket küldtek a célpontnak, és főként a rendőrséget, a hadsereget, a megszállókat támadták, mint a kormányzat legfontosabb támaszait.⁸³ Ezzel a módszerrel kívánták elérni azt is, hogy ügyük a lakosság körében is támogatásra találjon.

A Közel-Kelet mellett a második hullám Délkelet-Ázsiában volt kétségtelenül a „legeredményesebb”. Ha jobban megvizsgáljuk a kérdést, akkor láthatjuk ugyanis, hogy a vietnámi háború az egyik bizonyítéka annak, hogy a terrortámadásokkal kirobbantott polgárháború eredményeként kormányt lehet dönteni és ki lehet űzni a megszállókat az országból.

1.2.3.3 Újbaloldali hullám

Az értekezés szempontjából a terrorizmus újbaloldali hulláma a meghatározó, ezért ezt a korszakot a többihez viszonyítva kissé bővebben elemzem. A hosszú, véres (bár kétség kívül a Vietkong⁸⁴ számára eredményes) vietnámi háború szolgált táptalajul, de nem okként a harmadik hullámnak. A Vietkong terror (gerilla) taktikája ugyanis hatékonynak bizonyult az amerikai hadsereggel szemben is, mely a kor legerősebb hadserege volt és a legmodernebb technikával volt felszerelve. A háború vegyes érzelmeket váltott ki a nyugati fiatalokból, az ott uralkodó politikai elittel és rendszerrel szemben. Egyben alapot szolgáltatott erőszakos tömegtüntetésekre is. A korszak társadalmi hangulatát kihasználva számtalan szélsőbaloldali terrorszervezet jött létre, például a Németországi Szövetségi Köztársaságban (NSZK) a RAF (Rote Armee Fraktion), Olaszországban a Vörös Brigádok (Brigade Rose) vagy az Egyesült Államokban megjelent Weather Underground marxista csoport.⁸⁵ A kor legjelentősebb

⁸³RAPOPORT, David C: The four waves of terror Anthropoetics - The Journal of Generative Anthropology Volume VIII, number 1, Spring/Summer 2002.

⁸⁴ Népi Front Dél-Vietnám felszabadításáért nevű szélsőbaloldali, kommunista terrorszervezet/gerilla szervezet, akik eredményes háborút vívtak a dél-vietnámi és az amerikai hadsereggel szemben.

⁸⁵ Az említett terrorszervezetről bővebben: FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavrilo Principtől Oszama bin Ladenig, Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.

terroriszervezete azonban kétségkívül a Palesztinai Felszabadítási Szervezet (PFSZ) volt. A PFSZ a sikerét alapvetően három tényezőnek köszönhette: egyrészt annak, hogy Izraelt deklarálta, mint fő ellenség, másrészt a rendkívül erős szovjet (politikai, gazdasági, katonai jellegű) támogatottságának, valamint azon libanoni létesítményeinek, ahol terroristákat képezhettek ki.

A harmadik hullám terrortaktikájában a repülőgép-eltérítsek, túszejtések domináltak. Ők voltak azok, akik a nyilvánosságot, a médiát tudatosan kezdték használni annak érdekében, hogy a társadalmat vagy annak egy részét ügyük mellé állítsák, céljuk elérése érdekében a társadalomban szimpátiát ébresszenek. De legalább ennyire fontos volt, hogy kényes egyensúlyt tartsanak fent az erőszak alkalmazása és az áldozatok túl nagy száma között. Ha ugyanis nem alkalmaznak elegendő nagyságú erőszakot, akkor nem hívják fel a figyelmet ügyükre. Ha pedig túl sok erőszakot alkalmaznak és sok ártatlan veszti életét a terrortámadás során, akkor a hazai és nemzetközi közvélemény a terroriszervezet ellen fordul.⁸⁶

A harmadik hullám az 1980-as évekre visszahúzódott, a forradalmi terroristákat országról országra legyőzték vagy jelentősen visszaszorították a negyedik hullámmal érkező vallási szélsőségek. Ráadásul 1982-ben Izrael bevonult Libanonba, ahol megsemmisítette a PFSZ által működtetett kiképző létesítményeket. A nemzetközi terrorellenes összefogások és intézkedések, valamint a reptereken bevezetett biztonsági előírások pedig egyre hatásosabbá váltak a terrorizmus elleni küzdelemben.⁸⁷

Az újabaloldali terrorhullám korszakának jellemzői összefoglalva:

- 1.) Céljai szerint: demonstratív, erőszakos cselekmények elkövetésével általános félelem keltése a célterület lakosságának minél szélesebb köreiben, ezáltal aláásni egy társadalom, egy ország stabilitását, nyomást gyakorolni annak érdekében, hogy a terroristák akarata teljesüljön.
- 2.) A megjelenés színtere szerint: az 1970-es évek közepére a terrorizmus a lokális és regionális szintről tovább lépett és már szélesebb nemzetközi téren is komoly tényezővé

⁸⁶ MARAS Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Antall József Tudásközpont Budapest, 2016., p. 42.

⁸⁷ MARAS Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Antall József Tudásközpont Budapest, 2016., p. 43.

vált. Céljainak eléréséhez igyekezett minél szélesebb nyilvánosságot teremteni, illetve kialakult a média tudatos használata.

- 3.) Módszerek szerint: elsősorban fegyveres támadások, robbantások, öngyilkos merényletek, politikai gyilkosságok, emberrablás, túszejtés (több esetben tömegközlekedési eszközök eltérítésével).
- 4.) Ideológiai szerint: a politikai ideológiák széles skálája mellett jelentős mennyiségben és jelentős erőt képviselnek a korszak elnevezését adó szélsőbaloldali politikai ideológiák.
- 5.) Szervezetük jellemzői szerint: kialakulnak a jól szervezett, hierarchikus csoportok, szervezetek, melyek közös jellemzője a konspiráció és a szélesedő kapcsolatrendszer (nem egy esetben állami támogatással, háttérbázissal, jó példa erre az értekezés tárgyát képező Carlos-csoport).
- 6.) A terrorizmus ebben a korszakban már osztályokba sorolható: államilag nem támogatott, államilag támogatott, illetve rezsimhez köthető.⁸⁸
- 7.) Az 1970-es évekre megfigyelhető egyfajta erőszak-balanszírozásra való törekvés a terrorista szervezetek részéről, miszerint a kevés erőszak nem alkalmas a figyelem felkeltésére, a túlzott viszont ellenérzést válthat ki irányukba. Ennek hatására kontraproduktívvá válhat a túlzott vagy túl kevés erőszak a kitűzött cél elérése szempontjából. Ez a terrorista magatartás egyfajta kiszámítható, racionális viselkedést eredményezett.
- 8.) Kialakul a „*terrorista vagy gerilla, esetleg szabadságharcos?*”⁸⁹ dilemmakör. Az 1960-as évekre a „terrorista” megnevezésnek elég negatív értelmezése lett, így azoknak a csoportoknak, szervezeteknek is, akik például nemzeti felszabadítóként vagy forradalmárként határozták meg önmagukat, vagy annak voltak tekinthetők. A terroristák alapvetően gerillaként, szabadságharcosként tekintettek önmagukra, hiszen a gerilla hadikultúra mint irreguláris hadviselés, a hadikultúrák részét képezi. De a

⁸⁸ KIS-BENEDEK József: *Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus*. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016. p. 150.

⁸⁹ Bővebben: KISS Zoltán László: A terrorizmus elleni küzdelem szociológiai természetű kihívásai. *Hadtudomány*, 15. évf., 4. szám, 2005 p. 182-187.

gerillahadviseelés eszköztárában terrorista módszerek is szerepelhetnek, melyeket nagy hatékonysággal alkalmaztak és alkalmaznak erőteljesebb nyomás gyakorlására erősebb ellenfelekkel szemben, ennek ellenére a két fogalom markánsan külön kezelendő.⁹⁰

1.2.3.4 Vallási terrorhullám

A terrorizmus negyedik hulláma még ugyanabban az évtizedben elkezdődött, amikor a harmadik hullám visszahúzódott. Kétségtelen tény ugyan, hogy bár a korábbi hullámokban is fontos szerepet játszott a vallási és etnikai hovatartozás, de az 1990-es évekre a terroristáknak a vallással már teljesen más céljaik voltak. Független államokat kívántak létrehozni, melyek alapelvei nem különböznek a többi államtól, azonban ezek az alapok elképzeléseik szerint: a vallás és annak tanai. Elmondhatjuk tehát, hogy a napjainkban is tartó terrorhullámban a vallás játssza a legmeghatározóbb szerepet. A nagy világvallások közül is az iszlám és annak szélsőséges ágai (vahabiták, tálibok stb.) a meghatározóak. Nem feledkezhethetünk meg azonban arról, hogy nem az iszlám az egyetlen vallás, amelynek nevében terroristák, vallási fanatikusok tevékenykedtek.

Hogy miért mégis az iszlám vallási terrorizmust emeljük ki minden esetben? Három olyan meghatározó esemény történt ugyanis az iszlám világban, amely táptalajául szolgált a negyedik hullámnak. Először is Iránban az utcai demonstrációk forradalomra fejlődtek, aminek következtében elűzték a sahot, és Iszlám Köztársaságot kiáltottak ki. Ez az esemény több síita terror csoportot inspirált, többek között Szaúd-Arábiában, Kuvaitban és Libanonban. Az inspiráció mellett Irán pénzzel, fegyverrel, kiképzéssel és technológiával is támogatta és jelenleg is (lásd: Jemen, Libanon) támogatja ezekben az országokban a síita szervezeteket. Másodsorban éppen Libanonban jelentek meg az ókori asszaszínok mintájára az öngyilkos robbantók és merénylők, melyek segítségével kiűzték az 1982-es izraeli invázióval behatoló amerikai hadsereget is⁹¹. Az öngyilkos merénylet azóta is a terroristák egyik „olcsó” és hatékony fegyvere. Ahogy Ahmed Jaszín sejk, a HAMASZ⁹² terrorszervezet alapítója fogalmazott, az öngyilkos merényletek a palesztinok F-16-os repülői. A harmadik ok, hogy az Afganisztánt megszálló Szovjetunió fegyveres erőit kiűzték az országból a szunnita muszlim ellenállók/felkelők, igaz, jelentős amerikai támogatással. Később ez is vezetett a Szovjetunió

⁹⁰ KISS Tibor: A terrorizmus arculatváltásának hatása a helyszíni reagálóerők felkészítésére, Honvédségi Szemle 2021/5. szám.

⁹¹ Az amerikai tengerészgyalogosok elleni 1983-as bejruti robbantásos merényletről bővebben: https://multkor.hu/20140724_rosszul_sult_el_a_cia_titkos_bejruti_haboruja (letöltve: 2022.01.12.)

⁹² HAMASZ - Ḥarakat al-Muqāwama al-Islāmiyya, Iszlám Ellenállási Mozgalom

széthullásához, ami megmutatta, hogy a vallás segítségével egy ilyen szuperhatalom sem lehet legyőzhetetlen ellenfél.⁹³

Ha a merényletek és emberrablások voltak jellemző taktikái az előző hullámnak, akkor a vallási hullámnak kétségtelenül az öngyilkos merényletek. A taktika előnyei az egyszerűségében és relatív olcsóságában rejlik.⁹⁴

1.3 A terrorelhárítás elméleti modellje

Az államok normális működésének egyik nagyon fontos feltétele, hogy az állam önmagát képes legyen megvédeni különböző külső vagy belső fenyegetésektől, támadásoktól és veszélyektől. Ilyen biztonsági kihívások lehetnek pl. természeti katasztrófák, egészségügyi veszélyhelyzet, külső támadás (katonai, politikai, gazdasági), gazdasági összeomlás, belviszály/polgárháború, szervezett bűnözés, terrorizmus stb. Egy jól működő állam esetében megvannak a megfelelő államigazgatási, egészségügyi, rendészeti, katonai stb. szervezetek és struktúrák az ilyen típusú kihívások és veszélyhelyzetek kezelésére, megszüntetésére. Az értekezés szempontjából jelen fejezetben alapvetően egy típusú kihívásra, a terrorizmusra koncentrálok, ennek megfelelően az erre adott állami választ, a terrorelhárítás egy lehetséges elméleti modelljét állítom fel és mutatom be, annak titkosszolgálati és rendőrségi szempontjai szerint.

A nemzetbiztonsági szolgálatok működésének alapját a történelmük során mindig a már említett speciális feladatrendszerük, az állam területi integritásának biztosítása, függetlenségének és állampolgárai jogainak és biztonságának a védelme határozta meg.⁹⁵ Ezeknek a feladatoknak az ellátásához a szolgálatok törvényi felhatalmazással különleges eszközöket és módszereket használhatnak és használnak. A titkosszolgálatok működési területük alapján két csoportra, polgári-, és katonai szolgálatokra oszthatók, míg a klasszikus szakmai tevékenységi körük alapján hírszerző és elhárító feladatokat láthatnak el.⁹⁶ Már ez alapján is világosan látszik, hogy a szolgálatok szerepe és feladatköre mennyire szerteágazó és sokszínű lehet. A terrorizmus elleni küzdelem pedig ennek a feladatnak csak egy, bár

⁹³ RAPOPORT, David C: The four waves of terror Anthropoetics (A terror négy hulláma Antropoétika) - The Journal of Generative Anthropology Volume VIII, number 1, Spring/Summer 2002.

⁹⁴ Ferwagner Péter Ákos – Komár Krisztián – Szélinger Balázs: Terrorista szervezetek lexikona Gavrilo Principtől Oszama bin Ladenig Maxim Könyvkiadó 2003.

⁹⁵ A titkosszolgálatok történetéről és működéséről bővebben: Boda József - Regényi Kund szerkesztésében: A hírszerzés története az ókortól napjainkig, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.

⁹⁶ DÁVID Ferenc: Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra. A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. szerk.: Resperger István, Campus Dialóg Kiadó, Budapest, 2018 p. 15.

késégekívül nagyon fontos szelete, feladatköre. A szakirodalomban (hazai és külföldi egyaránt) több tanulmány is foglalkozik a titkosszolgálatok elméleti modelljével. Ezek az elméletek kivétel nélkül azt a megközelítést használják, hogy a titkosszolgálatok egyes tevékenységei körein keresztül állítják fel az elméleti modellt. Ebben a fejezetben arra vállalkozom, hogy – ha vázlatosan is – de megalkossak egyfajta általános, logikai-funkcionális terrorelhárítási modellt, a terrorelhárítást végző elhárító szolgálatok összetett tevékenységének bemutatására. Tekintettel a doktori értekezés témájára, az általam felállított modell nem lehet független a rendőrség terrorelhárító feladataitól, pontosabban annak legspeciálisabb elemétől, a terrorcselekmények felszámolásától. A modell bemutatása során utalásokat teszek arra, hogy az általam vizsgált időszakban terrorelhárítással foglalkozó rendészeti szervek közül melyikre vonatkoznak a bemutatott modell elemei.

1.3.1 A terrorelhárításról általában

Ahogy azt a korábbi fejezetben bemutattam, a terrorizmust, mint jelenséget nagyon nehéz egzakt és egységes módon definiálni. Ezek után egyáltalán nem meglepő, ha a terrorizmus elleni küzdelem meghatározása sem egyszerű feladat. Ha egyszerűen akarnánk megfogalmazni a lényegét, akkor azt mondhatjuk, hogy a terrorizmus, terroristák elleni tevékenységeket és az ellenük alkalmazott módszereket, eszközöket és eljárásokat jelenti.

A terrorelhárítás alapvetően (de nem kizárólagosan!) védelmi jellegű intézkedések és módszerek összessége. Ilyen eszközök lehetnek pl. felderítés, melyet többnyire nemzetbiztonsági szolgálatok vagy a rendőrség egységei hajtanak végre, de ide tartozik akár egy terrorcselekmény megelőzése vagy felszámolása, az elkövetők elfogása. Ebből következik, hogy az alapvető cél a terrorelhárítás során elsősorban nem a terroristák megsemmisítése, hanem a terrorcselekmény megszakítása és felszámolása, bizonyítékok összegyűjtése, az elkövetők elfogása, büntetőeljárás megindítása, valamint bíróság elé állítása. A terrorelhárítás továbbá a törvénykezési gyakorlatban terjedt el, ezért előszeretettel (bár nem kizárólagosan) használják a terrorizmus megelőzésére vagy terrorhelyzetek kezelésére hozott törvények megalkotása során is. Ezen kívül használatos különböző kiemelt fontosságú objektumok, kritikus infrastruktúrák védelmének megszervezése érdekében hozott intézkedések estében is, értelemszerűen a terrorizmus elleni védelem, terrortámadások megakadályozása szempontjából. Magyarországon alkalmazott fogalmát a Rendészettudományi szaklexikonban találhatjuk, mely szerint: „*az állam és mindenkori kormány alapfunkcióiból eredő feladat, azon*

*cselekmények összessége, amelyeket a vonatkozó jogszabály a Terrorelhárítási Központ (TEK) hatáskörébe utalt.*⁹⁷A TEK működése, felépítése és feladatrendszere nem témája jelen értekezésnek.

Vannak államok, ahol a terrorelhárítással kapcsolatos feladatok a hadsereg hatáskörébe tartoznak. Ennek megfelelően terrorelhárításként lehet értelmezni a terroristák vagy terrorizmus elleni aktív fellépést elsősorban támadó jellegű (a gyakorlatban inkább úgynevezett alacsony intenzitású) katonai műveleteket.⁹⁸ A katonai műveletekben a cél gyakran (bár itt sem kizárólagosan!) a terroristák fizikai megsemmisítése és nem a büntetőeljárás megindításának biztosítása. Ennek megfelelően az alkalmazott eszközök, módszerek és taktikai eljárások is alapvetően ezt a célt szolgálják. A terrorizmus elleni küzdelemben a katonai és rendészeti módszerek között a különbségtételt álláspontom szerint meg kell tenni. Ezt a nézőpontot erősíti Finszter Géza is, aki szerint hibás az előidézett veszélyekre hivatkozva a katonai és a rendészeti beavatkozások közti különbségeket felszámolni. A bűncselekmény (terrorizmus) hadüzenetként való felfogása felmenti az államokat a bizonyítás kötelezettsége alól, és korlátlaná teszi vagy teheti a megtorlás eszközeinek alkalmazhatóságát. Ezt egy kellő katonai erővel rendelkező nagyhatalom nyilvánvalóan megteheti, de ennek következményei mindenképpen aggályosak. A fellépés jogállami elvei, a szükségesség és az arányosság betartása azonban, a veszély nagysága miatt, nem korlátozhatják a titkos beavatkozások mértékét. Ez ugyanis szükségszerűen a civil közeg kíméletének felrúgásával jár.⁹⁹

Egyes jogászok, illetve jogvédő szervezetek azért is ellenzik továbbá a katonai erő, eszközök és módszerek alkalmazását terrorelhárítási célból, mert az emberi jogi kérdések nehezebben kezelhetőek. Gondolnak itt arra, hogy az elfogott terroristának is vannak jogai. Nagyon nem mindegy tehát, hogy fogoly státuszt kap és például büntetőeljárást kezdeményeznek ellene, vagy kvázi jogcím nélkül tartják fogva és „katonai bizottsági eljárás” alá vonják, megfosztva a törvényes védekezés lehetőségétől.¹⁰⁰

⁹⁷ Rendészettudományi szaklexikon (főszerkesztő: Boda József), Dialóg Campus Kiadó, Budapest 2019, p. 559.

⁹⁸ Bővebben: KŐSZEGVÁRI Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai. <http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2002/1/z-01/chapter1.html> (letöltve: 2019.03.10.)

⁹⁹ FINSZTER Géza: Az alkotmányos jogállam esélyei a terrorizmus elleni küzdelemben. Belügyi Szemle, 2002/6–7. szám p. 156–166.

¹⁰⁰ A témáról bővebben: HAUTZINGER Zoltán: Büntetőeljárás a terrorizmus árnyékában. (Szakmai Szemle, A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának kiadványa. 2006./2. szám, p. 33-43.)

A terrorizmus elleni küzdelem vagy harc háborúvá történő avanszálása 2001. szeptember 11-e után vált általános jelenséggé,¹⁰¹ amikor is George W. Bush¹⁰² elnök (szakmai szempontok szerint helytelenül) meghirdette a terrorizmus elleni háborúját:

- a terrorakciókat az Egyesült Államok háborús cselekedeteknek nyilvánította
- először került szóba a NATO alapszerződés 5. cikkelyének¹⁰³ alkalmazása
- a globalizációt támadó terrorizmus globalizált ellenintézkedéseket váltott ki
- az ellenintézkedések fókuszába került a terrorszervezetek logisztikai bázisainak felszámolása
- bebizonyosodott, hogy a demokratikus országoknak nincs kész válaszuk a terrorizmus kihívásaira.¹⁰⁴

A legtöbb szakértő megkérdőjelezi a pusztán katonai módszerek alkalmazását és így a terrorizmus elleni küzdelem háborúként történő felfogását. Seth G. Jones, és Martin C. Libicki 2008-ban publikálták „How Terrorist Groups End” (Hogyan szűnnek meg terrorista szervezetek)¹⁰⁵ címmel megjelent könyvükben a kutatásukat, melyben azt állapították meg, hogy pusztán a katonai beavatkozás nem feltétlenül a legalkalmasabb és leginkább célravezető eszköz a terrorizmus elleni küzdelemben.

A két szerző összesen 648 terrorista szervezetet vett górcső alá az 1968 és 2006 közötti időszakban. Megállapították, hogy a vizsgált szervezetek között a fenti időszak alatt 404 szűnt meg. Az adataik alapján ezeknek a szervezeteknek csupán 7 százalékát sikerült aktív katonai eszközökkel és módszerekkel megszüntetni, felszámolni. Ezzel szemben 43 százalék esetében az adott terrorszervezet politikai folyamatokba történő bevonása volt az oka a terrorista

¹⁰¹ RADA Mátyás – VAJDA Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-es csapdája. Külügyi Szemle 2010/1. szám p. 149., https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2010_01_A_terrorizmus_elleni_kezd.pdf (letöltve: 2020.10.21.)

¹⁰² 2001. és 2009. között ez Amerikai Egyesült Államok 43. elnöke volt. <https://georgewbush.com/>

¹⁰³ NATO (North Atlantic Treaty Organization - Észak-Atlanti Szerződés) 5. cikk. „A Felek megegyeznek abban, hogy egyikük vagy többjük ellen, Európában vagy Észak-Amerikában intézett fegyveres támadást valamennyiük ellen irányuló támadásnak tekintenek, és ennél fogva megegyeznek abban, hogy ha ilyen támadás bekövetkezik, mindegyikük az Egyesült Nemzetek Alapokmányának 51. cikke által elismert jogos egyéni vagy kollektív védelem jogát gyakorolva, támogatni fogja az ekként megtámadott Felet vagy Feleket azzal, hogy egyénileg és a többi Féllel egyetértésben, azonnal megteszi azokat az intézkedéseket – ideértve a fegyveres erő alkalmazását is –, amelyeket a békének és biztonságnak az észak-atlanti térségben való helyreállítása és fenntartása érdekében szükségesnek tart. Minden ilyen fegyveres támadást és az ennek következtében foganatosított minden intézkedést azonnal a Biztonsági Tanács tudomására kell hozni. Ezek az intézkedések véget érnek, ha a Biztonsági Tanács meghozta a nemzetközi béke és biztonság helyreállítására és fenntartására szükséges rendszabályokat.” a szerződés magyar nyelvű szövege:

https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu (letöltve: 2022.01.09.)

¹⁰⁴ KISS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi kiadó 2016., p. 215-216

¹⁰⁵ JONES Seth G., és LIBICKI Martin C. 2008-ban publikálták How Terrorist Groups End. Published 2008 by the RAND Corporation. file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Downloads/RAND_MG741-1.pdf (letöltve: 2021.12.19.)

cselekmények beszüntetésének, illetve a terrorszervezet megszűnésének. A vizsgált esetek 40 százalékában a titkosszolgálati, rendvédelmi eszközök és módszerek alkalmazása vezetett eredményre a terrorszervezet megszüntetésében. Érdekességként megemlítem, hogy 10 százalék volt az az eset, amikor egy terrorszervezet azért szűnt meg, mert elérték politikai céljukat.¹⁰⁶

Forrás: Seth G. Jones és Martin C. Libicki: How Terrorist Groups End (2008) tanulmány alapján, saját szerkesztés (2022)

Ha ezeket az adatokat elemezzük, megállapíthatjuk, hogy önmagában egyik eszköz vagy módszer sem jelent hatékony megoldást. Álláspontom szerint a megfelelő intézkedéseket, eljárásokat vagy módszereket mindig az adott szervezetre vonatkoztatva, egyedileg célszerű megválasztani. A vizsgálat sajnálatos módon nem tér ki arra, hogy a különböző eszközök és módszerek együttes alkalmazásának milyen hatása volt a terrorszervezetek megszűnése, felszámolása vagy működésének felfüggesztése esetében. Véleményem szerint azonban azt is szinte biztosra vehetjük, hogy nagyon kevés esetben értek el sikert az érintett államok vagy a terrorelhárító szervezetek csak és kizárólag egyetlen eszköz, eljárás vagy módszer alkalmazásával.

A különböző terrorcsoportok a háttéralkuk következtében többnyire csak kisebb politikai hatást tudnak kifejteni a célországokra, de a társadalom befolyásolása a terrorizmus elleni küzdelemre káros hatással van. Míg a külső szemlélő számára úgy tűnik, az emberek a

¹⁰⁶ Az ábra és elemzés:

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_briefs/2008/RAND_RB9351.pdf
(letöltve: 2021.12.19.)

¹⁰⁷ Az ábra eredetije:

https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_briefs/2008/RAND_RB9351.pdf
(letöltve: 2021.12.19.)

háború ellen, egy tús életéért tüntetnek, valójában a nemzetközi terrorista csoportok akaratának megfelelően cselekednek. A terroristák stratégiája szerint éppen az ő céljaikat szolgálják. A csoportok szempontjából ez fontos, hiszen a nemzetközi közvélemény bár elítéli a terrorista akciókat, mégis a közbeeső cél, a befolyásolás, a propaganda mindenképpen az ő malmukra hajtja a vizet.¹⁰⁸

1.3.2 Terrorelhárító tevékenység

Az egyes államok terrorveszélyeztettségük felderítését és elhárítását, a korábban már beazonosított terrorszervezetek és terrorizmussal kapcsolatba hozható személyek ellenőrzését (operatív feldolgozását) akkor végzik, amikor azokról okkal feltételezhető, hogy terrorcselekményt terveznek, kísérelnek meg vagy követnek el, illetve egyéb veszélyt jelentenek a társadalomra, az állam működésére. Az ilyen, elsősorban megelőző célú (prevenciós) tevékenység csak úgy valósítható meg, ha folyamatosan végzik a terrorizmussal összefüggésbe hozható személyek operatív feldolgozását, terrorista szervezetek, lehetséges célpontjainak (személyek és objektumok, kritikus infrastruktúra, rendezvények, vallási kegyhelyek stb.) és célszemélyeinek terrorveszélyeztettségével kapcsolatos rendészeti feladatainak ellátását. Ebből is láthatjuk, hogy a terrorelhárító tevékenység egy folyamatosan változó terület, amely a feladatai ellátása érdekében, az éppen aktuális politikai, társadalmi és biztonsági környezetben működteti és alkalmazza a sajátos eszközrendszerét. Az elérni kívánt célok azt határozzák meg, hogy a terrorelhárítás során védelmi vagy támadó jellegű eszközökről, módszerekről beszélhetünk.

Védelmi jellegű terrorelhárítási eszközökről és módszerekről elsősorban akkor beszélünk, ha az állam vagy az állampolgárok elleni terrorista törekvések még leplezett, nem nyílt formában valósulnak meg. Vagyis alapvetően egy olyan védelmi elhárító-felderítő tevékenység, melynek elsődleges célja a megelőzés.

A támadó jellegű terrorelhárítás olyan eszközök és módszerek összessége, amelyek segítségével egy már felderített terrorkockázati elem vagy törekvés aktív, célirányos kezelését, elhárítását jelenti.¹⁰⁹ Ide tartozik a korábban említett és a rendőrség által végrehajtott felszámolás is. A felszámolás során a jogszabályok betartása mellett kényszerítő eszközök

¹⁰⁸ Dr. habil. RESPERGER István: Terrorista szervezetek, módszerek, eljárások. (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Szakmai Szemle: XVI. évfolyam 2. szám, 2018.) p. 11.

¹⁰⁹ DÁVID Ferenc: Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra. A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. szerk.: Resperger István, Campus Dialóg Kiadó, Budapest, 2018, p. 171.

alkalmazására (legitim fizikai erőszak, melyre később bővebben kitérek) is lehetőség van. A cél azonban továbbra sem az elkövetők megsemmisítése, sokkal inkább a terrorcselekmény megszakítása, az elkövetők elfogása, a büntetőeljárás megindításának biztosítása.

Az Európai Unió Tanácsának 2005. november 30-án, Brüsszelben kiadott Terrorizmusellenes Stratégiája meghatározta, hogy az EU terrorizmusellenes stratégiája négy pilléren (megelőzés, védekezés, üldözés és reagálás) nyugvó rendszert képez, amely stratégiai kötelezettségvállalásba illeszkedik.

- Megelőzés: mint láttuk, alapvető cél a terrorcselekmények, terror jellegű bűncselekmények elkövetéséhez vezető radikalizálódás megelőzése, különös tekintettel a terroristává válás prevenciójára, valamint a különböző terrorista célú médiatartalmakhoz való hozzáférés kontrolljára, a pénzügyi források elapasztására.
- Védekezés: szintén összetett tevékenység, elsősorban a civil lakosság és kritikus infrastruktúra védelme tartozik ide, mely egy igen tág területet és tevékenységi rendszert igyekszik lefedni. (pl. határvédelem, határellenőrzés, közlekedésbiztonság, kritikus infrastruktúra és a lakosság ellátása szempontjából kiemelt objektumok, ellátási láncok védelme, stb.)
- Üldözés: legfőképpen a nemzetbiztonsági, rendvédelmi és igazságügyi hatóságok működésében és együttműködésében kell megvalósulnia, mely a terroristák mozgásának és tevékenységének megakadályozására, finanszírozásuk elleni küzdelemre irányul.
- Reagálás: ez a pillér a terrortámadások közvetlen felszámolására, következményeire irányul, az ezzel kapcsolatos reagálási képességet jelenti, mely szintet alapvetően a felszámolási, műveleti feladatok jellemzik.¹¹⁰

A disszertációban vizsgált időszakban Magyarországon a III. Főcsoportfőnökség II. Csoportfőnökségén működő 8. (majd 10.) Osztály volt felelős a nyílt és operatív eszközök és módszerek alkalmazásával végrehajtott terrorelhárítási feladatokért. A terrorcselekmények felszámolása és megszakítása a Forradalmi Rendőri Ezreden belül létrehozott akciószakaszok, majd a Komondor Terrorelhárító Szolgálat feladatkörébe tartozott. A doktori értekezés későbbi fejezeteiben ezeknek az egységeknek a történetéről és feladatrendszeréről bővebben is beszámolok.

¹¹⁰ KISS Tibor: A terrorizmus arculatváltásának hatása a helyszíni reagálóerők felkészítésére, Honvédségi Szemle 2021/5. szám.

1.3.3 A terrorelhárítás szintjei

Mivel a terrorizmus alapvetően egy dinamikus tevékenység vagy folyamat, ezért a terrorizmus elleni védekezés vagy elhárítás is elsősorban dinamikus eszközöket és módszereket igényel a terrorelhárítás minden szintjén. A nemzetközi szakirodalom a terrorelhárítás három szintjét különbözteti meg, úgy mint taktikai szint, operatív szint és stratégiai szint.¹¹¹

Taktikai szintről akkor beszélünk, amikor a terrorelhárító tevékenység egy tervezett vagy megkezdett terrorakció megelőzésére, megszakítására vagy felszámolására irányul. Minden olyan terrorelhárító tevékenységet ide sorolhatunk, melynek célja, hogy megakadályozza, hogy a terrorista vagy terrorszervezet céljai elérése érdekében fegyverhez, anyagi támogatáshoz jusson, az országba beléphessen, szabadon mozoghasson stb. Amennyiben mégis bekövetkezik a terrorcselekmény, ezen a szinten a legfontosabb mozzanat, hogy a rendvédelmi szervek azt a lehető leggyorsabban megszakítsák, felszámolják és ezzel a hatását jelentősen tompítsák.

A terrorelhárítás operatív szintje jelenti azoknak a társadalmi, kormányzati intézkedéseknek az összességét, amelyek alkalmasak a terrorizmus veszélyének csökkentésére, megakadályozására. Ide sorolhatók azok az intézkedések, jogszabályi kötelezettségek, amelyek hatásos eszközök a terrorizmus finanszírozásának, káros propaganda- és toborzótevékenységének a kiszűrésére, ellenőrzésére. Nagyon lényeges eleme ennek a szintnek a folyamatos nemzetközi együttműködés, az információk megosztása a terrorizmus elleni küzdelemben. Operatív szinten érhető el leghatékonyabban ugyanis, hogy egy terroristát vagy terrorszervezetet megvonjunk a támogatói, logisztikai bázisától. Ezzel tudjuk elérni, hogy a terroristának lehetősége se legyen cselekménye elkövetésére. Itt kell kitérnünk egy gondolat elejéig az online térre is. Terrorelhárítási körökben az internet általánossá válásától kezdve köztudomású tény, hogy a terroristák a világhálót pszichológiai hadviselésre, publicitásra és propagandára, adatbányászásra, adománygyűjtésre, toborzásra és mobilizációra, kapcsolattartásra, információ megosztására, tervezésre és koordinációra egyaránt használják.¹¹² Éppen ezért az ilyen, új típusú kihívásokra, a biztonságtudatosítás, a nemzetbiztonsági és rendészeti szektoroktól mindenképpen új szemlélettel lehet adekvát választ kapni. Nevezetesen pedig a korábbi terrorelhárítási gyakorlattól jelentősen eltérő hozzáállást, a korábbi szűk,

¹¹¹ MARAS, Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Antall József Tudásközpont, 2016., p. 242.

¹¹² WEIMANN, Gabriel: www.terror.net: How Modern Terrorism Uses The Internet (Hogyan használja a modern terrorizmus az internetet). United States Institute Of Peace, Washington, D.C. 2004. p. 5–10. <https://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf> (letöltve: 2021.12.10.)

ügyeszerű konspirált együttműködés helyett egy széles körű, nyíltabb kapcsolat kialakítását igényli nemzetközi szakmai szinten és a társadalommal is.¹¹³

A terroristák célja többnyire a cselekményükkel kiváltott másodlagos, pszichológiai hatás elérése, sőt fokozása, mellyel befolyásolhatják a közvéleményt, a politikai döntéseket. Arra törekszenek, hogy ezzel a másodlagos hatással megerősítsék saját pozíciójukat, kialakíthassák vagy szélesíthessék társadalmi támogatottságukat, bázisukat. A terrorelhárítás stratégiai szintjén a cél, hogy világossá váljon a terroristák számára, tevékenységük nincs rejtve az elhárító szolgálatok előtt, céljukat nem érhetik el, tettüknek pedig nincs társadalmi támogatottsága. Az előző két szint hatékony alkalmazása teszi igazán eredményessé a stratégiai szintet.¹¹⁴

1.3.4 A terrorelhárítás információszerzési lehetőségei és képességei

A terrorelhárító tevékenység egyik legfontosabb feladata a terrorral kapcsolatos információk begyűjtése. Ezért nem meglepő, hogy minden terrorelhárító szolgálat arra törekszik, hogy a lehető legszélesebb információbegyűjtő képességeket építsen ki, felhasználva az információgyűjtés módszereinek teljes tárházát. A szolgálatok a működésükhöz és feladataik ellátásához szükséges információkhoz alapvetően nyílt vagy titkos forrásokból, illetve eszközök alkalmazásával juthatnak hozzá. A nyílt forrásokból származó vagy ilyen eszközökkel és módszerekkel végzett adatgyűjtést alább mutatom be részletesen. A titkos információgyűjtés egy olyan gyűjtőfogalom, amelynek számos meghatározásával és értelmezésével találkozhatunk a szakirodalomban. Legáltalánosabb meghatározása e tevékenységnek, hogy a jogszabályban felhatalmazott szervezetek, a törvényben meghatározott feladatok ellátása érdekében a magánlakás, a magántitok és a levéltitok sérthetlenségéhez, a személyes adatok védelméhez, valamint a birtokvédelemhez fűződő jogok korlátozására alkalmas, az érintett személy tudta nélkül alkalmazott erővel, eszközökkel és módszerekkel adatokat, információkat szerezhetnek. A köztudatban a fogalom összefonódott a titkosszolgálatokkal, ezt maga a szóhasználat is tükrözi, hiszen a különböző titkosszolgálatok

¹¹³ NAGY Katalin – MEZEI József: Nemzetközi kitekintés a terrorelhárítás területén folytatott biztonság tudatosítási programokba., Nemzetbiztonsági Szemle 8. évfolyam, 2. szám. p. 50.
http://real.mtak.hu/118095/1/WEB---NSZ_2020_2-4_NagyKMezei_50-65.pdf (letöltve: 2021.12.12.)

¹¹⁴ MARAS, Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata (Antall József Tudásközpont 2016.) p. 242-248.

(nemzetbiztonsági, állambiztonsági) a társadalom széles köre elől elzárt, titkos tevékenységekkel végzik feladataikat.¹¹⁵

A disszertációnak nem témája és nem is célja, hogy a nyílt és titkos információgyűjtő eszközöket és módszereket részletesen bemutassa, azonban a későbbiekben a III. Főcsoportfőnökségnek speciálisan a Carlos-csoport operatív feldolgozása során alkalmazott eszközeit és módszereit ismertetni fogom. Tekintettel arra, hogy a terrorelhárítás elméleti modelljét ismertetem jelen fejezetben, a három legfontosabb információgyűjtő eszközt és módszert az alábbiakban röviden és vázlatosan bemutatom.

Az egyik legősibb információgyűjtési módszer az emberi erőforrásokra épülő hírszerzés, melyet a szakma HUMINT (Human Intelligence) elnevezéssel használ. Az ilyen típusú információgyűjtés központjában minden esetben az ember áll. Ebből következik, hogy a módszerrel csak és kizárólag olyan adatok szerezhetőek be, melyekkel a „forrás” rendelkezik vagy melyekhez hozzáfér. A módszer egyik nagy előnye, hogy olyan információk is megszerzhetőek, melyeket az adat birtokosai még nem írtak le, ezáltal tervek, elképzelések, vélemények is hozzáférhetővé válnak. A másik nagy előnye a flexibilitása, hiszen ha egy HUMINT-forrás nem tud megszerezni egy adatot, lehetőség van azonnal vagy párhuzamosan új forrást keresni.¹¹⁶ Az utóbbi évek terrorelhárítási tapasztalatai szerint ismételten felértékelődött a HUMINT szerepe az információgyűjtésben, tekintettel arra, hogy a terroristák nem szívesen használják az informatikai eszközök adta kommunikációs és kapcsolattartási lehetőségeket. Tudják ugyanis, hogy az elhárító szolgálatok elektrotechnikai felderítési képességei az információáramlás valamennyi technikai eszközeit/eszközét ellenőrizni képesek. A titkos kapcsolat alkalmazása a HUMINT-tevékenységek egyik fontos területe, ahol az egyik legfontosabb kérdés épp a kapcsolattartás módja, annak kiépítése és működtetése. A kapcsolatnak a megszerzett információt el kell juttatnia a terrorelhárító tevékenységet végző szervezethez. Mindezt úgy, hogy információ-torzulás ne következzen be, az információ még időben érkezzon, és természetesen dekonspirációmentesen. Ennek az összetett célnak az eléréséhez megfelelő kommunikációs csatornát kell kidolgozni és üzemeltetni. A kapcsolattartás a felderítő és az informátor között lehet személyes vagy személytelen. A kapcsolattartás formái az idők folyamán átalakuláson mentek keresztül, ahol a hagyományosnak tekinthető elemek mellett a technikai fejlődésnek köszönhetően ma már kellő

¹¹⁵ DOBÁK Imre: Az információgyűjtésről általában (A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. szerk.: Resperger István, Campus Dialóg Kiadó, Budapest 2018.) p. 103.

¹¹⁶ DÁVID Ferenc: Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra (A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. szerk.: Resperger István, Campus Dialóg Kiadó, Budapest 2018.) p. 120.

körültekintés mellett alkalmazhatóak az akár interneten alapuló, és így fizikai kontaktust nem igénylő, technikai szinten megvalósuló kapcsolattartási csatornák.¹¹⁷

A terrorelhárítás információszerzési lehetőségei közül kiemelkedik az elektrotechnikai felderítési eszközökkel megvalósuló adatgyűjtés, melyet SIGINT (Signal Intelligence) elnevezéssel használunk. Ez egy összetett információgyűjtő tevékenység, mely több eszközt és módszert foglal magába. Ezek közül is kiemelkedik a kommunikációs eszközökkel kapcsolatos információgyűjtés (COMINT – Communication Intelligence), amit a köznyelv gyakran telefonlehallgatásként azonosít. A terrorizmus elleni küzdelemben az ilyen technikai jellegű információgyűjtésen alapvetően azokat a kommunikációs csatornákat és formákat értjük, amelyeket a társadalom békés tagjai között meghúzódó terroristák is használhatnak (pl. a mobiltelefonok, valamint az internet alapú kommunikációs szolgáltatások).¹¹⁸ A módszer előnye, hogy a lehallgatott beszélgetések jól rögzíthetők, és helyes végrehajtás esetén a dekonspiráció (lebukás) veszélye minimális. A módszer hátránya, hogy a gyártók vagy a szolgáltatók egyre jobb eszközökkel és módszerekkel védik az információs eszközöket és csatornákat, melyeket így egyre nehezebb feltörni. Szakmai körökben általános az a mondás, mely szerint, míg az infokommunikációs „forradalom” előtt az volt a kérdés titkos információgyűjtés során, hogy egy zárat hogyan nyissanak ki, vagy milyen módszerrel és taktikai eljárással hatoljanak be észrevétlenül egy épületbe, addig ma a legfontosabb kérdés, hogy hogyan törjenek fel kommunikációs applikációkat, levelező fiókokat. További hátrány, ha a célszemély megtudja vagy sejti, hogy lehallgatják, azonnal más kommunikációs csatornára válthat, vagy a közléseivel tudatosan félrevezetheti a terrorelhárító szolgálatot.

Végül, de nem utolsó sorban meg kell említeni a nyílt forrásokra épülő információgyűjtő tevékenységet, melyet OSINT (Open Source Intelligence) néven említhetünk. Ebbe a körbe gyakorlatilag minden olyan információforrás beletartozik, amely bárki számára hozzáférhető. Ilyen lehet többek között pl. elektronikus és nyomtatott sajtó, könyvek, konferenciák, tudományos előadások, vallási események és rituálék, szociális média felületek (Facebook, Twitter, Instagram) stb. A módszer előnye, hogy külső (bírói, ügyészi vagy miniszteri) engedély nem szükséges az alkalmazásához és kicsi a dekonspirációs veszély. Hátránya, hogy gyakran nehezen ellenőrizhető forrásból vagy valóságtartalommal rendelkeznek az adatok, és emiatt sokkal alaposabb elemzést és feldolgozást igényelnek. Mindezekből láthatjuk, hogy az

¹¹⁷ NÁNDORI Nikoletta Petra: HUMINT – Gondolatok az emberi tényező szerepéről a 21. századi titkosszolgálati munkában., Nemzetbiztonsági Szemle 7. évfolyam 4. szám, p. 96.

http://real.mtak.hu/111501/1/WEB---NSZ_2019_4-8_Nandori_96-104.pdf (letöltve: 2022.01.10.)

¹¹⁸ DOBÁK Imre: Technikai típusú információgyűjtés a változó biztonsági kihívások tükrében. Hadmérnök XII. évfolyam 2. szám. 2017. június http://hadmernok.hu/172_19_dobak.pdf (letöltve: 2022.01.14.)

OSINT tevékenység legfontosabb és legalapvetőbb rendeltetése a terrorelhárítási célok támogatása a maga sajátos és egyben újszerű eszközeivel (részét képezve és kiegészítve a hagyományos hírszerzés tevékenységének). Egyformán kell ennek a célnak megfelelni a legkülönbözőbb ellenfelekkel szemben is, úgy mint a vallási fanatikustól a magas képzettségű, intelligens számítógépes szakemberig. A terrorelhárító szervezeteknek és az őket támogató tevékenységeknek várhatóan ezen a területen is aszimmetrikus kihívásokkal kell szembenéznük, ahol erősen eltérő felkészültségű, felszereltségű és indíttatású az ellenfél.¹¹⁹ Itt megemlíteném azt is, hogy a módszer előnyeit és használhatóságát igazolja az a tény is, hogy a civil szférában kialakult egy olyan üzleti ág, amely a nyílt forrású adatok kigyűjtésében és elemzésében vagy erre alkalmas számítógépes programok készítésében és forgalmazásában (Data mining) talált jó üzleti lehetőséget.

1.3.5 Adatok feldolgozása, elemzés-értékelés

A fent bemutatott eszközök és módszerek segítségével megszerzett adatok az esetek döntő többségében önmagukban nem minősülnek rögtön információnak. Itt lép be az a folyamat, amikor rengeteg adat összesítésre és feldolgozásra kerül, hogy kiszűrésre kerüljenek a terrorelhárítás szempontjából releváns információk. Ezt a folyamatot nevezzük az adatok feldolgozásának, melyet vagy közvetlenül az „ügygazda”, vagy többnyire erre speciálisan képzett elemző-értékelők végeznek. Ebben a fázisban a legfontosabb cél az, hogy az elemző-értékelők a lehető legtöbb, releváns információt tudják feldolgozni, majd később felhasználni a terrorcselekmények megelőzése vagy megszakítása érdekében. A terrorizmussal kapcsolatos ügyekben gyakran felmerül, hogy az adatok elemzése speciális ismereteket, elsősorban nyelvtudást (arab, pártú, urdu, perzsa stb.), illetve vallási, kulturális ismereteket igényel. Az elemzés-értékelés során alapvetően három módszert alkalmaznak a szakemberek.

Az első metódus, hogy egyszerű logikai törvényszerűségeket, szabályokat használnak a kért információk kinyerése érdekében. Ide tartozhat a teljesség igénye nélkül: az egyszerű összehasonlítás, a folyamatábra, a kapcsolati hálók elemzése, de akár a profilozás is. A kiválasztott módszer természetesen nagyban függ a vizsgált adatok típusától és az elérni kívánt céltól is. A következő módszer az úgynevezett kötött elemző-értékelő eljárások, amikor egy

¹¹⁹ TÓTH Tivadar: Katonai szervezetek és a nyílt forrású információgyűjtés., Repüléstudományi közlemények 13. évfolyam 33. szám p. 80.
https://epa.oszk.hu/02600/02694/00030/pdf/EPA02694_rtk_2001_02_065-086.pdf
(letöltve: 2022.01.10.)

adott terrorizmushoz kapcsolódó személyt vagy eseményt minden esetben ugyanolyan vagy hasonló rendszerben értékelnek. Ide tartozhatnak a különböző kockázatelemzések (akár személyre, akár pl. kritikus infrastruktúrára vonatkoztatva) vagy életrajzok, pénzügyi nyilvántartások, vagy az értekezés szempontjából is jelentős utasforgalmi PNR¹²⁰ nyilvántartások. A módszer előnye, hogy a kötött eljárás során minden felhasználó vagy megrendelő egységes tájékoztatást kap. Ez egyben a módszer hatékony alkalmazásának egyik legfontosabb feltétele is. A harmadik módszer az úgynevezett komplex elemző-értékelő modell. Maga a módszer azt jelenti, hogy a különböző tudományterületeken kidolgozott metódusokat és azok eredményeit ültetik át a terrorelhárítási területre. Ebből adódóan ez az eljárási mód sokkal időigényesebb és magasabb szintű szakmai felkészültséget követel meg az elemzőktől. Ide tartoznak többek között az olyan tudományos módszerek, mint a gráfelmélet, játékelmélet, mátrixelmélet stb.¹²¹

Az információk elemzésének-értékelésének részét képezi a következtetések és az értékelések kidolgozása, valamint előrejelzések, esetenként lehetséges forgatókönyvek (szcenáriók) felvázolása. A rendelkezésre álló információkból a megfelelő következtetések levonásához és az értékelések kidolgozásához a fent bemutatott modellek és módszerek nyújtanak segítséget az elemzőknek. Az értékelések hasznosak a felhasználók számára (politikai, gazdasági, rendészeti stb. döntéshozók), mert rámutatnak az eddig bekövetkezett események (esetünkben terrorcselekmények) hátterére, ok-okozati összefüggéseire, hatásaira. Ettől eltérően a következtetések ezeken felül már a lehetséges következmények felsorolását és bizonyos előremutatást, előrejelzést is tartalmazhatnak. Az előrejelzések készítése az elemző-értékelő szervezet egyik fő feladata, mert ezzel tudja a legjobban támogatni a felhasználókat.¹²²

1.3.6 Rendőrségi terrorelhárítás - felszámolás

Amikor rendészeti műveleti munka kerül szóba, mindenki óhatatlanul a fekete bevetési ruhába öltözött, símaszkos, jól felfegyverzett egyenruhás rendőrökre gondol. A köznyelv összefoglalóan „kommandónak” vagy „kommandósoknak” nevezi ezeket a speciálisan terrorelhárításra kiképzett és létrehozott különleges rendőri egységeket, illetve azok tagjait. Ha

¹²⁰ Az utas-adat (PNR, Passenger Name Record) nyilvántartásról bővebb információ a TIBEK honlapján olvasható: http://tibek.gov.hu/download/1/ff/a2000/HU%20PIU_.pdf (letöltve: 2022.01.10.)

¹²¹ DÁVID Ferenc: Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra. A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. szerk.: Resperger István, Campus Dialóg kiadó Budapest, 2018 p. 122-125.

¹²² Dr. VIDA Csaba: A hírszerző elemző-értékelő munka alapjai., Felderítő Szemle 2013. év 3. szám, 90. oldal http://real.mtak.hu/14875/13/jav_real_2013-3.pdf (letöltve: 2022.01.12.)

kommandó szó jelentését vizsgáljuk, akkor azt láthatjuk, hogy az Idegen szavak és kifejezések szótára szerinti egyik értelmezése: rajtaütést végrehajtó rohamcsapat, ami elég kiterjesztő meghatározás.¹²³ Ennél kevésbé kiterjesztően fogalmaz a Magyar értelmező kéziszótár, mely negyedik értelmezése szerint: törvénytelen tevékenységet feltáró, felszámoló rendészeti szervezet(ek) valamelyike.¹²⁴ Révai nagy lexikonának egyik értelmezése szerint: különös intézkedés végrehajtására kiküldött csapat-osztag.¹²⁵ Ez utóbbi két jelentés-értelmezés már sokkal közelebb áll jelen értekezés témaköréhez.

Ha a kommandók létrehozását és alkalmazását történelmi oldalról közelítjük meg, akkor megállapíthatjuk, hogy az első ilyen különítményeket nem rendészeti, hanem éppenséggel katonai céllal hozták létre. Jó példa erre a Kr. e. 4. században történt, első dokumentált „túszszabadítás”. A spártai sereg elfoglalta Théba városát. A lakók egy része elmenekült Athénba, egy másik részét a támadók fogságba, illetve túszul ejtették, hogy értük váltságdíjat követelhessenek. Az elmenekült thébaiak kihasználva helyismeretüket, valamint a városban maradt informátoraikat, vakmerő tervet dolgoztak ki a város visszafoglalására. Egy 10 fős „kommandót” küldtek Thébába, akik női ruhába öltözve, elvegyülve a vallási ünnepet ülő megszállókkal, észrevétlenül tudták megközelíteni a célpontjaikat. Első lépésben meggyilkolták a spártaiak vezérét, majd ezután megtámadták a fellegvárat, ahol a többi rabot őrizték, túszként tartották fogva. A vezérüket vesztett és teljesen megzavarodott spártaiakat a vakmerő rajtaütésükkel végül sikerrel űzték ki a városukból.¹²⁶ De a magyar történelemben is találunk példát hasonló különleges (katonai) műveleti tevékenységre. Talán a legismertebb történet Búvár Kund (egyek források szerint Zothmund) története, akinek tettét a Képes Krónikában¹²⁷ és Bonfini mester „Hungaricarum rerum decades IV et dimidia” (A magyar történelem négy és fél könyve) című munkájában¹²⁸ örökítették meg az utókor számára. A

¹²³ BAKOS Ferenc (szerk.): *Idegen szavak és kifejezések szótára*, Akadémiai kiadó, Budapest 2005, p. 440.

¹²⁴ PUSZTAI Ferenc (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*, Akadémiai kiadó, Budapest, 2011., p. 341.

¹²⁵ RÉVAI nagy lexikona, *Az ismeretek enciklopédiája*, Babits kiadó, 1996., p. 834.

¹²⁶ Az esetről bővebben: KÁRPÁTI András Dániel: *Egy ókori kommandó története*, Corollarium 1., 2013., p. 30-37.

¹²⁷ *Képes Krónika*: A magyar középkori kódexfestészet legkiválóbb remeke a Nagy Lajos király könyvtára számára készült, gazdagon illusztrált magyar krónika. A magyarok eredetétől Károly Róbert uralkodásáig tartó történetet a korábbi krónikák felhasználásával 1358-ban írták. Ez után készülhetett a könyvet díszítő 147 pompás, aranyhátterű miniatúra, amelyeknek stílusa a nápolyi udvari művészet és a francia gótikus könyvfestészet hagyományait egyesíti. Festőjét a régebbi kutatás Hertul fia Miklóssal, a király címerfestőjével azonosította. Arcanum adatbázis: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/a-magyarsag-kezikonnyve-2/kepzmuveszet-124C/a-gotika-festeszete-12AA/a-kepes-kronika-12B0/> (letöltve: 2022.01.21.)

¹²⁸ Antonio BONFINI: (Ascoli, Olaszország 1434? – Buda, 1503): olasz humanista történétíró. Egy ideig Itáliában tanított, majd 1486-ban Hunyadi Mátyás és Beatrix királyné felolvasója lett. 1496-tól haláláig Magyarországon élt. Mátyás megbízásából megírta a magyar történelmet *Hungaricarum rerum decades IV et dimidia* (A magyar történelem négy és fél könyve) címmel. Munkáját, amely főleg Mátyás korára tartalmaz önálló adatokat, két

történet szerint III. Henrik német-római császár 1051-ben, majd 1052-ben indított nagy erejű és koncentrált támadást a Magyar Királyság ellen, amelyeket I. András király sikeresen vert vissza. A németek hajókon hoztak utánpótlást magukkal, és több héten át ostromolták Pozsony városát. Az 1360-ban megjelent Képes Krónika írt először erről az eseményről: „Azon időben a német király nagy sereggel vívá Pozsony várát, Péter sérelméért bosszút állani, s Magyarországot urodalma alá akarván vetni. És sok hadi szerszámot építtete a vár megvívására, de nyolcz hétig víván, semmire sem mene. S minthogy az említett király hajón jött volt Pozsony várát megvívni, tehát a magyarok, kik a várban valának, egy Zothmund nevezetű igen ügyes úszó embert kerítettek, kit csendes éjtszaka a császár hajóihoz küldenek, ki is a víz alatt úszva a hajókat mind megfűrá, melyek rögtön megtelének vízzel; a németek hatalma így meg lőn törve, s ijedten s erejüket vesztve visszatérének országukba.”¹²⁹

Mint láthatjuk olyan, elsősorban katonai műveletek végrehajtására alkalmazták a kommandókat már a kezdetektől fogva, amelyekben kisebb létszámú, de speciálisan a feladatra felkészített és felszerelt, valamint nagyon gyorsan bevethető egységre volt szükség. Mindez különösen igaz akkor, ha a közelmúlt és napjaink egyik legnagyobb biztonsági kihívására, a terrorizmusra gondolunk. A terrortámadások megelőzésére és megszakítására (felszámolására) alkalmazott katonai megoldások nem háborús területen azonban kevésbé bizonyultak hatékonyak, és, mint azt fentebb láttuk, különböző jogi aggályokat is felvetnek. Ehhez kapcsolódik, hogy a nemzetállamok többsége szigorúan szabályozza, vagy éppenséggel tiltja, hogy hadserege békeidőben az országhatáron belül bevethető legyen. Alapvetően ennek a jogi helyzetnek, valamint az Európában elkövetett terrorcselekmények hatására alakultak ki a terrorelhárításra kijelölt és felkészített rendőri egységek. Ebben a megközelítésben tehát a terroristák bűnözők, így minden demokratikus jogállami normának megfelelően a rendészeti szervek feladata a felderítésük, elfogásuk és az ellenük való nyomozás, büntetőeljárás lefolytatása. Az igazságszolgáltatás szerveinek kötelessége a vádemelés, a bírósági eljárás, valamint a büntetés végrehajtásának foganatosítása.¹³⁰

évszázadon át alapvető forrásnak tekintették. Igen nagy hatással volt a magyarországi humanista történetírásra. Arcanum életrajzi lexikon:

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/bonfini-antonio-74D05/> (letöltve: 2022.01.21.)

¹²⁹ SZABÓ Károly: A magyarok viselt dolgairól az ősidőktől MCCCXXX. évig, (A Képes krónika fordítása 1867.) Szerkesztette: Dr. Bitsánszky Géza, p. 148.

<https://www.scribd.com/document/454417396/Mark-kronikaja-a-magyarok-viselt-dolgairol> (letöltve: 2022.01.10.)

¹³⁰ RADA Mátyás – VAJDA Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-es csapdája. Külügyi Szemle, 2010/1. szám p. 150.

https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2010_01_A_terrorizmus_elleni_kezd.pdf (letöltve: 2020.10.21.)

A terroristák elfogása, terrorcselekmények megakadályozása és felszámolása érdekében hozták létre tehát a rendészeti területen a gyorsreagálású, különleges fegyverzetű és taktikai eljárású bevetési csoportokat. Legismertebb és talán legtalálóbbról összefoglaló elnevezése ezeknek az egységeknek az amerikai eredetű mozaikszó, a SWAT¹³¹, vagyis Különleges Fegyverek és Taktikák. Az elnevezések nemzetenként változhatnak, sőt az is előfordul, hogy egy nemzetben belül párhuzamosan működő csoportoknak különböző neveket adnak. Példa erre Franciaországban a csendőrségen belül működő GIGN¹³² és a rendőrség különleges egysége a RAID¹³³, vagy Németországban a szövetségi hatáskörrel rendelkező GSG9¹³⁴, illetve a tartományonként működő SEK¹³⁵ és MEK¹³⁶. Mint láthatjuk, gyakorlatilag mindegyik különleges rendészeti egység elnevezésében megtalálható a fenti ismérvek valamelyike, nevezetesen a gyorsreagálású, taktikai, bevetési, beavatkozás szavak. Összefoglalóan, olyan kis létszámú, gyorsan mobilizálható, különlegesen kiképzett személyi állományú, speciális fegyverzetű és technikával ellátott taktikai egységekről beszélünk, amelyek elsődleges feladata váratlan, különleges rendészeti műveleti feladatok végrehajtása.¹³⁷

A műveleti/bevetési erőknek, és most itt elsősorban a rendfenntartó erőkről beszélünk, fel kell készülniük a gyors és hatékony eljárások kidolgozására, melyekkel szakszerűen és biztonságosan végrehajthatóak a számukra meghatározott, alábbi feladatok:

- a terrorcselekmények megelőzése és elhárítása, szükség esetén a felszámolás
- súlyos bűncselekmény elkövetésén tetten ért, vagy ilyennel gyanúsított fegyveres személyek elfogása és előállítás (tipikusan: emberrablás, túszejtés, közlekedési eszköz hatalomba kerítése stb.)
- veszélyes, fegyveres vagy felfegyverkezett bűnözők elfogása
- ön- vagy közveszélyes állapotban lévő fegyveres vagy felfegyverkezett személyek megfékezése
- fogva tartott veszélyes személy/bűnöző kísérése (ez történhet belföldön illetve külföldre egyaránt)
- speciális biztonsági intézkedések (pl. tüzesetnél gázpalackok kilövése mesterlövész által), terrorveszélyeztetettség szempontjából kiemelt rendezvények biztosítása

¹³¹ SWAT – Special Weapons And Tactics – Különleges Fegyverek és Taktikák

¹³² GIGN - Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale – Nemzeti Csendőrségi Beavatkozó Csoport

¹³³ RAID - Recherche Assistance Intervention Dissuasion - Keresés Segítségnyújtás Beavatkozás Elrettentés

¹³⁴ GSG9 - Grenzschutzgruppe 9 – 9-es Határőr-csoport

¹³⁵ SEK – Spezialeinsatzkommando – Különleges Bevetési Kommandó

¹³⁶ MEK - Mobile Einsatzkommando – Mobil Bevetési Kommandó

¹³⁷ Bevezetés a terrorelhárítás alapjaiba (szerkesztette: KASZNÁR Attila). Dialóg Campus Kiadó. 2017, p. 353.

- bombafenyegetéssel, robbanóanyaggal, robbantószerrel kapcsolatos visszaélések és bűncselekményekkel kapcsolatos úgynevezett azonnalos eljárások
- ide sorolom a különböző személyvédelmi feladatokat (kiemelten veszélyeztetett nemzetközileg védett személyek, védett tanúk, igazságszolgáltatásban dolgozók stb. személyvédelme), bár a nemzetközi gyakorlat eltérő lehet ez esetben
- a feladat végrehajtása során alkalmazott taktikai eljárások, módszertanok kidolgozása és begyakorlása

Összegezve a fentieket, a felszámolás tehát a rendőri műveleti egységek által, speciális eszközök és taktikák alkalmazásával a feladat végrehajtására okot adó emberi magatartás, helyzet, körülmény, cselekmény, folyamatban lévő bűncselekmény megszakítása az elkövetők elfogásával vagy szükséges és indokolt esetben semlegesítésével.¹³⁸

Mindenki számára egyértelmű, hogy a fent meghatározott különleges feladatok végrehajtása nem minden esetben lehetséges erőszakmentesen, kényszerítő eszközök alkalmazása nélkül. Ha belegondolunk, az agresszió mindig jelen van az ember életében, már gyermekkorától fogva: a szocializáció folyamán a szülők számos akadályt és tiltást eszközölnek a gyermekükkel szemben, hogy a társadalmi elvárásoknak megfelelő felnőtt embert neveljenek belőle. Az agresszió tehát folyamatosan körülvesz bennünket, néha céltalanul lebeg mellettünk hétköznapjainkban.¹³⁹ Mint korábban bemutattam, a terrorizmust leíró vagy körülíró fogalmak kivétel nélkül tartalmazzák az „erőszak” kitételt. Márpedig egy erőszakos cselekményt vagy erőszakot alkalmazó személyt az esetek csak nagyon kis hányadában lehet erőszakmentesen kezelni. Éppen ezért a felszámolást végrehajtó műveleti egységek a feladatuk ellátása során gyakran kénytelenek, sőt kötelesek erőszakot alkalmazni különböző mértékben, amennyiben annak törvényi feltételei fennállnak. Az erőszak alkalmazásának azonban minden esetben a vonatkozó törvények és utasítások betartásával kell történnie. A speciális bevetési feladatokat ellátó csoportok által használt kényszerítő eszközök (általánosságban, ha nem is típusában) egyrészt megegyeznek az általános rendőri feladatokat végző rendőri erőkével (gumibot, tonfa, bilincs, könnyfakasztó spray, elektromos sokkoló, maroklőfegyver, sorozatlövő fegyver), másrészt attól jelentősen eltérhetnek (mesterlövő puska, sörétes puska, nagy kaliberű sorozatlövő fegyver, hang-fény gránát, könnygáz gránát, speciális elfogó villa ön- és közveszélyes személy elfogásakor stb.) – a műveleti feladat függvényében. Ezeknek a

¹³⁸Rendészettudományi szaklexikon. Főszerkesztő: BODA József, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019., p. 190.

¹³⁹ Dr. RESPERGER István – TÚRI Viktória: A terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés pszichológiai aspektusai. (Repüléstudományi Közlemények, Különszám 2010.)
http://www.repulestudomany.hu/kulonszamok/2010_cikkek/Resperger_I-Turi_V.pdf letöltve: 2021.12.17.

kényszerítő eszközöknek az alkalmazását, mint említettem, szigorú szabályok rögzítik, melyek vonatkoznak a terrorelhárítást végző rendőri egységek tagjaira is:

- A törvényesség elve szerint a rendőrt intézkedési kötelezettség terheli. A jogsértés észlelése esetén a rendőr más felszólíthat arra, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűnjön. Ha az érintett a felszólításnak nem tesz eleget, vagy az intézkedésnek ellenszegül, a rendőr a törvényben meghatározott kényszerítő eszközöket alkalmazhat.
- Az egyéni felelősség elve alapján a törvénytelenül vagy nyilvánvalóan aránytalanul alkalmazott kényszerítő eszköz felelőse egyértelműen meghatározható legyen, illetve hogy ilyen intézkedés utasításra se kerüljön foganatosításra.
- Az arányosság elve szerint a kényszerítő eszközt csak az intézkedés eredményességének biztosítása érdekében szabad használni. Ebből következik, hogy bosszú, megtorlás vagy büntetés céljára nem lehet alkalmazni. Ezért további alkalmazásának nincs helye, ha az ellenállás megtört és ily módon az intézkedés eredményessége a továbbiakban e nélkül is biztosítható.¹⁴⁰

1.3.7 A legitim fizikai erőszak alkalmazásának állami monopóliuma

A fentiekben láthattuk, hogy a közösség érdekében munkálkodó rendészet (amibe természetesen beletartozik a terrorelhárítás is) nem nélkülözheti az erőt, az erőszak alkalmazását. A jogellenes emberi magatartásokkal (esetünkben a terrorizmussal) szemben csak akkor tudunk hatékonyan védekezni, ha az elhárító szervezeteket a legitim fizikai erőszak monopóliumával ruházzuk fel.

Az alkalmazott hatósági erőszak azonban önmagában nem értelmezhető, mert azt mindig egy veszélyhelyzettel kell összevetni. Ilyen esetben azt kell megvizsgálnunk, hogy a (terror)veszély vagy (terror)helyzet elhárítása megkövetelt-e a fizikai erőhatalom alkalmazását (szükségesség), az erőszakkal okozott károk arányban voltak-e azokkal a veszélyekkel, amelyeknek elhárítását szolgálták (arányosság), és volt-e a rendőrségnek az adott beavatkozásra törvényes felhatalmazása (törvényesség). Az erőszakot tehát ebben az esetben a törvény legalizálja, és a veszélyvállalás legitimálja. A rendészeti jogviszony így abban különbözik más közigazgatási hatósági jogviszonyoktól, hogy az egyik oldalon felmerül a jogsértés lehetősége,

¹⁴⁰ HAUTZINGER Zoltán: A rendészeti kényszerítő eszközök alkalmazásának alapelvei., Tanulmányok a "Határőrség és rendészet" című tudományos konferenciáról. Tanulmánykötet (2002) p. 69-75.

a másik oldalon a jogsértés megakadályozásához a hatóság rendelkezésére áll a legitim fizikai erőszak alkalmazása vagy az alkalmazás képessége. Ez a felhatalmazás tágabb értelemben az állam, szűkebb értelemben az általa felhatalmazott rendszet monopóliuma, amely az aktuális és közvetlen veszélyek tényleges elhárítására szolgál.¹⁴¹

Érdekes jelenség ebben a tárgykörben az erőszak-privatizáció, amely egy egyre dinamikusabban fejlődő erőszakpiac kialakulását, és az erőszak bizonyos formáinak magánkézben való összpontosulását jelenti. Ennek ellenére a privatizált erőszak nem egyszerűen privát erőszak, mivel strukturáltság és tartós szervezettség jellemzi, aminek révén képes az állami erőszak-monopóliumot megkérdőjelezni, kiüresíteni és adott esetben annak helyére lépni. Az erőszak-privatizáció napjainkban egy meglehetősen sokrétű, és igen különböző szereplőket és körülményeket magába foglaló folyamat.¹⁴² Ezt a folyamatot azonban lehetetlen figyelmen kívül hagyni, hiszen egy alapvetően új jelenséggel van dolgunk, mely képessé vált kvázi államként akár nemzetközi fegyveres konfliktusokban is megjeleni és fellépni. Gondolok itt például olyan szervezetek megjelenésére és működésére a terrorizmus elleni küzdelemben, mint az amerikai Blackwater¹⁴³ (Academi) Irakban és Afganisztánban, vagy az orosz Wagner-csoport¹⁴⁴ Maliban.

1.4 A terrorizmus magyar büntetőjogi története és fejlődése

Az értekezés témájának szempontjából kiemelt jelentőségű annak vizsgálata, hogy az adott korszakban a magyar büntetőjog és annak fejlődése hogyan viszonyult a terrorizmushoz, illetve az ahhoz kapcsolódó bűncselekményekhez. A kérdés azért is jelentős, mert a római jogban megfogalmazott és korábban már említett „nullum crimen sine lege nulla poena sine lege” büntetőjogi alapelv alapján csak akkor lehet egy cselekményt szankcionálni, ha a törvény büntetni rendeli. A modern büntetőjog egyik legfontosabb büntetőjogi alapelve ez, amely megjelenik az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16. napján elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában. Az Egyezségokmány

¹⁴¹ FINSZTER Géza: Rendészettan, Campus Dialóg Kiadó, Budapest, 2018., p.209-213

¹⁴² BALOGH László Levente: Állam és erőszak, Politikatudományi Szemle, 2011 20. évfolyam 1. szám p. 127-131.

¹⁴³ Blackwater egy amerikai katonai magáncég, amelyet 1996-ban alapított az amerikai haditengerészet SEAL kommandójának egykori tisztje, Erik Prince. A céget a civilek ellen elkövetett jogtalan erőszak alkalmazása miatt kitért botrány után 2011. óta Academinek keresztelték át. A témáról bővebben: PAP András László: Privatizált közfeladatok. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/privatizalt-kozfeladatok> (letöltve: 2021.09.27.)

¹⁴⁴ Orosz katonai magánvállalat. Gyakorlatilag kimondható, hogy az amerikai Academi orosz megfelelője. A témáról bővebben: HART Endre: Az orosz katonai magánvállalatok és a Wagner Csoport szerepe, illetve működése, Nemzet és Biztonság 2018/2. szám p. 44-56.

15. cikke szerint senkit sem lehet bűnösnek nyilvánítani olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a belső-, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény. Ugyanígy nem lehet súlyosabb büntetést kiszabni annál, mint amely a bűncselekmény elkövetése idején alkalmazható volt.¹⁴⁵

Büntetőjogi értelemben tehát csak és kizárólag attól kezdve tudunk terrorcselekménynek minősíteni egy elkövetési magatartást, amikor az a magyar büntető anyagi jogban megjelenik. A visszaható hatály tilalma miatt utólag sincs jogi lehetőség egy korábban történt cselekményt terrortámadásnak vagy terrorizmusnak minősíteni. A magyar kriminalisztika történetében a fentiekre nagyon jó példa a Balassagyarmaton 1973-ban történt túszejtési eset. Annak ellenére, hogy mindenki (hatóságok, akkori média, közvélemény stb.) terroristának nevezte a két Pintye fiút, terrorizmus miatt nem, csak az általuk elkövetett egyéb bűncselekmények elkövetése miatt indult ellenük büntetőeljárás. De ugyanígy jártak azok is, akik bár tudtak a testvérpár terveiről, arról nem értesítették a hatóságokat. A balassagyarmati túszejtés történetét és tanulságait, valamint hatását a magyar rendőrség különleges rendőri egységeinek létrehozásában külön fejezetben fogom részletesen bemutatni.

Ahogy erre Dr. Bartkó Róbert „A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései” című könyvében rámutatott, a modern értelemben vett büntetőjog történetének kezdeti időszakában a büntető törvénykönyv vagy nem szabályozta a terrorcselekményt mint önálló tényállást, vagy igyekezett a nemzetközi egyezmények ratifikálása által alkotott törvényalkotási kényszer keretében inkább a tulajdonképpeni terrorcselekmény eszközcselekményeiként felfogható kriminalitásokra koncentrálni. Erre tekintettel a szerző négy egymástól jól elkülöníthető időszakot különböztetett meg, melyek a következők:

- a kezdeti időszak
- a nemzetközi egyezmények által generált jogalkotási kötelelem időszaka
- a terrorcselekmény kezdeti szabályozásának ideje
- a hatályos, a tulajdonképpeni, modern értelemben vett terrorcselekmény tényállás megalkotásának időszaka¹⁴⁶

¹⁴⁵ Dr. BAKÓ József: Jogalkalmazási problémák egyes dogmatikai normák és a „nullum crimen sine lege nulla poena sine lege” alkotmányos alapelvek találkozása tükrében. <https://ujbtk.hu/dr-bako-jozsef-jogalkalmazasi-problemak-egy-es-dogmatikai-normak-es-a-nullum-crimen-sine-lege-nulla-poena-sine-lege-alkotmanyos-alapelvek-talalkozasa-tukre/> (letöltve: 2022.01.17.)

¹⁴⁶ Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011., p. 199.

1.4.1 A Csemegi-kódex, a kezdeti időszak

Csemegi Károly jogtudós, a kúria tanácselnöke nevéhez fűződik az 1878-ban elfogadott első magyar, modern büntető törvénykönyv (1878. évi V. törvénycikk), amelyet ma is kora társadalmának korszakokon túlmutató jogszabályaként tartunk számon. A büntetőkódex külföldi megítélése is nagyon pozitív volt. A róla elnevezett Csemegi-kódex a francia, az olasz és a német büntetőjog alapos tanulmányozása során szerzett ismereteinek felhasználásával öt évig készült.¹⁴⁷ Bár a kódex összesen 486 paragrafusból állt, a terrorcselekmény törvényi tényállása nem szerepelt benne. Ha a korszak társadalmi berendezkedését és államfelfogását vesszük alapul, akkor ezen a tényen nagyon nem lepődünk meg. Gondolok itt arra, hogy ebben az időben a terrorcselekmény, mint elkövetési magatartás csak az uralkodó elleni merényletként volt számon tartva.¹⁴⁸ Ez a nézőpont az úgynevezett Belga Merényleti Záradék¹⁴⁹ megalkotása és elfogadása után vált általános felfogássá Európában és ez köszön vissza a Csemegi által összeállított új magyar büntetőkódexben.

Ha a Csemegi-kódexet a fenti szempontok alapján vizsgáljuk meg, akkor megállapíthatjuk, hogy a 126-138. szakaszokban megfogalmazott törvényi tényállások foglalkoznak a felségsértéssel, valamint az ezzel kapcsolatos elkövetési magatartásokkal.

126. § A felségsértés büntetettét követi el:

- 1. a ki a királyt meggyilkolja vagy szándékosan megöli, vagy ezen cselekmények valamelyikének véghezvitelét megkísérli;*
- 2. a ki a király testi épségét megsérti, vagy őt az uralkodásra képtelenné teszi;*
- 3. a ki a királyt az ellenség hatalmába adja, vagy az uralkodásnak gyakorlatában akadályozza, vagy személyes szabadságától erőszakkal vagy fenyegetéssel megfosztja;*
- 4. a ki az előbbi két pontban meghatározott valamelyik cselekmény véghezvitelét megkísérli.*

127. § A felségsértés büntetettét képezi azon cselekmény is, mely közvetlenül arra van irányozva, hogy:

- 1. a trónöröklés törvényes rendje erőszakkal megváltoztassék;*

¹⁴⁷ <https://dti.ogyk.hu/hu/component/k2/item/301-csemegi-karoly> (letöltve: 2021.12.10.)

¹⁴⁸ Bevezetés a terrorelhárítás alapjaiba (szerkesztette: KASZNÁR Attila) Dialóg Campus Kiadó 2017, p. 82.

¹⁴⁹ 1854-ben anarchisták merényletet követtek el III. Napóleon francia császár ellen. Az elkövetők Belgiumba menekültek, ahol menedékjogot kértek. Azért, hogy ne adják ki őket Franciaországnak, tettüket nem bűncselekménynek, politikailag motivált akcióként határozták meg. Az 1856. május 22-én hozott záradék szerint az uralkodó vagy annak családtagja ellen elkövetett merényleteket nem lehet politikai bűncselekménynek tekinteni, így az nem képezi a kiadatás akadályát. Ennek értelmében III. Napóleon merénylői kiadatottá váltak. NYITRAI Mihály: Az Európai Unió és a terrorizmus elleni küzdelem, Acta Humana – Emberijogi Közlemények IV. Évfolyam 5. szám 2016., p. 74.

2. a magyar állam alkotmánya, vagy a magyar államot képező országok közt fennálló államközösség, vagy a magyar állam és az osztrák-magyar monarchia másik állama közt fennálló kapcsolat erőszakkal megváltoztassék;

3. a magyar államnak, vagy az osztrák-magyar monarchia másik államának területe, vagy ezeknek valamelyik része erőszakkal idegen uralom alá jusson, vagy azon államtól, a melyhez tartozik, erőszakkal elszakittassék.

130. § A 126. §-ban meghatározott felségsértés elkövetésére létrejött szövetség, ha ehhez a büntett véghezvitelére célzó előkészületi cselekmény nem járul: öt évig terjedhető fegyházzal, ha pedig ily előkészületi cselekmény is követetett el: öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

131. § A 127. § 1., 2. pontjaiban meghatározott felségsértés elkövetésére létrejött szövetség, a 130. §-ban meghatározott megkülönböztetés szerint öt évig, - illetőleg öt évtől tiz évig terjedhető államfogházzal büntetendő.

Ugyanezen megkülönböztetés szerint öt évig, illetőleg öt évtől tiz évig terjedhető fegyházzal büntetendő a szövetség: ha az a 127. § 3. pontjában meghatározott büntett elkövetése céljából jött létre.

132. § A szövetség létrejött, ha két vagy több személy a felségsértés elkövetését közös egyetértéssel elhatározza.

137. § Nem büntetetik a szövetség miatt az, a ki előbb, mintsem a felségsértés elkövetésére, a szövetkezésen fölül valami merényeltetett, s mielőtt azt a hatóság felfedezte volna: a szövetségtől eláll, és elállását a szövetkezetteknek nemcsak tudomására juttatja, hanem azokat a merénylet felhagyására birni törekszik, vagy pedig a szövetséget a hatóságnak feljelenti.¹⁵⁰

Mint láthatjuk, a felségsértés ebben a formában történt meghatározása és szabályozása alapvetően nyitott és egyben összetett törvényi tényállás volt. Ezt az állítást támasztja alá, hogy egyértelműen a célcselekmények vannak tételesen definiálva a fenti szakaszokban, azonban a hozzájuk kapcsolódó eszközcselekmények nem kerültek meghatározásra. Természetesen nem lehet azt állítani, hogy az 1878. évi V. törvénycikk 126-138. szakaszaiban megfogalmazott elkövetési magatartások lefedik a mai büntető törvénykönyvekben meghatározott terrorcselekmény törvényi tényállását. Tekintettel arra is, hogy a Csemegi-kódex 127. szakasz (1) és (2) pontjában meghatározott cselekmények sokkal inkább sorolhatók az állam elleni

¹⁵⁰ 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (Csemegi kódex) <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87800005.TV> (letöltve: 2021.12.10.)

bűncselekmények körébe. Csupán a (3) pont esetében mutatható ki némi egyezés a terrorcselekmény modern értelemben felfogott tényállásával.¹⁵¹

Itt meg kell említeni azt is, hogy a terrorcselekmény törvényi szabályozása során következő jelentős elem volt az 1921. évi III. törvénycikk „Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről”. Az említett norma új tényállásai és a terrorcselekmény között a közös jogi tárgy hasonlósága miatt, illetve a normaszervezet szabályozási ismérvein keresztül találhatunk hasonlóságot. Megfigyelhetjük továbbá azt is, hogy a tényállásokban a cél- és eszközcselekmények összekapcsolódnak. Ez röviden azt jelenti, hogy az önmagukban is büntetni rendelt köztörvényes bűncselekmények, a speciális célzatuk miatt veszik fel az új bűncselekmények jogi minősítését. Ebben az esetben pedig a súlyosabb büntetőjogi szankciókat kell alkalmazni.¹⁵²

1.4.2 A nemzetközi egyezmények által generált jogalkotási kötelelem időszaka

A Csemegi-kódex Általános Része az 1950. évi II. törvényig (Btá.), míg a Különös Része az 1961. évi V. törvényig volt hatályban. A közel egy évszázad alatt a terrorcselekmény szabályozása során a korábbiaktól eltérő, előremutató, jelentős változások nem történtek. A nemzetközi politikai és társadalmi viszonyrendszerben azonban olyan jelentős változások következtek be, melyek hatással voltak a terrorizmus evolúciójára, amire a törvényalkotóknak reagálniuk kellett. Itt elsősorban arra gondolok, hogy megjelentek és általánossá váltak olyan elkövetési magatartások (túszejtések, repülőgép-eltérítések stb.), melyek a terrorcselekmény tényállásához közvetlenül kapcsolódhattak, büntetőjogi értelemben eszközcselekményekké válhattak.¹⁵³ Az ilyen típusú bűncselekmények Magyarországot sem kerülték el. 1949 és 1956 között ugyanis több repülőgépet is eltérítettek hazánkban, leginkább azzal a céllal, hogy az elkövetők külföldre távozzanak, meneküljenek.¹⁵⁴ Erre azért is volt lehetőségük, mert ebben az időszakban hazánkban rendszeres belföldi, kereskedelmi repülőjáratok működtek.

A légiforgalom biztonsága és védelme érdekében a fentiek miatt több nemzetközi egyezmény is született, melyeket Magyarország átvett és a belső jog részévé tett. Az értekezés

¹⁵¹ Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011., p. 199-200.

¹⁵² Bevezetés a terrorelhárítás alapjaiba (szerkesztette: KASZNÁR Attila), Dialóg Campus Kiadó, 2017, p. 83.

¹⁵³ Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései., Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011., p. 205.

¹⁵⁴ A leghíresebb Magyarországi gépeltérítési ügyekről bővebben: https://index.hu/tudomany/tortenelem/2016/11/26/repulogep_geprablas_elterites_magyarorszag/ (letöltve: 2021.12.10.)

témái szempontjából ezek közül is kiemelkedik a légi járművek fedélzetén elkövetett és egyéb bűncselekményekről szóló, 1963. szeptember 14-én kelt ENSZ-egyezmény. A nemzetközi egyezmény hatálya kiterjedt egyrészt minden, a polgári légi kereskedelmi járművek fedélzetén elkövetett bűncselekményre. Másrészt hatálya alá tartoztak azok a bűncselekmények nem minősülő cselekmények is, amelyek veszélyeztetik vagy veszélyeztethetik a légi jármű biztonságát. Az egyezmény azért is volt rendkívül korszerű és előremutató, mert első ízben mondta ki, hogy a légi jármű jogellenes hatalomba kerítése tényállást az a személy követhette el, aki erőszakkal vagy fenyegetéssel olyan jogellenes cselekményt valósít meg, mellyel a repülésben lévő légi jármű működésébe beavatkozik, azt hatalmába keríti, vagy egyéb módon jogellenes ellenőrzést gyakorol felette. A tényállás továbbá az ilyen cselekmény előkészületét is büntetni rendelte.¹⁵⁵

A Tokiói egyezményt Magyarország is átvette és a belső jog részévé tette az 1971. évi 28. törvényerejű rendelet megalkotása révén. 1972. január 1-i hatálybalépéssel módosították az 1961. évi V. törvényt, mely az akkor hatályos büntető törvénykönyvünk volt. A 192. szakaszban lett nevesítve a légijármű jogellenes hatalomba kerítése megnevezésű törvényi tényállás, melyről elmondható, hogy abban az időszakban a leginkább terrorizmushoz kapcsolható elkövetési magatartás volt:

192. § (1) Aki légi jármű fedélzetén erőszakkal, fenyegetéssel, illetőleg másnak öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezésével a légi jármű felett jogtalanul ellenőrzést szerez, illetve gyakorol, öt évtől tizenkét évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés vagy halál, ha az elkövető a bűncselekménnyel összefüggően másnak, vagy másoknak halálát okozta.

*(3) Aki légi jármű jogellenes hatalomba kerítésére irányuló előkészületi cselekményt hajt végre, egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.*¹⁵⁶

Ha fenti törvényi tényállást megvizsgáljuk, akkor arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a terrorcselekmény általunk ismert törvényi tényállásából az abban meghatározott célcselekmények közül egyiket sem találjuk a 192. szakaszban. Az azonban mindenképp kiemelendő, hogy a nemzetközi egyezmények által generált jogalkotási kötelelem időszakában a

¹⁵⁵ Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011. p. 206.

¹⁵⁶ 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 192. §. <https://www.jogiportal.hu/index.php?id=qko4y25brxtctd8vw&state=19790414&menu=view> (letöltve: 2021.02.09.)

hazai büntetőjog a légi járművek fedélzetén elkövetett terrorista merényleteket sorolta a terrorcselekmények körébe egészen az 1978. évi IV. törvény hatályba lépéséig.¹⁵⁷

1.4.3 A terrorcselekmény kezdeti szabályozásának ideje

A terrorcselekmény, mint önálló törvényi tényállás hazánkban az 1978. évi IV. törvény hatályba lépésekor jelent meg először. A hivatalos miniszteri indokolás szerint azért volt szükség a jogszabályváltozásra, illetve az önálló törvényi tényállásra, mert: *„A hivatásos és szervezett bűnözés a legutóbbi években a kényszerítésnek és a zsarolásnak az eddig ismerteknél félelmetesebb, minőségileg új formáit hozta létre. Közös vonásuk, hogy az elkövető (személy vagy csoport) előzetes biztosíték szerzésével igyekszik kizárni a kudarc lehetőségét. Egy vagy több személyt – vagy nagy értékű javakat – kerít hatalmába és a személy szabadon bocsátását illetve a javak visszaadását követelés teljesítésétől teszi függővé. Ha a követelés címzettje nem állami szerv vagy társadalmi szervezet, akkor a cselekmény – a követelés tartalmától függően – zsarolás vagy kényszerítés, amelyhez halmazatban egyéb bűncselekmények járulhatnak, aszerint, hogy az elkövető a „biztosíték” hatalmába kerítésének és hatalmában tartásának során milyen egyéb tényállásokat valósít meg. Ha viszont a követelést állami vagy társadalmi szervhez intézi, akkor [...] új típusú bűncselekmény, terrorcselekmény valósul meg.”*¹⁵⁸

Az idézett szövegből is kitűnik, hogy a jogalkotó a terrorcselekmény 1978-as szabályozásakor az emberrablás, illetve a zsarolás egy speciális esetéről rendelkezett, amikor is az elkövető a követelését állami vagy társadalmi szervezethez intézte. Szükséges feltétel volt továbbá, hogy a követelés kikényszerítése, a személyes szabadság korlátozása jelentős anyagi javak hatalomba kerítése révén valósul meg.¹⁵⁹ Ez az oka annak, hogy a korszak bírói gyakorlata szerint számtalan olyan eset került (szakmailag tévesen) terrorcselekményként minősítésre, mely egyébként nem tekinthető klasszikus terrorcselekménynek.¹⁶⁰

¹⁵⁷ Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései., Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011. p. 207.

¹⁵⁸ Büntető törvénykönyv (az 1978. IV. tv. miniszteri indokolása) Budapest, 1979. KJK. p. 323–324.

¹⁵⁹ Bevezetés a terrorrelhárítás alapjaiba (szerkesztette: KASZNÁR Attila) Dialóg Campus Kiadó 2017, p. 85.

¹⁶⁰ Nagyon jó példa erre, amikor 1986.05.20-án Újfehértón P. László gyermek elhelyezési okokból leánygyermekét túsul ejtette. A gyermeket sértetlenül kiszabadították, az elkövetőt elfogták. Ellene vélhetően terrorcselekmény miatt indítottak büntető eljárást. A VCSÉK BM FRE parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terrorrelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól 1988. 7. melléklet. Dr. Boda József ny. vezérőrnagy magánirattárából.

Tekintettel arra, hogy a terrorcselekmény törvényi tényállása, valamint annak konkrét megjelenése a hazai büntetőjog rendszerében az értekezés és kutatás szempontjából kiemelt jelentőséggel bír, ezért az alábbiakban bemutatom a deliktum törvényi tényállását, valamint vázlatosan elemezni is fogom azt.

„261. § (1) Aki mást személyi szabadságától megfoszt, vagy jelentős anyagi javakat kerít hatalmába, és a személy szabadon bocsátását, illetőleg a javak sértetlenül hagyását vagy visszaadását állami szervhez vagy társadalmi szervezethez intézett követelés teljesítésétől teszi függővé, büntettet követ el, és öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés tíz évtől tizenöt évig terjedő, vagy életfogytig tartó szabadságvesztés vagy halál, ha a terrorcselekményt

a) halált vagy különösen súlyos hátrányt okozva,

b) háború idején követik el.

(3) Aki terrorcselekményre irányuló előkészületet követ el, büntett miatt egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(4) Aki hitelt érdemlő tudomást szerez arról, hogy terrorcselekmény elkövetése készül, és erről a hatóságnak, mihelyt teheti, jelentést nem tesz, büntettet követ el és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Korlátlanul enyhíthető annak a büntetése, aki a terrorcselekményt abbahagyja, mielőtt abból súlyos következmény származott volna.”¹⁶¹

A bűncselekmény elemzése során először tisztáznunk kell a jogi tárgyat. Jelen esetben ez az állami szervek, társadalmi szervezet (bár nincs konkrétan említve, de a fentebb elemzett nemzetközi jogi kötelezettség és egyezmények miatt logikailag ide tartozik), nemzetközi szervezetek zavartalan, kényszertől mentes működéséhez, a lakosság megfélemlítéstől mentes életéhez, életviteléhez fűződő társadalmi érdek. Az elkövetési tárgy esetünkben kettős lehet. Egyrészt passzív, általános alany, vagyis bárki lehet (természetesen az elkövetőn kívül), aki ellen az erőszakos cselekmény megvalósul. Másrészt a terrorcselekmény alanyává válhatnak mindazon jelentős anyagi javak, amelyeket az elkövető a cselekménye során veszélyeztet. A 261. szakasz szerint az elkövetési magatartás is kettős lehet. Az első esetben beszélhetünk egy kettős eszközcselekményről, úgy, mint más személyes szabadságától való megfosztása, illetve

¹⁶¹ 1978. évi IV. Törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 1979.01.01.-1979.06.30. közötti állapot
<https://jogiportal.hu/index.php?id=t2td12q06p9uul4b2&state=19951228&menu=view> (letöltve: 2022.01.10.)

jelentős anyagi javak hatalomba kerítése. A tényállás arra nem tér ki, hogy a hatalomba kerítés ingó vagy ingatlan vagyona terjedjen ki. Az elkövetési magatartás második fajtája az úgynevezett célcselekmény. Jelen esetben ez a magatartás a követelésintézés (állami szervhez, társadalmi szervhez stb.) fordulattal valósul meg. A tényállás nem szabályozza, hogy a címzetthez az elkövető milyen módon vagy formában intézze vagy intézi a követelését. Ez csupán egy nyomatékos felhívás arra, hogy a passzív alany az elkövető akaratának és követelésének megfelelő magatartást tanúsítson. Viszont ebből az is következik, hogy ha a követelés címzettje nem állami vagy társadalmi szerv, akkor nem a terrorcselekmény tényállását, hanem más, elsősorban a követelés tartalma szerinti bűncselekményt kell megállapítani (pl. kényszerítés). Meg kell említeni továbbá azt a tény is, hogy a törvény a terrorcselekmény előkészületét is büntetni rendeli. Tekintettel ugyanis a cselekmény jellegére, a bűncselekményt csak és kizárólag egyenes szándékkal (*dolus directus*) lehet megvalósítani. Fogalmilag tehát teljességgel kizárt az eshetőleges szándékkal (*dolus eventualis*) elkövetett terrorcselekmény. A büntetni rendelt cselekmény törvényi tényállása két minősített esetet tartalmaz. Súlyosabban büntetendő az elkövető, ha a terrorcselekmény halált vagy különösen súlyos hátrányt okoz, illetve ha azt háború idején követik el. Arra viszont nem utal a vizsgált jogszabály, hogy terrorcselekmény esetén mit tekint különösen súlyos hátránynak. Vagyis feltehetőleg ennek megítélése bírói mérleges hatály alá esett. Végül, de nem utolsó sorban említést kell tennünk arról a kitéletről is, hogy az elkövető büntetése korlátlanul enyhíthető, amennyiben a bűncselekmény elkövetésétől eláll, mielőtt abból súlyos következmény származhatott volna. A jogalkotó a tényállásban ezzel a bekezdéssel kívánta azt a szándékát kifejezésre juttatni, hogy számára fontosabb társadalmi, büntetőpolitikai érdek fűződik a terrorcselekmények súlyos következmények megtörténte előtti abbagyásához, mint az elkövetők megbüntetéséhez, felelősségre vonásához.¹⁶²

A fentiekből is láthatjuk, hogy 1979-re megtörtént Magyarországon a terrorcselekmény törvényi tényállásának büntetőjogi kódexbe foglalása. Megállapíthatjuk azonban, hogy a cselekmény szabályozásának módja és technikája elmaradt a kor nemzetközi szintjétől. Ennek ellenére a jogszabály érdemi módosítására a vizsgált korszakban nem került sor. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jogalkotó ne követte volna figyelemmel a terrorizmus és terrorcselekmények trendjeit. Ezt támasztja alá az is, hogy a magyar állam folyamatosan próbálta a nemzetközi szervezetek által elfogadott egyezményeket a magyar jogba átültetni. Ennek a Kádár-korszakban a kriminálpolitikai okokon túl társadalmi, politikai okai is voltak.

¹⁶² BLASKÓ Béla – MIKLÓS Irén – SCHUBAUER László: Büntetőjog különös rész II., Rejtjel Kiadó, 2010. p. 27-30.

Ezeket egy későbbi fejezetben fogom bővebben bemutatni. A hazai jogrendszerbe történt implementálás szemléletes példái: a radioaktív anyagok előállításának, szállításának és kereskedelmének fokozottabb védelme érdekében Magyarországon is kihirdetésre került az 1987. évi 8. tvr.-el a nukleáris anyagok fizikai védelméről szóló Egyezmény, valamint az 1987. évi 24. tvr.-el az ENSZ Tűzszedés elleni nemzetközi Egyezménye.¹⁶³ A rendszerváltást követően két jelentősebb módosítása történt az 1978. évi IV. törvénynek a terrorcselekmény vonatkozásában. Az első (LXXXIII. törvény) 2001-ben történt (a szeptember 11-i Egyesült Államokbeli terrortámadások hatására) a terrorizmus elleni küzdelem támogatására, valamint a pénzmosás megakadályozására. Ahogy a norma nevéből is kitűnik, a jogalkotó, a jogszabály-módosítással elsősorban a terrorizmus pénzügyi hátterének felszámolását, támogatási lehetőségeinek minimalizálását tűzte ki célul. Ennek érdekében azzal egészítette ki a 261. szakaszt, hogy: „...*űgyszintén aki a terrorcselekmény elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat, büntettet követ el,...*”¹⁶⁴ A második módosítása a büntető törvénykönyvnek az Európai Unió Tanácsa 2002-es kerethatározatának magyar jogba történő átültetése volt a 2003. évi II. törvénnyel, melyet a következő alfejezetben mutatok be vázlatosan.

1.4.4 A hatályos, a tulajdonképpeni, modern értelemben vett terrorcselekmény tényállás megalkotásának időszaka

Az Európai Unióba történő belépésünket megelőzően szükségessé vált több területen is jogharmonizációs feladatokat végrehajtani. Ennek is köszönhetően a 2003. évi II. törvénnyel módosításra került az akkor hatályos büntető törvénykönyvünk. Ennek eredményeképpen alapjaiban változott meg a terrorcselekmény törvényi tényállása. A jogalkotó az új szabályozás során létrehozta azoknak az önállóan is büntetendő bűncselekményeknek (eszközselekménynek) a tételes felsorolását, amelyek terrorcselekmény céljából (célcselekmény) történő elkövetése miatt minősülnek önálló bűncselekménynek.¹⁶⁵ Kijelenthető, hogy ezzel a változtatással született meg egy modern, a korszak büntetőigényeihez és rendészeti szakmai elvárásaihoz is illeszkedő terrorcselekmény törvényi tényállás, amely a terület jogi szabályozásának jelenleg is stabil alapját adja.

¹⁶³Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései., Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011. p. 212.

¹⁶⁴ 1978. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről. 261. §. (1)., 2001.12.31-i állapot. <https://jogiportal.hu/index.php?id=t2td12q06p9uul4b2&state=19951228&menu=view> (letöltve: 2022.01.10.)

¹⁶⁵ Bevezetés a terrorelhárítás alapjaiba (szerkesztette: KASZNÁR Attila) Dialóg Campus Kiadó, 2017, p. 87.

A jogszabály érdemi módosítására ezt követően 2007-ben került sor (2007. évi XXVII. tv.). Nemcsak a nemzetközi egyezmények, kötelezettségek és elvárások, de a hazai elméleti jogásztársadalom képviselőinek észrevételei, ajánlásai is sürgették a tényállás 2007-es módosítását. A 2003-ban elfogadott törvénymódosítás ugyanis büntetni rendelte terrorcselekmény előkészületét, azonban a kísérletet nem. Ugyanígy szabályozatlanok voltak addig a büntetőjogban az olyan esetek, amikor egy adott csoport szervezettsége, felépítése nem érte el ugyan egy terrorszervezet szintjét, de különböző magatartásokkal vagy formákban (pénzügyi támogatások nyújtása vagy gyűjtése, egyéb eszközök biztosítása) tevélegesen segítették azok működését, terrorcselekmények elkövetését.¹⁶⁶ Az elfogadott és bemutatott jogszabálymódosítás ezeket a kérdésköröket alapvetően leszabályozta. Itt kell megemlíteni az 1978. évi IV. törvény utolsó olyan módosítását, mely a terrorcselekmény törvényi tényállását érintette. A 2009. évi LXXX. törvény alapvetően nem változtatott a tényállási elemeken. Az (1) bekezdésben megfogalmazott alapeset a büntethetőségi tételt emelte meg a korábbi 15 évről 20 évre. A törvény általános indoklásában az szerepelt, hogy a súlyos bűncselekmények elkövetőivel szemben szigorúbb büntetési tételek között lehessen büntetéseket kiszabni a bíróságoknak.¹⁶⁷ Az 1978. évi IV. törvény 2012-ig volt hatályos, amikor is felváltotta egy új büntetőkódex.

A jelenleg is hatályos 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről XXX. Fejezete tartalmazza a terrorcselekmény törvényi tényállásait, amelybe a közbiztonság elleni bűncselekmények tartoznak. A 314 - 316. §-ok azonban nem határozzák meg konkrétan a terrorizmus fogalmát, csupán felsorolják azokat az elkövetési magatartásokat és körülményeket, amelyek megvalósulása esetén terrorcselekményről beszélünk. Eszerint elég pl. valakit személyi szabadságában korlátozni és szabadon bocsátását feltétel teljesítésétől tenni függővé, már megvalósult a terrorcselekmény. Továbbra sincs meghatározva a jogszabályban sem politikai motívum, sem célzat.

A hatályos törvényi tényállásból láthatjuk, hogy a jogalkotó kellő súlyú figyelmet fordított a terrorizmusra, mint különösen veszélyes bűncselekményre. Ezt támasztja alá, hogy nemcsak magát a cselekményt, hanem a hozzá kapcsolódó jogellenes cselekményeket is szigorúan rendeli büntetni. Az, hogy a közbiztonság elleni bűncselekmények között került megjelenítésre, alapvetően határozza meg, hogy a terrorcselekmény jogi tárgya államok vagy szervei, nemzetközi szervezetek működésének zavartalanságához, a lakosság félelemmentes

¹⁶⁶Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései, Universitas Győr Nonprofit Kft. Győr, 2011. p. 216-217.

¹⁶⁷ Bevezetés a terrorelhárítás alapjaiba (szerkesztette: Kasznár Attila) Dialóg Campus Kiadó, 2017, p. 87.

életéhez fűződő társadalmi érdek. Ebből, valamint a jogi meghatározásból az is következik, hogy a bűncselekmény alanya egyaránt lehet természetes személy, (követelés megfogalmazása esetén) állami szerv vagy nemzetközi szervezet.¹⁶⁸

A terrorcselekménynek három alapesete van, melyek különböző elkövetési magatartásokkal valósíthatók meg. Ezek az elkövetési magatartások egymással cél-eszköz viszonyban állnak, vagyis továbbra is összetett bűncselekményről beszélhetünk.¹⁶⁹ Az első két alapeset előkészületét is büntetni rendeli a törvény, és súlyosabb büntetés kiszabását helyezi kilátásba, amennyiben terrorista csoportban kerül megvalósulásra a cselekmény. A terrorcsoport definícióját a 319. §-ban találjuk: *„három vagy több személyből álló, hosszabb időre szervezett, összehangoltan működő csoport, amelynek célja terrorcselekmény elkövetése.”*¹⁷⁰ Magából a cselekmény jellegéből adódóan a bűncselekmény a korábban ismertettekkel megegyezően csak szándékosan követhető el. Ebből következik, hogy valamennyi alakzata célzatos (kényszerítés, működésének megzavarása stb.). Szintén nem változott a tényállásban, hogy a terrorcselekményt csak egyenes szándékkal lehet elkövetni. Az elkövető/tettes is bárki lehet, azonban megjelennek a társtettség és részesség esetei is. Azokat is büntetni rendeli ugyanis a törvény, akik a terrorcselekmény megvalósulásában közreműködnek. Ugyanakkor a korlátlan enyhítésre is lehetőséget ad a jogszabály, ha az elkövető a cselekményét abbahagyja, mielőtt abból súlyos következmény származna.¹⁷¹

Végül meg kell említenem, hogy a terrorcselekmény kiemelkedő súlyára és társadalomra való veszélyességére tekintettel a jogalkotó feljelentési kötelezettséget is elő ír! Aki hitelt érdemlő tudomást szerez arról, hogy terrorcselekmény elkövetése készül, a hatóságokat haladéktalanul tájékoztatnia kell¹⁷². E feljelentési kötelezettség alól még a közvetlen hozzátartozó sem kivétel.

¹⁶⁸ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: Büntetőjog II. (Szerkesztő lektor: BUSCH Béla, HVG Orac Lap- és könyvkiadó Kft. 2013) p. 469-473.

¹⁶⁹ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: Büntetőjog II. (Szerkesztő lektor: BUSCH Béla, HVG Orac Lap- és könyvkiadó Kft. 2013) p. 469-473.

¹⁷⁰ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről, <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200100.tv> (letöltve: 2017.06.17.)

¹⁷¹ BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: Büntetőjog II. (Szerkesztő lektor: BUSCH Béla, HVG Orac Lap- és könyvkiadó Kft. 2013) p. 469-473.

¹⁷² BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: Büntetőjog II. (Szerkesztő lektor: BUSCH Béla, HVG Orac Lap- és könyvkiadó Kft. 2013) p. 69-475

1.5 A hidegháború jellemzői, szakaszai

A II. világháború után a győztes szövetségesek (Amerikai Egyesült Államok (USA), Szovjetunió, Nagy-Britannia, Franciaország) egy rövid időszakon keresztül – elsősorban a „német kérdés” rendezésében – még együtt tudtak működni. Az USA és a Szovjetunió különböző ideológiai, politikai felfogása (a demokrácia védelme, illetve a kommunizmus terjesztése) és a köztük lévő gazdasági rivalizálás (Sztálin nem akar beilleszkedni az USA által uralt világgazdasági rendbe) viszont újabb ellentéteket szült. Bipoláris (kétközpontú) világrend jött létre, a világpolitika és világgazdaság nagy kérdései a két nagyhatalom viszonyától függtek egészen 1989-ig.¹⁷³ A hidegháborút hagyományosan a következő szakaszokra szokás bontani:

- 1.) A klasszikus hidegháború korszaka (1947-1962)
- 2.) Átmenet a klasszikus hidegháború és az „Enyhülés” időszaka között (1962-1969)
- 3.) Az „Enyhülés” (détente) korszaka (1969-1979)
- 4.) A „kishidegháború” időszaka (1979-1985)
- 5.) A hidegháború vége, a Szovjetunió felbomlása (1985-1990/91)¹⁷⁴

Beköszöntött tehát a világtörténelemben csak hidegháborúnak nevezett szakasz, mely elnevezés rendkívül megtévesztő lehet. Hidegnek csak abban az értelemben lehet nevezni, ami a „két tábor”, vagy szövetségi rendszer viszonyát illeti. Elmondhatjuk ugyanis, hogy az európai kontinensen nagyobb jelentőségű háború valóban nem zajlott ebben az időszakban (a helyi konfliktusokat, mint pl. a görög-török háború Ciprus miatt, nem számoljuk ide). A világ más részein viszont nagyon is „forró” háborúk folytak, ahol bár nyíltan a két nagyhatalom (az USA és a Szovjetunió) nem csapott össze egymással, de egyik vagy másik harcoló felet katonailag és/vagy gazdaságilag jelentősen támogatta annak érdekében, hogy befolyási övezetét kiterjessze. Gondoljunk csak a koreai, vietnami, a Közel-Keleten, Latin-Amerikában, vagy az afrikai kontinensen zajlott háborúkra, illetve polgárháborúkra. Vagyis nyugodtan kijelenthetjük, hogy *„Európa nem színtere volt ezeknek az összecsapásoknak, hanem a tárgy”*.¹⁷⁵ Ezekhez a nem hagyományos érelemben vett katonai akciókhoz kapcsolódik az olyan földalatti (terror-, „felszabadító”-, ellenálló-, forradalmi-, antikommunista- stb.)

¹⁷³ BEKE József: A nemzetközi terrorizmus és Magyarország a hidegháború időszakában (PTE BTK szakdolgozat, 2013.)

¹⁷⁴ FISCHER Ferenc: A megosztott világ. A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989) IKVA Kiadó Budapest, 1992.

¹⁷⁵ FISCHER Ferenc: A megosztott világ. A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989) IKVA Kiadó Budapest, 1992. p. 3.

szervezetek titkos vagy nyílt támogatása, amelyek az ellenséges oldal érdekeit sértik, sőt akár fegyveresen is támadják. A hidegháború során számtalan példa volt erre. Mindkét tábor kormányai és/vagy titkosszolgálatai éltek ezzel a módszerrel. A kommunista tábor értelemszerűen a baloldali vagy marxista (maoista), míg az „imperialisták” a jobboldali, antikommunista, ellenforradalmi vagy ellentétes érdekű és ideológiájú szervezeteket támogatták. Ezek a támogatások rendkívül sokrétűek lehetnek. Ide tartoztak a pénzügyi támogatások, logisztikai támogatások (pihentetés, menedéknyújtás, hamis okmányok kiállítása, diplomáciai futárposta hálózat rendelkezésre bocsájtása stb.), fegyver- és robbanóanyagszállítás, képzés és kiképzés, katonai tanácsadók helyszíni működtetése stb. Az értekezés további részében be is fogom mutatni, hogy a magyar állambiztonsági szolgálatok a Carlos-csoport működését „felsőbb utasításra” hogyan biztosították, ha nem is támogatták.

A negyven éven át tartó gazdasági, politikai és katonai szembenállás egyik meghatározó eleme volt a „fegyverkezési verseny”. A közép- és kelet-európai erőszakos kommunista hatalomátvételekre válaszolt Churchill sokat emlegetett fultoni beszédében, 1946. március 5-én. Előadásában ugyanis azt elemezte, hogy Európa a szovjet kommunista erőszakos terjeszkedés miatt két részre szakadt. Ezt az erőszakos terjeszkedést szerinte csak erővel, akár katonai erővel is lehet, sőt kell megállítani: „... amit a háború alatt orosz barátainknál... láttam, arra a meggyőződésre jutottam, hogy semmi sincs, amit annyira csodálnának, mint az erőt, és semmivel szemben nem táplálnak kevesebb tiszteletet, mint a katonai gyengeséggel szemben.”¹⁷⁶ A beszédet Sztálin a Szovjetunió elleni fegyverbe szólításnak minősítette. Ezzel vette kezdetét az egész korszakra jellemző fegyverkezési verseny, ami majd oda vezetett, hogy a korszak végére olyan szinten emésztette fel a kommunista blokk gazdaságát, amely a blokk szétesését, a szocialista rendszerek megdöntését, végül a Szovjetunió széthullását és ezzel a hidegháború végét jelentette.

A hagyományos fegyverkezési versenyt és hadikultúrákat nem változtatták meg a fent említett „támogatások”, viszont segítették életre kelni és elterjedni a gerilla hadikultúra egyik „speciális ágát”, a modern terrorizmust. Mint oly sok minden a történelem folyamán, palackból kiszabadult szellemként a terrorizmus napjaink gyakorlatilag megfékezhetetlen részévé vált, és mára minden ország biztonságát alapvetően veszélyezteti. A modernkori terrorizmus kialakulása és elterjedése a hidegháború harmadik, az „Enyhülés” (détente) korszakára (1969-1979) tehető, előzményét és tömegbázisát pedig az 1968-as mozgalmakhoz is vezető megváltozott társadalmi, politikai és gazdasági körülmények jelentették.

¹⁷⁶ FISCHER Ferenc: A megosztott világ. A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989) IKVA Kiadó Budapest, 1992 p.114.

Az 1960-as évek második felére jelentős társadalmi és politikai változások kezdtek kialakulni a világban. Ezeknek a változásoknak több mozgatórugója is volt. Az egyik ilyen az Egyesült Államokból kiinduló polgári egyenlőségi mozgalmak, főként a „feketék” jogainak követelése mentén Martin Luther King vezetésével, aki ellen 1968-ban követtek el sikeres merényletet.¹⁷⁷ 1968-ra fokozta továbbá az Egyesült Államok a katonai jelenlétét, intervencióját Vietnámban. A kötelező katonai szolgálat megtagadása, a béke utáni vágy szintén mozgalommá fejlődött, mely főleg a „hippi” mozgalom¹⁷⁸ révén begyűrűzött Nyugat-Európába is.

Közél-keleti viszonylatban fordulópontot jelentett az 1967-es arab-izraeli hatnapos háború, melynek következtében Izrael állam gyakorlatilag megháromszorozta területét. Ezzel indult el útjára ugyanis az arab nacionalista terrorizmus, amely évtizedekig meghatározta a terrorista szervezetek fejlődését, ideológiáját. Szintén kezdetét vette egy brutális és véres merényletsorozat, amely egyszerre irányult Izrael és a nyugat-európai államok ellen, melyet a modernkori terrorizmus kiindulópontjának tekinthetünk.¹⁷⁹

Európai viszonylatban 1968 szintén jelentőséggel bír. A második világháborút követően Nyugat-Európában (főként a Németországi Szövetségi Köztársaságban, Franciaországban és Olaszországban) felnőtt egy olyan generáció, amelyik saját bőrén már nem tapasztalta meg a szélsőjobbaldali diktatúrák mindennapjait, arról csak történelemkönyvekből vagy szüleik elbeszéléseiből értesülhettek. A szélsőbaloldali diktatúrákról pedig nem volt közvetlen tapasztalatuk. Számukra a szocializmust vagy a kommunizmust a szociáldemokrata pártjaik testesítették meg. De ezeknek a pártoknak az ideológiája és politikája élesen elkülönült a kelet-európai rendszereket létrehozó és működtető baloldali eszméktől. Amit ezek a fiatalok tapasztaltak még, hogy a Szovjetunió és más kommunista államok jelentősen támogatják a korábbi gyarmatok függetlenségi törekvéseit a korábbi gyarmattartók, sőt „rabszolgatartók”

¹⁷⁷ Martin Luther King (1929-1968) Martin Luther King volt a 20. század legismertebb amerikai békeharcosa, aki az erőszakmentes társadalmi változást hirdette. Célja a fehérek és afroamerikaiak jogi egyenlőségének, az afroamerikaiak hátrányos megkülönböztetésének megszüntetése volt. 1968. április 4-én Memphisben gyilkolták meg, agyonlőtték. Életéről és munkásságáról bővebben: KING, Martin Luther Jr: Erő a szeretethez, Casparus kiadó, 2015.

¹⁷⁸ A hippie mozgalomról bővebben: Múlt-Kor történelmi portál: 10 érdekesség a hippie mozgalomról. <https://mult-kor.hu/10-erdekesség-a-hippie-mozgalomrol-20150805> (letöltve: 2021.10.10.)

¹⁷⁹ CRENSHAW Martha: The causes of Terrorism. (Program in Political Science of the City University of New York 1981., George C. Marshall European Center for Security Studies, Program on Terrorism and Security Studies 2011. 06. 24.-07.29 tanulmánykötet. Garmisch-Partenkirchen, Németország)

ellen. Éppen ezért Mao Ce-tung¹⁸⁰ vagy éppen Che Guevara¹⁸¹ a fiatalság szemében romantikus hősök voltak, akik népük függetlenségéért, az „imperializmus” és a kizsákmányolás ellen hirdettek és folytattak harcot. Az egyetemeken rohamosan terjedtek a szélsőbaloldali eszmék. A baloldali ifjúsági mozgalmak vezetői a társadalom rétegeiben meglévő természetes feszültségeket és problémákat meglovagolták, felerősítették. Ez vezetett az 1968-as párizsi diáklázadásokhoz¹⁸², melynek egyik vezéralakja az a Daniel Cohn Bendit¹⁸³ (Vörös Danie), aki szélsőbaloldali szervezetekhez, sőt terroriszervezetekhez is köthető volt,¹⁸⁴ 2014-ig pedig Európai Parlamenti képviselőként tevékenykedett.

A Németországi Szövetségi Köztársaságba (NSZK) 1967-ben tett látogatást Reza Pahlevi iráni sah. Látogatása ellen tüntetések kezdődtek szerte az országban. A nyugat-berlini tüntetés során egy rendőr, máig tisztázatlan körülmények között lelőtte a diák Benno Ohnesorgot. A mai kutatások szerint a halálos lövést leadó rendőr a Német Demokratikus Köztársaság állambiztonsági szervezetének, a STASI-nak az ügynöke¹⁸⁵ volt. A kirobbanó diáktüntetések egyenes következménye lett a Vörös Hadsereg Frakció (RAF), a Vörös (Forradalmi) Sejtek (RZ) nevű szélsőbaloldali terroriszervezetek megalakulása, amelyek több véres terrorcselekmény elkövetésért voltak felelősek nem csupán az NSZK, de mint korábban említettem, hazánk területén is. Carlos több közvetlen segítője (pl. Magdalena Kopp), valamint szervezetének néhány tagja is a fent említett terroriszervezetekben kezdték terrorista „pályafutásukat”.¹⁸⁶

A fentiekkel természetesen nem azt akartam mondani, hogy az 1968-as diáklázadások, diáktüntetések vezetői potenciálisan terroristák is voltak vagy azzá váltak. Legtöbbjük a lázadás

¹⁸⁰ Mao Ce-tung (1893 – 1976), a modern Kína atyja; nemcsak a kínai társadalomra és kultúrára gyakorolt hatása miatt emlékeznek rá, hanem globális ideológia befolyása miatt is, illetve mint a gerilla-hadviselés egyik legmeghatározóbb teoretikusára. A témáról bővebben: FORGÁCS Balázs: Mao Ce-tung, Allam és Katona 2017/6. szám,

http://real.mtak.hu/63247/7/196_Forgacs_nke_204_6_2017_allam_es_katona.original.pdf (letöltve: 2021.10.12.)

¹⁸¹ Che Guevara (1928-1967) Orvos, politikus, marxista forradalmár, gerillavezér, kubai miniszter. Életéről bővebben: NEMERE István: Che Guevara magánélete, Csengőkert Kiadó, 2015.

¹⁸² A témáról bővebben: KOVÁCS Örs: Az 1968-as májusi diákmozgalom és de Gaulle bukásának külpolitikai összefüggései. (PhD értekezés 2013) (letöltve: 2019.01.16.)

http://bt.kpke.hu/uploads/articles/7429/file/Kov%C3%A1cs%20%C3%96rs_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf
<https://mult-kor.hu/cikk.php?id=20531> (letöltve: 2019.01.16.)

¹⁸⁴ SCHRÖM Oliver: A Sakál árnyékában. Carlos és a nemzetközi terrorizmus (Kairosz Kiadó Győr) című könyvében, melyet Magdalena Kopp-al, Carlos szeretőjének és terrorista társának interjúja alapján publikált, erről több esetben is említést tett.

¹⁸⁵ A Der Spiegel című német lap 2009. november 18-i számában leplezte le, hogy a Benno Ohnesorgot halálosan megsebesítő rendőr, Karl-Heinz Kurras a keletnémet titkosszolgálat, a STASI ügynöke volt: Der Fall Kurras: Ein schuss der Deutschland veraendert. (A Kurras ügy: Egy lövés, mely megváltoztatta Németországot) http://einestages.spiegel.de/static/topicalbumbackground/4181/ein_schuss_der_deutschland_veraendert.html (letöltve: 2013.03.01.)

¹⁸⁶ LISZKAI László: CARLOS a vasfüggöny árnyékában. (CT PRESS Kiadó Budapest, 1992)

évei után tisztességes, átlagos polgári életet élt, más részük pedig politikai szervezetekben, pártokban (főként baloldali és liberális pártokban) vállaltak közéleti szereplést (példa erre a fent említett Daniel Cohn Bendit). Azonban volt egy nagyon szűk réteg, amelyik a demokratikus eszközökben és módszerekben már nem bízott. A társadalmi változásokat és átalakulásokat a fegyveres harc, a „forradalom” eszközeivel akarták elérni. Belőlük került ki az a réteg, amely közel-keleti terrorista kiképzőbázisokat megjárva európai, de gyakran arab nacionalista terrorszervezeteknek lett a tagja. Repülőgép-eltérítésekkel, túszejtésekkel, gyilkosságokkal vagy robbantásos merényletek elkövetésével próbálták felhívni a figyelmet a „forradalmukra”, az „ügyükre”. Voltak olyan államok, amelyek menedéket adtak ezeknek a terroristának, sőt nem egy állam megbízta őket terrorcselekmények végrehajtására, saját céljai érdekében. Ilyen állam volt pl. Szíria, Líbia a Kadhafi rezsim alatt, vagy Jemen, de az európai államok közül pl. Jugoszlávia vagy Románia is. Az értekezés későbbi fejezetében ezt a témát részletesebben ki fogom fejteni.

1.5.1 A hidegháború befejezésének társadalmi és politikai háttere

Az előzőekben bemutattam, hogy a hidegháború alapvetően a két ellentétes ideológiai, politikai, társadalmi, katonai és gazdasági rendszer (pl. NATO, Varsói Szerződés¹⁸⁷, KGST¹⁸⁸, EGK¹⁸⁹ stb.) küzdelme volt. Az 1960-as évek közepétől új szovjet doktrína (Brezsnyev-doktrína) volt érvényben. Ez egyrészt szorosabbra fogta a kapcsolatokat a kelet-európai országokkal, így természetesen továbbra is fenntartotta a belügyeikbe való beavatkozás jogát. Másrészt az Egyesült Államokkal is tárgyalásos kapcsolatokat akart kialakítani és fenntartani. A doktrína többnyire hatékonyan működött az 1970-es évek végéig. Ennek következtében a szocialista államok gazdasága fejlődésnek indult. A 70-es évek végére azonban ez a fejlődési ütem megtört. Ennek alapvetően három fontos oka volt. Egyrészt beköszöntött az olajválság, és az ezzel együtt kezdődő újabb elhidegülés, a „kis hidegháború” a két tömb között a gazdasági kapcsolatok visszaesésében is jelentősen megmutatkozott. Másrészt a kommunista blokk

¹⁸⁷ Varsói Szerződés – a volt szocialista országok katonai együttműködési és védelmi szervezete. A témáról bővebben: ROSKA István – GYÖRKE Sándor – KUPPER Béla: A Varsói Szerződés szervezete. Kossuth Kiadó Budapest, 1981.

¹⁸⁸ KGST – Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa (a szocialista blokk gazdasági szervezete). A témáról bővebben: FEITL István: Talányos játszmák: Magyarország a KGST erőterében 1949-1974, Napvilág Kiadó, 2016.

¹⁸⁹ EGK – Európai Gazdasági Közösség (az Európai Unió jogelőd szervezete). A témáról bővebben: ARATÓ Krisztina – KOLLER Boglárka: Az európai egység fejlődéstörténete és az EU jelenkori kihívásai, Dialóg Campus Kiadó, 2018.

tervgazdálkodási és politikai rendszere nem volt alkalmas arra, hogy a világgpiaci változásokra rugalmasan reagáljon. Harmadrészt az Egyesült Államok belehajszolta a Szovjetuniót egy olyan fegyverkezési versenybe, amit annak a gazdasági teljesítőképessége képtelen volt hosszú távon finanszírozni. Mindezeket figyelembe véve érthető, ha kezdetben a társadalomban, majd az 1980-as évek közepétől kezdődően a politikai elit tagjaiban (reform kommunisták) megfogalmazódott az igény gazdasági és társadalmi változásokra, de még többnyire a szocializmus keretein belül. A helyzet akkor vált politikailag igazán komoly programmá, amikor 1985-ben Mihail Gorbacsovot¹⁹⁰ választották pártfőtitkárrá. Gorbacsov és az őt támogató politikai és főleg gazdasági elit kritikus elemzésnek vetette alá a 80-as évek közepére kialakult helyzetet. Ennek megfelelően kidolgozták azt az irányvonalat, amely az átalakításnak, az ország gazdasági és társadalmi fejlődése meggyorsításának, a szovjet társadalom valamennyi szférája megújításának az eszméjén alapult. Hatalomra kerülését követően azonnal hozzá is kezdett a kidolgozott tervek megoldásához. Gorbacsov elképzeléseinek a legfontosabb részei voltak például a politikai pluralizmus, a jogállamiság, az egyéni érdekelttség bevezetése, a termelőeszközök magántulajdona, a piacgazdálkodás, a vállalatok szabad versenye, konkurenciája.¹⁹¹ Gorbacsov tehát a hidegháborúnak egy olyan pontján vette át a Szovjetunió vezetését, amikor a két szuperhatalom viszonyát politikai és katonai területen is konfliktusok terhelték. Mezőgazdasági szakemberként és a szovjet kommunista párt első embereként tisztában volt a szovjet gazdaság aktuális állapotával, így láthatta, hogy a Nyugattal folytatott fokozódó ellenségeskedés teljesen értelmetlen, abból a keleti blokk csak vesztésként kerülhet ki.¹⁹² A későn meghirdetett és megkezdett reformok azonban csak elnyújtották, de nem akadályozták meg azt a folyamatot, amely a szocialista rendszerek és blokk, illetve a Szovjetunió felbomlásához, széteséséhez, a német egységhez vezettek. Szerencsére ezek a társadalmi folyamatok többnyire „vér” nélkül, vagy csak kisebb véráldozatok árán következtek be.

A szocialista országok szélsőbaloldali politikai terrorizmussal kapcsolatos, ezért hivatalosnak is tekinthető, egyértelmű álláspontját Jaromik Obzina, az egykori Csehszlovákia belügyminisztere, 1979. április 3-án Prágában az „Állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban” című nemzetközi tanácskozáson elmondott

¹⁹⁰ Mihail Szergejevics Gorbacsov (1931) A Szovjetunió utolsó elnöke. Életéről, munkásságáról bővebben: ZOLCER János: Gorbacsov titkai, Az ember, aki megváltoztatta a világot, Kossuth Kiadó, 2020.

¹⁹¹ BOGNÁR Károly: A hidegháború megszűnésének főbb okai és körülményei, Hadtudomány, X. évfolyam 4. szám, https://www.mhht.eu/hadtudomany/2000/4_3.html (letöltve: 2022.01.21.)

¹⁹² BEBESI György – LENGYEL Gábor: A gorbacsovi külpolitika és a Szovjet Birodalom elvesztése, Ponthes Tanulmányok 2020/3 szám 178. oldal <file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Downloads/6358.pdf> (letöltve: 2022.02.06.)

nyitóbeszéde tükrözi a legjobban. Eszerint: „*Mi kommunisták, elvi alapon mindig elítéltük, elítéljük és el fogjuk ítélni a terrort és a terrorizmust, mint a politikai harc taktikáját és eszközét, mint az emberi társadalom társadalmi problémái megoldásának eszközét... De ne legyen semmi félreértés és kétség: mi elismerjük a forradalmi erőszakot, sőt még a fegyveres felkelést is, mint a munkásosztály és a dolgozók védelmének eszközét a kizsákmányoló osztályok és a reakciós ellenforradalmi erők uralma és fehér terrorja ellen...*”.¹⁹³ Vagyis a szocialista országok elítélik a terrorizmust, mint a politika érvényesítésének eszközét, de támogatják a „forradalmi erőszakot”. Feltétel azonban, hogy az erőszakot a munkásosztály érdekében alkalmazzák az ellenforradalmi erők ellen. Ebben az összefüggésben világosan értelmezhető, hogy Carlosék miért találtak menedéket és egyes esetekben bizonyíthatóan támogatást olyan sokáig a szocialista blokk országaiban¹⁹⁴.

1.5.2 Magyarország a hidegháború éveiben

A II. világháború végére olyan katonai és politikai helyzet alakult ki, hogy a nagyhatalmak paktumának megfelelően Magyarország – Ausztria kivételével – valamennyi szomszédjával egyetemben a szovjet érdekszféra részévé vált. Ez a helyzet több mint negyven éven keresztül alapvetően határozta meg hazánk politikai, gazdasági, társadalmi berendezkedését és fejlődési lehetőségeit. Máig tart egy történelmi vita azzal kapcsolatban, hogy a szovjet Vörös Hadsereg felszabadította vagy megszállta hazánkat. Ez egyrészt nézőpont kérdése, másrészt nem is konkrét témája jelen értekezésnek. De, mivel az tény, hogy Magyarország a szovjet érdekszférába került és ez határozta meg majdnem fél évszázados történelmünket, ezért a szakmai érvek és ellenérvek ütköztetése nem megkerülhető ez esetben. Anélkül, hogy részletekbe menően elemezném ezt a kérdést, azt kell mondanom, hogy semmiképpen sem nevezhető felszabadítónak az a hadsereg, amelyik több mint negyven éven keresztül az országban állomásozik és a háborút követő demokratikus folyamatokat megakadályozva egy véres kommunista diktatúrát segít hatalomra, amelyik borzalmas büntetteket követ el saját népe ellen. Ezen kívül súlyosan korlátozta országunk szuverenitását, hiszen a belügyeinkbe beavatkozva azt is meghatározta, hogy mely országokkal létesíthetünk politikai, kereskedelmi vagy éppen gazdasági kapcsolatokat.

¹⁹³ Jaromik Obzina csehszlovák belügyminiszter megnyitó beszéde az „Állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban” című nemzetközi tanácskozáson. 1979. április 03-án. (A nemzetközi tanácskozás jegyzőkönyve, BM Kiadó, 1979., Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára)

¹⁹⁴ BEKE József – dr. HEGYES Gabriella: A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon - A C-79-es dosszié http://epa.oszk.hu/02900/02932/00007/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2015_1_01.pdf

„A sokak által felszabadítóként fogadott, ám kezdetektől megszállóként viselkedő szovjet Vörös Hadsereg jelenléte nélkül az ország szovjetizálása sohasem következett volna be.”¹⁹⁵

A háború után kezdetben és rövid ideig egy nyugati mintát követő politikai, társadalmi és gazdasági, demokratikus berendezkedés kezdett kialakulni. 1949-re fokozatosan azonban – Moszkva nagyhatalmi érdekeinek megfelelően – Magyarországon is a kommunista párt került hatalomra oly módon, hogy a többi demokratikus párttal és kormánnyal szemben erőszakosan léptek fel, tagjaikat üldözték, fenyegették, bebörtönözték illetve elüldözték, a vezetőit kivégezték vagy az ország elhagyására kényszerítették.¹⁹⁶ Felszámolták a piacgazdaságot, a magántulajdont, a többpártrendszert és gyakorlatilag az egyházakat is. Bevezették a hadigazdálkodást és a tervgazdálkodást, az erőszakos államosítást és „téészesítést”.

A szovjet/kommunista eszmerendszer az élet minden területén jelen volt az oktatástól a kultúráig, a munkahelyektől a szabadidős tevékenységekig. Rákosi Mátyás vezetésével egyszemélyi diktatúra, pártállam épült ki. A hatalom alapja a megszálló Vörös Hadsereg mellett a „párt ökle”, a rettegett Államvédelmi Hatóság volt, melynek történetével a következő fejezetben részletesebben foglalkozom. Kísérletek történtek ugyan Rákosi félreállítására és a gazdasági és politikai viszonyok, valamint az elviselhetetlen életkörülmények enyhítése érdekében, de ezek tartós eredménnyel nem jártak. 1956. október 23-ra az elégedetlen néptömegek tömegtüntetéseken kívántak enyhíteni a körülményeken, változtatni a politikai, társadalmi és gazdasági viszonyokon is. A tüntetések végül fegyveres felkelésbe, fegyveres harcokba torkolltak az elnyomó kommunista rendszer támogatói és kiszolgálói, valamint a megszálló Vörös Hadsereg ellen is.¹⁹⁷

Bár a szabadságharc elbukott és a megtorlás szörnyű volt, de Moszkvában és Budapesten is belátták, hogy az addig működtetett rendszert nem lehet tovább fenntartani és jelentős engedményekre, az életkörülmények javítására van szükség. Ekkor került hatalomra a XX. századi magyar történelem egyik legmegosztóbb személyisége, Kádár János, aki 1988-as elmozdításáig a rendszer szimbóluma, megkerülhetetlen tényezője is volt. Hatalmának időszakát, ezt az érat, a „Kádár-korszakot” hagyományosan két részre oszthatjuk. Az 1956 és 1963 közötti korszak a megtorlás, hatalmának megszilárdítása és nemzetközi elfogadtatásának

¹⁹⁵ ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó Budapest, 2010. p. 273.

¹⁹⁶ A korszak történetéről lásd legújabban: GYARMATI György: A Rákosi korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon 1945-1956. Rubicon Kiadó Budapest, 2011.

¹⁹⁷ GYARMATI György: A Rákosi korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon 1945-1956. Rubicon Kiadó Budapest, 2011.

időszaka volt. A forradalom után ugyanis a szovjet tankok segítségével hatalmát megőrző Magyar Szocialista Munkáspártnak (MSZMP) gyakorlatilag semmiféle külpolitikai (a kommunista blokkot nem számítva) vagy belső társadalmi támogatottsága nem volt. A nyugati hatalmak nem ismerték el, bojkottálták az új vezetést és Kádár János személyét, az országon belül pedig néma gyűlölet vette körül őket. Emiatt is az 1958-ig tartó első időszakban a Kádár János vezette MSZMP kettős politikai játszmát folytatott. Ennek egyik eszköze az a brutális megtorlás volt a forradalomban résztvevők és annak vezetői ellen, amely során százakat végeztek ki és ezreket zártak hosszú évekre börtönbe koncepciós eljárások eredményeként. Másrészt ezzel párhuzamosan megkezdődött a társadalom nagy részével egy kiegyezési folyamat, valamint az új típusú szocialista (Kádár-) rendszer építése. Az 1958 és 1962 közötti időszakban a még ellenállást tanúsító társadalmi csoportokkal (egyházak, munkások, a megmaradt kevés számú parasztság) is megtörtént a kiegyezés. A rezsim alapvető célkitűzése és legfontosabb külpolitikai feladata volt az új rendszer nyugati elfogadtatása és Kádár János vezető szerepének a párton belüli megszilárdítása. Kádár János a Hazafias Népfront Országos Tanácsa 1961. december 8-i ülésén mondta ki az 1989-ig fennálló rendszert szimbolizáló gondolatot: „Aki nincs ellenünk, az velünk van”.¹⁹⁸

A korábbi rendszerrel és bűnökkel történő szakítást szolgálta a Központi Bizottság 1962. augusztus 14–15-én kelt határozata is, amelyben elítélte a Rákosi Mátyás nevéhez köthető személyi kultuszt és az 1956 előtti koncepciós pereket. Ennek során a Rákosi Mátyást, Gerő Ernőt és még a hozzájuk köthető, vagy Kádár belső ellenzékének tartott korábbi vezető párt- és állami funkcionáriusokat kizárták a pártból. A koncepciós perek kommunista áldozatait rehabilitálták, azonban a nem kommunista elítéltek nem kaptak elégtételt; erre 1990-ig, a rendszerváltásig várni kellett. A rendszerszintű átalakítás végét az 1962. november 20–24. között megtartott VIII. pártkongresszus jelenti. Ekkor jelentette be Kádár többek között a mezőgazdaság teljes átalakítását (a kollektivizálás, a „téészesítés” végét) és az új szocialista alapok (gazdasági és társadalmi) lerakását. Ez volt az a fordulópont, amikor már a szocialista rendszer építése került az előtérbe, amely nem a szüntelen osztályharcot, hanem egy békésebb és prosperálóbb korszakot jelentett.¹⁹⁹ (Itt nyert értelmet az „aki nincs ellenünk, az velünk van” jelmondat.) A konszolidáció szempontjából a legfontosabb lépés az 1963. március 21-én szintén Kádár János által meghirdetett amnesztia rendelet volt, mely azonban a közfelfogással ellentétben nem volt általános érvényű, nem minden 1956-os elítélltre vonatkozott²⁰⁰. Az

¹⁹⁸ ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó Budapest, 2010.

¹⁹⁹ SZABÓ Miklós: A klasszikus kádárizmus, 1960-1968. Ki volt Kádár?, Aquila Kiadó-Rubicon Kiadó Budapest, 2001, szerkesztette: Gyarmati György, Litván György, Aczél György, Sipos Levente

²⁰⁰ <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=38627> (letöltve: 2019.01.16.)

ellenforradalmi tevékenységükért letartóztatott személyek teljes körűen csak az 1970-es években szabadultak börtöneikből. Szabadlára helyezésüket követően azonban nem segítették re-integrációjukat a társadalomba, az elhárító szolgálatok továbbra is szoros megfigyelés alatt tartották őket és tevékenységüket.

1963 és 1988 között volt a konszolidáció, úgynevezett „puha diktatúra” és a „gulyás kommunizmus”, „a legvidámabb barakk” időszaka.²⁰¹ Természetesen ezen a korszakon belül voltak szakaszhatárok, melyek az aktuális világpolitikai és világgazdasági viszonyokhoz igazodtak. Egységes és folyamatos fejlődési ívet a politika, gazdaság és társadalom egyetlen szegmensében sem figyelhetünk meg. Kádár a nagyhatalmak küzdelmei és politikájuk árnyékában próbálta úgy vezetni az országot, hogy a lakosság döntő többsége és Moszkva türelmét és jóindulatát ne veszítse el. A magyar lakosság esetében a legjellemzőbb vonás az volt, hogy amennyire lehetett, próbálta tudatosan depolitizálni az emberek mindennapjait. Moszkva szemszögéből mintegy kísérleti labor volt az ország, ahol a politikai, társadalmi és gazdasági berendezkedés ugyan kommunista volt, de lehetőség szerint engedtek némi korlátozott magántulajdont (kiskertek, háztáji), illetve erősen kontrollált kapcsolatfelvételt (politikai és gazdasági) az ellenséges táborral, elsősorban a Németországi Szövetségi Köztársasággal. A Kádár-rendszer egyik támasza az eddigre kiépített és jól működő besúgórendszer, illetve a névleg megszüntetett, valójában jelentősen átalakított Államvédelmi Hatóság utódszerve (új néven III. Főcsoportfőnökség) volt, melynek történetét és feladatrendszerét a következő fejezetben fogom bemutatni.

1.6 A fejezet összefoglalása, következtetések levonása

A fejezetben tisztáztam néhány olyan fontos rendészeti alapfogalmat, mely a disszertáció szempontjából relevanciával bír. A terrorizmus definíciója különösen jelentős, azonban ennek megfogalmazása napjainkban is szakmai viták középpontjában áll. Ennek oka egyrészt a kriminális jelenség eltérő értelmezése és értékelése. A terrorizmus történeti áttekintése során alapvetően azokat a korszakolásokat alkalmaztam, amelyekben jelenleg is konszenzus van. Külön kielemeztem az újbaloldali hullámot, tekintettel arra, hogy a Carlos-csoport működésének ideológiai hátterét alapvetően az határozta meg.

²⁰¹ ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó Budapest, 2010.

Nagyon lényeges, egyik központi eleme az értekezésnek, hogy jelen fejezetben saját elképzeléseim és szakmai tapasztalataim szerint – ha vázlatosan is – de megalkottam és bemutattam egyfajta általános, logikai-funkcionális terrorelhárítási modellt a terrorelhárítást végző elhárító szolgálatok speciális, összetett tevékenységére vonatkozólag. Tekintettel a doktori értekezés témájára, az általam felállított modell természetesen kiegészül a rendőrség terrorelhárító feladataival, pontosabban annak legspeciálisabb elemével, a terrorcselekmények felszámolásával. Az általam felállított és jelen fejezetben bemutatott elméleti rendszer szerint a társadalmi-politikai környezet, valamint az elérni kívánt cél az, amely alapvetően jelöli ki azt az eljárást, ami alapján védekező vagy támadó jellegű terrorelhárításról beszélhetünk. Láthattuk azt is, hogy a terrorizmus alapvetően egy rendkívül dinamikus tevékenység, ezért az ellene való védekezés vagy elhárítás is elsősorban dinamikus eszközöket és módszereket igényel a terrorelhárítás minden szintjén. Az általam kidolgozott modell kitért arra is, hogy bemutassam ezeket az eszközöket, módszereket, taktikai eljárásokat a terrorelhárítás mindhárom bemutatott gyakorlati szintjén.

Az értekezés témájának szempontjából kiemelt jelentőségű feladatomból volt annak vizsgálata, hogy a hidegháború időszakában a magyar büntetőjog és annak fejlődése, módosulása hogyan viszonyult a terrorizmushoz, illetve az ahhoz kapcsolódó bűncselekményekhez. Büntetőjogi értelemben ugyanis csak és kizárólag attól kezdve tudunk terrorcselekménynek minősíteni egy elkövetési magatartást, amikor az a magyar büntető anyagi jogban megjelenik. A visszaható hatály tilalma miatt utólag nincs jogi lehetőség egy korábban történt cselekményt terrortámadásnak vagy terrorizmusnak minősíteni. Ennek értelmében kifejtettem, hogy a magyar jogalkotás a terrorcselekményt a modern értelemben vett hazai büntetőjog történetének kezdeti időszakában vagy nem szabályozta, mint önálló tényállást, vagy igyekezett (a nemzetközi egyezmények hatására) a tulajdonképpeni terrorcselekmény eszközcselekményeiként felfogható törvényi tényállások megalkotására és alkalmazására koncentrálni. Ebben az értelemben és összefüggésben vizsgálva elemeztem és mutattam be a terrorizmussal kapcsolatos tényállások fejlődését a Csemegi-kódextől napjainkig. Az elemzésből is világosan kitűnik, hogy 1979-re megtörtént Magyarországon a terrorcselekmény törvényi tényállásának büntetőjogi kódexbe foglalása. Azt is meg kellett állapítani, hogy a cselekmény szabályozásának módja és technikája elmaradt a kor nemzetközi szintjétől. De ettől a ponttól kezdve a magyar jogalkotás folyamatosan próbálta a nemzetközi szervezetek által elfogadásra került egyezményeket a magyar jogba is átültetni több-kevesebb sikerrel. A terrorizmussal kapcsolatos jogalkotási folyamat napjainkban is egy dinamikus jelenség. A

jelenleg is hatályos törvényi tényállásból azt láthatjuk, hogy a magyar jogalkotás kellő súlyú figyelmet fordított a terrorizmusra mint különösen veszélyes bűncselekményre.

Végül, de nem utolsó sorban a fejezetben bemutatásra került az a társadalmi, politikai, gazdasági helyzet, amelyet a történészek hidegháborúnak neveztek el. A II. világháborút követően létrejött bipoláris világrend 45 éven keresztül alapvetően határozta meg az interperszonális és államok (állami szervezetek, gazdálkodó szervek, civil szervezetek, sportklubok, stb.) közötti kapcsolatrendszerét. A korszak jelképe a fegyverkezési verseny volt, amely végül a Szovjetunió és ezzel együtt a teljes keleti blokk bukását okozta. A két világhatalom (USA, Szovjetunió) által megszállt területeken, az úgynevezett érdekszférájukban a saját társadalmi, politikai és gazdasági rendszerükhöz hasonlókat hoztak létre. Tekintettel arra, hogy hazánk a szovjet érdekszférába került, ezért a hatalmat 1947-től kezdődően fokozatosan átvették a kommunisták. Ennek megfelelően a társadalom és államigazgatás valamennyi szegmense a szovjet minta alapján került kialakításra és működtetésre. Kialakult tehát az egypártrendszer, ami azzal is járt, hogy a rendészeti szervek közvetlenül a kommunista párt, közvetve Moszkva irányítása és befolyása alá kerültek. A korszak elemzésének abban van különös jelentősége, hogy anélkül nehezen lenne érthető a Carlos csoport hazai megfigyelése és feldolgozása érdekében meghozott szakmai döntések háttere. Bár konkrét információ nem áll rendelkezésre arra vonatkozólag, hogy a hazánkban megfordult terroristákkal kapcsolatban Moszkva bármilyen utasítást adott volna a magyar elhárító szolgálatoknak, ezt kizárni sem tudjuk teljesen. Ha azonban a korszak gazdasági-társadalmi-politikai összefüggéseit, viszonyait is elemezzük, és ezen keresztül vizsgáljuk meg a kérdést, akkor elképzelhetetlennek tartom, hogy a szovjetek ne befolyásolták volna önös érdekeik szerint a magyar terrorelhárítók, illetve belügyminisztériumi vezetők döntéseit.

2. A TERRORELHÁRÍTÁS KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE MAGYARORSZÁGON 1945-1990 KÖZÖTT

Az előző elméleti fejezetben láthattuk, hogy a hatalom mindenkori gyakorlóinak számára – korszaktól, társadalmi berendezkedéstől, államformától függetlenül – alapvető jelentőséggel bír a megfelelő információk begyűjtése, elemzése és értékelése. Ez nem csupán a szükséges döntések (politikai, társadalmi, gazdasági stb.) előkészítése és meghozatala, de a hatalom megőrzése érdekében is létfontosságú. Láthattuk azt is, hogy az információkat több csatornán keresztül lehet és kell is begyűjteni, valamint, hogy a forrásokat alapvetően két részre bontjuk. Eszerint beszélhetünk nyílt, illetve titkos úton beszerezett információkról. Az utóbbi forrás alapvető jelentőséggel bír az ország szuverenitása, biztonsága, külső illetve belső rendjének (társadalmi, politikai, gazdasági) védelme érdekében. Mivel ezeknek a „speciális információknak” a gyűjtése, elemzése és értékelése különleges eszközök és módszerek alkalmazását teszi szükségessé, ezért egyáltalán nem mindegy, hogy a különböző szervezetek (rendőrség, titkosszolgálat) milyen felhatalmazás alapján és milyen célból gyűjti ezeket az érzékeny adatokat.

Egy jól működő demokráciában szigorúan szabályozzák az ilyen jellegű szervezetek működését és a titkos információgyűjtő eszközök és módszerek alkalmazását. A szükséges kontroll érdekében megfelelő „fékeket”, illetve szabályozókat építenek a rendszerbe törvényekkel. Ezekkel a szabályozókkal lehet elkerülni a hatalom túlzott koncentrálódását, illetve hogy egy-egy szervezet vagy politikai párt saját céljaira ellenőrizetlenül, esetleg törvénytelenül gyűjtsön információkat az állampolgárokról vagy azok egy csoportjáról. Tegye ezt annak érdekében, hogy ezeket az információkat felhasználva politikai célokat valósítson meg, gazdasági előnyöket érjen el, vagy a polgárokat, politikai ellenfeleiket alapvető szabadságjogaikban vagy személyiségi jogaikban sértse, korlátozza. Ha nem működik egy demokrácia vagy éppen diktatúra van, akkor a fenti megállapítások nem érvényesülnek. A hatalom minimális törvényi felhatalmazással működtet ilyen szervezeteket, amelyek bár deklaráltan bűnüldözési célokkal és feladatokkal jöttek létre, de azok politikai utasításra, jogosítványaikkal visszaélve önkényeskednek, az egyének vagy az állampolgárok egy csoportjának (politikai ellenfelek) alapvető jogait sértik. Erre a folyamatra kiváló példa a magyar történelemben a rendszerváltozás előtt létrehozott és működtetett III. Főcsoportfőnökség és még inkább az „elődszervezetei” története, amelyek a kommunista párt közvetlen irányítása alatt álltak, így fokozatosan a kommunisták legfontosabb eszközei lettek hatalmuk kiépítésében, megszilárdításában, majd később fenntartásában. Ezeknek a

szervezeteknek a „fejlődését”, átalakulását, feladatrendszerének változásait kívánom jelen fejezetben röviden bemutatni, ami végül elvezetett az önálló terrorelhárítási osztály létrehozásához.

2.1 A magyar államvédelem 1945 és 1953 között

„Magyarországon a második világháború után a kommunista vezetés kezdetben hatalmának kiépítéséhez, majd 1949-től annak megőrzéséhez használta fel a külső és belső ellenségről gyűjtött adatokat. Ezt a feladatot az állambiztonsági szervek látták el.”²⁰²

Amikor a II. világháború során a harcok véget értek hazánkban, az Ideiglenes Kormány (IK) egyik legfontosabb feladata a belső közrend és közbiztonság helyreállítása volt. Ennek érdekében is az IK első rendelkezése volt az államrendőrség újjászervezése. A deportálások miatt rossz emlékű, egyébként rendvédelmi szempontból rendkívül hatékony csendőrséget feloszlatták, és az ország teljes területén a Belügyminisztérium alá rendelt Államrendőrség kezdte meg működését közrendvédelmi és bűnügyi feladatokat egyaránt ellátva. A háborús bűnösök felkutatása érdekében az Államrendőrségen belül Tömpe András irányítása alatt létrehozták a Politikai Osztályt, illetve a Budapesti Rendőr-főkapitányság alárendeltségében működő Politikai Rendészeti Osztályt, melynek vezetője pedig a hírhedt Péter Gábor volt. Ennek az egységnek a székhelye a Nyilaskeresztes Párt korábbi székhelye, az Andrássy u. 60. szám alatt található épület lett, mely napjainkban a Terror Háza Múzeumnak ad otthont. Rövid ideig tehát két szervezet működött, melyek között rivalizálás alakult ki. Ezt a helyzetet a kommunista vezetők átszervezésekkel próbálták megoldani.²⁰³ 1946-ban összevonták valamennyi Politikai Osztályt és közvetlenül a Belügyminiszter irányítása alá helyezték, de az szervezetileg továbbra is az Államrendőrségbe volt integrálva. Az új szervezet neve Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya (ÁVO) lett, vezetője pedig a már korábban említett Péter Gábor. A szervezet központja továbbra is Budapesten az Andrássy u. 60 szám alatt volt, de minden megyei rendőrfőkapitányságon voltak kihelyezett alosztályai.

Az ÁVO feladatköréhez tartozott a már említett háborús bűnösök felkutatása mellett többek között: egyesületek keletkezésének és működésének figyelemmel kísérése, politikai

²⁰² MÜLLER Rudolf: A politikai rendőrség tájékoztató szolgálata 1945-1962 (Történeti Hivatal Évkönyve 2000-2001., szerkesztette Gyarmati György, Történeti Hivatal, 2002.) p. 111.

²⁰³ BODA József: A magyar állambiztonsági és nemzetbiztonsági szervek vezetése, irányítása és ellenőrzése 1942–2015 között. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015., a szerző kézirat.

vonatkozású röpiratok esetén nyomozás folytatása, állambiztonsági bel- és külföldi adatok gyűjtése és feldolgozása. Javaslatot tehetett internálásokra, de feladata volt még a titkos rádióállomások felderítése, az emigrációban élők titkos vagy leplezett megfigyelése és bomlasztása is. A legfontosabb tevékenységi köre amolyan „gumiszabályként” lett meghatározva, nevezetesen: az államrend és a közbiztonság védelméről szóló 1946. évi VII. törvénycikkbe ütköző cselekmények felderítése és nyomozása.²⁰⁴ Ez a rendelkezés tette lehetővé, hogy gyakorlatilag minden olyan esetet magukhoz rendeljenek, amelyekből a kommunisták politikai hasznot remélhettek, vagy a későbbiek során felhasználhattak politikai ellenfeleik elnémítására, ellehetetlenítésére vagy megsemmisítésére. Ezzel kialakult az a szervezet, amely – a bemutatásra kerülő átszervezések mellett – 1956-os megszűnéséig felelős volt többek között a koncepciók perекért, munka- és internálótáborok működtetéséért, emberek tömeges kínzásáért és kényszervallatásáért, agyonveréséért és ítélet nélküli fogva tartásáért.

A felszabadulás utáni rendészeti célú elhárítás és hírszerzés mellett mindenképp röviden meg kell említenünk a katonai területet is. 1945. március 3-án a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEБ) engedélyével a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségében hozták létre a Katonapolitika Osztályt (KATPOL) is. A KATPOL feladatai vázlatosan a következők voltak:

- az ellenségesnek minősített elemek, háborús bűnösök újonnan felállított, demokratikus hadseregbe bekerülésének a megakadályozása,
- katonai célú kémelhárítás,
- háborús és népellenes bűnösök felderítése, tevékenységük bizonyítása (itt van feladategyezés a Politikai Osztály feladatkörével),
- hadifogságból hazatértek ellenőrzése (itt is találunk feladategyezést a Politikai Osztály számára is meghatározott feladatokkal),
- katonai célú hírszerzés.²⁰⁵

A katonai hírszerzés és az elhárítás ekkor még egységes szervezetben, a KATPOL keretein belül működött. Ez a szervezet volt az MKP politikai ellenfeleivel való leszámolásának az elsődleges eszköze. A KATPOL 1950-ben szűnt meg, és a szervezet katonai elhárító részlegét beolvasztották az Államvédelmi Hatóságba.

²⁰⁴ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 73-78.

²⁰⁵ BODA József: A magyar állambiztonsági és nemzetbiztonsági szervek vezetése, irányítása és ellenőrzése 1942–2015 között. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015., a szerző kézirat.

Az ÁVO központi szervezetének keretében 16 alosztály működött, melyek közül legfontosabbak:

Szervezeti egység	Feladat
I. alosztály	– hírszerzés és elhárítás a politikai pártokkal, illegális vagy annak minősített szervezetekkel szemben
II. alosztály	– külföldi hírszerzés és elhárítás – a magyar emigráció figyelése
III. alosztály	– egyházakkal szemben végzett hírszerzés és elhárítás
VII. alosztály	– üzemi szabotázs elhárítása (szakmai értelemben sem terrorelhárítás, de ezt a szakterületet bővebben is kifejtem a későbbiekben – hírszerzés az egyházi szervezetekben és társadalmi egyesületekben
VIII. alosztály	– nyílt nyomozások lefolytatása az ÁVO népbiztonság mellett működő kirendeltségével együtt
IX. alosztály	– a hírszerzés és elhárítás technikai eszközökkel történő biztosítása – levél-, távirat-, telefonellenőrzés – rádiófelderítés és elhárítás – fényképezés, rejtjelezés, helyszínelés
X. alosztály	– nyilvántartás, Titkos Irattár (TÜK)
XII. alosztály	– levéllenőrzés
XIII. alosztály	– környezettanulmányok készítése, figyelés ²⁰⁶

Forrás: Cseh Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999) 74-75. oldal, saját szerkesztés, 2022

A mindennapok része lett a „csengőfrász”, a jogtalan letartóztatások és kínzások, emberek elhurcolásának és internálásának gyakorlata. Ezekre a törvénytelenésekre a Magyar

²⁰⁶ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 74-75.

Dolgozók Pártja, illetve annak vezetői adtak utasításokat, melyeket a szervezet feltétel nélkül végre is hajtott. 1948-ban Kádár János lett a Belügyminiszter, aki javaslatot is tett az ÁVO átszervezésére. A 288.009/1948. sz. BM rendelet értelmében kivették az Államrendőrség szervezetéből és a Belügyminisztérium szervezetébe integrálták azt, mint önálló költségvetésű szervet. A neve ezt követően Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága lett (BM ÁVH). Megszüntették a megyei kirendeltségeit, és Budapesttel együtt csak 8 nagyvárosban hagytak meg amolyan regionális egységeket. A másik fontos változás, hogy új feladatkörként határozták meg a katonai elhárítást is, illetve az alosztály jogállásokat ügyosztály jogállással és elnevezéssel váltották fel.²⁰⁷

Újabb átszervezéssel az Államvédelmi Hatóságot az 1949. december 28-án kiadott, 4353/1949. MT. rendelettel hozták létre a BM-től függetlenül, a Minisztertanácsnak (egy teljesen politikai szervezetnek) közvetlenül alárendelve. Az 1950-től működő új szervezetbe olvadt be a Honvédelmi Minisztérium Katonapolitikai Osztálya és a Honvéd Határőrség.²⁰⁸

Az átszervezéseket az is indokolta, hogy az 1950-es évek elején, tekintettel a politikai (feszültség Jugoszláviával) és gazdasági (beszolgáltatások, hiánygazdaság) helyzetre, Magyarországon is felmerült az igény egy jóval hatékonyabb titkos információgyűjtő szervezet létrehozására. Az új szervezettel szemben elvárás lett, hogy politikai és gazdasági vonalon is képes legyen a kommunista kormányzat elvárásai szerint működni. A szovjet tanácsadók segítségével 1951 szeptemberében a X/3. Osztályból létrehozták az ÁVH-n belül a VIII. (Hírszerző) Főosztályt. A hírszerzés központi szervezetének a kialakításával egyidejűleg megkezdődött a külföldi rezidentúrák felállítása is. Az elsőt 1950 őszén a bécsi nagykövetségen, majd az ezt következő évek (1951–1952) során a hírszerző hálózat jelentősen kibővült. Egymás után hoztak létre külföldi rezidentúrákat Párizsban, Londonban, Washingtonban, Rómában, Brüsszelben, Bernben és Buenos Airesben.²⁰⁹

Az új szervezet felépítése:

Szervezeti egység	Feladat
-------------------	---------

²⁰⁷ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 73-75.

²⁰⁸ BODA József: A magyar állambiztonsági és nemzetbiztonsági szervek vezetése, irányítása és ellenőrzése 1942–2015 között. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015, a szerző kézirat.

²⁰⁹ TÓTH Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945–1990. Betekintő, 2011, 2. szám, p. 8.

„A” ügyosztály	– szervezési feladatok
	– határ-, folyam- és légirendészet
	– Főorvosi Hivatal működtetése
„B” ügyosztály	– belföldi ügyek, elhárítási feladatok
	– külföldi elhárítási feladatok
	– határon túli hírszerzési feladatok
	– titkos és leplezett megfigyelés, operatív akciók
	– Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság (KEOKH)
	– Központi Operatív Nyilvántartó működtetése
„C” ügyosztály	– nyílt nyomozati és vizsgálati feladatok
	– államrendészet
	– nyilvántartással kapcsolatos feladatok
	– útlevel alosztály
„D” ügyosztály	– üzemi ügyek, szabotázs
	– tömeghálózati feladatok
	– technikai részleg (az állambiztonsági feladatok technikai támogatása)
	– információs részleg
	– vidéki ügyek
"E" ügyosztály	– biztonsági, fegyelmi ügyek
	– őrségi és karhatalmi ügyek
"F" ügyosztály	– Ellátó Hivatal működtetése, gazdasági és műszaki ügyek, épületkezelés. ²¹⁰

²¹⁰ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 77.

2.2 Az Államvédelmi Hatóság és a Politikai Rendőrség 1953 és 1962 között

1953-ban jelentős szerkezeti átalakítást hajtottak végre az államigazgatásban, ami kihatással volt az ÁVH-ra is. A legfontosabb változás, hogy a Belügyminisztérium irányítása alól kivették a helyi közigazgatási szerveket, tanácsokat, és egyúttal a Minisztertanács közvetlen alárendeltségébe helyezték azokat. A Belügyminisztérium alatt maradt valamennyi rendészeti szerv, úgy mint a Rendőrség, Határőrség, Tűzőrség illetve az ÁVH. A szervezet legfontosabb feladata továbbra is a már korábban említettek maradtak, de kiemelték, hogy havonta minden Ügyosztálynak összefoglaló jelentésekben kellett beszámolnia tevékenységéről, amit a miniszterhelyettesnek terjesztettek fel, aki egyben az ÁVH-t is vezette. A belső elhárításhoz került a terrorelhárító feladatok ellátása is, de ekkor még nem azt értették alatta, amit most tekintünk terrorelhárításnak. Ebben az időben a terrorelhárító részleg feladata az üzemi szabotázs akciók megakadályozása és felderítése, továbbá a külföldi (főként nyugati és jugoszláv) „diverzáns” egységek elleni felderítés és fellépés volt. Szerkezeti átalakítás során az ÁVH-t a megerendszerhez igazították, és a korábbi nyolc vidéki kirendeltség helyett valamennyi megyében, plusz Budapesten is létrehoztak egy osztályt.²¹¹

Szervezeti egység	Feladat
I. Főosztály (hálózati)	<ul style="list-style-type: none">– a belső reakció elhárítása– kémelhárítás– szabotázselhárítás– hírszerzés– útlevel ügyintézés– külföldiek ellenőrzése, KEOKH
II. Főosztály (katonai elhárítás)	<ul style="list-style-type: none">– katonai kémelhárítás– a Néphadsereg, Határőrség, Belső Karhatalom, Rendőrség személyi állományának védelme, vagyis a tulajdonképpeni belső elhárítás

²¹¹ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 77.

	<ul style="list-style-type: none"> – a Néphadseregből politikai okok miatt elbocsátott tisztek operatív ellenőrzése
III. Főosztály (operatív technika)	<ul style="list-style-type: none"> – figyelés és környezettanulmány készítése – levéllenőrzés – telefon- és rádiólehallgatás – rádiófelderítés – operatív technikai és nyilvántartási feladatok
IV. Főosztály (határőrség, belső karhatalom)	<ul style="list-style-type: none"> – határőrizeti és karhatalmi feladatok ellátása
V. Főosztály (személyzeti)	<ul style="list-style-type: none"> – személyzeti feladatok ellátása – tanintézetek irányítása
VI. Főosztály (jogi, börtönügyi)	<ul style="list-style-type: none"> – vizsgálati feladatok ellátása – az ÁVH-hoz tartozó büntetőintézetek, munkatáborok, internálótáborok vezetése – hálózati operatív munka az elítéltek, letartóztatottak és internáltak között
VII. Főosztály (gazdasági)	<ul style="list-style-type: none"> – gazdasági, pénzügyi ellátó tevékenység – építésügy – gépjárművek kezelése – egészségügyi feladatok ellátása.
Vizsgálati Osztály	<ul style="list-style-type: none"> – nyílt nyomozati tevékenységek végrehajtása
Környezettanulmányozó, Figyelő Osztály	<ul style="list-style-type: none"> – titkos műveletek és akciók operatív támogatása
Operatív Nyilvántartó	<ul style="list-style-type: none"> – nyílt és minősített adatok és akták nyilvántartása
Levéllenőrzés	<ul style="list-style-type: none"> – csomagok, levélküldemények operatív ellenőrzése
Titkárság	<ul style="list-style-type: none"> – koordinációs feladatok
Párt- és Kormányőrség	<ul style="list-style-type: none"> – hazai és nemzetközileg védett személyek életének, testi épségének, méltóságának védelme

Futáralosztály	– belföldi és külföldi futárküldeményekkel kapcsolatos feladatok
Információs Osztály	– elemző-értékelő feladatok
Vidéki Osztály	– a vidéki állambiztonsági osztályok szakmai felügyelete ²¹²

Forrás: Cseh Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999) 79. oldal, saját szerkesztés, 2022

Az Ügyosztályok neve Osztályra változott, de a feladatrendszeren nem változtattak. A szocialista országok titkos információgyűjtő szervezeteinek életében az 1955-ös év jelentett újabb szakmai fordulatot. 1955. március 7. és 15. között Moszkvában került sor a kommunista országok állambiztonsági szolgálatainak első közös értekezletére. Ezen az értekezleten határozták meg azt is, hogy a magyar Belügyminisztérium állambiztonsági szerveinek milyen fontosabb területeken kell feladatokat vállalni.²¹³

2.3 Belügyminisztérium II. Politikai Nyomozó Főosztály

Az 1956-os forradalom egyik fő követelése volt a gyűlölt és rettegett ÁVH feloszlatása, melynek Nagy Imre miniszterelnök eleget is tett; bár ezt hivatalosan soha nem iktatták törvénybe. A forradalom leverése után az ÁVH-t nem állították fel újra. A korábbi állományt teljes egészében átvéve a rendőrségen belül működtették tovább II. Politikai Nyomozó Főosztály néven egészen 1963-ig.²¹⁴ A belügyminiszter 1957. évi 12. számú, május 3-án kelt parancsa alapján az alábbi osztályokat szervezték meg:

- Katonai elhárító osztály
- Kémelhárító osztály
- Hírszerző osztály
- Közlekedési szabotázs elhárító osztály
- Belső reakció elleni harc osztálya
- Ipari szabotázs elhárító osztály

²¹² CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 79.

²¹³ TÓTH Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945–1990. Betekintő, 2011, 2. szám p. 14.

²¹⁴ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 73-78.

- Mezőgazdasági osztály
- Vizsgálati osztály
- Figyelő és környezettanulmányokat készítő osztály
- Operatív technikai osztály
- Operatív nyilvántartó osztály
- Országos Rejtjel Központ
- „K” levéllenőrzési osztály
- Rádió felderítő osztály
- KEOKH és Útlevel osztály²¹⁵

A fenti osztályok egyik legfontosabb feladata deklaráltan az ügynökeikkel való kapcsolat újrafelvétele volt. Ez különösen a Kémelhárító osztálynál – ahol a hírszerző és elhárító hálózat nagy része kapitalista országok követségein dolgozott, illetve kémgyanus személyekkel állt kapcsolatban –, valamint a Hírszerző osztály esetében jelentett nehézséget a forradalom után, mivel az összes külföldön lévő rezidentúra addigra már dekonspirálódott. Ezt az állományt fokozatosan haza kellett hívni, ki kellett vonni és új beosztottakkal felcserélni. Érthető, hogy ezt a folyamatot csak hosszú évek alatt lehetett eredményesen megvalósítani.²¹⁶

2.4 A III. Főcsoportfőnökség 1963 és 1990 között

1963-ra a Magyar Szocialista Munkáspárt vezetése döntést hozott arról, hogy átalakítja az állambiztonság rendszerét. Ennek oka véleményem szerint az lehetett, hogy a forradalom leverését követően a Kádár-rendszer ekkora szilárdult meg, és ekkor fogadták el a nyugati államok Kádár Jánost mint Magyarország legfőbb politikai vezetőjét, aki talán így akart megszabadulni a múlt és az ÁVH bűneitől. Ezt támasztja alá, hogy a nemzetközi viszonyok változása miatt sokkal nagyobb hangsúlyt kapott a kémelhárítás és a hírszerzés, mint a „belső reakciós erők” elleni harc. A szervezet átalakítását indokolta továbbá a Magyarországra irányuló nyugati turistaforgalom megélénkülése, valamint a magyar állampolgárok – megelőző évtizedhez képest mindenképpen jelentősnek mondható – kiterjedtebb utazási lehetőségei. De megélénkült a korszakban a Kádár-rendszer gazdasági és kulturális nyitása is a nyugati világ felé. Ez a hazai állambiztonsági apparátus számára új kihívásokat és feladatokat, de egyben

²¹⁵ BODA József: A magyar állambiztonsági és nemzetbiztonsági szervek vezetése, irányítása és ellenőrzése 1942–2015 között. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015., a szerző kézirat.

²¹⁶ BARÁTH Magdolna: A politikai rendőrség újjászervezése 1956 után., Történelmi Szemle p. 548. https://tti.abtk.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz2008-4/535-563_barath.pdf (letöltve: 2022.01.12.)

szélesebb lehetőségeket is teremtett.²¹⁷ Az átalakítás másik jelentős része volt, hogy első ízben szabadultak meg a régi káderektől. Érdemeik elismerése mellett nyugdíjba küldték a részlegek vezetőit és szinte kivétel nélkül új, fiatal garnitúrát neveztek ki helyettük. Az új szervezet neve a Belügyminisztérium keretein belül működő III. Főcsoportfőnökség lett, mely kisebb-nagyobb átalakításokkal a rendszerváltásig szinte változatlan maradt. Az új szervezet első vezetője Galambos József rendőr vezérőrnagy lett, aki egyben miniszter-helyettesi beosztással is rendelkezett a Belügyminisztériumban. A rendszerváltásig meg is maradt az a gyakorlat, hogy a III. Főcsoportfőnökség vezetője egyúttal belügyminiszter-helyettesi beosztással is rendelkezett.

2.5 A III. Főcsoportfőnökség szervezeti felépítése a megalapítását követően:

Szervezeti egység	Feladat
III./I. Hírszerző Csoportfőnökség	<ul style="list-style-type: none"> – információk szerzése a kapitalista országok külpolitikai, gazdasági, tudományos, valamint katonai terveiről és eredményeiről; – az ellenséges hírszerző szervek objektumainak, fedőszerveinek, terveinek és módszereinek felderítése; – a lojális magyar emigráció támogatása, az ellenséges emigráns szervezetek bomlasztása;
III./II. Kémelhárító Csoportfőnökség	<ul style="list-style-type: none"> – a nyugati hírszerző szervek rezidentúráinak és ügynökeinek felderítése, tevékenységük elhárítása; – a Magyarországra utazó külföldi állampolgárok ellenőrzése és vízummal való ellátása a KEOKH-on keresztül;
III./III. Belső reakció és Szabotázselhárító Csoportfőnökség	<ul style="list-style-type: none"> – a Magyar Népköztársaság állami, gazdasági, társadalmi rendjének megdöntésére vagy

²¹⁷ EHRENBERGER Róbert: A BM III/V. Csoportfőnökség szervezettörténete 1962–1971 között., Betekintő 2017. évi 3. szám. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2017_3_ehrenberger.pdf (letöltve: 2022.01.10.)

	<p>gyengítésére törő elemek tevékenységének felderítése és megszakítása;</p> <ul style="list-style-type: none"> – a politikai bűncselekmények elkövetésének megakadályozása; – az ellenséges csoportok bomlasztása, elszigetelése; – az ipar, közlekedés, mezőgazdaság, tudományos kutatások terén a kártevő tevékenység felderítése és elhárítása; – a párt és a kormány vezetőinek operatív védelme; – az államtitok és a szolgálati titok védelmének megszervezése a népgazdaság fontosabb területein;
<p>III./IV. Katonai Elhárító Csoportfőnökség</p>	<ul style="list-style-type: none"> – az elhárító munka szervezése a Honvédelmi Minisztérium, a Határőrség és a Belső Karhatalom szerveinél; – a fegyveres erők között működő ellenséges tevékenység felderítése és elhárítása; – a szökések és hazaárulások megelőzése, illetve üldözése; – a fegyveres alakulatok titokvédelmének biztosítása;
<p>III./V. Operatív Technikai Csoportfőnökség</p>	<ul style="list-style-type: none"> – az operatív szervek munkájának segítése technikai eszközökkel; – az operatív technikai eszközök terén kutatások, fejlesztés és gyártás folytatása; – rádióelhárítás, rádiólehallgatás, rejtjelfejtés (az Országos Rejtjel Központ funkciójának ellátása);

	<ul style="list-style-type: none"> – figyelés végrehajtása és környezettanulmányok készítése az operatív szervek igényei alapján; – postai küldemények ellenőrzése;
III./1. Vizsgálati osztály	<ul style="list-style-type: none"> – országos hatáskörrel vizsgálat folytatása az államellenes, béke- és emberiség ellenes, a társadalmi tulajdon elleni valamint a katonai bűntettekben; – börtönelhárítás a politikai foglyok körében; – jogi szakvélemények adása a főcsoportfőnökség más szervezeti egységei számára;
III./2. Operatív Nyilvántartó Osztály	<ul style="list-style-type: none"> – mindazon személyeknek és anyagaiknak a nyilvántartása, akikkel a főcsoportfőnökség szervei foglalkoznak; – a népi demokráciával szembenálló veszélyes ellenséges személyek külön nyilvántartásának vezetése; – a főcsoportfőnökség által beszerezett ügynököknek és azok kapcsolatainak, valamint a konspirált és találkozási lakások nyilvántartásának vezetése; – a főcsoportfőnökség fontos és bizalmas iratainak őrzése;
III./3. Útlevel Osztály	<ul style="list-style-type: none"> – magyar állampolgárok hivatalos és magánjellegű útlevelügyeinek intézése; – magyar állampolgárok kivándorlási, illetve hazatelepülési kérelmeinek elbírálása;
III./4. Tájékoztató, Értékelő, Nemzetközi Kapcsolatok Osztály	<ul style="list-style-type: none"> – rendszeres tájékoztatók készítése a párt, a kormány és a BM vezetői részére a külső és

	<p>belső ellenséges tevékenységről, valamint a rendkívüli eseményekről;</p> <ul style="list-style-type: none"> – a külső és belső ellenséges tevékenység irányának, módszereinek, taktikájának, valamint az elhárító munkának az elemzése; – a baráti országok állambiztonsági szerveivel való kapcsolattartás biztosítása;
III./5. Felügyeleti Osztály	<ul style="list-style-type: none"> – a megyei politikai osztályok ellenőrzése, felügyelete;
III./6. Személyzeti Osztály	<ul style="list-style-type: none"> – a párt káderpolitikai irányelveinek érvényre juttatása a főcsoportfőnökségen (előterjesztés kinevezésekre, vezetői megbízásokra, leváltásokra, áthelyezésekre, kitüntetésekre, nyugdíjazásokra stb.);²¹⁸

Forrás: Cseh Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999) 80-82. oldal, saját szerkesztés, 2022

A korábban kialakult megyei, illetve budapesti tagozódás megmaradt. A gyakorlatban ez azt jelentette, hogy valamennyi megyei rendőr-főkapitányságon, illetve a Budapesti Rendőr-főkapitányságon működtek állambiztonsági osztályok, amelyek illetékességi területükön önállóan jártak el az hatáskörükbe utalt állambiztonsági feladatokban. A jelentős vagy a több megyére kiterjedő ügyeket a budapesti központi egységek nyomozták vagy vizsgálták. Ez a szervezeti felépítés, illetve munkamegosztás tartósan bizonyult, hiszen a rendszerváltásig jelentős változtatás nem történt. A kor kihívásaira válaszul természetesen hoztak létre vagy alakítottak át szervezeti egységeket (pl. Gépjármű Nyilvántartó Osztály, Bűnügyi Nyilvántartó Osztály, Terrorizmus Elleni Osztály), de ez az állambiztonság egész rendszerét nem érintette, míg a titkos információgyűjtéssel foglalkozó szervezeteknél csak kisebb változtatásokat hozott. Ennek során az 1970-es évektől önálló osztályként működött tovább III./2. Operatív Figyelő és Környezettanulmányozó Osztály, a III./3. „K” (postaküldemény) ellenőrzési Osztály és a III./4. „X” (információ-feldolgozó) ellenőrzési Osztály, valamint a III./5. Rádió elhárítási Osztály.²¹⁹

²¹⁸ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 80-82.

²¹⁹ CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlata (Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda 1999.) szerkesztette Gyarmati György p. 11.

A III. Állambiztonsági Főcsoportfőnökség szervezete újabb kisebb átalakításon ment keresztül 1979-ben, ez azonban szintén nem érintette a csoportfőnökségek elnevezését vagy alapvető feladatait. Az önálló osztályok azonban más rendben folytatták munkájukat. A korábbi III./4. „X” ellenőrzési Osztály neve Operatív-Technikai Ellenőrző és Információt Feldolgozó Osztályra változott, funkciója azonban ugyanaz maradt. Önállósult viszont a korábban a III/I-13. Osztály keretében működött Országos Rejtjel Központ (III./7. Osztály), és új szervezeti egységként kezdte meg működését a III./6. Operatív Rövidhullámú Rádiószolgálati Osztály²²⁰, valamint a már korábban említett és a dolgozat szempontjából jelentős X. Terozrelhárító osztály.

A Kádár-rendszer egyik sajátossága volt, hogy a belbiztonsági rendszert a hatalom együttesen kezelte, a végrehajtást mindig a belügyminiszter alá rendelték, ahol az erőszakoservezetek munkamegosztása egy időben egységes volt, ugyanakkor azonban szervezetenként sajátos metóduis is kialakult. Jelentősen megváltozott az erőszakoservezetek szervezeti modellje, hatásköre és munkamegosztása is. A karhatalmi, állambiztonsági, közrendvédelmi feladatokat megvalósító rendvédelmi testületek tevékenységében kiemelt szerepet kapott az együttműködés. A folyamat eredményeként megszűnt a totalitárius politikai rendőrség önálló egyenruhás fegyveres testülete. Az állambiztonság szervezetrendszeré „beépült” a rendőrségbe és a belügyminisztériumba, felszámolták a forradalom utáni represszióra alakult karhatalmi szervezeteket, amelyek helyett – a Munkásőrség létrejöttével – társadalmi jellegű, „önkéntes paramilitáris” szervezet jött létre.²²¹

A rendszer másik sajátossága, hogy az állampárt korábban Magyarországon kizárólag ennek a szervezetnek és elődszervezeteinek volt felhatalmazása a különleges (titkos) információgyűjtő eszközök, erők és módszerek alkalmazására. Ugyan ez kevésbé volt bűnüldözési, mint inkább állambiztonsági célú, de az akkori, átpolitizált büntetőjogban a bűncselekmények törvényi tényállásai között jelentős számú állam (és persze párt) elleni bűncselekmény szerepelt.²²²

A magyar állambiztonsági szolgálat újabb gyökeres átalakítása a rendszerváltáskor következett be. Az 1990. évi X. törvény rendelkezése értelmében jogutód nélkül szűnt meg a

²²⁰ BODA József: A magyar állambiztonsági és nemzetbiztonsági szervek vezetése, irányítása és ellenőrzése 1942–2015 között. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015., a szerző kézírata.

²²¹ FORRÓ János: A Kádár-rendszer rendvédelmi szervezetei a BM Karhatalom és a Készenléti Rendőri Ezred, Rendvédelem-történeti Füzetek 20. évfolyam 23. szám, http://epa.oszk.hu/02100/02176/00009/pdf/RTF_23_036-059.pdf (letöltve: 2021.03.04.)

²²² KEDVES Imre: A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának története, különös tekintettel a 20. századra., ELTE Eötvös kiadó Budapest, 2014., p.17.

III/III. (Belső Reakció Elhárító) csoportfőnökség. A III. Főcsoportfőnökség többi feladatát a párhuzamosan létrehozott Információs Hivatal, a Nemzetbiztonsági Hivatal, Katonai Biztonsági Hivatal, valamint a Katonai Felderítő Hivatal vette át.

2.6 Szabotázselhárítás Magyarországon

Mint az előzőekben láthattuk, Magyarországon intézményesített terrorelhárítás kialakulásáról 1978-ig nem beszélhetünk. A mindennapi szóhasználatban, politikai- és közbeszédben terrorizmusként aposztrofált (szabotázs) esetek sem jogi, sem szakmai okból nem voltak annak tekinthetők. (Az értekezés szempontjából a szabotázs katonai megközelítése és kifejtése álláspontom szerint nem releváns, ahogy a vizsgált korszakban is elsősorban annak civil oldalát szabályozták és minősítették.) Hogy a különbséget jobban átlássuk, az értekezésnek ebben a részében a szabotázst, illetve a magyar szabotázselhárítás feladatköreit és jogszabályi hátterét mutatom be. A vizsgált korszakban a „társadalmi”, különösen az állami tulajdon védelme fontos részét képezte a politikai rendőrség tevékenységének, mert eszköz volt arra, hogy leszámoljanak a rendszer vélt vagy valós ellenségeivel. Nem véletlen tehát, ha az állambiztonság a lehető legszélesebben értelmezte a szabotázs és az ellene folytatott harc fogalmát. Ennek megfelelően munkája az ipari irányítást végző különböző minisztériumokra, hivatalokra és az egyes ipari üzemekre, mezőgazdasági termelőegységekre (termelőszövetkezetek, állami gazdaságok), valamint a közlekedési vállalatokra irányult. Ezeknek a „védelme” kiterjedt a kémekkel, terroristákkal, diverzánsokkal és általában minden ellenség behatolással (katonai diverzió) szemben való küzdelemre is. Az objektum-elv, valamint a szabotázs fogalmának tág értelmezése tehát lényegében azt eredményezte, hogy a szabotázs elleni küzdelem, szabotázselhárítás tulajdonképpen az ipari és mezőgazdasági termelés és irányítás, továbbá a közlekedés minden területén végzett belsőreakció-elhárítást jelentett.²²³

A magyar állambiztonsági szolgálatok szabotázselhárításának történetében is rengeteg szervezeti átalakítás történt. Ezek részletes bemutatásától most eltekintek, mert nem ez a témája jelen értekezésnek. Azt azonban mindenképp fontos megemlíteni és kiemelni, hogy maga a terület alapvetően két, majd az 1960-as évek közepétől három részre volt osztva, úgy, mint a mezőgazdasági, ipari, illetve a közlekedési szabotázst elhárító csoportokra. Ezek a

²²³ TAKÁCS Tibor: Az ipariszabotázs-elhárítás szervezete 1956 és 1962 között, Betekintő 2012/1. szám, file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Desktop/PHD/Doktori%20%C3%A9rtekezés%C3%A9s/2012_1_takacs%20SZABOT%C3%81ZS.pdf (letöltve: 2020.09.14.)

csoportok a működésük során többé-kevésbé egymástól függetlenül, külön egységként, osztályként működtek. Maga a szabotázs meghatározása nem meglepő módon a szovjet jogrendszerből került át a magyarba. Így nem véletlen, hogy a szovjet jogrendszernek megfelelően definiálták a cselekményt is. A meghatározás fontos eleme volt, hogy a cselekményt „ellenforradalmi célból” követik el, valamint az a szocialista gazdasági rend szándékos vagy hanyagságból való aláásását jelentette. Magyarországon a tervgazdaság büntetőjogi védelmét az 1950. évi 4. számú törvényerejű rendelet teremtette meg. Ez elkülönítette egymástól az aktív és a passzív szabotázst. Az első esetben bármely ingó vagy ingatlan dolog megrongálódása, rendeltetésszerű használatra való alkalmatlanná válása vagy megsemmisülése veszélyezteti a népgazdasági terv vagy részletterv megvalósítását. A passzív szabotázsánál szintén megállapítható a kártevő célzat, de ez a munka hanyag elvégzése vagy éppen el nem végzése miatt következik be.²²⁴

A fentiekből is világosan kitűnik, hogy a korszak politikai, szakmai és polgári közbeszéde gyakran összemosta a szabotázst a terrorcselekménnyel, a szabotőröket a terroristákkal, szinte szinonimaként használták a két területet. Bár kétségtelen tény, hogy történhettek olyan cselekmények, amelyekben ma már megtalálhatnánk a terrorcselekmény később hatályos törvényi tényállásának valamely szükséges elemét. Ennek ellenére a két cselekmény között alapvető különbség, hogy a terrorizmus aktív cselekmény, melyet csak és kizárólag szándékosan, ezen belül is egyenes szándékkal (*dulus directus*) lehet elkövetni. Ezzel ellentétben a szabotázs elkövethető eshetőleges szándékkal is (*dulus eventualis*). A másik alapvető különbség, hogy míg a terrorizmus alanya általános (bárki lehet), addig a szabotázs alanya speciális. A meghatározás szerint népgazdasági érdekeket (ide tartoznak a vállalatok, ipar, mezőgazdasági üzemek, közlekedés stb.) kell sérteni a cselekmény elkövetésével. De mivel 1979. január 1-ig a magyar büntetőjogi kódexek nem ismerték a terrorcselekmény törvényi tényállását, azért a már említett „*nullum crimen sine lege nulla poena sine lege*” büntetőjogi alapelv alapján ezt nem is alkalmazhatták. És bár korábban kifejtettem, hogy 1961-ig a Csemegi-kódex különös részét használták a magyar büntetőjogban, ennek ellenére a szabotázs-akciók szankcionálására a 1950. évi 4. számú törvényerejű rendelet (a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről) rendelkezéseit alkalmazták.

A törvényerejű rendelet szövegéből megállapíthatjuk, hogy jogi szempontból is rendkívül kiterjedt és szerteágazó (a gazdasági élet minden területére kiható), a szocialista

²²⁴ PAPP István: A Politikai Nyomozó Főosztály Mezőgazdasági (Szabotázs-) Elhárító Osztályának szervezettörténete, 1956–1962, Betekintő 2010/3. szám, file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Desktop/PHD/Doktori%20%C3%A9rtekez%C3%A9s/2010_3_papp%20SZABOT%C3%81ZS.pdf (letöltve: 2020.09.14.)

társadalomra és fennálló rendre kiemelten veszélyes bűncselekményként értékelték a szabotázszt. Ezt támasztja alá az a tény is, hogy a cselekménnyel megvádoltakat minősített elkövetés esetén akár halálbüntetéssel is sújthatták. Tekintettel az általánosan megfogalmazott törvényi tényállásra, ezt a jogszabályt is alkalmazhatta a pártvezetés ellenségeinek elnémítására, illetve (érdekei szerint) elpusztítására. A törvényerejű rendeletekkel kialakított különbíráskodás rendszerében nem rögtönzöttek, hanem tudatosan, lépésről lépésre, a lehetőségeket kihasználva, az állambiztonsági és szovjet katonai támogatás teremtette meg az osztályharcos felelősségre vonás – a rögtönbíráskodás, a gyorsított büntetőeljárás – feltételeit. A hatalom képviselőiben fellépő politikai rendőrségi nyomozók, az ügyészségek, bíróságok alkalmazottai az új párt- és állami vezetés kívánalmainak megfelelően nem az igazság kiderítését, a megtörtént cselekmények valóságú rekonstruálását tartották fő célkitűzésüknek. Céljuk a bosszú és a társadalom megfélemlítése volt, akár ártatlan emberek meghurcolása, börtönbe juttatása vagy kivégzése árán is.²²⁵

2.7 Magyarország terrorfenyegetettsége a hidegháború alatt

Ahogy azt a bevezetőmben említettem, Magyarország a történelme során sohasem tartozott a terrorizmus által leginkább fenyegetett államok közé. Ez nem azt jelenti, hogy minket eddig elkerültek a terroristák vagy a terrorizmus formái. „...*Hazánk területe tranzit útként is számításba jöhet terrorcsoportok számára. Fel kell tehát készülnünk arra is, hogy átutazás, más országok rendőri szervei előli rejtőzés, pihenés, „újabb feladatra” való felkészülés céljából megjelenhetnek hazánkban terroristák. A szocialista országokat és főleg az európaiakat a nemzetközi terrorizmus eddig jelentős mértékben nem érintette. Kivételt a különböző repülőgépetérítések, [az] erre irányuló kísérletek és fenyegetések képezték, melyeknek célja általában egyes személyek „látványos” disszidálási kísérletei, illetve cselekményei voltak...*”²²⁶ Az idézetből is kitűnik, hogy a magyar elhárítás a terrorizmus veszélyét elsősorban hazai, kisebb terrorjellegű cselekmények megjelenésében, elkövetésében látta. A nemzetközi terrorizmus

²²⁵ KRAHULCSÁN Zsolt: A politikai rendőrség pártszervezeteinek szerepe a büntetőpolitika érvényesítésében, 1959–1960, Betekintő 2011/2. szám, https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2011_2_krahulcsan_0.pdf (letöltve: 2022.02.08.)

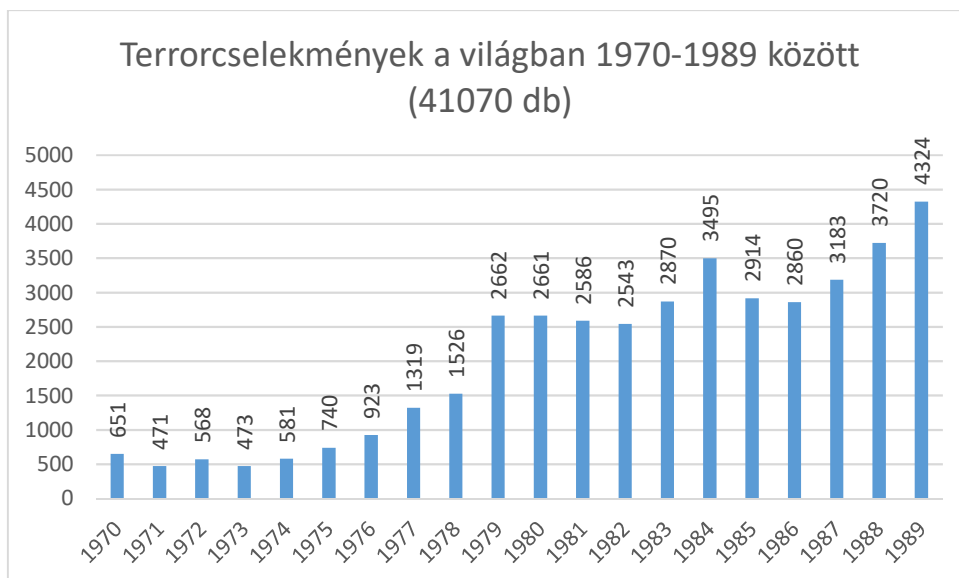
²²⁶ Részlet Tóth Ferenc vezérőrnagy előadásából a terrorizmusról az 1981. évi XIII. Nemzetközi Kriminálisztikai Szimpóziumon. MNL OL XIX-B-14. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Központi (nem miniszteriális) kormányzati szervek, Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányság II. Csoportfőnökség, 50-30/Szimp-5/1981.

közvetlen hatását jóval alacsonyabb veszélyességi szinten prognosztizálta. Azonban az ország tranzit jellegű geopolitikai helyzetére figyelemmel teljesen nem is tudták kizárni azt.

Az alábbiakban röviden végigveszek néhány olyan eseményt, illetve esetet, amely Magyarországon történt a rendszerváltásig és a terrorcselekményhez, vagy terrorizmushoz köthető bűncselekményekhez kapcsolódhatott. Ezek az esetek is hatással lehetettek azokra a döntésekre, melyek az önálló magyar terrorelhárítás kialakulásához vezettek, vagy a terrorelhárító szakterület fejlődéséhez, tapasztalatszerzéséhez érdemben hozzájárulhattak. Szerencsére kevés ilyen esetet vagy ügyet ismerünk. Ennek oka egyrészt abban kereshető, hogy a diktatúrákban a totális elhárítás és kontroll miatt egy illegális hálózatot vagy szervezetet, csoportot működtetni nem egyszerű feladat. Másrészt, ha volt is ilyen eset, akkor azt a hatóságok és a korabeli sajtó igyekezett a végsőkig titkolni, mert alapesetben a bűncselekmények elkövetése, főleg ilyen súlyos bűncselekmények elkövetése nagyon távol áll a „kommunista embertípustól”. A szervezett bűnözés, a terrorizmus elsősorban a „hanyagló nyugat” társadalmi problémája. A Global Terrorism Database (Globális Terrorizmus Adatbázis) honlapon a kutatók 1970 óta gyűjtik és elemzik a világon történt terrortámadásokat. Az adatbázisban megadott szempontok alapján keresni és szűrni is lehet terrorcselekményekre. Ez alapján áttekintettem az 1970-1989 között a világon történt és a honlapon feldolgozott terrorcselekményeket. Az adatbázis szerint a 19 év alatt összesen 41.070 támadás történt.²²⁷ A „legvéresebb” év 1989 volt, amikor az éves esetszám meghaladta a 4.000-et:

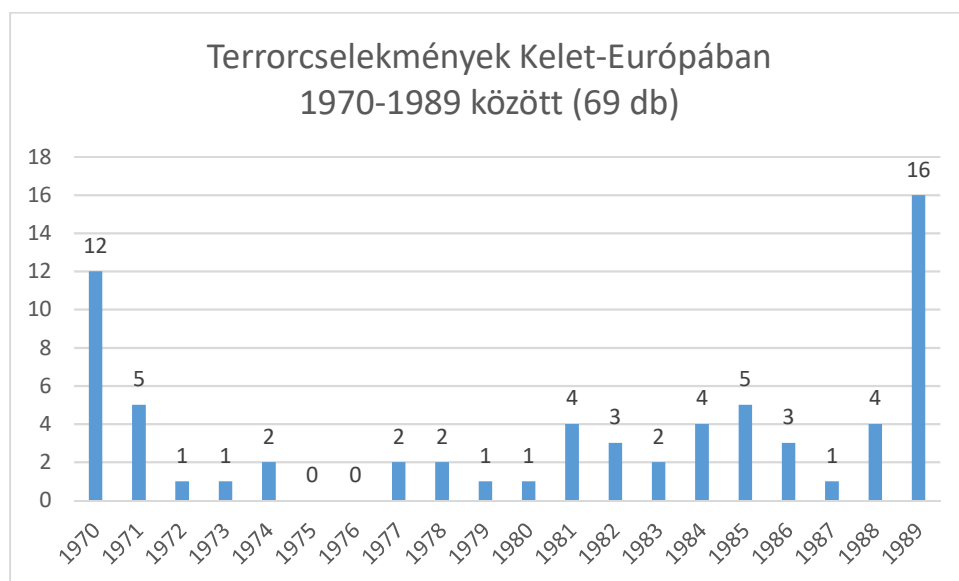
227

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=®ion=12®ion=2®ion=7®ion=4®ion=9®ion=10®ion=1®ion=3®ion=6®ion=5®ion=11®ion=8&asmSelect0=&asmSelect1=&dt2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max= (letöltve: 2022.02.14.)

Forrás: Global Terrorism Database adatai alapján, saját szerkesztés 2022

A Global Terrorism Database-ban rászűrtem a fenti időszak alatt történt kelet-európai (amibe beletartozik az egykori Szovjetunió területe is) terrorcselekményekre. Az adatbázis szerint ebben az időszakban, a kelet-európai régióban mindösszesen 69 terrortámadás történt.²²⁸

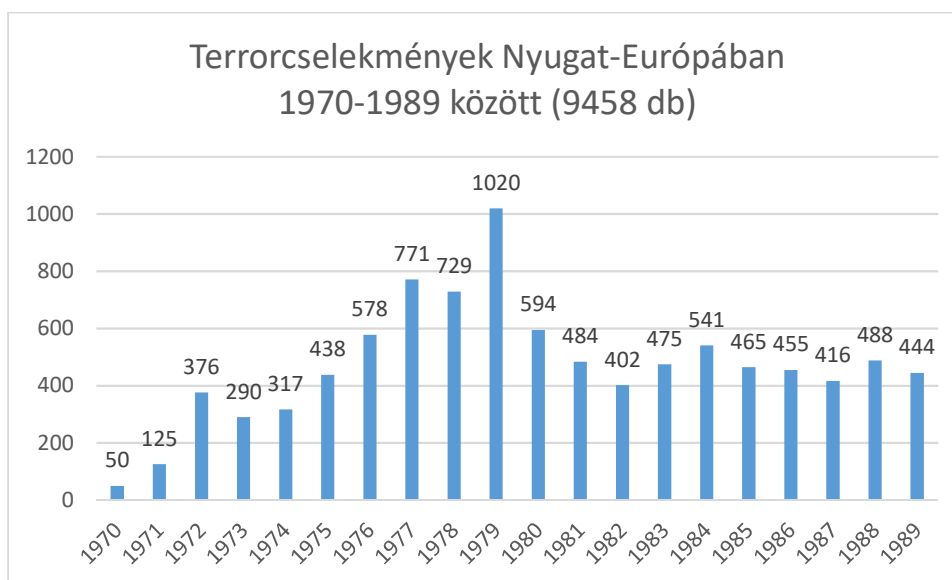

Forrás: Global Terrorism Database adatai alapján, saját szerkesztés 2022

228

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?expanded=no&casualties_type=b&casualties_max=&start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&ctp2=all&success=yes®ion=9&ob=GTDID&od=desc&page=1&count=100#results-table (letöltve: 2022.02.14.)

Mindezekkel összehasonlítva a nyugat-európai régióban a Global Terrorism Database adatai szerint összesen 9458 terrortámadásnak minősített eset történt.²²⁹ A „csúcsev” 1979 volt, amikor az éves terrortámadásoknak a száma Nyugat-Európában meghaladta az 1000 esetszámot, ami naponta átlagosan 2-3 támadást jelentett.

Forrás: Global Terrorism Database adatai alapján, saját szerkesztés 2022

Magyarországon ugyanebben a vizsgált időintervallumban csak egy terrorcselekményt tartanak nyilván²³⁰, az 1989. február 17-i metróröbantást, mely szerencsére személyi sérülést és jelentős anyagi károkat sem okozott, és melyről az értekezés bevezető részében már említést tettem. A fentiek ellenére biztosan tudjuk, hogy az 1989-es eseten kívül is történtek olyan események, melyek a terrorizmus vagy a terrorcselekmény fogalomkörébe tartoznak. Mivel 1979 előtt a magyar büntetőjog nem ismerte a terrorcselekmény törvényi tényállást, ezért azt a jogalkalmazó valamely más, kapcsolódó bűncselekményként minősítette. Az alábbiakban néhány ilyen cselekményt fogok bemutatni a teljesség igénye nélkül, amivel szeretnék rámutatni arra, hogy a fenti adatbázisban közöltek ellenére hazánkban is és/vagy magyar érdekeltségek ellen történtek terrorizmushoz kapcsolható bűncselekmények. Az esetek bemutatása közül itt most szándékosan hagyom ki a balassagyarmati túszejtést, tekintettel arra,

²²⁹

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=®ion=8&asmSelect0=&asmSelect1=&ctp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max= (letöltve: 2022.02.14.)

²³⁰

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=&country=90&asmSelect1=&ctp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max= (letöltve: 2022.02.14.)

hogy arról az esetről a magyar rendőrség különleges szolgálatának kialakulását és fejlődését bemutató fejezetben részletesen beszámolok.

2.7.1 A Ferihegyi úti robbantás

Rögtön elsőként egy olyan esetet mutatok be, mely közvetlenül a hidegháború végén következett be és hosszú évekig a legjelentősebb és legismertebb terrorcselekménynek minősült hazánkban. Az elkövetők sikeres felderítése és kézre kerítése érdekében nagyon komoly nemzetközi rendőrségi és titkosszolgálati együttműködés jött létre.

A Szovjetunió széthullását követően, az ott élő zsidók tömegesen vándoroltak ki Izraelbe, melyet a Tel-Aviv-i kormány anyagilag is elősegített. Mivel ebben az időszakban nem volt közvetlen repülőjárat az egykori szovjet tagköztársaságok és Izrael között, azért a kivándorolni kívánó zsidók jobbára Budapestről repültek tovább Izraelbe. 1991. december 23-án 09 óra 45 perc körüli időben a Gyorsforgalmi úton közlekedett a kivándorolni szándékozó zsidókat szállító magyar autóbusz, mely mögött biztosításként a magyar rendőrség egyik járőrautója haladt. Mielőtt az autóbusz elérte volna az I-es terminált, ismeretlen terroristák felrobbantottak egy, a Gyorsforgalmi út mellett parkoló autót. Szerencsére a detonáció akkor történt, amikor az autóbusz már elhaladt a robbanóanyagot tartalmazó személygépkocsi mellett. A robbanás ereje nekisodorta a busz hátuljának a biztosítási feladatban részt vevő magyar rendőrautót. A robbanás következtében mindkét jármű kigyulladt és kiégett. A szolgálati autóban utazó rendőrök súlyos, életveszélyes sérüléseket szenvedtek, míg az autóbuszon közlekedő orosz nemzetiségű zsidók közül négyen sebesültek meg súlyosan.²³¹ A terrortámadást egy azóta is ismeretlen fantomszervezet, a Jeruzsálem Megmentésért Alakult Mozgalom vállalta magára. A magyar rendőrség hosszú és alapos nyomozás során (nemzetközi és titkosszolgálati segítséggel) megállapította a terrorcselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható két német állampolgár személyazonosságát, akik a Vörös Hadsereg Frakció szélsőbaloldali terrorszervezet tagjai voltak. Elfogásukra csak 1999-ben, egy tűzharcot követően került sor Bécsben. Horst Ludwig Mayer életét veszítette, míg Andrea Martina Klumpot elfogták és jogi eljárást követően kiadták Németországnak. 2004-ben ítélték 12 éves börtönbüntetésre Németországban.²³²

²³¹ https://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/12/23/ferihegyi_robbantas_24_eve/ letöltve: 2022.05.12.

²³² [Staatsschutzsenat verurteilte Andrea Martina Klump wegen Beihilfe zum versuchten Mord an jüdischen Auswanderern](https://www.staatsanwaltschaft-stuttgart.de/Presse/Pressemitteilungen/2004/09/28/092801.htm). Oberlandesgericht Stuttgart, 2004. szeptember 28. <https://oberlandesgericht-stuttgart.justiz-bw.de/pb/Lde/8976125/?LISTPAGE=8976116> (letöltve 2013.09.09.)

2.7.2 Belföldi repülőjáratok eltérítése (légi jármű hatalomba kerítése)

Érdekességként említem meg, hogy a repülés története úgy tartja számon, hogy a világ első gépeltérítése Magyarországon történt, magyar elkövetővel. A történet szerint a kalandos életű paleontológus tudós, Báró Nopcsa Ferenc 1919-ben, a Tanácsköztársaság győzelme után úgy menekült Bécsbe, hogy eltérített egy Budapestről Sopronba tartó repülőgépet.²³³

A legtöbb, légijármű hatalomba kerítését magába foglaló bűncselekményt az elkövetők/terroristák azért hajtották végre, hogy túszoikat szedjenek, és azok életéért cserébe kívánják a céljaikat elérni, a politikai döntéshozókat rávenni, hogy követeléseiket teljesítsék. Esetünkben tehát a repülőgép, a túszoik élete egy eszköz, amelyen keresztül tudják a terrrorszervezet célkitűzéseit támogatni (pl. a nyilvánosság által felhívni a nemzetközi közvélemény figyelmét ügyükre), esetleg elérni. Ha az eseteket megvizsgáljuk, láthatjuk, hogy Magyarországon vagy magyar felségjelű repülőgép sérelmére nem ilyen típusú repülőgép-eltérítések történtek. A hazai vonatkozású gépeltérítők célja gyakorlatilag minden esetben az volt, hogy a megszerzett vagy hatalomba kerített légitörvényt eszközzel nyugatra meneküljenek. Mondhatni a disszidálás egy sajátos formáját valósították meg, amelynek során erőszakot is kellett alkalmazniuk. Tekintettel a megnövekedett esetszámra, (1947-1956 között több mint 10 gépeltérítés történt hazánkban), a hatóságok úgy döntöttek, hogy minden belföldi gépen fegyveres ÁVH-s tiszt fog utazni az utasok közé vegyülve, hogy ha kell, erőszakkal is megakadályozza a disszidálásnak ezt a formáját. Mondhatjuk, a mai szóhasználattal élve, hogy az ÁVH tisztje légi marshall feladatokat látott el. A legismertebb eset 1956. július 13-án történt, amikor is Iszák Ferenc és társai (Balla József, Polyák György, Pintér Károly és Jakabfy József) eltérítették a Magyar Légiközlekedési Vállalat (MALÉV) Budapest és Szombathely között közlekedő menetrendszerinti belföldi járatát. A gép fedélzetén rövid dulakodást követően lefegyverezték Doktor Elek ÁVH-s alhadnagyot²³⁴, majd a vitorlázógép vezetési tapasztalattal rendelkező Polyák átvette a gép irányítását, és a radarszint alatt közlekedve a München mellett épülő NATO-légibázison landolt. A leszállást követően az elkövetők politikai menedékjogot kértek és kaptak Nyugat-Németországban, ahol végül letelepedtek és hősként ünnepelték őket.²³⁵

²³³ Báró Nopcsa Ferencről életéről, munkásságáról, és a repülőgép eltérítéséről bővebben: GYURKOVICS Györgyi (szerkesztette): Báró Nopcsa Ferenc, A sárkányok magyar királya, Szépművészeti Könyvek, 2018.

²³⁴ Doktor Elek ÁVH-s alhadnagról az ÁBTL archontológia adatbázisában nem találtam adatot https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:6::CALL_SEARCH:NO:RP,6:P6_KEYWORD:doktor%20elek (letöltve: 2022.01.31.)

²³⁵ Múlt-Kor történelmi magazin: https://mult-kor.hu/20070420_gepelterites_1956ban (letöltve: 2022.01.31.)

2.7.3 A Berni Magyar Nagykövetség elleni támadás

1958. június 16-án Budapesten a kommunista diktatúra börtönében a hatalmat átvevő Kádár János utasítása szerint kivégezték Nagy Imre miniszterelnököt az 1956-os forradalom és szabadságharcban vállalt szerepéért. Napra pontosan két hónappal később, augusztus 16-án két fiatal magyar emigráns, Nagy Sándor és Papp Endre lépett be a Magyar Népköztársaság Berni Nagykövetségének épületébe és tűzharcba keveredtek az ott dolgozó követségi alkalmazottakkal, melynek következtében az egyik támadó, Nagy Sándor halálos lött sérülést szenvedett. A másik támadót, Papp Endrét a nagykövetségre behatoló svájci rendőrség munkatársai sértetlenül elfogták.

A támadás pontos indítéka ma sem ismeretes, és azt minden érintett különbözőképpen fogalmazta meg. A korabeli magyar politikai vezetés és az akkori Külügyminisztérium egyértelműen a kapitalista országok (elsősorban az USA), valamint a magyar emigráns szervezetek által megtervezett, irányított és finanszírozott provokációnak tartotta az akciót. A támadóktól lefoglalt iratokból erre vonatkozóan egy nem szakértő szemnek első látásra hihető történetet raktak össze. Az eljárás során lefoglalt iratokból, valamint a túlélő Papp Endre vallomásából kiderült, hogy a fiatalok a forradalom és szabadságharc leverését követő megtorlások elleni tiltakozó és figyelemfelkeltő akciónak szánták tettüket. A megvádolt magyar emigráns szervezetek szintén provokációnak tartották a támadást, mégpedig a magyar titkosszolgálatok provokációjának. Álláspontjuk szerint ugyanis az akció, bár időlegesen újra a magyar kérdésre irányította a világ közvéleményének a figyelmét, azonban a cselekményben tetten érhető erőszak vagy annak eszkalálódása (elhúzódó túszejtés, ártatlan áldozatok) inkább ártottak volna a magyar ügynek. Végül nem hagyhatjuk figyelmen kívül a svájci helyi és országos vagy nemzetközi médiumok értesüléseit sem, melyek szerint az akció célja az volt, hogy a támadók adatokat és titkos iratokat szerezzenek arról, hogy a Berni Magyar Nagykövetség munkatársai alapvetően hírszerző tevékenységet folytatnak és az általuk működtetett hálózat tagjait beazonosítsák.

Az akkori magyar kormányzat szerette volna, ha az életben maradt Papp Endrét a svájci hatóságok kiadják a Magyar Népköztársaságnak, hogy itthon kerüljön sor a felelősségre vonásra. Svájc végül nem járult hozzá a kiadatáshoz, és az alpesi országban került sor a büntetőeljárás lefolytatására. 1959-ben Papp Endrét az ügyben eljáró svájci bíróság jogerősen

másfél év börtönre ítélte. Papp végül egy hónappal később kiszabadult a börtönéből, és Svájcban telepedett le.²³⁶

Érdekességként jegyzem meg, hogy a Berni Nagykövetség elleni támadás után egy hónappal a Magyar Népköztársaság Párizsi Nagykövetségét is fegyveres támadás érte. Az idegenlégióban szolgáló magyarok egy kis csoportja rálőtt és „Molotov koktélt” dobott az épületre. Az elkövetőket a kikerkező francia rendőrök elfogták. Személyi sérülés nem történt, az épületben is csak kisebb kár keletkezett.

2.7.4 A MALÉV Varsói és Prágai járatainak hatalomba kerítése

Az alábbi két eset fizikailag nem Magyarországon történt, viszont magyar felségjelzésű repülőgép fedélzetén, így a BTK területi hatálya miatt²³⁷ mindenképp említést kell tenni róluk. 1982. november 27-én a MALÉV Budapest-Varsó-Leningrád-Varsó-Budapest útvonalon közlekedő gépét, visszafelé úti leszállást követően Varsóban egy géppisztolyos lengyel határőr elfoglalta. A 20 éves fiatalember, Wojtek Pribolski a repülőtéren teljesített sorkatonai szolgálatot. Szolgálati géppisztolyával lefegyverezte két gépörzésért felelős katonatársát, majd behatolt az éppen csomagok berakodását végző MALÉV repülőgépbe. A pilótáktól azt követelte, hogy vigyék Nyugat-Berlinbe vagy Bécsbe. Rövid tanakodás után úgy döntött, hogy a végső úticél az osztrák főváros legyen. A lengyel katonaság és a rendőrség különleges kommandója percekben belül körülvette a gépet. A pilóták elhitették Pribolskival, hogy a csomagtér ajtaját nem lehet bezárni, ezért nem tudnak felszállni a géppel. Hosszas alkudozás hatására a túszejtő elengedte a nőket és a gyermekeket a fedélzetről. A magyar kormány nem járult hozzá, hogy a lengyel kommandósok erőszakkal szabadítsák ki a túszoikat, sőt, azt az álláspontot képviselték, hogy a túszoik védelme érdekében az elkövető menjen a géppel, ahová akar. A lengyelek ekkor cselhez folyamodtak. Felajánlottak a gépeltérítőnek, hogy a magyar gép helyett – ami nem tudott nyitott csomagterrel felszállni – kap egy lengyel AN-24-es repülőgépet, ami elviszi Bécsbe. A túszejtő ebbe belement, és elengedte a megmaradt túszoik egy részét. Kis

²³⁶ Az esetről bővebben: BEKE József: Támadás a Berni Magyar Nagykövetség ellen., A haza szolgálatában konferencia kötet (Szerkesztette: Baráth Noémi Emőke, Pató Viktória Lilla) Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020.

²³⁷ A gépeltérítéskor hatályos 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (3). bekezdés b.) pontja szerint: „A magyar törvényt kell alkalmazni a Magyarország határain kívül tartózkodó magyar hajón vagy magyar légi járművön elkövetett bűncselekményre is.”

idő múlva Wojtek Pribolski a MALÉV TU-154-esről átment a lengyel gépbe, de ott a lengyel kommandósok ártalmatlanná tették és letartóztatták. Az akcióban nem sérült meg senki.²³⁸

Ehhez hasonló gépeltérítés történt még egy esetben a MALÉV sérelmére. Közvetlenül a rendszerváltás előtt két szlovák tini (15 és 18 évesek voltak), vadászfegyverekkel felszerelve 1989. március 29-én elfoglalta a magyar légitársaság Budapest-Prága-Amszterdam között közlekedő menetrend szerinti járatát. A gépeltérítők az Egyesült Államokba akartak menni, de a személyzet közölte velük, hogy a géptípus nem alkalmas arra, hogy leszállás nélkül átrepüljék vele az óceánt. Ekkor a fiúk úgy döntöttek, hogy Barcelonába vigyék őket, de a levegőben meggondolták magukat, és a frankfurti amerikai katonai légibázist jelölték ki úticélnak. Azt hitték, ott tárt karokkal fogják őket fogadni, de tévedniük kellett. Az amerikai katonák körbevették a repülőgépet, majd felszólították a túszejtőket, hogy adják meg magukat. Az elkövetők belátták helyzetük kilátástalanságát, engedelmessé váltak a felszólításnak, és megadták magukat az amerikai katonáknak. A gépeltérítés során szerencsére ebben az esetben sem sérült meg senki.²³⁹

2.7.5 Az „Arab Élcsapat Szervezet” fenyegető levele Kádár Jánosnak és a magyar hatóságoknak

„Magyarország Tisztelt Elnökének

„Utolsó figyelmeztetés”

Üdvözlöt

Önnek írjuk ezt a levelet - reméljük, figyelembe veszi(k)

Kérjük, vizsgálják ki és pontosítsák, amit (a levél) ismertet.

1. Az utóbbi időben a magyar rendőrség emberei és a magyar nagykövetségek embertelen eljárást tanúsítanak az arab nemzetiségűekkel szemben.

2. A magyar rendőrség eljárásaira célunk, melyhez hasonlót még Mao rendőrsége sem követ (el).

Van éppen elég bizonyítékunk és dokumentumunk a magyar rendőrség minden embereinek eljárásáról.

3. A magyar rendőrség embereinek eljárásai között szerepel, hogy az utóbbi időben megtiltották, hogy egyes személyek beutazzanak Magyarországra, vagy minden ok nélkül kiutasították őket és az így kitiltottak között vannak olyanok is, akik családos emberek,

²³⁸ Az esetről bővebben: ODZE György: Tűzdráma a fedélzetén. Varsó, 1982, Noran Libro Kiadó, 2020.

²³⁹ A prágai gépeltérítésről bővebben: VARGA G. Gábor: A MALÉV- sztori., 21. Század Kiadó, 2012.

gyermekük van, s családjuk Magyarországon tartózkodik (s ezeket) minden ok nélkül utasították ki, annak ellenére, hogy hosszú éveket töltöttek Magyarországon és soha semmiféle problémájuk Magyarországon nem volt.

A magyar rendőrség az utóbbi időben ugyancsak letartóztatott arab nemzetiségűeket az utcákon és kávéházakban, és minden ok nélkül kiutasította őket.

4. Követségeik, különösen pedig Jugoszlávia, romániai és főleg olaszországi követségük eljárása a beutazó, vízumért folyamodó arab nemzetiségűekkel megalázó.

Mi azonban készen állunk ezt kétszeresen viszonzni.

5. Ismertetjük a valóságot, itt közöljük önökkel néhány személy nevét és címét, azokat, akik ártanak az arabok jó hírének.

Például - Ádám, aki a rendőrségen dolgozik, címe: ...

Itt Ádám úgy ténykedik, hogy kitiltja az embereket, hogy aztán ötszáz dollár fejében hatálytalanítsa a kitiltást. Ezt Ádám és egy ugyanitt dolgozó másik ember csinálja, és Ádám a vezető személy.

Bizonyítékaink vannak arra, hogy Ádám megszerzi a vízumot olyan emberek számára, akiket a magyar állam köröz, és akik Magyarországra hamis útlevelemmel érkeznek. Ádám mindezt jól tudja, s mindezt azért teszi, hogy dollárokhoz jusson.

Ugyancsak dokumentumokkal tudjuk igazolni, hogy egy ugyanitt dolgozó hölgy (KEOKH, Népköztársaság 12.) megújítja a kitiltott és körözött egyének (tartózkodási engedélyét), a neve B., a férje a Belügyminisztériumban dolgozik, s mindezt azért teszi, hogy néhány dollárt kapjon, hogy illatszereket és szappant vegyen.

6. Mi nem kifogásoljuk azoknak az arab személyeknek a kiutasítását, akik ártanak Magyarországon és az arabok jó hírének, de az arabok sem mind egyformák, van közöttük becsületes férfi, van közöttük kereskedő, aki vigyáz a jó hírére. És a magyarok ugyanígy - van közöttük becsületes, és van közöttük gazember, a magyarok sem mind egyformák.

7. Követeljük a magyar kormánytól, hogy állítsa helyre azok jogait, akiket ok nélkül tiltottak el Magyarországon élő családjuk és gyermekeik mellől, és akik távol kerültek gyermekeiktől és feleségüktől. Követeljük a magyar kormánytól, hogy ítélje el (állítsa bíróság elé) azokat a személyes viselkedésükért felelős rendőrségi embereket, akik ártanak az arabok jó hírének, mint például Ádám és B.

8. Ezt a logikát követve mondjuk, a legnagyobb komolysággal: vagy zárják le a határt mindenki előtt, vagy mindenkit részesítsenek azonos elbírálásban, rendőrök és pénzügyőrök, úgy a repülőtéren, mint az országúti határátkelőhelyeken és a vasúti határátkelőhelyeken. A

rendőrség és a pénzügyőrség emberei részesítsék az arab nemzetiségűeket a többi külföldivel azonos bánásmódban.

9. Ebből kiindulva a témát pontosan figyelemmel fogjuk kísérni.

Kérem, engedjék meg, hogy őszintén a következőket mondjam.

Magyarország érdekeltségei a kezünkben vannak. Teljes mértékben készen állunk arra, hogy csapást mérjünk az összes magyar érdekeltségre, bárhol is legyenek.

Kuvaitban, Abu Dabiban és Olaszországban fogjuk kezdeni... csapásokat fogunk mérni a magyar áruszállító kamionokra Görögországban és Szíriában. A magyar nagykövetségek előttünk vannak, ismerjük a magyar diplomaták lakhelyeit a céljaink közt szereplő helyeken. Csapás(oka)t fogunk mérni a magyar repülőgépekre a pontosan betervezett repülőtereken; tudjuk, hogy juttassuk a fegyvereket a repülőgépekre a pontosan betervezett és kijelölt repülőtereken.

Teljes mértékben készen állunk arra, hogy csapásokat mérjünk magyar érdekeltségekre Magyarországon belül is - sőt stratégiai központokra is Budapesten és más városokban.

Megismételem, hogy a magyar érdekeltségek előttünk és a kezünkben vannak, képesek vagyunk kétszeresen visszafizetni a kölcsönt.

10. Amit a magyar kormánytól kérünk, (az ügy) kivizsgálása, pontos feltárása és az arabok és a magyarok jó hírének egyszerre ártani próbáló magyar felelősök elítélése.

Kérjük a magyar kormánytól, hogy tárja fel mindazokat az igazságokat, melyeket ez a levél említ.

1. Személyek ok nélküli kiutasítását.

2. Arabok zaklatását az utcákon és kitessekelésüket a kávéházakból.

3. A magyar nagykövetségeknek az arabokkal szembeni rosszindulatú bánásmódját, különösen Belgrádban és Olaszországban.

4. A vámügyőrség és rendőrség tagjainak (arabokkal szemben tanúsított) embertelen viselkedését a vasúti, közúti és repülőtéri határállomásokon.

Mindezek után mi sem ülünk ölbe tett kézzel, a megbánás sem használ, a felelősség sem a mienk, hiszen előre figyelmeztettük önöket ez utóbbi[ra] egy arab közmondás formájában!

Megismételjük kérésünket, tárják fel az igazságot. Mi egy hónapon keresztül figyelemmel kísérjük a kérdést, és utána hozzáfogunk a végrehajtáshoz, az európai magyar érdekeltségekkel és az arab országokban lévőkkel kezdjük, ismerjük azokat a helyeket, ahol a magyar érdekeltségek vannak. Még Magyarországon belül is készek vagyunk csapást mérni a magyar érdekeltségekre a magyar városokban, meg tudjuk állapítani, melyek a magyar rendőrség gyenge pontjai.

Mi nem viccelődünk vagy tréfálkozunk. Szervezetünk levelét tekintsék, ahogy akarják: teljes mértékben készen állunk arra, hogy (komolyságát) a magyar érdekeltségekre mért csapásokkal bizonyítsuk. 1982. augusztus 30-tól kezdjük, és az első csapás fájdalmas lesz, s a világ tudni fog róla és okairól.

Kérjük a magyar kormánytól, és megismételjük kérésünket, hogy folytassák le a nyomozást és vizsgálatot az itt említettekkel kapcsolatban.

Fogadja nagyrabecsülésünket, sajnáljuk, amit e levél tudomásukra hoz.

„Nem felelős az, aki előre szólt.”

Az Arab Élcsapat Szervezet nevében”²⁴⁰

A fent idézett fenyegető, eredetileg arab nyelven írt levelet 1982. július 8-án postán kapta meg a Központi Bizottság Külügyi Osztálya. A boríték szerint a levelet légipostán, ajánlva adták fel és küldték ismeretlen Szófiából. Az Arab Élcsapat Szervezet nevében olvashatatlanul aláírt levelet komolyan vették a magyar hatóságok és megerősített rezsimitézkedéseket vezettek be az érintett magyar külképviseleteken. Természetes, hogy a magyar hatóságok a levél kézhezvételét követően azonnal nyomozást indítottak annak érdekében, hogy egyrészt kiderítsék van-e valóság alapja a fenyegetésnek. Reális esély lehet-e arra vonatkozóan, hogy a fenyegetést küldő szervezet magyar nagykövetségeket, külföldi egyéb magyar érdekeltségeket vagy belföldi célpontokat támadjon meg, ahogy erre utaltak a levél 9. pontjában. Másrészt a vizsgálatnak mindenképp ki kellett térnie arra is, hogy a levelet küldő, az Arab Élcsapat Szervezete valóban létező terrorszervezet-e. Harmadszor pedig külön vizsgálat indulhatott a levél valóságtartalmának, az abban megfogalmazott vádaknak az ügyében is, bár erre vonatkozó adatokat a kutatásaim során nem találtam. A szervezet véleményem szerint nem létezett, legalábbis egyetlen adatbázisban sem találtam erre vonatkozólag adatokat.

A Magyarországot ért fenyegetést a hatóságok többek között azért is vették komolyan, mivel ezen időszakban Magyarországnak a harmadik világgal, így az arab országokkal való kapcsolatai kielégítőnek voltak mondhatók. Egy Magyarországot ért terrortámadás minden bizonnyal a kapcsolatok sérüléséhez és visszafejlődéséhez vezetett volna. A KGST-n kívüli szocialista országokkal, így a fejlődő és harmadik világbeli országokkal folytatott hadipari együttműködés kiépítésére már az 1960-as évek közepétől lépéseket tett Magyarország. Az első, KGST-n kívüli haditechnikai szállítási szerződéseket Magyarország az 1967. júniusi, ún.

²⁴⁰ MNL OL M-KS 288. f. 32/b. cs. 1982/121. ő. e. - MSZMP Központi szervei, KB Külügyi Osztály - Másolat

„hatnapos" arab-izraeli háborút követően kötötte Szíriával, az Egyesült Arab Köztársasággal (Egyiptom), Irakkal és még néhány országgal.²⁴¹

Összességében megállapítható, hogy a levélnek lettek pozitív hatásai is a magyar terrorellenes intézkedések vonatkozásában. Mint említettem, az érintett követségeken elrendelték a fokozottabb biztonsági rezszimintézkedések bevezetését. Ezen túlmenően az Külügyminisztérium biztonsági osztálya egy 7 pontos intézkedési tervet dolgozott ki a külképviseleteink biztonsági helyzetének megerősítése érdekében.²⁴² A külképviseletek és külföldi magyar érdekeltségek megerősítése azért is volt időszerű, mert azok a fenti fenyegetéstől függetlenül is támadások célpontjai voltak. A korábban felsoroltakon kívül ide tartozik még, hogy 1987. január 22-én az ádeni követség egyik munkatársának lakásába lóttek be lőfegyverrel. 1987. január 26-án Bejrútban ismeretlen elkövetők megverték és kirabolták a kereskedelmi kirendeltség munkatársait. Ez ott már a sokadik ilyen jellegű erőszakos cselekmény volt, és a csúcspontját akkor érte el, amikor az Irán-barát Hezbollah²⁴³ a követség diplomatáinak elrablását tervezte, és emiatt egy időre be is kellett zárni a külképviseletet. 1987. május 11-én a szintén Iránhoz közel álló Al-Daava²⁴⁴ felrobbantotta a MALÉV kuvaiti irodáját. De Dél-Amerikában is érték atrocitások a magyar érdekeltségeket. 1986. október 20-án a szélsőbaloldali Tupac Amaru Forradalmi Mozgalom²⁴⁵ helyezte el házi készítésű bombát limai nagykövetségünk épületénél. A pokolgépet ugyan működésbe tudták hozni, de a gyújtószerkezet szerencsére kialudt, mielőtt a robbanószerkezethez ért volna, így a robbanás nem következett be.²⁴⁶

²⁴¹ KISS András: Terrorfenyegetés Magyarországon a 80-as években., Politika, 15. évfolyam (2015) 5. szám, https://archivnet.hu/politika/terrorfenyegetes_magyarorszagon_a_80as_evekben.html (letöltve: 2022.01.19.)

²⁴² A fenyegető levélről bővebben: KISS András: Terrorfenyegetés Magyarországon a 80-as években., Politika, 15. évfolyam (2015) 5. szám, https://www.archivnet.hu/politika/terrorfenyegetes_magyarorszagon_a_80as_evekben.html?oldal=1 (letöltve: 2022.01.19.)

²⁴³ Hezbollah - libanoni, síita politikai és félkatonai szervezet, melynek besorolása napjainkban is viták tárgyát képezi, hogy terrorista szervezetről, vagy törvényes pártról van-e szó. Az EU terrorszervezetként tartja nyilván. A szervezetről bővebben: <https://hezbollah.org/> (letöltve: 2022.02.17)

²⁴⁴ Al-Daava – iraki kötődésű síita terrorszervezet és politikai mozgalom. Bővebben: ROSTOVÁNYI Zsolt: Irak: az iszlám és a politikai hatalom viszonya. http://www.grotius.hu/doc/pub/SJOTNF/2010_120_rostovanyi_zsolt_irak.pdf (letöltve: 2022.02.14.)

²⁴⁵ Tupac Amaru Forradalmi Mozgalom – perui szélsőbaloldali terrorszervezet, melynek legfőbb célpontjai elsősorban amerikai nagyvállalatok voltak, de számlájára írhatók ezen kívül gyilkosságok, emberrablások, bankrablások és bombamerényletek is. Bővebben: <https://www.latin-amerika.hu/index.php/hirek-uj/erdekes-uj/520-mrta> (letöltve: 2022.01.31.)

²⁴⁶ ORBÁN-SCHWARZKOPF Balázs: Merénylet a kolumbiai nagykövet ellen. Betekintő 2017/3.

2.7.6 A Kolumbiai nagykövet elleni budapesti merénylet

1987. január 13-án merényletet követtek el Enrique Parejo González, Kolumbia Budapestre akkreditált nagykövete ellen. A nagykövet éppen havat takarított a rezidenciája előtt, amikor egy símaszkos férfi hangtompítós pisztolyából közről három lövést adott le rá. Az életveszélyesen megsérült nagykövetet kórházba szállították, és több életmentő műtéten esett át. Csodával határos módon a kolumbiai politikus túlélte a merényletet. A nagykövetről tudható volt, hogy a hazájában igazságügyi miniszterként legalább egy tucat kábítószerügyletekben érintett maffiafőnököt adott át az Amerikai Egyesült Államoknak, amiért azok többször súlyosan megfenyegették. Valószínűleg ezért is menekítették ki egy Kolumbiától távoli, békésnek tartott kelet-európai országba nagykövetnek. A magyar rendőrség az Interpollal és az amerikai kábítószerellenes hivatallal (Drug Enforcement Administration - DEA) együttműködve nagy erővel nyomozott az ügyben. Ez volt az első eset a magyar kriminalisztika történetében, hogy egy amerikai nyomozóügynökség közvetlenül is részt vett a nyomozásban és segítette a magyar hatóságok munkáját pl. külföldről Magyarországra irányuló nemzetközi hívások elemzésével. Végül két olasz férfi és egy nő került a hatóságok látóterébe, akiket a kolumbiai drokartellek bérelhettek fel a merénylet elkövetésére. Mivel nem sikerült ellenük elegendő bizonyítékot összegyűjteni, ezért Olaszországban végül ejtették ellenük a vádakot.²⁴⁷

2.7.7 A Kádár-rezsim viszonya a terrorizmushoz

*...Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a nyugaton széles körben elterjedt és mind veszélyesebb formákban megnyilvánuló terrorizmus hatása érzékelhetően jelentkezik a szocialista közösség országaiban, így a Magyar Népköztársaságban is. Ez a hatás nálunk csupán néhány elszigetelt, a köztörvényes bűncselekmények kategóriájába sorolható formákban, nyugati példákat utánzó komolytalan, meg nem valósított fenyegetésekben, ilyenre utaló bejelentésekben és jelzésekben nyilvánult meg...*²⁴⁸

²⁴⁷ A nagykövet elleni merénylet előzményéről, összefüggéseiről valamint a nyomozásról bővebben: ORBÁN-SCHWARZKOPF Balázs: Merénylet a kolumbiai nagykövet ellen., Betekintő 2017/3.

²⁴⁸ Részlet Tóth Ferenc vezérőrnagy előadásából a terrorizmusról az 1981. évi XIII. Nemzetközi Kriminalisztikai Szimpóziumon. MNL OL XIX-B-14. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Központi (nem miniszteriális) kormányzati szervek, Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányság II. Csoportfőnökség, 50-30/Szimp-5/1981.

Egyáltalán nem egyszerű annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy a Kádár-rezsim hogyan viszonyult a terrorizmushoz, a terroristákhoz. A téma azért is összetett és bonyolult, mert nyugodtan kijelenthető, hogy ebben a kérdésben sem volt sok mozgásteret a rezsimnek, és az álláspontot Moszkva határozta meg, de minimum kikérték a „nagy testvér” véleményét, vagy folyamatosan tájékoztatták. Tekintettel arra, hogy (mint említettem) a C-79-es akta (is) a mai napig minősített, így erre a kérdésre egészen pontos választ nem tudunk adni. Arra maximum a rendelkezésre álló iratok, valamint az általunk ismert tények alapján következtethetünk. Ami tény, hogy az 1970-es évek második felére nemcsak Carlos és szervezete, de más terrorszervezetek is (Szürke Farkasok, ASALA, Vörös Hadsereg Frakció, Abu Nidal stb.) előszeretettel „pihentek” Magyarországon. Sőt, a BStU-ban végzett kutatás során megtaláltam a Münchener Szabad Európa Rádió román adója ellen Carlosék által elkövetett terrorcselekmény tervdokumentációit (1. számú melléklet). Teljes mértékben elképzelhetőnek tartom, hogy más szocialista országoktól (Német Demokratikus Köztársaság, Csehszlovákia, Románia stb.) eltérően Magyarország nem vett részt terroristák felkészítésében nyugat-európai célpontok ellen. Azt is ki kell azonban jelteni, hogy sem erre, sem pedig ennek ellenkezőjére nem rendelkezünk jelenleg is kutatható anyagokkal, bizonyítékokkal. A magyar állambiztonsági szolgálatok természetesen igyekeztek titokban tartani, hogy – a politikai döntéshozók tudtával és jóváhagyásával is – időnként hazánkban is megfordulnak terroristák vagy terrorszervezetekhez is köthető személyek. Minden igyekezetük ellenére ez a politikailag rendkívül kényes információ az ellenérdekelt nyugati titkosszolgálatok tudomására jutott. Sőt, mint látni fogjuk, volt rá példa, hogy ők tájékoztatták a magyar elhárító szolgálatot arról, hogy információik szerint terroristák tartózkodnak hazánkban. Nem véletlen tehát, hogy a hazánkban működő hírszerzőik/ügynökeik számára hírigényben határozták meg annak kiderítését, hogy mi *„...Magyarország szerepe a terrorista szervezetek, nemzeti felszabadító mozgalmak támogatásában, ... miben áll a magyar anti-terrorista tevékenység, ...milyen szerepet vállal Magyarország a „korlátozott” nyugati technológia beszerzésében”*.²⁴⁹

Ehhez kapcsolódóan egy rendkívül érdekes és tanulságos esetre bukkantam az ÁBTL-ben történt kutatásaim során. 1987. október 12-én Varga Győző Péter győri lakos olyan tartalmú bejelentést tett a rendőrségen, mely szerint tudomására jutott, hogy Magyarországon államközi szerződés alapján „arab” terroristák tartózkodnak, akikkel szemben a belügyi szervek politikai döntés alapján nem léphetnek fel, de egyenesen segítséget is nyújtanak illegális tevékenységeikhez. Maga a bejelentés nem csupán a témája miatt lett érdekes a korabeli

²⁴⁹ NATO tagország hírszerző központja telepített konténerének tartalma, hírigény, „TAROKK” fedőnevű ügy, 45/78/10/107/1987., ÁBTL. 2.7.1. III/II-105-107/1-1986.06.03.

elhárításnak, hanem azért is, mert a teljesen civil Varga állítása szerint ezeket a titkosnak minősített információkat, értesüléseket egy aktív elhárító tisztől, Nagy Jenő rendőr századostól szerezte.²⁵⁰ Nagy egy hivatalos megbeszélés során kifejtette a teljesen döbbenet Vargának, hogy: „nemcsak a civilek nézeteivel van baj, hanem a katonákkal, rendőrökkel is. Ugyanakkor az elhárítás tehetetlen, mert a főnökök nem adnak egyértelmű választ arra, hogy mit tegyenek. Hiába tudjuk, hogy kémek és terroristák működnek nálunk, hiába ismerjük hálózataikat, hiába buknak le nálunk, hazaengedik őket. Az arab terroristák államközi szerződés alapján tartózkodnak hazánkban, itt készülhetnek fel a terrorcselekményeikre, innen indulnak bevetésekre és ide térnek vissza. Magyarországon vannak a kiképzőbázisaik is. Legutóbb például a ferihegyi repülőtér mellett tartottak lökiképzést arab terroristák, de az is előfordult, hogy az egyik terroristacsoportot követte a magyar elhárítás, melynek során az arabok rálöttek a magyarokra. Az arab terroristák főnöke tiltakozott a magyar terroristaellenes csoport vezetőjénél, hogy nem ebben állapodtak meg a kormányaik. S ha ez újra előfordul, jelenteni fogja a kormányának, aminek súlyos következményei lesznek, mert az arab bankok nem adnak több pénzt. Ugyanakkor fegyverrel is ellátjuk őket, amelyek között magyar gyártmányúak is vannak...”²⁵¹

A minisztereknek küldött levél után BM II/IV. Csoportfőnökség Győr-Sopron Megyei Hadkiegészítő és Területvédelmi Parancsnokság vizsgálatot indított az ügyben államtitoksértés²⁵² miatt. Ennek kapcsán meghallgatták Varga Győző Pétert, aki a korábban általa elmondott állításokat fenntartotta. A vizsgálat során természetesen meghallgatták Nagyt is, illetve az esetről írásbeli jelentést is kellett készítenie. Az ügyről készült jelentéseit, feljegyzéseit az ÁBTL-ben nem találtam meg. Az esetről készült összefoglaló jelentés viszont tartalmazza azt, hogy Nagy a felelősségét az államtitok sértési ügyben az általa készített jelentésben nem ismerte el.²⁵³

A vizsgálatot lefolytató Dr. Wéber Gyula rendőr ezredes, osztályvezető jelentésében arról tájékoztatta a II/IV. Csoportfőnökség vezetését, hogy: „...Nagy rendőr százados 1986 októberében részt vett azon a szakmai továbbképzésen, melynek témája a nemzetközi terrorizmus volt. A videoszalagra rögzített előadás tartalmazza azokat az alapinformációkat, melyek Varga október 14-én a honvédelmi miniszternek, október 19-én pedig a belügyminiszter

²⁵⁰ BEKE József: Szándékos kiszivároztatás, vagy megmagyarázhatatlan szakmai hiba? Varga Győző Péter bejelentése., *Ügyészek Lapja* 2021/4.

²⁵¹ Paveszka Lajos rendőr alezredes alosztályvezető 45-3/83/1987. számú jelentése ÁBTL.1.11.1. 45-3/83/87, 80. doboz p. 75.

²⁵² Az adott korszakban hatályos 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 221. §., (hatályos 1988.12.31.)

²⁵³ Dr. Wéber Gyula rendőr ezredes 1987. november 30-án kelt, 34-439/87 számú jelentése a Nagy ügyről. ÁBTL 1.11.1 45-3/83/1987, 80. doboz, p. 82.

elvtársnak megküldött beadványában szerepelnek...”.²⁵⁴ Ez a jelentés egy nagyon fontos igazolása lehet annak a ténynek, hogy Magyarországon a rendszerváltást megelőző években, a politikai vezetés tudtával és beleegyezésével, a felderítő és elhárító állambiztonsági szolgálatok asszisztálásával, nemzetközi terrorista szervezetek nem csupán hazánkban tartózkodtak, hanem itt készültek fel terrorcselekményeikre, ide tértek vissza, a magyar hatóságok fegyverekkel és felszereléssel látták el őket. A fentiek álláspontom szerint igazolhatják továbbá azt is, hogy a kommunista Kádár-rendszer bizonyos mértékig védelmet nyújtott köztörvényes bűnözőknek, terroristáknak. Arra azonban még továbbra sem kaptunk választ, hogy a rezsim adott-e megbízást számukra a rendszer ellenségeinek tartott külföldön élő személyek vagy szervezetek likvidálására, illetve megfélemlítésére.²⁵⁵

Magyarország terrorizmus elleni küzdelmének eredményeiről, a hivatalos magyar álláspontról, a terrorizmus kérdéskörében Karasz Lajos vezérőrnagy, egykori belügyminiszter-helyettes így számolt be Prágában 1979-ben, a kommunista országokból érkezett belügyminiszterek nemzetközi találkozásán: *„A szocialista országoknak, a világ kommunista és munkáspártjainak, ezen belül a Magyar Szocialista Munkáspártnak és állami vezetésünknek állásfoglalásai egyértelműen elítélik a terrortevékenységet, függetlenül attól, hogy milyen jelszavak hangoztatása mellett követik is el [...] Ennek szelleme tükröződik ma már a Magyar Népköztársaság törvénykezési rendszerében is. Az ez évben életbe lépő büntető törvény először adja konkrét megfogalmazását és törvényi tényállását a terrorcselekmény és a légi jármű hatalomba kerítésének, valamint meghatározta annak büntetési tételeit. A törvény büntetni rendeli a bűncselekményt magyar és külföldi állampolgár esetében egyaránt, függetlenül attól, hogy hol követték el azt [...]”²⁵⁶* Teljesen egyértelmű tehát, hogy kormányzati szinten elítélték a terrorizmust, függetlenül annak céljaitól. Kormányzati intézkedéseket vezettek be a terrorizmus közjogi, büntetőjogi szabályozása érdekében. Ennek ellenére a felszín alatt, a politikai döntéshozók tudtával és jóváhagyásával találtak hazánkban menedéket terroristák. Teljesen nyilvánvaló, hogy nem feltétlenül önszántából döntött így a magyar kormányzat. Mint fentebb láttunk rá példákat, terrorszervezetek megfenyegették hazánkat, sőt bizonyos esetekben képesek voltak arra, hogy támadásokat hajtsanak végre külföldi magyar érdekeltségek ellen is. Ezen túlmenően kiemelnék egy nagyon lényeges elemet is. A tőrésnek nagyon komoly

²⁵⁴ Dr. Wéber Gyula rendőr ezredes 1987. november 30-án kelt, 34-439/87 számú jelentése a Nagy ügyről. ÁBTL 1.11.1 45-3/83/1987, 80. doboz, p. 82.

²⁵⁵ BEKE József: Szándékos kiszivárogtatás, vagy megmagyarázhatatlan szakmai hiba? Varga Győző Péter bejelentése., *Ügyészek Lapja* 2021/4.

²⁵⁶ „Állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban” (BM Kiadó Budapest 1979, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára).

gazdasági okai is voltak. Gondolok itt arra, hogy azokkal a közel-keleti országokkal kereskedtünk, üzleteltünk a magyar gazdaság szempontjából nélkülözhetetlen amerikai dollárért, amelyek nyíltan vagy kevésbé nyíltan, de támogatták az olyan terrrorszervezeteket is, mint a Carlos-féle szervezet.

A rendészet viszonyát, közvetített álláspontját a terrorizmus kérdésköréhez a Belügyi Szemle 1982-es számában találtam meg. Egy átvett, 1981-es csehszlovák tanulmány szerint a nemzetközi terrorizmus problematikája, politikai és jogi lényege továbbra is rendkívül aktuális. A kétpólusú világrendben a terrorizmusnak alapvetően két fajtáját lehet megkülönböztetni. Ez a jobboldali, úgynevezett fasiszta, valamint a szélsőbaloldali terrorizmus. Ebből adódik, hogy a jobboldali terrorizmus természetes ideológiája a fasiszta elmélet. Ezt a terrorizmust a nyugati imperializmus az egész világon a haladás, a demokrácia, a forradalmi és a nemzeti felszabadító mozgalmak ellen használja fel. A terroristák korszerű felszereléssel rendelkeznek, valamint komoly pénzügyi és egyéb támogatást kapnak a „monopoltőktől”. A terrorizmus másik fajtáját a csehszlovák szerző szerint a szélsőbaloldali terrorista szervezetek képviselik. Ez ellen a terrorizmus ellen a nyugati világban aktívabb harc folyik, mint a jobboldali ellen. Egyes esetekben ez a szélsőbaloldali terrorizmus a kapitalista országokban fennálló rend elleni tiltakozás egyik formáját jelenti. Azonban az egyébként érthető tiltakozásnak ez a formája a brutalitásával, kegyetlenségével elriasztja az embereket, és eltávolítja őket a jogaikért vívott szervezett és aktív tömegmozgalmaktól. Ugyanakkor a kapitalista nyugat arra is felhasználja a szélsőbaloldali terrorizmust, hogy általa hiteltelenítse a forradalmi mozgalmakat, a baloldalt, azok eszméit, elméletét és gyakorlatát. Végeredményben az imperialisták így elérik céljukat, mert a szélsőbaloldali terrorizmus egy platformra kerül a jobboldalival, és ez is a nyugati imperialista reakció céljait szolgálja.²⁵⁷

A szocialista tábor szélsőbaloldali politikai terrorizmussal kapcsolatos álláspontját Jaromik Obzina, Csehszlovákia belügyminisztere 1979. április 3-án Prágában, az „Állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban” című nemzetközi tanácskozáson elmondott nyitó beszéde tükrözi a legjobban: *„Mi kommunisták, elvi alapon mindig elítéltük, elítéljük és el fogjuk ítélni a terrort és a terrorizmust, mint a politikai harc taktikáját és eszközét, mint az emberi társadalom társadalmi problémái megoldásának eszközét. De ne legyen semmi félreértés és kétség: mi elismerjük a forradalmi erőszakot, sőt még a fegyveres felkelést is, mint a munkásosztály és a dolgozók védelmének eszközét a kizsákmányoló*

²⁵⁷ A nemzetközi terrorizmus politikai és jogi jellegzetességei. Belügyi Szemle 1982/2. szám (Kivonatos közlés a Chechslovakia Kriminalistiky 1981/5. és 6. számból) p.120-121.

*osztályok és a reakciós ellenforradalmi erők uralma és fehér terrorja ellen.*²⁵⁸ Vagyis a szocialista országok (köztük a kádári Magyarország is) elítélik a terrorizmust, mint a politika érvényesítésének egyik eszközét, de támogatják a „forradalmi erőszakot” abban az esetben, ha azt a munkásosztály érdekében alkalmazzák az ellenforradalmi erők ellen. Ebben az összefüggésben értelmezhető, hogy Carlosék miért találtak menedéket és egyes esetekben támogatást olyan sokáig különböző szocialista országokban, így hazánkban is.

2.8 Összegzés, következtetések

A fejezetben bemutattam a magyar állambiztonsági szolgálatok fejlődésének történetét, valamint feladatköreik, szervezeti rendszerük változásait az 1945 és 1990 közötti időszakban. Tekintettel arra, hogy 1978 előtt hazánkban az állambiztonság keretein belül nem létezett intézményesített terrorelhárítás, a jogelőd szervezeteknek csak a terrorizmushoz kapcsolódó deliktumok felderítése és elhárítása tartozhatott a hatáskörükbe. Egyik ilyen bűncselekménytípus a szabotázs volt, melyet gyakran a köznyelv és a politika is – helytelenül – a terrorizmus szinonimájaként emlegetett. Felderítése és elhárítása érdekében önálló szervezeti egységeket hoztak létre. Az elemzés során arra a megállapításra jutottam, hogy jogilag és formailag alapvetően a célzat és a motívum, illetve szándékosság és gondatlanság különbözteti meg egymástól a két deliktumot. Ebből a megközelítésből sem lehet ezért álláspontom szerint a terrorelhárítás intézményi elődszervezeteinek tekinteni a szabotázselhárító osztályokat.

Megállapítottam, hogy Magyarország a történelme során sohasem tartozott a terrorizmus által leginkább fenyegetett államok közé. Az állítás alátámasztása érdekében összehasonlítottam az 1970 és 1990 között a világon, Nyugat-Európában, Kelet-Európában és hazánkban elkövetett terrorcselekmények számát. Bár a vizsgált időszakban csupán egy esetet találtam a felhasznált adatbázisban, azonban ez nem azt jelenti, hogy minket eddig elkerültek a terroristák vagy a terrorizmusnak minden formája. A fejezetben végigvettem és elemeztem néhány olyan eseményt, illetve esetet, melyek nincsenek benne az adatbázisban, de Magyarországon, vagy magyar érdekeltségek ellen történtek a rendszerváltásig és a terrorcselekményhez vagy terrorizmushoz köthető bűncselekményekhez kapcsolódhattak. Álláspontom szerint ezek az esetek is hatással lehetettek azokra a döntéshozókra és azokra a

²⁵⁸ OBZINA Jaromik csehszlovák belügyminiszter megnyitó beszéde az „Állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban” című nemzetközi tanácskozáson. 1979. április 03-án. (A nemzetközi tanácskozás jegyzőkönyve, BM Kiadó 1979., Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára).

döntésekre, melyek az önálló magyar terrorelhárítás kialakulásához vezettek, vagy a terrorelhárító szakterület fejlődéséhez, a szükséges szakmai tapasztalatok megszerzéséhez érdemben hozzájárulhattak.

Kétséget kizáróan nem sikerült választ kapnom a fejezetben arra, hogy mi volt a Kádár-rendszer politikai és szakmai álláspontja a terrorizmus kérdéskörében. Természetesen a hazai és nemzetközi közvélemény és nyilvánosság előtt határozottan elítélték a terrorizmus minden fajtáját, de a forradalmi erőszakot támogatták. Az pedig elsősorban csak nézőpont kérdése volt, hogy mi tartozott a forradalmi erőszak és mi a terrorizmus fogalmi körébe. Sajnálatos módon erre vonatkozólag nem sikerült egzakt megfogalmazást találni a kutatások során. A terrorizmus megítélésének egyrészt politikai okai voltak, melyek Moszkvához kapcsolódnak, és ezekről már tettem említést. Kevésbé ismert, bár lényeges körülmény volt a terrorizmus magyar megítélése szempontjából a gazdasági háttér. Gondolok itt arra, hogy azokkal a közel-keleti országokkal kereskedtünk, üzleteltünk a magyar gazdaság szemszögéből nélkülözhetetlen amerikai dollárért, amelyek nyíltan vagy kevésbé nyíltan, de támogatták a különböző terrorszervezeteket.

3. TERRORELHÁRÍTÓ OSZTÁLY MEGALAPÍTÁSA A CARLOS-CSOPORT MAGYARORSZÁGI MŰKÖDÉSÉNEK TÜKRÉBEN

3.1 A Carlos csoport legismertebb tagjai

Ilich Ramirez Sanchez. Ez a név nem feltétlenül ismert előttünk. Mégis, ha úgy hivatkozunk rá, hogy Carlos (a „Sakál”), szinte azonnal tudjuk, hogy ő volt a hidegháború legkeresettebb terroristája, akit az egész világon köröztek számos terrorcselekmény elkövetése miatt. Carlos volt a nemzetközi terrorizmus egyik első szimbolikus megtestesítője, akit a kor sajátosságai miatt azonban számos közel-keleti és szocialista állam titkosszolgálat foglalkoztatott saját céljai elérése érdekében. Terrorista, zsoldos, nemzetközi forradalmár, akihez kezdetben nemcsak titkosszolgálatok kerestek utat, hanem a különböző terrrorszervezetek is igyekeztek jó kapcsolatokat ápolni vele.

De ki is volt Ilich Ramirez Sanchez, alias Carlos, a Sakál valójában? Miért szerette annyira Budapestet és igazából milyen viszony fűzte a magyar állambiztonsági szervekhez? Igaz-e, hogy bizonyos szocialista kormányok zsoldosként foglalkoztatták, és erről mit tudhattak a magyar hatóságok? Előljáróban már itt szeretném leszögezni, hogy a magyar szervek Carlost mint terroristát tartották számon, sőt, az ő és szervezete hazai tevékenységének ellenőrzése kapcsán hozták létre az első állandó terrorelhárító egységet is, melynek első ügye tulajdonképpen a C-79-es dosszié volt. A fejezetben be kívánom mutatni Ilich Ramirez Sanchez életét: hogy lett belőle londoni diákból Carlos, a Sakál, a hidegháború egyik legismertebb terroristája, a korszak terrorizmusának befolyásoló tényezője, mondhatjuk „arca”. Természetesen mindezt egyedül nem lett volna képes elérni, ezért röviden bemutatom azt a két embert is (Magdalena Kopp²⁵⁹-ot és Johannes Weinrich²⁶⁰-et), akik a legközelebb álltak hozzá, és részt vettek szervezete irányításában. Nemcsak ideológiai, hanem baráti, komoly érzelmi, sőt mint látni fogjuk, Kopp esetében szerelmi viszony (szerelmi háromszög) alakult ki közöttük.

3.2 Carlos, a Sakál

Carlos, a Sakál 1949. október 12-én Caracasban, Venezuelában született Ilich Ramirez Sanchez néven. Édesapja, aki jó nevű ügyvéd és meggyőződéses kommunista²⁶¹ volt, a

²⁵⁹ Magdalena Cecilia Kopp: (1948.04.12. Ulm, Nyugat-Németország – 2015.06.15. Frankfurt, Németország) – Carlos szeretője, később felesége, közös lányuk (Rose) anyja. A terrrorszervezetben a fedőneve Lilly volt.

²⁶⁰ Johannes Weinrich: (1948.07.21. Brakel, Nyugat-Németország) – Carlos legfontosabb bizalmasa, barátja, a terrrorszervezetben a helyettese. A terrrorszervezetben a fedőneve Steve volt.

²⁶¹ Az ő esetében sem a szovjet típusú kommunista, sztálinista vonalra, hanem annak nyugati, a nyugat-európai államokban működő baloldali pártok által elképzelt, polgáriasabb változatára kell gondolnunk.

Szovjetunió alapítója, Lenin után nevezte el a fiát. Ilichnek két fivére volt, akik szintén a Szovjetunió egykori hőse után Vladimirnek és Leninnek keresztelt el az apjuk. Ilich gyermekkorát Venezuelában töltötte, de testvéreivel és édesanyjával 16 éves korában Londonba költöztek, mert édesapja a venezuelai olajbevételeknek köszönhetően megengedhette magának, hogy Európában, jó nevű egyetemeken taníttassa a fiait. A Sanchez fivérek meglehetősen playboy életet éltek Londonban, ezért apjuk 1969-ben a Moszkvai Lumumba Egyetemre küldte őket, ahol a világ minden tájáról érkező kommunista kádereket oktatták.²⁶²

Ilich vegyészetet tanult, amit élvezett ugyan, de a szigorú rend az egyetemen nem tetszett neki. Unaloműzéseként kezdett bele a politizálásba, ami azonban hamar a szenvedélyévé vált. Főként palesztin diáktársai Izrael elleni harcaikról tartott beszámolóit tetszettek neki. A kor szokásai szerint valószínűleg a szovjet állambiztonsági szervezet, a KGB²⁶³ is megpróbálta beszervezni, de sajnos semmilyen információval nem rendelkezünk arról, hogy ez sikerrel járt volna.²⁶⁴ Maga a Sakál egyébként erről úgy nyilatkozott Liszkai Lászlónak, hogy a korabeli szovjet titkosszolgálat, a KGB be akarta szervezni őt. Emlékei szerint egy hivatalnok kinézetű személy, aki a Lumumba Egyetem rektorhelyetteseként mutatkozott be, ajánlatot tett neki, hogy maradjon Moszkvában és dolgozzon a KGB-nek. Carlos úgy nyilatkozott, hogy kitért a felkérés elől, a KGB pedig nem forszírozta tovább az ajánlatot.²⁶⁵ Viszont a szovjet elvtársai a visszautasítás után megvonták tőle a tanulmányi ösztöndíjat. A fentiek alapján megállapítható, hogy valószínűleg a KGB hosszas elemzést követően arra a megállapításra jutott, hogy Carlos személyisége nem áll összhangban azokkal az értékekkel, amelyek valakinek a beszerzéséhez elengedhetetlenek. A pénz nélkül maradt Sakál a helyi maffiával kezdett üzletelni csempészhalmikkal, azért hogy repülőjegyet vehessen és elhagyhassa a Szovjetuniót.²⁶⁶

Tekintettel arra, hogy nem tetszett neki az unalmas moszkvai élet, és rendszeres kicsapongásai miatt ki is rúgták a Lumumbáról, ráadásul az ösztöndíját is megvonták, 1971-ben Bejrútba utazott, hogy csatlakozzon a Népi Front Palesztina Felszabadításáért (továbbiakban: NFPF) elnevezésű, szélsőbaloldali terrorista szervezethez, és önkéntesként, „szabadságharcosként” harcoljon Izrael, a világ zsidósága, valamint az őket támogató

²⁶² FOLLAIN John: Carlos a Sakál, Gulliver Könyvkiadó 2001., p. 9-23.

²⁶³ KGB - Komitet Goszudarsztennoj Bezopasznoszti - Állambiztonsági Bizottság - a Szovjetunió állambiztonsági feladatokat ellátó szerve.

²⁶⁴ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjének véleménye szerint szinte biztos, hogy, a KGB az egyetemi évek alatt beszervezte Carlost, azonban annak kiszámíthatatlan viselkedése miatt nagy valószínűséggel levették róla a kezüket. A KGB soha, egyetlen megkeresésükre sem válaszolt Carlosszal kapcsolatban.

²⁶⁵ LISZKAI László: Carlos szerint a világ (Szemtől szemben a Sakállal), Rebox Kft. 2017., p. 45-46.

²⁶⁶ LISZKAI László: Carlos szerint a világ (Szemtől szemben a Sakállal), Rebox Kft. 2017., p. 47-48.

(kapitalista) elnyomó rendszerek ellen.²⁶⁷ A NFPP nevű marxista szervezetet 1967-ben, a hatnapos háborút követően alapították. A szervezet vezetője Georges Habas²⁶⁸ lett. Az NFPP célja – deklaráltan – az Izrael állam elleni fegyveres harc, annak teljes megsemmisítéséig és Palesztina felszabadítása. Kiképzőtáborokat működtettek a Közel-Kelet számos országában²⁶⁹, de kiváló kapcsolatokat ápoltak Líbiával is, ahol az egykori diktátor, Kadhafi – érdekei szerint – gyakran fel is bérelte őket terrorcselekmények végrehajtására. Ezekben a kiképzőtáborokban megfordult az európai terrorista szervezetek tagjainak jelentős része is. Az NFPP ugyan csatlakozott a Palesztin Felszabadítási Szervezethez, mely Jasszer Arafat vezetésével amolyan gyűjtőszervezetként funkcionált a palesztin csoportok között, de a kezdetektől fogva önálló, militáns utat jártak.²⁷⁰

Az ifjú Carlos több kiképzőtáborban is járt, ahol megtanították neki a fegyverek kezelését, a gépeltérítési technikákat, a felderítési és a hírszerzési ismereteket. Mivel kiválóan beszélt spanyolul, angolul és franciául, továbbá évekig élt Londonban, és jó helyismerettel rendelkezett, ezért az NFPP úgynevezett alvó sejtjeként visszaküldte őt a brit fővárosba, ahol a fedőtörténete alapján spanyoltanárnaként dolgozott. Feladata a lehetséges terrorista célpontok kiválasztása és megfigyelése, továbbá a konspirált lakások hálózatának kiépítése és fenntartása volt. Ekkor ismerkedett meg a német állampolgárságú Magdalena Kopp-pal és Johannes Weinrich-el, akik mint említettem, később a legbizalmasabb munkatársai lettek.

Carlos első igazi bevetése 1973-ban volt, amikor Londonban meg kellett ölnie a Mark and Spencer áruházlánc zsidó származású tulajdonosát, Joseph Sieff-et. Az akciót a cionizmus és egyben a kapitalizmus elleni küzdelem egyik közös szimbólumának tekintették a merénylet eltervezői. Bár Sieff súlyosan megsebesült, de túlélte az ellene intézett lőfegyveres támadást. A sikertelen merénylet ellenére Carlos bizonyította elszántságát az „ügyért”, és ettől az akciótól kezdve a NFPP vezérkarának teljes bizalmát élvezte, valamint további fontos feladatokkal bízták meg.²⁷¹ Így végül is egy sikertelennek mondható merénylettel indult el az 1970-es és '80-as évek egyik legrettegettebb terroristájának pályafutása.

Az első igazi értelemben vett terrortámadását 1975. szeptember 15-én követte el Párizsban, amikor is kézigránátos támadást hajtott végre a Drugstore nevű kávéház ellen. A

²⁶⁷ SCHRÖM, Oliver: A Sakál árnyékában (Carlos és a nemzetközi terrorizmus) Kairosz Kiadó 2002, p. 12-16.

²⁶⁸ Gerges Habas (1926 – 2008) - keresztény palesztin orvos és politikus, a NFPP alapítója és egykori vezetője. Róla és szervezetéről bővebben: FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavriilo Principtől Oszama bin Ladenig (Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.), p. 312.

²⁶⁹ Jellemzően Libanonban, Irakban és Jemenben.

²⁷⁰ FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavriilo Principtől Oszama bin Ladenig (Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.), p. 312-317.

²⁷¹ FOLLAIN John: Carlos a Sakál, Gulliver Könyvkiadó 2001., p. 47-48.

robbanás következtében két ember meghalt, 34 pedig megsebesült. Miután a hosszú és aprólékos nyomozás során sikerült a személyazonosságát megállapítani, a brit titkosszolgálat, az MI5 és a Scotland Yard házkutatást tartott Carlos londoni címén. Egy fegyverrel teli bőrönd mellett találtak egy klasszikusnak számító könyvet is, mely Frederick Forsyth: *A Sakál* című műve volt. Így kapta meg a Sakál kiegészítő nevet, melyen a mai napig ismerjük.²⁷²

3.3 Magdalena Kopp

Ebben az alfejezetben be kívánom mutatni a Carlos által irányított terrorszervezet egyik legfontosabb tagját, Magdalena Cecilia Koppot, aki 1948. április 2-án született Ulm városában, a kettéosztott Németország nyugati felében. Szülei szigorúan fogták, akár fizikailag is bántalmazva nevelték, így amikor nagykorú lett, azonnal elköltözött otthonról Michael Leinerhez, akinek később, 1970-ben kislányt (Annát) szült. Unalmas volt számára az élet a vidéki Németországban, ezért Leinerrel Nyugat-Berlinbe költöztek. Magdalena itt fotósnak tanult és dokumentumfilmesként szeretett volna a tanulmányait befejezve elhelyezkedni. A baloldali diákmozgalommal is berlini évei alatt került kapcsolatba. Tanulmányai befejezését követően Leinerrel Frankfurtba költöztek és a Vörös Csillag Kiadó szélsőbaloldali vállalkozásánál helyezkedett el. Itt ismerkedett meg Johannes Weinrich-hel és Wilfried Böse-vel²⁷³, a Forradalmi Sejtek²⁷⁴ alapítóival. Weinrich-el a munkakapcsolatából szerelem lett és hamar össze is költöztek. Tekintettel arra, hogy értett a fotózáshoz, és jó kezűességgel rendelkezett, nem okozott számára nehézséget, hogy fényképeket cseréljen ki lopott útlevelekben. Nagyon gyorsan ő lett a Forradalmi Sejtek terrorszervezetben az útlevelek hamisításáért (hamis útlevelek elkészítéséért) felelős személy.²⁷⁵

Kopp az önéletrajzi regényében beszámolt arról is, hogy tudta ugyan, hogy illegális dolgokhoz kellene az általa készített hamis útlevelek, de nem gondolta, hogy ártatlanok elleni merényletek elkövetése érdekében is felhasználják őket. Ugyanígy nem tudott arról sem, hogy 1975-ben Weinrich RPG²⁷⁶ rakétával rálőtt Párizsban az ELAL izraeli légitársaság felszállásra készülő gépére. Csak a szerencsén múltott, hogy a rakéta célt tévesztett és egy, a kifutó mellett

²⁷² SCHRÖM, Oliver: *A Sakál árnyékában* (Carlos és a nemzetközi terrorizmus) Kairosz kiadó 2002, p. 15-45.

²⁷³ BÖSE, Wilfried: 1949 – 1976: Német szélsőbaloldali terrorista, a Forradalmi Sejtek alapítója. Részt vett a már korábban említett Entebbei repülőgép eltérítésben. Az izraeli kommandósok a túsumentés során lelőtték.

²⁷⁴ Forradalmi Sejtek, Revolutionäre Zellen, röviden RZ. A szervezet az 1970-es évek elején jött létre, 1973 és 1995 között volt aktív. Magukat városi gerillacsoportként definiálták, Nyugat-Németországban azonban az egyik legveszélyesebb baloldali terrorcsoportként tartották nyilván. A Sejtek 186 merényletért vállalták a felelősséget.

²⁷⁵ SCHRÖM Oliver: *A Sakál árnyékában*. Carlos és a nemzetközi terrorizmus. Kairosz kiadó 2003. p. 31-40.

²⁷⁶ RPG - Rucsnj Protjivotankovij Granatomjot, kézi páncéltörő gránátvető

éppen parkoló jugoszláv felségjelű DC-9-est talált el. Személyi sérülés szerencsére nem történt. Kopp azzal magyarázta azt, hogy ezekről az akciókról nem volt tudomása, hogy a Forradalmi Sejtek szervezetben nagyon ügyeltek a belső konspirációra. Mindenki csak azt a személyt ismerte, akit feltétlenül kellett, és csak arról tudott, amiről feltétlenül tudnia kellett.²⁷⁷

A szervezet 1975-ben Londonba küldte, hogy egy ottani sejtnak tartson képzést a labormunkálatokból, és segítse munkáját hamis iratok elkészítésével. Itt találkozott először Carlossal, akit nem tartott szimpatikus személyiségnek. Annak ellenére, hogy tudta, hogy Weinrich élettársa, Carlos megpróbálta „elcsábítani” a sötétkamrában. Magdalena ekkor még visszautasította a férfi közeledését. Ekkortól már a Forradalmi Sejtek mellett a NFPP nevű szervezet számára is készített hamis útleveleket, illetve kisebb futár- és küldönc feladatokat is ellátott. Miután Carlos és Weinrich az OPEC²⁷⁸ miniszterek elleni támadás után szakított a NFPP-el, és megalakították az Arab Forradalom Karja nevű szervezetet, természetes volt, hogy Magdalena Kopp is velük tartott.

1979 elejétől kezdődően egyre több időt töltött a szervezet Magyarországon. Miután Carlos minden alkalmat kihasználta, hogy Weinrichet különböző feladatokkal külföldre küldje, a Vend utcában sikeresen elcsábította Magdalena Koppot. Johannes Weinrich gyakorlatilag szó nélkül vette tudomásul, hogy élettársa egyik napról a másikra Carlos szeretője, majd később felesége és gyermekének (Rose) anyja lett.²⁷⁹ A magyar terrorelhárítás úgy jellemezte Koppot a lengyel partnerszolgálatának, hogy Carlos megbízásai alapján több országban is folytatott előkészítő megbeszéléseket a csoport anyagi és egyéb támogatásainak megszerzése érdekében.²⁸⁰

1982-ben a francia hatóságoknak sikerült elfogniuk Magdalena Koppot Párizsban, egy parkolóházban. Az asszonynál és Bruno Breguet²⁸¹ (fedőneve a szervezetben Luca) svájci állampolgárságú társánál öt kilogramm robbanóanyagot találtak a rendőrök. Mivel az eljárás során nem tettek vallomást arra vonatkozólag, hogy mire használták volna fel a robbanóanyagot, ezért terrorizmus miatt nem, csak illegális robbanóanyag-kereskedelem miatt ítélték el őket. Lily és Luca kiszabadítása, szabadon bocsátása érdekében Carlos megfenyegette Franciaországot. Mivel a francia hatóságok a fenyegetéseit – bár komolyan vették – de kéréseit

²⁷⁷ KOPP Magdalena: Die Terrorjahre: mein Leben an der Seite von Carlos (Terrorévek: az életem Carlos oldalán), Deutsche Verlags-Anstalt, 2007., p. 90-101.

²⁷⁸ OPEC -Organization of the Petroleum Exporting Countries, Kőolaj-exportáló Országok Szervezete

²⁷⁹ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 1-én, illetve 2013. október 9-én.

²⁸⁰ A lengyel Nemzeti Emlékezet Bizottsága: IPN BU 01304/363 OI-1209; Spis 415 poz.377, p. 12

²⁸¹ Bruno Breguet svájci állampolgár. Carlos terrorszervezetének tagja, fedőneve Luca. Korábban NFPP szervezetnek volt a tagja. 1970 és 1977 között terrorizmus miatt Izraelben börtönben volt. Forrás: A lengyel Nemzeti Emlékezet Bizottsága IPN BU 01304/363 OI-1209; Spis 415 poz.377, p.155.

nem teljesítették, Carlos 1982 és 1983 között több terrorcselekményt is végrehajtott Franciaországban, illetőleg francia érdekeltségek ellen. Kopp a büntetését letöltve 1985-ben szabadult. Ezt követően Carlossal többnyire a Közel-Keleten (elsősorban Damaszkuszban) élt.²⁸²

Ahogy 1990 után a társadalmi és politikai változásokkal egyre inkább fogyott a levegő Carlos és szervezete körül, a Sakál úgy döntött, hogy Magdalena és kislányuk, Rose már nincs biztonságban mellette. A döntésében azonban legalább akkora szerepet játszott, hogy szeretőket tartott, és jobbnak látta, ha Kopp nincs a közelében. 1991-ben végül Venezuelába, Caracasba költöztette családját. Magdalena nem érezte jól magát Latin-Amerikában. Ebben közrejátszott az is, hogy bár Carlos testvérei és azok családja élvezte ugyan a terrorizmusból származó pénzt, de lenézték és terroristának nevezték Lilyt. Carlos elfogása után egy évvel, 1995 végén költözött vissza lányával Venezuelából Németországba, és Ulmban telepedtek le.²⁸³ 2015-ben halt meg Frankfurban.

3.4 Johannes Weinrich

Carlos legfontosabb bizalmasa 1947-ben született a nyugat-németországi Brakel kisvárosában. A hidegháború idején az egyik legkeresettebb német származású terrorista volt. Diákként hatottak rá a szélsőbaloldali eszmék. Ennek köszönhetően már az 1960-as évek legelején Frankfurtban szervezett tömegdemonstrációkat a vietnámi háború-ellenes tiltakozás formájaként. Ezek a tüntetések gyakran torkolltak erőszakba, összetűzésbe a rendfenntartó erőkkel. Ekkor, a szélsőbaloldali mozgalmi élet során ismerkedett meg a korábban már említett Wilfried Bösevel, akivel közösen alapították meg a „Vörös Csillag” Könyvkiadót, melynek Weinrich lett az ügyvezető igazgatója. A könyvkiadó szélsőbaloldali könyveket terjesztett, és a terrorra, mint a világforradalom eszközére tekintett. 1972-ben ismerkedett meg Magdalena Kopp-pal, aki ekkor kezdett el dolgozni a Vörös Csillagnál. Szerelmi viszony alakult ki közöttük, mely 1979-ig tartott, amikor is Carlos „elszerette” tőle a lányt. Közben Böse-vel megalapították a Forradalmi Sejtek nevű szélsőbaloldali terrorszervezet. A terrorszervezet gyorsan kapcsolatba került a Vörös Hadsereg Frakcióval (RAF), melynek kapcsolatai révén

²⁸² KOPP, Magdalena: Die Terrorjahre: mein Leben an der Seite von Carlos (Terrorévek: az életem Carlos oldalán), Deutsche Verlags-Anstalt 2007., p. 141-150.

²⁸³ KOPP, Magdalena: Die Terrorjahre: mein Leben an der Seite von Carlos (Terrorévek: az életem Carlos oldalán), Deutsche Verlags-Anstalt 2007., p. 266-285

közel kerültek más arab terrorszervezetekhez. Weinrich így jutott el kiképzésre Dél-Jemenbe, ahol többek között megtanították számára a fegyverkezelést és a robbanóanyagok használatát is.²⁸⁴ 1972-ben került kapcsolatba először a Sakállal, amikor a Forradalmi Sejtek nevében Londonba utazott egy akcióra felkészülni.

Az 1975-ös párizsi Orly repülőtér elleni merénylet során Weinrichnek már fontos szerepet szánt Carlos. A feladata az volt, hogy a terrortámadás elkövetéséhez használt személygépkocsit bérelje ki hamis okmányokkal. A közös francia-nyugatnémet rendőrségi nyomozás során még abban az évben eljutottak hozzá a nyomozók. Sikeres rajtaütést követően le is tartóztatták, és bűnszervezet támogatása miatt 3 év börtönre ítélték.²⁸⁵ Tekintettel arra, hogy a kihallgatásai és börtönévei során nem árulta be társait, kiérdemelte a Sakál bizalmát is.

Szabadulását követően csatlakozott Carloshoz és frissen alapított terrorszervezetéhez. Ő lett Carlos Európáért felelős helyettese. A magyar terrorelhárítók úgy jellemezték, hogy Carlos legaktívabb társa, aki a terrorszervezetben szinte teljes jogú helyettese. Önálló tárgyalások lefolytatására is rendelkezett felhatalmazással. Ő irányította és szervezte a Líbiából irányuló fegyverszállítást Dél-Jemenbe, illetve Tripoliba. Carlos összekötőjeként kapcsolatot tartott a tripoli vezetői körökkel, és a terrorszervezet számára anyagi támogatást nyújtó iraki baloldali vezetőkkel. A korabeli magyar elhárítás adatai szerint 1980. január elején tárgyalásokat folytatott egy bizonyos „SALEH” őrnaggyal, a líbiai titkosszolgálat egyik vezetőjével, a csoport feladataira, anyagi és fegyverellátására vonatkozó kérdésekben. A beszerzett adatok alapján a magyar terrorelhárítók azt feltételezték, hogy egy nyugatnémet terrorszervezetről (a Forradalmi Sejtekről) vált le, melynek vezetője is volt, majd csatlakozott a Carlos által vezetett nemzetközi terrorszervezethez. Ennek ellenére a Carlos-csoportban is maximálisan képviselte a nyugatnémet terrorizmus politikai érdekeit és céljait. Megerősített információk alapján a szervezet hírszerzőjeként is tevékenykedett.²⁸⁶ Ezt támasztja alá egy megbeszélése Helmut és Günther fedőnevű személlyel (személyazonosságuk ismeretlen), melyet a STASI rögzített. A beszélgetés során Weinrich a Helmut fedőnevű férfi szemére vetette, hogy a legtöbb általa adott információ használhatatlan, csak ködösítés, nem precíz, nem ellenőrizhető vissza. Így a szervezet nem tud a célpont biztonsági övezeteihez közel kerülni. Helmut azzal védekezett, hogy csak a forrásai védelme miatt nem tud pontosabb információkkal szolgálni.²⁸⁷

²⁸⁴ Mitteldeutsche Zeitung 2003.03.05., <https://www.mz.de/deutschland-und-welt/politik/portrat-johannes-weinrich-3051263> (letöltve: 2022.02.10.)

²⁸⁵ SCHRÖM, Oliver: A Sakál árnyékában. Carlos és a nemzetközi terrorizmus (Kairosz Kiadó 2003.) p. 31-40.

²⁸⁶ BStU: MFS HA XXII 19990, p. 203-204.

²⁸⁷ BStU: MFS HA XII 19687, p. 94.

Számtalan terrortámadás (közvetlen) elkövetéséért vagy megtervezéséért felelős. Miután a szervezetet az 1980-as évek végére minden kelet-európai országból kiszorították, Weinrich Carloshoz hasonlóan a Közel-Keletre utazott, ahol különböző országokban élt hosszabb-rövidebb ideig. A német újraegyesítést követően elkezdték átvizsgálni a STASI aktákat. Ennek következtében 1991 végén a berlini ügyészség nemzetközi elfogatóparancsot adott ki ellene. 1994. június 1-jén fogták el végül Jemenben, és 3 nappal később ki is adták a német Szövetségi Bűnügyi Rendőrségnek (BKA). Jelenleg is életfogytig tartó szabadságbüntetését tölti Németországban 6 rendbeli gyilkosság és 22 rendbeli gyilkossági kísérlet miatt.²⁸⁸

3.5 A Kőolaj-exportáló Országok Szervezetének miniszterei elleni támadás Bécsben

Természetesen képtelenség felsorolni valamennyi olyan terrorakciót, amelyet Carlos tervezett vagy hajtott végre. A legismertebb, az igazi hírnevet meghozó terrortámadásának említése azonban mindenképpen szükséges, mivel egyrészt ezen keresztül jobban megismerhetjük a Sakál lényét, gondolkodásmódját és motivációit. Másrészt a terrortámadás hatására hozták létre a szomszédunkban, Ausztriában a terrorhelyzetek kezelésére és felszámolására alkalmas különleges egységet, a Cobra kommandót²⁸⁹ a csendőrség szervezetrendszerén belül. Eddig az esetig ugyanis ilyen különleges képességű, terrorhelyzetek kezelésére alkalmas rendvédelmi erővel az osztrákok sem rendelkeztek.

1975. december 21-én Carlos az NFPP tagjaként, Moamer Al-Kadhafi²⁹⁰ líbiai diktátor megbízásából hattagú terrorista kommandójával behatolt az OPEC²⁹¹ bécsi székházba. Az akciót Kadhafi azért tervezte, mert szerinte a szaúdi kormány szándékosan alacsonyan tartotta a kőolaj árát, és ezzel nagyon nehéz helyzetbe hozta líbiai gazdaságát. A terrorakcióval Carlosnak likvidálnia kellett volna Ahmed Zaki Jamani sejket, a szaúdi uralkodó család tagját, aki egyben az olajügyi miniszter is volt. Ezzel büntette volna Kadhafi az engedetlen, vele szóba nem álló szaúdi kormányzatot. A sejk halála egyébként az NFPP-nek is érdekében állt, mert

²⁸⁸ Mitteldeutsche Zeitung 2003.03.05., <https://www.mz.de/deutschland-und-welt/politik/portrat-johannes-weinrich-3051263> (letöltve: 2022.02.10.)

²⁸⁹ Cobra Einsatzkommando – Kobra Bevetési Egység - az osztrák rendőrség (korábban csendőrség) terrorelhárító különleges alakulata. Az egység működéséről, felépítéséről és történetéről bővebben: <https://www.bmi.gv.at/207/> (letöltve: 2022.02.11.)

²⁹⁰ Moamer al-Kadhafi (1942 – 2011) – líbiai diktátor, aki katonai puccsal került hatalomra. Megtartotta ezredesi rendfokozatát, egyébként semmilyen formális tisztséget nem viselt.

Bővebben: http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/moamer_kadhafi.html (letöltve: 2022.02.11.)

²⁹¹ Organization of the Petroleum Exporting Countries, Kőolaj-exportáló Országok Szervezete.

álláspontjuk szerint a szaúdi kormányzat csak Jasszer Arafat²⁹² Palesztinai Felszabadítási Szervezetét²⁹³ (PFSZ) támogatta anyagilag, az ő szervezetüket nem. Az akció másik célpontja Jamshid Amouzegar iráni miniszter volt, akinek azért kellett volna meghalnia, mert a síita Irán, és a gyűlölt sah Mohammad Reza Pahlavi belügyminisztere volt. Carlos egyébként vállalta, hogy a két minisztert személyesen végzi ki. Az épületbe behatoló terrorista különítmény túsul ejtette az ott tárgyaló minisztereket, miközben több embert megöltek. Az épületet megpróbálta szinte azonnal visszafoglalni az osztrák rendőrség, de a kikerülő rendőrökre Carlosék kézigránátokat dobtak. Emiatt a rendőrség kénytelen volt visszavonulni és megkezdeni a tárgyalásokat a bent tartózkodó terroristákkal.²⁹⁴

*„Mondja meg nekik, hogy Venezuelából jöttem, és a nevem Carlos. Mondja meg nekik, hogy én vagyok a híres Carlos. Ők már ismernek engem.”*²⁹⁵ E szavakkal kezdődött meg az alkudozás az épületben lévő túsok életéről Carlos és az osztrák hatóságok között. Mivel Carlos egyszerű rendőrökkel nem volt hajlandó tárgyalni, ezért a tárgyalások gyorsan elakadtak. Az osztrák hatóságok (nemzetközi nyomásra is) engedélyezték, hogy Irak Bécsi Nagykövetségének ideiglenes ügyvivője közvetítse a tárgyalásokat a felek között. Egy túsul ejtett titkárnő írta le Carlos első, angol nyelven megfogalmazott követeléseit (ugyanazt francia nyelven is megfogalmazta és lediktálta a titkárnőnek), melyek a következőek voltak:

„ Az osztrák hatóságoknak:

Túszként tartjuk fogva az OPEC konferencia résztvevőit. Követeljük, hogy közleményünket mostantól fogva minden két órában olvassák fel az osztrák rádió és televízió adásaiban.

Szerezzenek továbbá egy nagy buszt, elfüggönyözött ablakkal, amely holnap reggel 7 órakor a bécsi repülőtérre visz minket, ahol egy feltankolt DC9-es álljon készenlétben, háromtagú legénységgel a fedélzetén, hogy eljuttasson minket és túsainkat úticélunkhoz.

Bármilyen késedelemmel, provokációval vagy felhatalmazás nélküli intézkedéssel a túsok életét veszélyeztetik.

Az Arab Forradalom Karja

*Bécs, 1975. december 21.*²⁹⁶

²⁹² Jasszer Arafat (1929 – 2004): palesztin vezető, politikus, 1996-tól haláláig a Palesztin Autonóm Hatóság elnöke, a PFSZ vezetője, a Fatah terrorszervezet alapítója. Életéről, munkásságáról bővebben: FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián: Arafat, Maxim Kiadó Szeged, 2003.

²⁹³ Palesztinai Felszabadítási Szervezet (PFSZ) – palesztin félkatonai szervezet, melynek célja Palesztina felszabadítása, a zsidók kiűzése. A szervezet vezetője és egyik alapítója Jasszer Arafat volt.

²⁹⁴ LISZKAI László: Carlos szerint a világ (Szemtől szemben a Sakállal), Rebox Kft. 2017., p. 120 -129.

²⁹⁵ Carlos, az osztrák rendőrség közvetítőjéhez intézett szavai közvetlenül a támadás után: FOLLAIN John: Carlos a Sakál, Gulliver Könyvkiadó 2001., p. 86.

²⁹⁶ FOLLAIN John: Carlos a Sakál, Gulliver Könyvkiadó 2001., p. 95-96.

Az értekezés szempontjából azért is jelentős ez a levél, mert terrorcselekménye elkövetésekor első ízben kezdte használni Carlos az akkor már saját szervezeteként tervezett Arab Forradalom Karja elnevezést.

Az osztrák hatóságok teljesítették Carlos követeléseit, bár nem voltak könnyű helyzetben. Úgy kell megvédeni a túsok életét, testi épségét és megakadályozni a további vérontást, hogy közben ne sodródjanak bele egy több nemzetközi szereplős és bonyolult közlekedési konfliktusba. Bruno Kreisky²⁹⁷ kancellár végül nemzetközi politikai egyeztetéseket követően engedélyezte, hogy a Sakál és terrorista kommandója elrepüljön a túsokkal Bécsből, akiket aztán el is hurcolt először Líbiába. Itt azonban nagyon hamar a tudtára adták, hogy annak ellenére, hogy Kadhafi bízta meg a terrortámadás végrehajtásával, nem látják szívesen őket Tripoliban. Ennek oka nyilván a terrorakcióra érkezett igen heves nemzetközi reakciók voltak a korábban barátinak tartott arab államok részéről is. Tripoliból Algériába repültek, ahol bár megadták a DC9-esnek a leszállási engedélyt, szintén Carlos értesére adták, hogy Algírban sem maradhatnak, tovább kell állniuk. A csoport a terveik szerint Bagdadba repült volna tovább, de a repülőgép hatósugara ahhoz nem volt elegendő, így Tunézia felé vették az útirányt. Mivel a tuniszi kormányzat megtagadta tőlük a leszállási engedélyt, nem volt más választásuk, mint visszatérni Algírba. Az algériai kormány végül rávette Carlost, hogy politikai menedékjogért cserébe engedje el a túsait.²⁹⁸ Mivel Carlos az akció során nem követte az NFPF utasításait száműzték a mozgalomból. Nem végezte ki ugyanis sem a szaúdi, sem az iráni minisztert. Carlos nagylelkűségének nagyon is racionális oka volt. A szaúdi és iráni kormányzat több pénzt adott a két minisztere életéért, mint amennyit Carlos kapott a halálukért Kadhafitól. A szakítás következtében alapította meg a Sakál a saját szervezetét, az „Arab Fegyveres Küzdelem Szervezete – Az Arab Forradalom Karja” nevű terrorszervezetét.

3.6 Arab Fegyveres Küzdelem Szervezete – Az Arab Forradalom Karja

Carlos az arab nacionalista mozgalmakkal szakítva a nyugat-európai szélsőbaloldali, marxista terrorszervezetekkel került szorosabb kapcsolatba²⁹⁹, így hamarosan Kelet-Berlinbe költözött. A keletnémet kormányzat első reakciója az volt, hogy a Sakált le kell tartóztatni,

²⁹⁷ Bruno Kreisky (1911 – 1990) - osztrák szociáldemokrata politikus. 1959-től 1966-ig Ausztria külügyminisztere, majd 1970-től 1983-ig szövetségi kancellárja volt. A második világháború utáni korszakban hozzá kötődik Ausztriában a kancellári hivatalban eltöltött leghosszabb idő. Életéről bővebben: https://www.parlament.gv.at/WWER/PAD_00969/index.shtml (letöltve: 2022.01.12.)

²⁹⁸ LISZKAI László: Carlos szerint a világ (Szemtől szemben a Sakállal), Rebox Kft. 2017., p. 131 -136.

²⁹⁹ Például a Baader-Meinhof csoporttal, és a későbbi Vörös Hadsereg-frakcióval.

azonban a titkosszolgálatok taktikailag hibásnak ítélték meg ezt a döntés. Érvelésük gyakorlatilag megegyezett a magyar állásponttal (melyet később részletesen kifejték). A keletnémet titkosszolgálat azon az állásponton volt, hogy az országuk nem tagja az Interpolnak, Carlos ellen nincs érvényben hatályos nemzetközi körözés. Ráadásul a Sakál dél-jemeni diplomata útlevelet használt a beutazásához, így a keletnémetek könnyen diplomáciai viszályba bonyolódhattak volna egy baráti szocialista országgal. Tekintettel az összes körülményre, a keletnémet kormány is azt az utat választotta, hogy Carlos és társai totális megfigyelését rendelték el.³⁰⁰ A megfigyelést kiterjesztették a vele és embereivel kapcsolatba lépőkre is. Ekkor nyitották meg a keletnémet állambiztonsági szolgálatok a SEPARAT fedőnevű operatív aktát, melynek nyílttá tett dokumentumait kutatni lehet a német STASI levéltárban a BStU-ban.

Időközben több terrortámadás és gépeltérítés (pl. Entebbe) is történt, melyet vagy arab nacionalista, vagy szélsőbaloldali terrorszervezetek követtek el. A hatóságok, de főleg a média ezek egy része mögött – tekintettel az OPEC miniszterek elleni támadásra – akkor is Carlost látta vagy sejtette, amikor ezekhez az akciókhoz valójában ténylegesen nem volt közvetlenül köze a Sakálnak.³⁰¹ A terroristát azonban nem zavarta, hogy őt gyanúsítják ezekkel a támadásokkal. Mivel rendkívül hiú ember volt, ezért még hízelgett is személyiségének, hogy szinte minden terrortámadás mögött őt látják. Igyekezett is ezt a helyzetet a saját malmára hajtani, a legtöbb anyagi hasznot kihozni belőle. Miután ugyanis megalapította a saját terrorszervezetét, körbejárta elsősorban a közel-keleti és a volt szocialista országokat, hogy a kormányaiknak illetve azok titkosszolgálatának felajánlja szolgálatait.

1976-tól kezdődően tehát a Sakál és szervezete egyrészt abból élt, hogy külföldi titkosszolgálatok (de előfordult, hogy magánszemélyek is) megbízása alapján hajtottak végre támadásokat, merényleteket, terrorcselekményeket. Másrészt jól jövedelmezett az is, hogy államokat vagy üzletembereket, politikusokat zsaroltak azzal, hogy ha nem támogatják az „ügyet”, akkor az érdekeltségeik ellen is történhetnek terrortámadások. Harmadsorban olyan törvénytelen tevékenységbe is kezdtek, mint például az illegális fegyverkereskedelem és csempészet. Adatok vannak arról - és ezekről később részletesen beszámolok -, hogy Carlosék

³⁰⁰ SCHRÖM, Oliver: A Sakál árnyékában (Carlos és a nemzetközi terrorizmus) Kairosz kiadó 2002, p. 181-187.

³⁰¹ Tipikus példa erre az 1976 június 27-én történt repülőgép eltérítési akció. Mint ismeretes, a Palesztin Népi Felszabadítási Front és a német Forradalmi Sejtek nevű szervezet két-két tagja Athénban feljutott az Air France 139-es, Tel-Avivból Párizsba tartó járatára, és hatalmába kerítette a gépet. A terroristák először a líbiai Bengázi városába repültek, ahol feltöltötték üzemanyaggal a gépet, majd tovább indultak Uganda fővárosa, Entebbe felé. A túszhelyzetet végül július 4-én az Izraeli Védelmi Erők kommandósai hihetetlen szakmai bravúrral oldották meg úgy, hogy élve szabadítottak ki 120 túszt. A túszzabardító akcióban körülbelül 40 ugandai katona és 6 terrorista halt meg, míg a civilek közül hárman vesztették életüket a repülőter termináljában vívott tűzharcok során. Izraeli oldalról egyetlen ember, az osztag parancsnoka, Jonatan Netanjahu alezredes esett el, miután egy orvlövész lelőtte őt a repülőter irányítótornyából. Az esetről bővebben: STEVENSON William: 90 perc Entebbében, Fabula Kiadó Budapest, 1990.

fegyvereket adtak el olyan terrorszervezeteknek, mint az ETA³⁰² vagy az IRA.³⁰³ Így kerülhettek fel a szervezet célpontjai közé közel-keleti, valamint nyugat-európai célpontok egyaránt. Ki kell azonban azt is emelnünk, hogy a szervezet franciaországi akcióiban már jelentős szerepet játszott az is, hogy a Sakál feleségét, Magdalena Koppot 1982 februárjában a francia hatóságok letartóztatták. A terrortámadásokat (pl. a Superphénix atomerőmű ellen, illetve a TGV-szerelvények felrobbantása) már Kopp kiszabadítása érdekében hajtotta végre. A nőt a véres terrorcselekmények hatására sem adták ki, engedték el a franciák.

3.7 A Sakál elfogása

Az 1980-as évek végére a világpolitikai rendszer kezdett teljesen megváltozni, átalakulni. A keleti blokk országai gazdaságilag jelentősen meggyengültek. Már nem a világforradalom és kommunista eszmék győzelme, hanem az országaikban zajló társadalmi átalakulások, a saját túlélésük foglalkoztatta őket a legjobban. Továbbá az a körülmény, hogy a lehető legjobb kapcsolatokat ápolják a nyugati országokkal, ahonnan a segélyeket és támogatásokat kapták a kommunista rendszerük fenntartásához. Éppen ezért azok a kelet-európai országok, melyek korábban megbízást, menedéket és támogatást adtak Carlosnak és terrorszervezetének, egymás után tiltották ki a csoport tagjait a saját országukból. Hiba kért, követelt, sőt fenyegetett a Sakál, korábbi kelet-európai támogatói hajthatatlanok voltak. Egymás után mondták ki az „ítéletet”: nincs helye Carlosnak és terroristaszervezetének a kelet-európai országokban. Ez azért is érintette nehezen a Sakált, mert bizonyos kelet-európai országban (pl. Csehszlovákia, Magyarország, Keletnémetország) maradtak titkos bankszámláin pénzösszegek³⁰⁴. Ezekhez pedig a társadalmi és politikai átalakulások miatt már nem jutott hozzá. Újabb megbízások nagyon ritkán érkeztek a közel-keleti partnereitől is, ezért Carlos egyre nehezebb helyzetbe került. Még Moszkvában sem látták szívesen: *„Tudomásul kellett vennünk, hogy elárultak minket. Andropov³⁰⁵ egyik helyettese jött ki elénk a reptérre, – akkor éppen Magdalenával utaztam – és közölte velünk, hogy ezentúl még tranzitnak sem*

³⁰² ETA (Euskadi ta Askatasuna) – Baszkföld és Szabadság – Baszk nacionalista függetlenségi mozgalom, terrorszervezet Spanyolországban és részben Franciaországban. A szervezet célja Baszkföld Spanyolországtól való teljes függetlensége. A témáról bővebben: TÜRK Attila: Hősök vagy terroristák, Anno Kiadó Budapest, 2008.

³⁰³ IRA (Irish Republican Army) – Ír Köztársasági Hadsereg – Egy elsősorban katonai jellegű, baloldali, nacionalista ír republikánus terrorszervezet, amely Észak-Írország az Egyesült Királyságból való teljes kiszakadásáért, illetve annak Írországgal történő egyesüléséért harcolt katonai, majd később politikai eszközökkel is. Bővebben: ZICHERMAN István: Az IRA története, Anno Kiadó Budapest, 2009.

³⁰⁴ FOLLAIN John: Carlos a Sakál, Gulliver Könyvkiadó 2001., p. 196-198.

³⁰⁵ Jurij Vlagyimirovics Andropov orosz nemzetiségű szovjet politikus, a Szovjetunió Kommunista Pártja főtitkára 1982-1984 között.

használhatjuk a Szovjetunió repülőtereit. Ki lettünk tiltva a térségből. Moszkva elárult minket, elárulta a kommunizmus ügyét. Tovább kellett állnunk, és máshonnan folytatni a harcunkat.”³⁰⁶

Miután a kelet-európai országokban már nem maradhatott, az 1980-as évek végén Carlos Szíriába és Jordániába ment, így Damaszkuszban, illetve Ammanban telepedett le a rezsim vendégeként. 1992-ben a Sakál Szudánba menekült, mert tudomására jutott, hogy a német kormány titkos tárgyalásokat kezdett a szíriai és a jordániai kormánnyal³⁰⁷ kiadatása érdekében. A kelet-afrikai ország gyűjtőhelye lett a menedéket kereső terroristáknak, mint tudjuk pl. ebben az időben Oszama bin Laden is ott talált magának és családjának oltalmat. A francia kormány azonban titkos tárgyalásokba kezdett a szudáni kormánnyal is a Sakál kiadatása érdekében. Szudán nem akart nyílt konfrontációt sem a franciákkal, sem Carlossal, ezért beleegyezett, hogy a franciák „kilopják” Carlost az országból.

1994. augusztus 14-én Carlos orvosi kezelésre ment, innen rabolták el francia ügynökök és vitték Franciaországba, ahol 1997-ben állították bíróság elé, és életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélték.³⁰⁸ Elvileg 2012-ben kérhette volna, hogy feltételesen szabadlábra helyezték, de 2011 decemberében az 1982–83-ban elkövetett merényletekért³⁰⁹ újabb életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte a héttagú terrorizmusellenes bíróság.³¹⁰ Az ítélet ellen Carlos fellebbezést nyújtott be, azonban 2013-ban a fellebbviteli eljárás során is életfogytiglani börtönbüntetés maradt az ítélet. Legutóbb 2021. szeptember 23-án ítélték újabb életfogytiglani börtönbüntetésre a párizsi Drugstore Publicis bevásárlóközpont ellen 1974-ben végrehajtott kézigránátos robbantása miatt, melyről korábban már ejtettem szót. A nyomozóhatóság és a vádat képviselő ügyész felhasználta a volt kommunista országok archívumait is a vádirat elkészítéséhez, Carlos azonban a tárgyalások során folyamatosan kétségbe vonta ezeknek a dokumentumoknak a hitelességét.

3.8 A magyar terrorelhárítás megalakulása és működése

Az előbbiekből kitűnt, hogy a nemzetközi terrorizmus nem kerülte el hazánkat, nem tudtuk tőle és hatásaitól függetleníteni magunkat. Szükségessé vált tehát egy olyan egység felállítása, mely operatív eszközök és módszerek alkalmazásával fel tudja venni a küzdelmet

³⁰⁶ Carlos írásbeli válasza a Liszikai Lászlóval a börtönbe beküldött kérdéseimre. Párizs, 2021.09.11.

³⁰⁷ Európából történő száműzetését követően Carlos Szíriába, majd Jordániába, onnan pedig Szudánba menekült.

³⁰⁸ SCHRÖM, Oliver: A Sakál árnyékában (Carlos és a nemzetközi terrorizmus) Kairosz kiadó 2002, p. 280-292.

³⁰⁹ A merényletekben összesen 11 ember vesztette életét.

³¹⁰ Az új életfogytig tartó büntetésből legalább 18 évet le kell töltenie, ez a Franciaországban kiszabható legszigorúbb ítélet.

mind a hazai, mind a nemzetközi terrorizmus ellen. Az a szakmai döntés született, hogy a II. Csoportfőnökségen belül, a 8. Osztályon létrehoznak egy kisebb csoportot, és ennek lesz a feladata, hogy a terroristákat, illetve a terrorista akciókat felderítse, valamint elhárítsa. Az osztály feladata volt egyébként már évek óta a külföldi, terrorszervezeteket és terroristákat érintő hírigények megválaszolása és feldolgozása is. Ezen kívül hozzájuk tartozott a határforgalom ellenőrzésének, a turizmusnak valamint a külföldi állampolgároknak a felügyelete, ellenőrzése. Teljesen logikusnak tűnt tehát az a szakmai lépés, hogy ennek az osztálynak a keretein belül hozzák létre a terrorelhárító csoportot is.

A terrorelhárító egység vezetőjének Dr. Varga József ezredest nevezték ki. „...1978. év elején kaptam Rédei Miklós³¹¹ tábornoktól, a II. Csoportfőnökség vezetőjétől egy halom papírt az eddigi esetekről, választhattam magam mellé két embert, és ettől kezdve mi lettünk a magyar terrorelhárítás ...”³¹² Az ezredes elmondta továbbá azt is, hogy az addig terrorral kapcsolatos ügyekben keletkezett iratok egy dossziéba voltak belerakva. A III. Főcsoportfőnökség minden szolgálati ágától, a hírszerzéstől az elhárításig, beleértve a nemzetközi jelzéseket és megkereséseket is, mindenki beküldte a terrorizmussal kapcsolatos anyagait. Ezeket egy dossziéba befűzték, de annak igazából nem volt gazdája, senki sem rendszerezte. A csoport megalakulása után ez megváltozott. Dr. Varga József maga mellé vette két tehetséges munkatársát, Szécsi Ferencet és Szabó Miklóst, akik elkezdték a dossziét rendbe rakni, rendszerezni. Szabó Miklós ráadásul nagyon érdeklődött és értett a „modern”, technikai dolgokhoz, ami a későbbi munkáik során is gyakran hasznukra vált. Teljesen a nulláról kellett indulniuk, hiszen még a működésüket elrendelő, jóváhagyó és szabályozó belügyminiszteri parancsot, illetve belügyminiszteri utasítást (a belügyminiszteri parancs végrehajtásáról) is maguknak kellett megírniuk. Ez kétségtelenül azzal az előnnyel is járt, hogy azokat a saját szakmai elképzeléseik szerint formálhatták.

Később aztán már formát is adtak a csoportnak, és még 1978-ban a fent említett belügyminiszter-helyettesi utasításban rögzítették a csoport működését, feladatait és hatáskörét. A létszámot fokozatosan megemelték, és a 8. Osztályon belül először alosztályként, majd később önálló osztályként³¹³ működtek. Az alosztály, majd az osztály vezetője 1990-es nyugdíjazásáig Dr. Varga József ezredes volt.

³¹¹ Rédei Miklós vezérőrnagy, a II. Csoportfőnökség vezetője, illetve a III. Főcsoportfőnökség helyettes vezetője 1977-1988 között, nyugdíjazásáig.
https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13:::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:956795,ELETRAJZ (letöltve: 2020.09.12.)

³¹² Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapest, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³¹³ 10. Terrorellenes Osztály

Bár nem Carlos és szervezete volt az egyetlen terrorista, illetve terrorcsoport, akikkel a terrorelhárító osztálynak foglalkoznia kellett, de Varga ezredes szerint kétségtelenül ők jelentették a legnagyobb szakmai kihívást. *„Folyamatosan és fokozatosan, ahogy dolgoztuk fel a csoportot, úgy tanultuk meg menet közben a terrorelhárító szakmát. A saját területén mindenki képzett elhárító tiszt volt. Egészen eddig azonban fogalmunk sem volt arról, hogyan működik egy terrorszervezet. De Carloson keresztül ennek a munkának minden részletét meg lehetett ismerni, hiszen központi szerepet játszott az európai terrorizmusban.”*³¹⁴ Hagyatkozniuk kellett és hagytakoztak is a nemzetközi együttműködésre. Minden évben tájékoztatót küldtek terrorizmus témakörben a baráti szocialista országoknak (NDK, Csehszlovákia, Lengyelország, Szovjetunió és Bulgária) a magyar terrorhelyzetről. Ezekben az adott baráti országra vonatkozó információkat is megosztották. Az azonnali fontos, operatív értesítéseket természetesen soron kívül megküldték a partnereknek. Sokszor kaptak ők is anyagokat a felsorolt országoktól. Kivéve a Szovjetuniót, mert ők terror ügyekben sohasem válaszoltak a magyar megkeresésekre. Az információkon kívül sem képzési, sem oktatási segítséget sem kaptak a Szovjetuniótól terrorelhárítási területen. A legjobb kapcsolata az osztálynak az NDK-val volt, tőlük is kapták a legtöbb használható információt és segítséget. A STASI és a III. Főcsoportfőnökség, ezen belül is a terrorelhárító osztályok együttműködését később bővebben is bemutatom. Az 1980-as évek elején a magyar elhárítás 10. Osztálya kezdeményezte valamennyi baráti ország titkosszolgálatánál, hogy fogjanak össze, fonják szorosabbra az együttműködést, annak érdekében, hogy országaikból Carlost és terrorszervezetét egyszerre szorítsák ki. A külföldi állambiztonsági szolgálatok illetékes aleggységei szakmailag jó ötletnek találták a magyar elképzelést, azt támogatták.³¹⁵ Azonban feltehetőleg a politikusok, döntéshozók félelmei, bizonytalansága és határozatlansága miatt ez a kezdeményezés elbukott, nem valósulhatott meg.

3.9 A Carlos-csoport tevékenysége hazánkban

Láthattuk, hogy az OPEC- miniszterek elleni támadást követően Carlos a világ egyik legkeresettebb, és a korszak legismertebb terroristájává vált. Főként a nyugatnémet és a francia titkosszolgálat vadászott rá és embereire. 1976 szeptemberében Carlos összetűzésbe keveredett

³¹⁴ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³¹⁵Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

egy szálloda pincérével, akit egy üveggel fejbe is vert. A jugoszláv elhárító szolgálat munkatársai őrizetbe is vették három napra. A jugoszláv és nyugatnémet titkosszolgálat alkudozni kezdett a kiadatásáról. A jugoszlávok csak abban az esetben adták volna ki Carlost Bonn-nak, ha ők cserébe átadnak Belgrádnak néhány, az NSZK-ban élő horvát usztrasát³¹⁶. A nyugatnémet titkosszolgálat ebbe végül nem ment bele, így a jugoszlávok Bagdadnak adták ki Carlost.³¹⁷ Irakban gyorsan szabadon is engedték a Sakált, aki ott nyugodt, biztonságos keretek között élhetett tovább. Szabadságát minden bizonnyal a KGB-nek és a szocialista blokk bizonyos titkosszolgálati közbenjárásának köszönhetette.³¹⁸

Carlos, bár biztonságos búvóhelyet talált a baráti, közel-keleti országokban (pl. Szíria, Irak, Dél-Jemen), azonban a személyisége nem volt alkalmas arra, hogy gondtalanul és tétlenül éljen. Emellett sohasem bízhatott meg teljes mértékben az arab vendéglátóiban, hiszen nem tudhatta, hogy mikor adják ki a franciáknak vagy a németeknek több anyagi, vagy politikai hasznot remélve. Szüksége volt tehát megfelelő mennyiségű pénzre, megbízásokra, hogy fenntartsa az életszínvonalát, és ami számára sokkal fontosabb volt, a hírnevét. Egyik legfontosabb bázisa, mint említettem, Dél-Jemen lett, ahonnan rengeteg anyagi és logisztikai (álnévre szóló diplomata útlevelek, fegyverek, robbanóanyagok, üzenetek diplomáciai futárpostaként történő szállítása, csempészése stb.) támogatást kapott. Ezt támasztja alá a BStU-ban talált anyag, melyet a magyar terrorelhárítás osztott meg NDK-s partnerével. A dokumentumban leírták, hogy Dél-Jemen kelet-berlini nagykövete, Ahmed Abdel Rajjeh szoros kapcsolatot ápol Carlos szervezetével. Ő az, aki intézi a terrorcsoport tagjainak a szükséges vízumokat, továbbá lehetővé teszi a követségen fegyverek tárolását, és hogy azokat diplomáciai csomagként szállítsák Nyugat-Berlinbe. Ezekhez az információkhoz Carlos feljegyzéseinek átvizsgálása során jutottak a magyar elhárítók.³¹⁹

Oliver Schröm Magdalena Kopp-pal készített interjúi alapján³²⁰ azt állítja, hogy Carlos és társai 1979. január 13-án³²¹ érkeztek első alkalommal Magyarországra, azzal a céllal, hogy hazánkban bázist, pihenőhelyet építsenek ki. Carlos kérdésemre válaszolva elmondta, hogy:

³¹⁶ usztrasák: Horvát Ifjúsági Mozgalomból alakult militáns szélsőjobboldali függetlenségi mozgalom volt a két világháború között. Céljuk a független Horvátország megalakítása, mely elérése érdekében több merényletet, terrorakciót is elkövettek. A mozgalomról bővebben: HAMERLI Petra: Az Usztasa Mozgalom terrorakciói és azok megítélése egy usztasa leszármazottjának szemével. A Magyar Hadtudományi Társaság Dél-dunántúli Tagozatának 15 éve, szerk.: Dávid Ferenc, Magyar Hadtudományi Társaság Pécs – Budapest, 2020.

³¹⁷ Liszkai Lászlóval 2020.08.29-én készült interjú

³¹⁸ TARJÁN M. Tamás: 1994. augusztus 14. Carlos, a Sakál elfogása in: Rubiconline http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1994_augusztus_14_carlos_a_sakal_elfogasa (letöltve: 2015.05.20.)

³¹⁹ BStU: MfS+HA_XXII+19990_A, p. 000001

³²⁰ SCHRÖM Oliver, A Sakál árnyékában. Carlos és a nemzetközi terrorizmus (Kairosz Kiadó 2003.) p. 183.

³²¹ Az ún. Carlos-csoportban Magdalena Kopp volt felelős a nyilvántartások vezetéséért, a logisztikai támogatásért. Pontos nyilvántartást vezetett arról, hogy mikor, melyik országban és milyen hamis útlevelel tartózkodtak, így nagy valószínűséggel a dátum helyes lehet.

„Annak idején sokat utazgattunk Kelet-Európában. Kerestük a helyünket. Azelőtt én nem ismertem Budapestet. Az első utunk alatt, ha jól emlékszem valamikor 1979-ben, nagyon megtetszett nekem Budapest. Az emberek nagyon szimpatikusak, udvariasak és vendégszeretők voltak... és nagyon jól lehetett enni, megszerettem a magyar konyhát”.³²²

Ehhez egy bázislakásra volt szükségük, melyet Lily és Steve meg is talált Budán, a Vend utcában, egy kétemeletes villaépület földszinti lakásában, melyet azonnal ki is béreltek. A villa tulajdonosa, L. Rudolf korábban az állambiztonsági szolgálatoknak dolgozott, mint figyelő. A későbbiek folyamán az ezredesnek mindez nagyon jól jött, hiszen nem kellett sokáig győzködni a tulajdonost, hogy segítsen a titkos kutatások során. L. Rudolf egyébként is a kommunista rendszer megbízható káderei közé tartozott, hiszen a családnak komoly munkásmozgalmi múltja volt. Édesapja a Pártközpont Külügyi Osztályának volt a vezetője, és nagykövetségként is szolgált Brüsszelben.³²³ Vagyis elhárítói és pártvonalon is komoly kapcsolatrendszerrel rendelkeztek.

Dr. Varga József ezredes elmondása alapján erről a beutazásról a magyar szolgálatoknak akkor még nem volt tudomása, csak a C-79-es akta megnyitása után dolgozták fel ezeket az adatokat. Varga ezredes elmondta továbbá, hogy a nyugatnémet bűnügyi rendőrség, a BKA³²⁴ tájékoztatta a magyar elhárítást arról, hogy a Sakál és más terroristák hamis iratokkal hazánkban jártak. A Balaton partján az állambiztonsági szolgálat egyik ingatlanában találkozott a BKA három tisztjével³²⁵, akik informálták őt Carlos és más terroristák magyarországi beutazásairól, valamint arról, hogy gyakran nyaralnak a Balatonnál. Varga nem tudta megmondani, hogy a nyugatnémetek hogyan szerezték ezeket az információkat. A főnökei úgy küldték el a találkozóra, hogy meghagyták neki: „beszélni beszélhetsz, de semmit sem mondhatsz!”³²⁶ Az információ azért is érdekes, mert bizonyíthatja azt, hogy a BKA (és/vagy BND) figyelte és nyomon követte Carlos mozgását akár Magyarországon is. Ennek ellenére nem kísérelték meg elfogni vagy elfogatni. Varga ezredes szerint általános jelenség volt az ügy feldolgozása során, hogy bár a legtöbb elhárító szolgálat (akár keleti, akár nyugati) ismerte Carlos álneveit, utazási szokásait, sőt folyamatosan megfigyelés alatt állt, bárhol járt, mégsem kísérelte meg őt elfogni senki. Olyan érzése volt, hogy mindenki a másik szolgálatra várt, hogy történjen valami, de

³²² Carlos írásbeli válasza a Lisztkai Lászlóval a börtönbe beküldött kérdéseimre. Párizs, 2021.09.11.

³²³ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³²⁴ BKA – Bundes Kriminalamt – Szövetségi Bűnügyi Hivatal

³²⁵ Varga szerint elképzelhető, hogy nem BKA, hanem BND (Bundes Nachrichtendienst – Szövetségi Hírszerző Szolgálat) tisztjei voltak, BKA fedésben.

³²⁶ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

lehetőleg ne az ő országában.³²⁷ Mindenki félt a következményektől, és senki sem akarta kitenni az országát, vagy az országa érdekeltségeit a szervezet és a Sakállal rokonszenvező más közeli országok vagy terrorszervezetek bosszújának.

A Carlos-csoport három legfontosabb tagjának (Carlos, Lily és Steve) magyarországi ismert beutazási adatai 1979 és 1982 közötti időszakban:

Carlos (a szervezetben használt, ismert fedőnevei: Carlos, Kamel, Mohsen, Salem, George, Elias, Jip)

Az állambiztonsági szolgálat által ismert álnév	Útlevelel szerinti nemzetiség	Útlevelel száma és típusa	Magyarországra történő beutazása és tartózkodása
Adil Fawaz Ahmed	dél-jemeni	dél-jemeni diplomata útlevelel, 001278	1979.07.23. - 07.25 1979.07.31. - 08.04. 1979.08.27. - 09.02 1979.10.04. - 11.13. 1980.05.15. - 07.01.
Fouad Salem Qader	ciprusi	ciprusi diplomata útlevelel, A-145846	1979.11.18. - 12.24. 1980.01.03. - 02.04. 1980.02.16. - 02.27. 1980.03.01. - 03.21. 1980.04.26. - 05.04.
Al-Bakri Mohsen Kassem	dél-jemeni	magánútlevelel, 058129	nincs adat
Khouri Michel	szír	szír diplomata útlevelel, 2518/80	1980.03.31. - 04.14. 1980.04.26. - 05.04. 1980.07.09. - 07.10. 1980.07.15. - 07.24. 1980.08.01. - 08.18. 1980.09.08. - 09.15.
Mohamed Ali Aedaros	dél-jemeni	dél-jemeni diplomata útlevelel, 001549	1980.08.23. - 08.30. 1980.09.22. - 10.07. 1980.10.08. - 10.11. 1980.10.18. - 10.27. 1980.11.27 - 1981 december végéig

³²⁷ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

			1-2 hetes megszakításokkal gyakorlatilag folyamatosan Magyarországon tartózkodott ezen a néven 1982.02.20. -
--	--	--	--

Forrás: a BStU: MfS HA_XXII+19990_A (p. 189-195) valamint NEB: IPN BU 01304/363 OI-1209;
Spis 415 poz.377, p. 3-11 adatai alapján saját táblázat, 2022

Kopp

Ismereteink szerint a szervezetben csak a Lily fedőnevet használta.

Az állambiztonsági szolgálat által ismert álnév	Útlevel szerinti nemzetiség	Útlevel száma és típusa	Magyarországra történő beutazása és tartózkodása
Abdul Qavi Mariam	dél-jemeni	dél-jemeni magánútlevel, C-028419	1979.01.13.-1980.02.04-ig 1-2 hetes megszakításokkal gyakorlatilag folyamatosan Magyarországon tartózkodott ezen a néven
Touma Maryam	szír	szír diplomata útlevel, 2518/80	1980.02.18.-1980 júliusáig 1-2 hetes megszakításokkal, gyakorlatilag folyamatosan Magyarországon tartózkodott ezen a néven
Schneider Grimhild	nyugatnémet	nincs adat	nincs adat

Forrás: a BStU: MfS HA_XXII 19990_A (p. 196-202), valamint NEB: IPN BU 01304/363 OI-1209;
Spis 415 poz.377, p. 12-20 adatai alapján saját táblázat, 2022

Megjegyzés: A fenti ismert hamis útlevelek és személyazonosságok mellett, ha a szervezet érdekei vagy feladat jellege ezt kívánta, Lily utazott a saját nevére kiadott, E 7326635 számú nyugatnémet magánútlevellel is.

Weinrich

fedőnevei: Steve, Khaled, Fred (elsősorban Berlinben használta), Halim és Travlus (ez utóbbiakat elsősorban Tripoliban használta)

Az állambiztonsági szolgálat által ismert álnév	Útlevel szerinti nemzetiség	Útlevel száma és típusa	Magyarországra történő beutazása és tartózkodása
Salibi Jean	szír	szír diplomata, 2517/80	1980.03.02. – 1980.10.04. 1-2 hetes megszakításokkal gyakorlatilag folyamatosan Magyarországon tartózkodott ezen a néven
Kamal Amer Saeed	dél-jemeni	dél-jemeni magánútlevel, 003102	1979.01.13. - 1980 júliusáig 1-2 hetes megszakításokkal gyakorlatilag folyamatosan Magyarországon tartózkodott ezen a néven
Ali Bin Ali Thabet	dél-jemeni	dél-jemeni útlevel, típusa nem ismert, 058127	1979.01.13 - 1979.03.10. 197.03.13. - 1979.03.26. 1979.04.18. - 1979.04. 1979.05.02. - 1979.05.29. 1979.06.12. - 1979.06.15. 1979.07.23. - 1979.07.25.
Dellai Salaheddin	tunéziai	tunéziai vagy szudáni (típusa nem ismert, ezekkel az adatokkal ugyanis a csehszlovák állambiztonság azonosította be), BO-75372	nem ismert

Forrás: a BStU: MfS HA_XXII 19990_A (p.203-210), valamint NEB: IPN BU 01304/363 OI-1209; Spis 415 poz.377, p. 21-32 adatai alapján saját táblázat, 2022

Az tény, és ez az általam elkészített és fent bemutatott táblázatból kitűnik, hogy 1979 tavaszán és nyarán Carlos (és persze szervezetének tagjai is) több esetben is járt Magyarországon, és mindegyik esetben az Ahmed Adil Fawaz nevére kiállított jemeni diplomata útlevelet használta. A II. Csoportfőnökség külföldieket és szállodákat ellenőrző osztályának feltűnt ugyan a magát arabnak valló, de spanyol akcentust használó férfi, de akkor még nem tudták megállapítani a pontos személyazonosságát.³²⁸ Bár a táblázatban külön nem tüntettem fel, az adatokból az is leszűrhető volt, hogy a leggyakrabban Berlinbe és Berlinből érkeztek. A keletnémet fővároson kívül gyakori úticéljuk volt Bukarest, Szófia, Tripoli és

³²⁸ Ez alapján véleményem szerint nem lehetséges, hogy a C-79-es dossziét már ekkor felállították

Moszkva is. Carlos hálózata a rendelkezésre álló adatok (kapcsolatok, útleveleladatok, repülőtéri adatok stb.) alapján legalább harminc olyan országra kiterjedt, ahol a Sakál és szervezete tevékenykedett, összekötőkkel és kapcsolatokkal rendelkeztek, vagy egy személy konkrét megbízásokat teljesített számukra. Nem számít ezek közé az országok közé, ahol valamelyikük született, tanult vagy csak hosszabb-rövidebb ideig lakott. Csak ezek a tények és az ezekkel járó kapcsolatrendszerek már önmagában is kiaknázható lehetőségek voltak számukra.³²⁹

1979 augusztusában a Németországi Szövetségi Köztársaság bűnügyi rendőrsége (BKA), valamint a keletnémet STASI is arról tájékoztatta a magyar hatóságokat, hogy Carlos, a nemzetközi hírű terrorista feltehetően Budapesten tartózkodik. A kutatásaim során a két jelzés közül csak a STASI-ét találtam meg. Eszerint 1979. július 27-én az NDK állambiztonsági szolgálata arról tájékoztatta a magyar partnerszolgálatát, hogy a Carlos néven ismert nemzetközi terrorista Szófiából, Berlinen keresztül a MALÉV 805-ös járatával Budapestre érkezett Fawaz Ahmed névre kiállított, 001-278 sorszámú jemeni útlevelel. A magyar szolgálatok ellenőrizték a megadott információkat, és megállapították, hogy azok valóságosak.³³⁰

Rédei Miklós tábornok azonnal megbízta Dr. Varga József ezredest, hogy járjon utána az információnak. Néhány óra elteltével az ezredes jelentette a főnökének, hogy a hír igaz, mert a Sakál a budapesti Intercontinental Szállodában van. Az Ahmed Adil Fawaz néven bejelentkezett személy egészen biztosan azonos Carlossal.

A magyar állambiztonsági szervek felvették a kapcsolatot a nyugatnémet hatóságokkal, hogy amennyiben a hír igaznak bizonyulna, akkor mi a német fél kérése az ügyben. Egyidejűleg tájékoztatták a hazai párt- és politikai elit döntéshozóit, hogy Carlos Budapesten tartózkodik. A pártvezetés álláspontja egyértelmű volt: azonnal szoros, teljes körű megfigyelés alá kellett vonni a csoportot, továbbá rá kellett bírni őket arra, hogy haladéktalanul hagyják el Magyarországot. Mindezt a terrorelhárításnak úgy kellett végrehajtani, hogy ne provokálják a veszélyes terroristákat. Attól féltek ugyanis, hogy a Sakál és szervezete magyar érdekeltségek³³¹ elleni támadással torolnák meg az ellenségesnek vélt, illetve határozott fellépést. A nyugatnémetek a megkeresésre nem válaszoltak, vagyis semmilyen kérést nem fogalmaztak meg azzal kapcsolatosan, hogy milyen eljárást kezdeményezzenek a magyar terrorelhárítók Carlossal és csoportjával szemben.³³²

³²⁹ HANKISS Ágnes: Terrorista hálózatok – A C-79-es dosszié., (T)error&Elhárítás, 2017./4. szám, http://tek.gov.hu/tt_pdf/6.%20%C3%A9vfolyam%204.%20sz%C3%A1m.pdf (letöltve: 2017.08.12)

³³⁰ 45-78/10/177/1979. Napi operatív információs jelentés, ÁBTL 2.7.1-III/II-149-177/7-1979.07.31.

³³¹ Például repülőgépek, nagykövetségek.

³³² Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

A III. Főcsoportfőnökség vezetője, Karasz Lajos³³³ személyesen adta azt az utasítást Varga ezredesnek, hogy haladéktalanul lépjen kapcsolatba Carlossal, és tudja meg tőle, hogy mi célból tartózkodnak hazánkban, meddig akarnak maradni és mik a szándékaik. Az ezredes, az utasításnak megfelelően, az Intercontinental szállodában mint a magyar állambiztonsági szervek képviselője kereste fel Carlost. Ezt a találkozót az évek során még mintegy 25 hasonló követte.

Carlos azt állította e beszélgetések során, hogy azért tartózkodott Magyarországon, mert hazánk kellemes és kényelmes lehetőségeket nyújtott neki a pihenés terén, továbbá nálunk biztonságban érezte magát. Azért bérelt házat, hogy hosszabb-rövidebb időt tölthessen ott munkatársaival. Közölte azt is, hogy haladéktalanul találkozni akar a magyar állambiztonsági szervezetek vezérkarával, illetve a magyar politikai elit vezetőjével, sőt magával Kádár Jánossal is. Fel akarta ugyanis ajánlani a szolgálatait a magyar kormánynak. Megfelelő ellenszolgáltatásért és biztonságért cserébe szívesen vállalta volna, hogy akciókat hajt végre külföldön a magyar érdekek szerint. Varga József a felajánlására reagálva elmondta neki, hogy a magyar kormány álláspontja az, hogy a lehető leghamarabb el kell hagynia az országot, mert a nyugati titkosszolgálatok tudják, hogy Budapesten van, és a város így nem biztonságos a számára. A politikai vezetéssel és az állambiztonsági szolgálatok vezérkarával sem találkozhatott. A kapcsolattartásra felső vezetői szinten Varga ezredes lett kijelölve, kizárólag rajta keresztül működhetett mindenféle kommunikáció az állambiztonsági szervek irányába.³³⁴

A találkozón tapasztaltakat Varga József így foglalta össze személyes találkozóink során: *„Annyit szeretnék még elmondani, hogy Carlos egy kiszámíthatatlan, öntörvényű, politikai fantazmagóriáktól túlfűtött személyiség volt, aki mindenre és mindennek az ellenkezőjére is képes volt. Emiatt összességében egy igen veszélyes bűnözőnek tartottam. Annál is inkább veszélyes volt Carlos, mivel egy képzett, tanult, jó képességű embernek mondhatnám, jó szervezőképességgel megáldva. Ezzel együtt a személyiségjegyei fanatikusnak nevezhetők.”*³³⁵

³³³ Karasz Lajos: 1974-1982 között állambiztonsági miniszter-helyettes, III. főcsoportfőnök https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13:::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:24459,EL_ETRAJZ (letöltve: 2020.09.14.)

³³⁴ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³³⁵ 17. Dr. Varga József ezredes nyugalmazott operatív tiszt tanúkihallgatási jegyzőkönyve. Készült a Legfőbb Ügyészségen francia rendőrtisztek jelenlétében 2001. március 26-án. (A kihallgatásra a Francia Köztársaságban Ramirez-Sanchez Ilich ellen szándékos emberölés elkövetése miatt Franciaországban folyamatban lévő büntetőügyben, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény (1959. április 20. Strasbourg) és kiegészítő jegyzőkönyvében foglaltak alapján került sor Budapesten.

A találkozót követően Carlos levelet is írt Kádár Jánosnak, amit a korábban említett L. Rudolf útján eljuttatott a pártközpontba is. Ebben a levélben Carlos újra felajánlotta a magyar pártvezetésnek, hogy „a közös cél és eszme terjesztésének és győzelmének érdekében” szívesen hajt végre akciókat külföldön a magyar kormány megbízásából. Kádár azonban sohasem kapta meg ezt a levelet. L. Rudolf letette a portán, hogy másnap vigye fel egy titkárnő Kádár elvtársnak. Tekintettel azonban a totális megfigyelésre, az állambiztonsági szolgálatok munkatársai még idejében megszerezték és eltűntették azt a pártközpontból.³³⁶ A levél nagy valószínűséggel a C-79 fedőnevű aktában található az Alkotmányvédelmi Hivatal irattárában.³³⁷ Ezt megerősítette Varga ezredes is. Carlos a Kádár Jánossal megkísérelt kapcsolatfelvételtől, valamint arról, hogy hogyan tartotta vele a kapcsolatot a magyar elhárítás, így nyilatkozott: *„Rendszeresen találkoztunk velük, vagy kijöttek a Vend utcai lakásunkra, vagy behívtak minket a Belügyminisztériumba. Bemutatkoztak, de a neveket nem jegyeztük meg. Egyedül a Varga név rémlik, mert az ő neve szerepelt a tanúk névsorában az egyik legutóbbi peremben. Ha jöttek, akkor ők mindig megpróbálták nyomást gyakorolni ránk. Érdekes módon a KB-ban³³⁸ sokkal jobban támogattak minket, pedig akivel tárgyaltunk a KB-ban, az egy zsidó ember volt, de támogatásáról biztosított minket, mint kommunista forradalmárokat a zsidó állam, Izrael elleni harcunkban. A biztonsági szolgálaton³³⁹ kívül volt egy másik vonalunk. L. R.-től béreltük a házat. Nyugdíjas diplomata volt, egy igazi kommunista. Sokat beszélgettünk. Ő továbbította kéréseinket a Központi Bizottságba az ottani kapcsolataink keresztül. Ő vitte be azt a levelünket, amelyben találkozót kértünk Kádár Jánostól is. Végül is nem találkoztunk vele, de a titkárságán fogadott egy közvetlen munkatársa, akivel később is tartottuk a kapcsolatot. Ő orosz volt és a felesége magyar, aki ugyancsak a KB-ban dolgozott.”³⁴⁰*

A találkozó után a III. Főcsoportfőnökség vezetése arra a következtetésre jutott, hogy Carlosék önszántukból nem akarják elhagyni az országot, ezért szoros megfigyelésüket rendelték el. A titkosszolgálati eszközök és módszerek teljes tárházát bevetették a mozgásuk, tevékenységük és kapcsolatrendszerük megfigyelésére és feltérképezésére. Ehhez azonban arra volt szükség, hogy a szállodából egy jobban figyelhető helyre költözzön a csoport, ahol könnyebben megoldható a technikai megfigyelés és a rögzítés is. Ennek érdekében az V.

³³⁶Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³³⁷LISZKAI László: CARLOS a Vasfüggöny árnyékában. (CT PRESS Kiadó Budapest 1992.) p. 16.

³³⁸A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága. Carlos gyakran említette Liszkai Lászlónak, hogy a Központi Bizottságban fogadták, tartotta valakivel a kapcsolatot, akinek nem emlékszik a nevére. Erre a kapcsolatra vonatkozólag a kutatásaim során nem találtam adatot.

³³⁹III/II. 8., majd 10. Osztály

³⁴⁰Carlos írásbeli válasza a Liszkai Lászlóval a börtönbe beküldött kérdéseimre. Párizs, 2021.09.11.

Csoportfőnökség titkos kutatást hajtott végre Carlos hotelszobájában, melyet úgy állítottak be, mintha betörés lett volna. Mivel Carlos ezután a szállodában már nem érezte magát biztonságban, úgy döntött, hogy a társai által korábban már kibérelt Vend utcai lakásba teszi át székhelyét.³⁴¹

Az állambiztonsági szervek most már teljes egészében kontroll alatt tudták tartani Carlost, hiszen megoldottá vált a teljes lakás technikai eszközökkel történő megfigyelése és az ott történtek és elhangzottak rögzítése is. A lakásban rendszeresen hajtottak végre titkos kutatásokat, így a magyar állambiztonsági szolgálatoknak naprakész információi lehettek a csoport terveiről, felszereléseiről, valamint az általuk használt hamis iratokról (2. számú melléklet): „*A konspirált kutatás során a lakás nyílt részében szélsőbaloldali – főként Kadhafi által írt – politikai és anti-terrorista irodalmat találtak. A lakásban elhelyezett fémmel bélelt négy számjegyű kóddal ellátott bőröndben 2 db tűzkész állapotba helyezett amerikai és NSZK gyártmányú kézfegyvert, 20 ezer dollárt százas címletekben, nagy mennyiségű térképet, valamint a csoport tagjainak mozgásához szükséges hamis igazolványokat, a csoporttal kapcsolatban álló, csak keresztnéven jelölt külföldi állampolgárok névsorát, telefonszámaikat, a különféle terrorista szervezetek külképviseletével folytatott találkozóról készített feljegyzést és konkrét terrorista cselekményhez szükséges tevékenységgel kapcsolatos jegyzeteket találtak.*”³⁴²

Az operatív megfigyelések eredményeképpen a magyar állambiztonsági szerveknek viszonylag pontos és alapos információi voltak a Carlos-csoport terveiről. Sőt, végig kellett nézniük, ahogyan Budapesten készültek fel egy külföldi akcióra, majd miután azt végrehajtották, vissza is tértek a Vend utcai bázisukra. Így szerezhettek tudomást például arról, hogy a román titkosszolgálat, a SECURITATE megbízásából a terroristák fel akarják robbantani a müncheni Szabad Európa Rádió (SZER) román adóját (1. számú melléklet), vagy Magdalena Kopp párizsi elfogása miatti bosszúból a Nyugat-Berlinben található Francia Intézetet. A tervezett akciók végrehajtásának idejére vonatkozólag azonban a magyar szervek nem rendelkeztek pontos információval.

„*A Carlos fedőnéven bizalmas nyomozás alatt tartott terrorszervezet tagjai 1979. augusztus és 1982. április között rendszeresen Budapesten tartózkodtak, itt lakásokat béreltek. A szervezet aktív kapcsolatot tart fenn a román, líbiai, szíriai, izraeli és dél-jemeni titkosszolgálatokkal, és időszakos, felszínes kapcsolatot tart a kubai és NDK állambiztonsági*

³⁴¹ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³⁴² 45/78/10/201/1979. számú napi operatív jelentés (ÁBTL). u.o.

szervekkel. Az említett közel-keleti országok és Románia speciális szolgálatai pénzzel, fegyverrel és útlevelekkel támogatják a csoportot. A csoport fő megbízója Líbia, de Romániától is kaptak likvidálási és egyéb hasonló feladatot. Carlos és csoportja szorosán együttműködik egy sor ismert terrorszervezettel, a szervnek azonban nincs információja arról, hogy a csoport szocialista országok irányába tervez akciókat. Több alkalommal sikerült előre információkat szerezni a csoport tervezett akcióiról (SZER, párizsi merényletek, bécsi robbantások stb.)”³⁴³

A magyar hatóságok dilemmája az volt, hogy közvetlenül nem értesíthették sem a francia, sem a német elhárítást a tervezett akciókról. Egyrészt azért, mert ez az operatív pozíció azonnali dekonspirálódásával járt volna, másrészt a politikai helyzet sem kedvezett a kapcsolat felvételre, hiszen javában zajlott a világpolitikában csak „kis hidegháborúnak” nevezett korszak. Ezért olyan politikai döntést hoztak, hogy értesítik az NDK állambiztonsági szerveit és természetesen a KGB-t. A KGB ugyanis jelezte, hogy Brezsnyev elvtárs Franciaországba készül, és mintegy, amolyan baráti gesztust, az információt a készülő merényletekről átadták Valéry Giscard d’Estaing-nek, a francia elnöknek is. A magyar állambiztonsági szervek szerint végül sem Brezsnyev, sem a KGB nem osztotta meg az információkat a franciákkal.³⁴⁴ Maga az eset nem volt példa nélküli, hiszen számtalanszor előfordult, hogy a magyar szervek által a külföldi társszervek számára átadott információra semmilyen válasz nem érkezett.

Szintén a bevezetett operatív intézkedések eredményeként jutott a magyar terrorelhárító szakemberek tudomására, hogy a szervezet egy tagját, El Sabai Ahmed (szervezetben a fedőneve Fejszál testvér) libanoni állampolgárt a román szolgálat egy ügynöke felkereste a terrorszervezet Budapest egy másik, XI. kerületben lévő (pontos címét nem találtam meg) bázislakásán, ahol egy terrorakció részleteit beszélték meg. A magyar elhárítás nem rendelkezett bővebb információval sem a célponttól, sem a terrortámadás tervezett idejéről. Az információt azzal egészítették ki a STASI részére, hogy Fejszál testvér a szervezet kamikáze jelöltje, ami tervezett öngyilkos merénylet elkövetésére is utalhatott.³⁴⁵

³⁴³ 45-78/10/69/1983. számú napi operatív jelentés. Készítette: Vagyóczky Béla ezredes osztályvezető, BM III. Főcsoportfőnökség, Operatív Koordináló, Ellenőrző és Titkársági Osztálya, a jelentés másolata (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára).

³⁴⁴ Dr. Varga József ezredes továbbá Szabó Miklós alezredes nyugalmazott operatív tiszt tanúkihallgatási jegyzőkönyvei Készült a Legfőbb Ügyészségen francia rendőrtisztek jelenlétében 2001. március 26-án. illetve március 28-án. (A kihallgatásra a Francia Köztársaságban Ramirez-Sanchez Ilich ellen szándékos emberölés elkövetése miatt Franciaországban folyamatban lévő büntetőügyben, a kölcsönös bűnügyi jogsegélyről szóló európai egyezmény (1959. április 20. Strasbourg) és kiegészítő jegyzőkönyvében foglaltak alapján került sor Budapesten.

³⁴⁵ BStU: MFS HA XXII 19994., p. 35.

Ezek az információkon túl további fontos és hasznos értesüléseket szereztek a magyar terrorelhárítók a csoport szoros megfigyelése során, melyek egy részét megosztották a STASI-val is. Így vált ismertté az elhárítás számára: „*a Carlos fedőnevű terrorista és az általa irányított Világforradalom elnevezésű szervezet tevékenységének ellenőrzése során felderített nyugati országokban élő, illetőleg oda telepített kapcsolatok jegyzéke.*”³⁴⁶ Az anyag oldalakon keresztül sorolja azokat az üzletembereket, értelmiségieket, vállalkozókat, üzlethelység tulajdonosokat, közlekedési és fuvarozási cégek különböző beosztású és munkakörű alkalmazottait, akik anyagilag, logisztikailag vagy bűvőhely biztosításával támogatták a terrorszervezetet.

Természetesen a Sakál is tökéletesen tisztában volt azzal, hogy a magyar hatóságok totális megfigyelés alatt tartották, hiszen a terrorista kiképzőtáborban erre is felkészítették: „*Hát persze, hogy tudtuk, hogy megfigyelnek minket. Nem voltunk amatőrök. Csak azt hagytuk elöl, ami nem volt operatív anyag, vagy mert azt akartuk, hogy olvassák. Tudtuk azt is, hogy lehallgatnak. Az elején megfigyeltek, követték minket német rendszámú kocsikkal is. Mi kommunista szövetségesünknek tekintettük Magyarországot is. Így mindig meghallgattuk a biztonsági szolgálat embereit, de nem kötöttünk mindent az orrukra.*”³⁴⁷

A csoport hazai jelenléte és működése egyre terhesebbé vált tehát mind az állambiztonság, mind pedig a politikai vezetés számára. Ennek eredményeként operatív tervet készítettek, hogy a terroristákat a lehető leggyorsabban, de konfrontáció nélkül kiszorítsák az országból. A szolgálatok olyan operatív játszmába kezdtek, amelynek lényege az volt, hogy Dr. Varga József egy találkozó alkalmával elhitette Carlossal, hogy a nyugatnémet titkosszolgálat tud arról, hogy Budapesten tartózkodik, ezért a magyar állam és az állambiztonság a továbbiakban már nem tudja szavatolni a csoport biztonságát. A legenda megerősítése érdekében agresszív figyelésbe kezdtek az V. Csoportfőnökség munkatársai, melyet nyugatnémet rendszámú és nyugati típusú autókkal hajtottak végre. A terv majdnem tragédiába torkollt, ugyanis Carlos annyira elhitte a mesét, hogy meggyőződésévé vált, hogy a nyugatnémet titkosszolgálat meg akarja ölni, ezért rálőtt a magyar figyelőkre.³⁴⁸ Szerencsére nem sérült meg senki, de a terv végül is bevált, mert Carlos ideiglenesen ugyan, de elhagyta Magyarországot. A fenti játszmákat rendszeresen meg kellett ismételni, mert Carlos egy idő után mindig visszatért hazánkba, sőt többször úgy nyilatkozott, hogy annyira megtetszett neki

³⁴⁶ BStU: MFS HA XXII 19990., p. 406.

³⁴⁷ Carlos írásbeli válasza a Liszikai Lászlóval a börtönbe beküldött kérdéseimre. Párizs, 2021.09.11.

³⁴⁸ LISZKAI László: CARLOS a Vasfüggöny árnyékában. (CT PRESS Kiadó Budapest 1992.) p. 30-40.

Budapest, hogy ha sikerül Magdalena Koppot a francia börtönből kiszabadítani, akkor itt akarnak letelepedni.

Az operatív játszma tovább folytatódott, és végül már amerikai nyomásra kellett cselekedni. 1984-ben ugyanis az Egyesült Államok külügyminisztériuma behívatta a washingtoni magyar nagykövetet és közölte, hogy kormányának információ vannak arról, hogy Carlos rendszeresen Budapesten tartózkodik.³⁴⁹ Ha ez az információ akkor nyilvánosságra került volna, akkor a Kádár kormányzat azt kockáztatta volna, hogy Magyarországot is felveszik a terrorizmust támogató országok közé. Ez pedig azzal járhatott volna, hogy a politikai és gazdasági szankciókon kívül, a rezsim kölcsönkérelmei is elutasításra kerülhettek. Általánosan fogalmazott ugyan Mark Palmer³⁵⁰, az amerikai Külügyminisztérium kelet-európai szekciójának vezetője, de a magyar politikai vezetés számára teljesen egyértelművé vált, hogy ebben az esetben mit kockáztatnak.³⁵¹ „Washingtoni nagykövetségünk az alábbiakat jelentette a KÜM-nek: Palmer, az amerikai külügyminisztérium csoportfőnöke közölte, hogy megbízhatónak minősített információik szerint CARLOS a közelmúltban Budapesten járt, bár úgy tudják, hogy nem hivatalos vendégként. Ezzel kapcsolatban Palmer megjegyezte, hogy Burt külügyminiszter-helyettes nem véletlenül vetette fel Nagy János államtitkárnál a terrorizmus elleni együttműködés kérdését”³⁵²

A nyugati államok által kifejtett, egyre fokozódó nyomásnak köszönhetően 1985-re sorra megtagadták a Carlos-csoport beléptetését azok az országok, amelyek korábban menedéket nyújtottak,³⁵³ vagy megbízásokat adtak nekik. Harangozó Szilveszter³⁵⁴ altábornagy, a III. Főcsoportfőnökség akkori vezetője utasította Dr. Varga József ezredest,³⁵⁵ hogy véglegesen meg kell oldani a C-79 aktát, azaz Carlost mindenképpen rá kell bírnia arra, hogy végleg hagyja el az országot. A külpolitikai indokok mellett a döntésben szerepet játszott

³⁴⁹ LISZKAI László: CARLOS a Vasfüggöny árnyékában. (CT PRESS Kiadó Budapest 1992.) p. 15.

³⁵⁰ Robie Marcus Hooker Palmer (1941-2013. január 28.) amerikai politikus, diplomata. 1986. december 8-tól 1990. január 31-ig az Egyesült Államok budapesti nagyköveteként szolgált. Budapesti kiküldetése előtt az amerikai külügyi tárcának a Szovjetunióval és a kelet-európai országokkal fenntartott kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára volt.

³⁵¹ LISZKAI László: CARLOS a Vasfüggöny árnyékában. (CT PRESS Kiadó Budapest 1992.) p. 151-153.

³⁵² 45-78/10/64/1984. számú napi operatív jelentés. Készítette: Vagyóczky Béla ezredes osztályvezető, BM III. Főcsoportfőnökség, Operatív Koordináló, Ellenőrző és Titkársági Osztálya, a jelentés másolata (Allambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára).

³⁵³ 1987. április 03-án az NDK-ban is megtiltották a Carlos csoport valamennyi ismert tagjának és összekötőjének, hogy belépjenek az ország területére. BStU: MFS HA XXII 19192., p.139.

³⁵⁴ Harangozó Szilveszter altábornagy (1929- 1989) A III. Főcsoportfőnökség helyettes vezetője 1977-1985 között, majd vezetője 1985-1989 között, nyugdíjazásáig.

https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:24203,EL_ETRAJZ (letöltve: 2020.08.17.)

³⁵⁵ Dr. Varga József ezredes ekkor már a II. Csoportfőnökségen létrehozott 10. Osztály vezetője volt.

az is, hogy a Sakál egyre kezelhetetlenebbé vált, több esetben is előfordult, hogy nyilvános helyen fegyverrel fenyegetett civileket, és féltő volt, hogy a gátlástalan terrorista rálő valakire.

Az utasításnak megfelelően Dr. Varga József felkereste Carlost. Az ezredes szerint Carlos már tudta, hogy milyen hírt fog közölni vele, nem lepődött meg, hogy mennie kell. Az ezredes elmondta a Sakálnak, hogy az amerikaiak pontos információval rendelkeznek arról, hogy hol tartózkodik, és ebben a helyzetben a magyar állambiztonsági szolgálatok a továbbiakban már nem tudják szavatolni sem Carlos, sem pedig társai biztonságát, ezért napokon belül el kell hagyniuk Magyarországot. Dr. Varga József szerint a Sakál már felkészült arra, hogy mennie kell, hiszen a csomagjai össze voltak pakolva, a fegyverek, a robbanószerkezetek és a hamis dokumentumok pedig egy fémládába voltak zárva. Azt kérte csupán, hogy a magyar állambiztonsági szolgálatok tegyék lehetővé, hogy a fémládaért visszajöhessen, és azt szabadon elvihesse. Mivel az ezredes is hasonló felhatalmazással érkezett, ezért Carlos feltételeibe beleegyezett. A Sakál elmondása szerint Varga ezredes arra is hivatkozott, hogy Moszkva utasítására kell kizorítani őket Magyarországról.³⁵⁶

1985 szeptemberében a Sakál végleg elhagyta Magyarországot. A felszereléseinek nagy részét helyettesítette, Weinrich vitte ki az országból Jugoszlávia felé.³⁵⁷ Carlos előbb Prágába utazott, mivel azonban onnan is kiutasították, tovább utazott Bagdadba, végül Damaszkuszban telepedett le, és ott élt egy ideig a szír titkosszolgálat védelmét élvezve.³⁵⁸

„A C-79 fedőnevű bizalmas nyomozásban bevezetett intézkedések eredményeként „A Világforradalom Karja” nemzetközi terrorszervezet felszámolta ideiglenes budapesti szálláshelyeit. A csoport tagjai – eszközeiket magukkal víve – végleg elhagyták Magyarország területét. Carlos, a csoport vezetője szeptember 14-én a felszerelés hátramaradt részével Bagdadba utazott. Az információ ellenőrzött”³⁵⁹

1986 végéig Carlos még több esetben is megpróbált beutazni hazánkba, de az állambiztonsági szolgálatok határozott fellépése miatt a szándékáról mindig le kellett mondania. *„A Világforradalom Karja terrorszervezet Carlos nevű vezetője, aki jelenleg Damaszkuszban tartózkodik, változatlanul tervezi, hogy beutazik hazánkba. Kifogásolja a magyar belügyi szervek vele szemben tanúsított elutasított magatartását, és telefonon megállapodott magyar kapcsolataival, hogy amennyiben ő ismételen nem utazhat be a Magyar*

³⁵⁶ Carlos írásbeli válasza a Liskai Lászlóval a börtönbe beküldött kérdéseimre. Párizs, 2021.09.11.

³⁵⁷ Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³⁵⁸ Szíriát 1992-ben kellett elhagynia, innen Jordániába, végül Szudánba távozott.

³⁵⁹ 45-78/10/182/1985. számú napi operatív jelentés. Készítette: Vagyóczky Béla ezredes titkárságvezető, Belügyminisztérium Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárság, a jelentés másolata (Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára).

*Népköztársaságba, akkor egy harmadik országban fognak találkozni. Az információ ellenőrzött.*³⁶⁰ A haszontalan próbálkozások után Carlos örökre letett arról, hogy visszatérjen Budapestre és hazánkban telepedjen le.

3.10 Együttműködés terrorellenes ügyekben a magyar és keletnémet állambiztonsági szolgálatok között

Miután leverték az 1956-os forradalmat és szabadságharcot, magyarok százezrei menekültek el hazánkból a kommunista rendszer és a megtorlás elől. Egy részük Nyugat-Németországban talált új otthonra. Közülük néhányan új hazájukban is folytatták a kommunista rendszer elleni politikai küzdelmet, pl. a Szabad Európa Rádió munkatársaként. A magyar állambiztonsági szolgálatok kiemelt feladata lett ezeknek a személyeknek a megfigyelése, tevékenységük figyelemmel kísérése. Ennek érdekében az állambiztonság szorosabbra kívánta fűzni együttműködését a baráti országok partner szolgálataival. Köztudomású dolog volt akkoriban, hogy a keletnémet titkosszolgálatnak kiváló operatív pozíciói voltak Nyugat-Németországban. A keletnémet állambiztonsági szervnek azért volt szüksége a magyar társszerv együttműködésére, mert alapvető operatív eljárás volt részükről is, hogy állampolgáraikat külföldön, akár szocialista országokban is megfigyeljék. Ez pedig csak a fogadó ország titkosszolgálatának tudtával, beleegyezésével és segítségével volt lehetséges. Mindezek tudatában nem meglepő, hogy a két titkosszolgálat képviselői több területen is együttműködési megállapodásokat írtak alá. Ilyen területek voltak:

- Információcsere a politikai hírszerzés területén (NATO, Szocialista Internacionálé, egyházi szervezetek stb.)
- Ügynökhelyzetre vonatkozó információk átadása elsősorban az NSZK és Ausztria vonatkozásában
- Együttműködés tudományos-technikai hírszerzés területén
- Ideológiai diverzió elleni harc
- Intézkedések magyar nemzetiségű, illetve magyar állampolgárságú menekültek operatív feldolgozásában
- A szocialista országok elleni fegyveres diverziós csoportok felkészítését szolgáló NATO kiképzőhelyek együttes operatív feldolgozása.³⁶¹

³⁶⁰ Napi operatív jelentés. (1986.08.06.) ÁBTL 45-78/10/154/1987

³⁶¹ JOBST Ágnes: A Stasi működése Magyarországon (JAFFA Kiadó Budapest, 2015.) p. 60-62.

3.10.1 Az együttműködés jogi és intézményi keretei és formái

Az együttműködés jogi keretét az 1958. évi 20. törvényerejű rendelet adta, mely a Magyar Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság között a polgári, családjogi és bűnügyi jogsegély tárgyában, Berlinben az 1957. évi október hó 30. napján aláírt szerződés kihirdetéséről szólt. A törvényerejű rendelet alapvetően a jogszabály megnevezésében szereplő ügynek a két ország közötti eljárási keretszabályait tartalmazza. Az értekezés szempontjából a legfontosabb eljárási szabályt az 3. cikk (1.) bekezdése mondja ki, mely szerint: „...a 2. cikk (1) bekezdésében említett hatóságai közvetlenül érintkeznek egymással...”.³⁶²

Miután a korábban ismertetettek szerint létrejött a III. Főcsoportfőnökség, az új szervezeten belül, a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1963. december 5-én kelt 009. számú parancsa hozta létre a Nemzetközi Kapcsolatok Osztályát. A parancs miniszteri indokolása szerint Magyarország dinamikusan fejlődő gazdasági és kulturális kapcsolatai a kapitalista országokkal, az ilyen országokból hazánkba beutazó emelkedő számú turista, valamint a kapitalista országokba utazó magyar állampolgárok ellenőrzése, kiemelten pedig a kémelhárítói feladatok hatékony támogatása miatt volt szükség az egység felállítására.³⁶³ Vagyis az új osztály feladata elsősorban nem a partnerszolgálatokkal történő kapcsolattartás volt (bár ezt is végezték), hanem sokkal inkább a hivatali és magáncélú ki- és beutazások fokozott ellenőrzése.

1965-ben az osztályt egy újabb belügyminiszteri paranccsal megszüntették, és helyette létrehozták a Nemzetközi Kapcsolatok és Tájékoztató Osztályt.³⁶⁴ A parancsban az új szervezet létrehozását azzal indokolták, hogy a szocialista országok állambiztonsági szolgálatai között a szakmai együttműködés egyre jobban fejlődik, mely az állambiztonsági munka valamennyi szakterületre kiterjed. A szocialista országok előtt álló (a parancsban nem részletezett) feladatok, valamint az információ-áramlás biztosítása teszi szükségessé a terület átalakítását és az új osztály felállítását. Az új egység felépítését és konkrét feladatait a belügyminiszter által jóváhagyott, 1965. december 29-én kelt 10-2307/1965. számú ügyrend szabályozta. Az osztály legfontosabb, az ügyrendben nevesített feladatai:

³⁶² 1958. évi 20. törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság között a polgári, családjogi és bűnügyi jogsegély tárgyában Berlinben az 1957. évi október hó 30. napján aláírt szerződés kihirdetéséről, 3. cikk, (1) bekezdés.

³⁶³ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1963. december 5-én kelt 009. számú parancsa ÁBTL -4.2.-10-23/8/1963.

³⁶⁴ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1965. június 1-én kelt 021. számú parancsa, ÁBTL -4.2.-10-21/21/1965/1

- Miniszteri szintű delegációk programjainak és megállapodások megkötésének előkészítése.
- A hatályban lévő kétoldalú megállapodások figyelemmel kísérése és az operatív helyzetre figyelemmel módosítási javaslatok kezdeményezése.
- Személyes kapcsolattartás a Magyarországra telepített összekötő tisztekkel.
- Külföldi szakmai delegációk fogadása, programok és megbeszélések szervezése.
- Értékeli és elemzi a baráti országoknak küldendő vagy onnan érkezett adatok, információk relevanciáját.
- Tájékoztató jelentéseket készít az MSZMP Központi Bizottságának valamint a kormány tagja részére egyrészt a kapitalista országok hírszerző és elhárító szolgálatainak Magyarországgal kapcsolatos tevékenységeiről, másrészt a hazai közvéleményt szélesebb körben foglalkoztató belföldi eseményekről (bűncselekmények, balesetek, katasztrófák stb.).
- A napi jelentésekből havonta orientáló jelentéseket állít össze (beleértve a külföldi sajtóhíreket is).³⁶⁵

Az osztály két alosztályból (Nemzetközi Kapcsolatok Alosztály és Tájékoztató Alosztály), valamint titkárságból épült fel. 1970-ben módosították az osztály ügyrendjét. A megnövekedett delegációs feladatokra tekintettel létrehozták a Protokoll Alosztály. Az 1972-es ügyrendmódosítással pedig átnevezték az egységet Nemzetközi Kapcsolatok Osztályra, és megszüntették a Tájékoztató Alosztályt, amely feladatainak egy része átkerült az Operatív Koordináló, Ellenőrző és Titkársági Osztályra.

3.10.2 Az együttműködés gyakorlati oldala

Miután 1979. július 27-én az NDK állambiztonsági szolgálata tájékoztatta a magyar partnerszolgálatát, hogy Carlos Szófiából, Berlinen keresztül Budapestre érkezett, a már ismertetett módon kezdetét vette Magyarországon az addig példátlan operatív feldolgozás. A feladatra kijelölt operatív tisztek azonnal megkezdték Carlos és kapcsolatrendszerének teljes feltérképezését, valamint mozgásuk és tevékenységük megfigyelését. A feldolgozás és megfigyelés során összegyűjtött adatok egy részét – természetesen szűrve – megosztották a baráti, szocialista állambiztonsági szolgálatokkal, így a keletnémetekkel is. A STASI-nál a

³⁶⁵ Nemzetközi Kapcsolatok és Tájékoztató Osztályt 1965. december 29-én kelt, 10-2307/1965. számú ügyrendje, ÁBTL -4.2.-10-2307/1965/3.

nemzetközi kapcsolatokért 1956 óta a X. Osztály, míg a terrorelhárításért 1975 óta a XXII. Osztály volt a területért felelős egység.³⁶⁶ Az információk továbbításán kívül, rendszeres időközönként, többnyire évente egy-egy alkalommal, a magyar és a keletnémet terrorelhárítók személyesen is találkoztak egymással, hogy az ügyeket átbeszéljék. Egy-egy ilyen megbeszélés, delegáció 3-4 naposra volt tervezve. Résztvevői mindkét oldalról olyan operatív tisztek voltak, akik terrorelhárítási ügyekben aktívan dolgoztak, így erre a területre jó rálátásuk és szakmai tapasztalatuk volt.

A magyar delegációt szinte minden alkalommal a már említett Dr. Varga József ezredes vezette. BStU-ban található és kutatható aktákban csak a berlini egyeztetésekről található írásos beszámolókat. Az egyeztetéseken nemcsak Carlosszal és terrorszervezetével kapcsolatban folytak megbeszélések és információátadások, hanem minden olyan szervezetet megemlítettek, amelyek tagjai megfordultak a két ország területén, és az elhárító szolgálatok látókörébe kerültek. Ilyen terrorszervezetek voltak pl. Abu Nidal, IRA, ETA, Titkos Örmény Hadsereg Örményország Felszabadítására (ASALA), Szürke Farkasok stb. A magyar elhárítás információkkal rendelkezett arra vonatkozólag is, hogy Carlos komoly befolyást szerzett olyan terrorszervezetekben is, mint pl. IRA, a Forradalmi Sejtekben (nyilván Steve révén), valamint a görög November 17. Mozgalomban, akiknek segítséget és támogatást ajánlott.³⁶⁷ Az információcsere kiterjedt továbbá a terrorszervezetek működésére, tervezett akcióikkal kapcsolatos adatokra, tagjainak és támogatóiknak kapcsolati rendszerére, valamint az általuk használt úti okmányok típusának és számának ismertetésére stb. Kétségtelenül a legérdekesebb és legértékesebb információ a terrorszervezetek által tervezett akciókkal kapcsolatos adatok halmaza volt. A szoros megfigyelések során adatokat szerzett mindkét titkosszolgálat arra vonatkozólag is, hogy bérgyilkosságok és terrortámadások elkövetése mellett a szervezet fegyvercsempészetből és fegyver és robbanóanyag, valamint hamis okiratok kereskedelméből is szerez bevételeket, illetőleg tiltott haditechnikai eszközöket (lehallgató detektort) is árul. Emellett elsősorban dél-amerikai terrorszervezeteknek tett ajánlatot kiképzésre, különböző akciókra felkészülni.³⁶⁸ Erre utal a „Patrick” fedőnevű akció is, melyről Steve egy elfogott beszélgetéséből szereztek tudomást a STASI emberei: *„El fognak vinni egy ládát 2 db. SAM-7-el”*³⁶⁹ *Ádenbe, onnan Moszkván keresztül Managuába a venezuelai Aeroflott járatl. A mi*

³⁶⁶ Abkürzungsverzeichnis, Die Bundesbeauftragte für die Unterlagen des Staatsicherheitsdienstes der ehemaligen Deutschen Demokratischen Republik, Abteilung Bildung und Forschung 10106 Berlin, p. 91-92.

³⁶⁷ BStU: MFS HA XII 19664, p. 19.

³⁶⁸ BStU: MFS HA XXII 19687, p. 137-178.

³⁶⁹ SAM-7 – Orosz gyártmányú, vállról indítható légi célok elhárítására tervezett és használt rakéta

*diplomata barátunk átveszi a ládákat a saját csomagjaihoz. ERP elvtársat ismerniük kell a szovjet elvtársaknak. Ebben az ügyben szükséges a gyakorlatozás is.*³⁷⁰

Az iratokból kitűnik az is, hogy a magyar és a keletnémet titkosszolgálat megállapodott abban, hogy továbbra is folyamatos megfigyelés alatt tartják a területükön megjelent nemzetközi terrorszervezeteket és azok tagjait. Minden releváns információt megosztanak egymással, mely a másik országot érinti vagy egyéb operatív érdekből fontos lehet. Továbbá már az első személyes megbeszélés során döntés született arról is, hogy normál ügymenetben évente személyesen találkoznak a szakemberek, és egyeztetnek terrorizmus elleni kérdésekben. Természetesen rendkívül indokolt esetben soron kívüli találkozóra is sor kerülhetett. Minősített távközlési összeköttetésen, rejtjelezve pedig folyamatosan osztottak meg egymással továbbra is adatokat.

3.11 A Carlos-csoport kapcsolata más titkosszolgálatokkal

Az értekezés során már említettem, hogy Carlos minden bizonnyal kapcsolatba került a KGB-vel a szovjet egyetemi évei alatt. A szovjet titkosszolgálat módszereit ismerve, szinte biztos, hogy felkeltette a KGB figyelmét, hiszen családjával Londonban éltek, ugyanakkor a kommunizmus elkötelezett hívei voltak. Carlos és a KGB kapcsolatáról konkrét információk nincsenek, a KGB soha nem nyilatkozott, és nagy valószínűséggel nem is fog nyilatkozni kapcsolatukról. Egyébként maga Carlos is mindig tagadta, hogy kapcsolatban állt volna a szovjet szolgálattal. A hazánkba történő beutazásait elemző és bemutató táblázat kapcsán azonban jeleztem, hogy Budapestre gyakran érkezett Moszkvából, és gyakran utazott oda is vissza. Azt azonban mindenképpen meg kell jegyezni, hogy ebben az időben Carlosék tevékenységét illetően a meghatározó minden bizonnyal a Szovjetunió volt.³⁷¹ Carlos és társai olyan nagyságrendű politikai tényezőknek számítottak, hogy nem tevékenykedhettek volna szabadon csaknem másfél évtizedig anélkül, hogy Moszkva ne ellenőrizte vagy akár irányította volna őket. Mégis úgy tűnik, hogy a szovjet titkosszolgálat direkt módon nem óhajtott a

³⁷⁰ BStU: MFS HA XXII 19687, p. 138.

³⁷¹ BEKE József – Dr. HEGYES Gabriella: A terrorellhárítás kezdetei Magyarországon – A C-79-es dosszié, (T)error&Elhárítás 2015/1. szám.
https://epa.oszk.hu/02900/02932/00007/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2015_1_01.pdf
letöltve: 2020.12.19.

terroristával kapcsolatban állni, mintha a piszkos munkát a csatlósállamokra, elsősorban az NDK-ra, Romániára, Magyarországra és Bulgáriára bízta volna.³⁷²

Az is egyértelmű, hogy a csoport Magdalena Kopp személyén keresztül szoros kapcsolatban állt a román titkosszolgálattal, a SECURITATE-vel³⁷³. „*Kopp semmiben sem maradt el Carlos mögött. 1980 őszén neki sikerült a román titkosszolgálat, a Securitate első nagy megbízását tető alá hoznia. Nicolae Ceaușescu diktátor szemében már régóta túske volt a Szabad Európa Rádió (SZER). A SZER-t az USA finanszírozta, és a hidegháborúban a CIA fontos propagandaeszköze volt. Ezért kellett most az adó román szekcióját a levegőbe repíteni. A Securitate azt is akarta, hogy Carlos öljön meg öt emigrációban élő román személyt.*”³⁷⁴ Carlos börtönévei alatt adott interjúiban mindig is pozitívan nyilatkozott Romániáról, habár a román kapcsolataira, megbízásaira vonatkozó kérdésekre mindig kitérő válaszokat adott. Az El Pais spanyol napilap munkatársának adott interjújában pedig határozottan tagadta, hogy pénzért cserébe a román emigráció ellen szervezett volna merényleteket, a SZER elleni robbantásos merényletről pedig egyszerűen szót sem ejtett. Ezen állításait azonban a SECURITATE tartalékos tábornoka, Nicolae Pleșiță vallomásaiban cáfolta: elmondása szerint Ceaușescu politikai gyilkosságok elkövetésére bérelte fel Carlost, azonban nem állt vele személyes kapcsolatban, pusztán eszköznek tekintette.³⁷⁵ A valóságban a román titkosszolgálat összekötője Vicescu André volt, és rajta keresztül tartották a kapcsolatot a román titkosszolgálat vezetőivel. A SECURITATE román ügynökével, Vicescuval több alkalommal Budapesten is találkoztak.³⁷⁶ Ezeket a találkozókat egészen biztosan dokumentálta a magyar elhárítás is. Egy STASI jelentés szerint Ceaucescu Romániája a legfontosabb európai bázisa volt Carlos terrorszervezetének, ahonnan rengeteg pénzt, fegyvert és robbanóanyagot valamint útleveleket kaptak. Európán kívül természetesen a már több alkalommal említett Jemen, Szíria, Líbia és Irak volt a legnagyobb támogatója a Sakálnak és terrorszervezetének.³⁷⁷

Az ÁBTL-ben megtalált Földes Jenő r. altábornagynak írt napi operatív jelentés beszámolója szerint Carlos és szervezete jó kapcsolatokat ápolt Jugoszláviával, a jugoszláv

³⁷² Carlos: Hogy jól élhessek, néha gyilkolnom kell in: Ujszo.com, 2002. július 12. (<http://uj szo.com/cimkek/kitekinto/2002/07/12/carlos-hogy-jol-elhessek-neha-gyilkolnom-kell>) (letöltve: 2015.05.20.)

³⁷³ SECURITATE: Departamentul Securității statului, Állambiztonsági Osztály, a román kommunista diktatúra titkosszolgálata

³⁷⁴ SCHRÖM, Oliver: A Sakál árnyékában. Carlos és a nemzetközi terrorizmus (Kairosz Kiadó 2003.) p. 203-204.

³⁷⁵ Carlos, a Sakál: szép emlékeim vannak Romániáról in Új Magyar Szó, 2010. január 7. http://kitekinto.hu/karpat-medence/2010/01/07/carlos_a_sakal_szep_emlekeim_vannak_romaniarol/ (letöltve: 2015.05.20.)

³⁷⁶ BStU: MFS HA XXII 1973, p. 129-132.

³⁷⁷ BStU: MFS HA XXII 19658, p. 4.

titkosszolgálattal is. Korábban már meglévő információkat sikerült megerősíteni, mely szerint a Világforradalom Karja nevű terrorszervezetnek Jugoszláviában van bázisa, mely a jugoszláv szervek jóváhagyásával, támogatásával működik.³⁷⁸ Az információ azért sem meglepő, mert amikor Carlosnak fel kellett számolnia a Vend utcai bázisát, az ott tárolt fegyvereket Jugoszlávia felé vitte ki az országból.

Dr. Varga József ezredes elmondása alapján a csoport Weinrich személyén keresztül kapcsolatban állt a keletnémet titkosszolgálattal, a STASI-val is, méghozzá a XXII. Főcsoportfőnökséggel. A keletnémet állambiztonsági egység vezetője ebben az időszakban Harry Dahl ezredes volt. Wienrich-hel a közvetlen kapcsolatot Liszkai László kutatása és elmondása szerint is Helmut Voigt ezredes tarthatta, aki ekkor a Főcsoportfőnökségen belül a 8. Osztályt³⁷⁹ vezette, mely a nemzetközi terrorizmus elhárításáért volt felelős. Dr. Varga és Liszkai is arra alapozta e feltételezéseit, hogy a STASI gyakorlatilag Carlosék minden lépését előre tudta: Varga elmondta azt is, hogy Dahl egy személyes megbeszélésük során elszólta magát, amikor arról esett szó, hogy a csoport visszautazott Berlinbe.³⁸⁰ A STASI és Carlos kapcsolata a szakértők előtt a rendszerváltás előtt is ismert volt, de 1994 óta ez már bizonyított tény. Akkor ítélték el ugyanis Helmut Voigtot Berlinben bűnrészesség miatt, amiért – feljebbvalói utasításra – visszaadta a terroristáknak azt a 24,38 kg plasztik robbanóanyagot, amelyet Weinrichtől koboztak el Berlinbe érkezésekor, és mellyel a későbbiekben azt a bizonyos robbantásos merényletet elkövették a SZER ellen. Carlos és társai terveit tehát a keletnémet hatóságok pontosan ismerhették, még azelőtt, hogy arról a magyar állambiztonság tájékoztatta volna őket.³⁸¹

Fentiek mellett az is felmerült Dr. Varga József ezredesben³⁸², hogy a CIA és feltehetően számos nyugat-európai titkosszolgálat – köztük a francia DST³⁸³ is – pontos információkkal bírt Carlos mindenkori hollétéről és tevékenységéről, mely ugyancsak felveti annak kérdését, hogy vajon kitől származhattak ezek az ismeretek. Dr. Varga József szerint ezt a CIA-s kapcsolatot támasztja alá az is, hogy 1984-ben, amikor behívatták Washingtonban a

³⁷⁸ 1984.01.05-én kelt Napi operatív jelentés, ÁBTL 45/78/10/4/1984.

³⁷⁹ LISZKAI László: CARLOS a Vasfüggöny árnyékában. (CT PRESS Kiadó Budapest 1992.) p. 75.

³⁸⁰ „Megjöttek a gyermekeim!”

³⁸¹ Ó Pál: A krónikás terrorista in Beszélő online Évfolyam 6, Szám 6, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-kronikas-terrorista> (letöltve: 2015.05.19.)

³⁸² Dr. Varga József ezredes, a II. Csoportfőnökség nyugalmazott operatív tisztjével készült interjú Budapesten, 2013. március 01-én, illetve 2013. október 9-én.

³⁸³ DST - Direction de la Surveillance du Territoire – Belső Biztonsági igazgatóság – az egykori francia belső elhárítás

Külügyminisztériumba a magyar külképviselet munkatársát, szinte mindent tudtak Carlosról és a csoport magyarországi tevékenységéről.³⁸⁴

Francia viszonylatban érdekes lehet Carlos és későbbi ügyvédje, Jacques Vergès³⁸⁵ tisztázatlan kapcsolata. Egyes források szerint Jacques Vergès 1982-ben két ízben is járt Budapesten. A Margit-szigeten, a Thermál Hotelben szállt meg, innen telefonált a Vend utcai villába, hogy Carlosszal találkozót beszéljen meg. Carlos állítólag felkereste a szállodájában, és hosszasan sétáltak a Margit-szigeten. Az állambiztonsági szolgálat ezt úgy magyarázta, hogy Vergès a francia kormány és Carlos között közvetített.³⁸⁶ A beszélgetés tartalma titok maradt, a Margit-szigeti fák között folytatott beszélgetést a magyar felderítő szervek állítólag nem tudták lehallgatni.³⁸⁷

A fenti titkosszolgálati kötődések egy részére, illetve azok tartalmára nyilvánvalóan soha nem fog fény derülni. A kérdés számomra sokkal inkább az, hogy miért hagyták a nyugati titkosszolgálatok, hogy Carlos és társai évekig tevékenykedjenek, és vajon a francia titkosszolgálat miért várt annyi ideig, hogy elrabolják Szudánból és letartóztassák a hidegháború legkeresettebb terroristáját?

3.12 Operatív erők, eszközök és módszerek alkalmazása a C-79 fedőnevű ügyben

Carlos és szervezetének magyarországi működése kapcsán az állambiztonsági szolgálaton belül alakult magyar terrorelhárítás a rendelkezésre álló és alkalmazható szinte valamennyi titkos és nyílt információgyűjtő tevékenységet bevetette. Mint említettem, voltak olyan erők, eszközök, módszerek és intézkedések, amelyeket folyamatosan alkalmaztak (telefonlehallgatás, helyiséglehallgatás), és voltak, amelyeket csak időlegesen (operatív külső figyelés, titkos kutatás). Általánosságban a terrorelhárítás elméleténél már kifejtettem a titkos információgyűjtés alapelveit és elméletét. A bevezetés során ismertettem a titkos információgyűjtés fogalmát is. Ennek megfelelően ezeket nem kívánom itt újból bemutatni.

³⁸⁴ BEKE József – Dr. HEGYES Gabriella: A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon – A C-79-es dosszié, (T)error&Elhárítás 2015/1. szám.

https://epa.oszk.hu/02900/02932/00007/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2015_1_01.pdf

(letöltve: 2020.12.19.)

³⁸⁵ Jacques Camille Raymond Vergès (1925. – 2013.), francia ügyvéd, akit a terroristák ügyvédjének is neveztek. Az elnevezése onnan ered, hogy többnyire náci vagy terrorista ügyfelei voltak pályafutása során. A gyarmatosítást elítélte, igazi ellenállóként tartották számon ügyvédi karrierje előtt. Hírnevét annak köszönhette, hogy hírhedt náciakat és terroristákat is védett. Életét több rejtély is övezi, 1970 és 1978 között például eltűnt, mely időszakról soha nem beszélt, nem tudni, hogy ez idő alatt hol járt és mit csinált.

³⁸⁶ Esetleg a francia titkosszolgálat, a DST és Carlos között?

³⁸⁷ Ó Pál: A krónikás terrorista in Beszélő online Évfolyam 6, Szám 6, <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-kronikas-terrorista> (letöltve: 2015.05.19.)

Viszont részletesen be bemutatom azokat az eszközöket, amelyeket a terrorelhárítási szakemberek a Carlos-csoport operatív feldolgozása során konkrétan alkalmaztak.

A magyar terrorelhárító csoport (majd osztály) megalakulása és működése kapcsán már idéztem Dr. Varga József ezredest, a csoport, majd osztály vezetőjét, hogy a csoport feldolgozása során, a gyakorlatban tanulták meg terrorelhárító szakma fortélyait. Természetesen az egység tagjai képzett elhárítótisztek voltak, de terrorizmussal, terroristákkal korábban nem foglalkoztak. Az élet és a mindennapok kényszerítették rá őket arra, hogy a korábban az állambiztonság más területein alkalmazott eszközöket és módszereket a terrrorszervezetekre vonatkoztatva alkalmazzák, fejlesszék.

A magyar ÁBTL-ben, a német BStU-ban, valamint a lengyel Nemzeti Emlékezet Bizottságnál minősítés alól feloldott, így kutatható állambiztonsági iratok áttanulmányozása során arra a következtetésre jutottam, hogy a magyar szolgálatok a terrorcsoport feldolgozása során bizonyos eszközöket folyamatosan, míg más eszközöket alkalmasszerűen használtak. Az alábbiakban részletesen bemutatom a titkos információgyűjtést lehetővé tevő belső normákat, valamint a csoport operatív feldolgozása érdekében alkalmazott eszközöket és módszereket, azok alkalmazásának szabályait, gyakorlati megvalósítását, illetve ahol a kutatásaim során erre vonatkozóan adatot találtam, az alkalmazás eredményét is.

3.13 Az operatív munkát szabályozó normák a III. Főcsoportfőnökségnél

A jogszabályi környezet bemutatását a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjének kiadásáról című belső norma bemutatásával kezdem. Ennek oka, hogy ez a parancs keretrendszerűen határozza meg a III. Főcsoportfőnökség és az azon belül működő szervezeti egységek főbb feladatait, vagyis nem csupán a terrorelhárításért felelős alegység, hanem a teljes szervezet feladatait. Ez azért lényeges, mert az általam korábban kifejtett és bemutatott terrorelhárítási rendszerből láthattuk, hogy ez egy komplex feladat, nem korlátozódhat csupán egyetlen csoportra vagy osztályra. Mint látni fogjuk, a különböző eszközök és módszerek alkalmazásért adott esetben más-más alegység volt a felelős. Sok esetben a terrorelhárító osztályra egyfajta koordináló, irányító szerep hárult. Lényeges szempont, hogy szándékosan az 1979-ben kiadott ügyrendet választottam, hiszen az igazi operatív munka a terrorelhárítás területén ekkor indult meg. A 29/1979. számú belügyminiszteri

parancs 2. pontja értelmében a III. Főcsoportfőnökségnek az alábbi főbb feladatok lettek meghatározva:

- a. titkos információkat szerezni az imperialista, kapitalista államoknak és a velük együttműködő szervezeteknek, a Magyar Népköztársaság érdekeit veszélyeztető politikai, gazdasági, katonai és műszaki tudományos, továbbá kulturális tevékenységéről, valamint hazánk külpolitikai, gazdasági és kereskedelmi érdekeit szolgáló kérdésekről;
- b. intézkedéseket foganatosítani a Magyar Népköztársaság kül- és belpolitikai érdekeinek megvalósítását szolgáló kérdésekben, az ellenséges szervek megtévesztése, tervei végrehajtásának megakadályozása és erőinek bomlasztása végett;
- c. felderíteni, leleplezni, megakadályozni az ellenséges hatalmaknak és szervezeteknek, valamint az országon belüli ellenséges erőknek a Magyar Népköztársaság ellen irányuló terveit, behatolási lehetőségeit, formáit, együttműködésük módját és tevékenységét;
- d. felderítő és megelőző intézkedések rendszerével védelmezni a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi, gazdasági intézményeit és állampolgárait, továbbá fegyveres erőit, fegyveres testületeit és rendészeti szerveit, ezek objektumait, személyi állományát, az állam- és katonai titkokat, a kémek, kártevők és más ellenséges elemek tevékenységével az imperialista hatalmak fellazítási törekvéseivel szemben;
- e. felderítést, előzetes ellenőrzést, bizalmas nyomozást folytatni a bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható, illetve az ellenséges magatartást tanúsító külföldi és magyar állampolgárok ügyében;
- f. ellátni a ki- és beutazásokkal, az útlevél ügyekkel kapcsolatos állambiztonsági feladatokat;
- g. a BM Kormányőrséggel és a minisztérium szerveivel együttműködve biztosítani meghatározott magyar és külföldi pártvezetők, állam- és kormányfők, kormánytagok operatív védelmét;
- h. biztosítani a párt- és kormányvezetés nemzetközi titkosított hírrendszeréhez a rövidhullámú rádió összeköttetési csatornákat, valamint az állambiztonsági operatív munkával összefüggő rádió-összeköttetést;
- i. irányítani, segíteni és ellenőrizni a minisztériumoknál és országos hatáskörű szerveknél az állam- és szolgálati titkok védelmével kapcsolatos feladatok, valamint a rejtjelező munkával összefüggő rendelkezések végrehajtását;

- j. nyomozást folytatni és büntetőeljárást kezdeményezni az állam és az emberiség elleni, valamint a politikai jellegű bűncselekmények elkövetésével gyanúsított magyar és külföldi állampolgárokkal szemben;
- k. közreműködni és részt venni a minisztérium más bűnüldöző szervei feladatainak eredményes teljesítésében. Együttműködni és segítséget nyújtani a Magyar Néphadsereg Vezérkar Felderítő Csoportfőnöksége operatív feladatainak eredményes teljesítésében.³⁸⁸

Ha a fenti pontokat figyelmesen átolvassuk, akkor láthatjuk, hogy speciálisan a terrorizmussal kapcsolatban konkrét feladat nincs meghatározva. Álláspontom szerint egyrészt ez azért is lehetséges, mert ebben az időszakban zajlott egy szakmai egyeztetés az új BTK elfogadása és megszövegezése kapcsán, többek között a terrorcselekmény törvényi tényállás pontos meghatározásáról is. Másrészt azt is láthatjuk, hogy konkrétan a többi (bűn)cselekmény sincs a feladatok között taxatívén felsorolva, legfeljebb körülírva. Ha így vizsgáljuk meg a kérdést, akkor azt is láthatjuk, hogy ennek ellenére a terrorelhárító feladatnak jónéhány pont ad megfelelő keretfelhatalmazást. Gondolok itt elsősorban például a c.), e.), f.) és j.) pontokra. A parancs részletezi továbbá a III. Főcsoportfőnökség felépítését is, melyet a magyar állambiztonsági szolgálatok történetét, szervezeti felépítésének változásait bemutató résznél részletesen ismertettem. A III. Főcsoportfőnökség szervezeti struktúrája a rendszerváltásig (néhány apró módosítást, mint például új osztályok létrehozását nem számítva) változatlan maradt.

Az értekezés szempontjából lényeges részt a III. Főcsoportfőnökség feladatainak ellátása során alkalmazható operatív erők, eszközök, módszerek és intézkedések tételes felsorolását a parancs III. fejezete tartalmazta. (Korábban az állambiztonsági munkának ezt a területét a Minisztertanács Elnökhelyettesének 1/1975. sz. utasítása az állam biztonságának védelmében alkalmazható eszközökről és módszerekről című norma szabályozta.) Ennek alapján a norma két részre (nyílt és operatív) bontotta a bevethető erőket, eszközöket, módszereket és intézkedéseket. Általánosan felsorolom az alkalmazhatott erőket, eszközöket, módszereket és intézkedéseket, majd a fejezet második felében részletesebben bemutatom azokat, amelyeket a terrorelhárító osztály munkatársai a Carlos-csoport (és feltehetőleg más terrorszervezetek esetében is) alkalmaztak. A norma alapján a III. Főcsoportfőnökség

³⁸⁸ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 2. pont.
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)

szervezetei az állambiztonsági munkájuk során az alábbi nyílt erőket, eszközöket, módszereket és intézkedéseket alkalmazhatták:

- a. mindazok az erők, eszközök, módszerek és intézkedések, amelyek alkalmazására a hatályos törvények és más jogszabályok, különösen a büntettekről, a büntetőeljárásról, az állam- és közbiztonságról, a szabálysértésekről, a rendőrségről vagy más belügyi feladatokról szóló rendelkezések és azok alapján kiadott belső szabályozások az állambiztonsági szerveket kötelezik, illetve feljogosítják.
- b. a hivatalos kapcsolatok, amelyeket az állambiztonsági szervek alakítanak ki az illetékességi területükhöz tartozó minisztériumok, intézmények, vállalatok stb. vezetőivel, akik beosztásuknál, hatáskörüknel fogva kellő áttekintéssel rendelkeznek az adott terület helyzetéről és készséget tanúsítanak az állambiztonsággal összefüggő adatok szolgáltatására, az operatív munkát elősegítő egyes személyi és tárgyi feltételek biztosítására;
- c. a társadalmi kapcsolatok, amelyeket az operatív tisztek alakítanak ki az állam elleni és politikai jellegű bűncselekmények eredményes megelőzése és felderítése érdekében, az állambiztonsági szempontból érdekelt területeken olyan személyekkel, akik elhelyezkedésük, lehetőségük és alkalmasságuk alapján képesek az állambiztonságot érintő kérdésekben rész- vagy kiegészítő információkat szolgáltatni az adott területen jelentkező egyes jelenségekről, eseményekről, személyekről.³⁸⁹

A 26/1979-es belügyminiszteri parancs alapján a III. Főcsoportfőnökség szervezetei az állambiztonsági munkájuk során az alábbi titkos erőket, eszközöket, módszereket és intézkedéseket alkalmazhatták:

- a. titkos külső figyelmet alkalmazni;
- b. titkos környezettanulmányt lefolytatni;
- c. rejtett operatív-technikai lehallgatást és más megfigyelő eszközöket alkalmazni;
- d. krimináltechnikai eszközöket titkosan alkalmazni;
- e. postai küldeményeket titkosan ellenőrizni;
- f. feladataik titkos ellátásához fedőigazolványokat készíteni;

³⁸⁹ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 13. pont.
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)

- g. azonosítási eljárásokat titkosan foganatosítani (személyt, tárgyat, nyomot stb.);
- h. operatív nyilvántartást (adattárat) vezetni;
- i. magyar és külföldi állampolgárok által elkövetett szabálysértések és bűncselekmények nyomozását megszüntetni, illetve a megszüntetést az illetékes hatóságoknál kezdeményezni;
- j. ellenséges csoportok és szervezetek soraiba hálózati úton vagy hivatásos állományú beosztottal rejtetten beépülni, illetve azok egyes tagjait felhasználni az ellenséges tevékenység mélyreható felderítése érdekében;
- k. az ellenséget zavart keltő hírekkel félrevezetni;
- l. titkos vagy leplezett előállítást, kutatást és motozást foganatosítani.³⁹⁰

Ami szakmai szempontból érdekes számomra, hogy a 26/1979. belügyminiszteri parancs figyelemmel volt arra, hogy az alábbi erők, eszközök, módszerek és intézkedések nem kerülhettek „önkéntesen” alkalmazásra, diktatúrában paradox módon azokat kvázi jogállami keretek közé szorították. Az persze más kérdés, hogy ezeket a szabályokat az állambiztonsági munka során egyrészt mennyire tartották be, illetve, hogy nem volt senki (személy, szervezet, hatóság), akinek a feladata lett volna e korlátoknak és alkalmazásuknak a betartása vagy betartatása. Mindenesetre a parancs 16. pontja tartalmazta, hogy a titkos operatív erők, eszközök és módszerek alkalmazása nem korlátozhatja az állampolgárok törvényekben biztosított jogait. A nyílt és operatív eszközök alkalmazása nem állhat ellentétben a vonatkozó jogszabályokkal és rendelkezésekkel. Ezek az erők, eszközök és módszerek a parancs szerint a „törvényt tiszteletben tartó állampolgárokkal szemben” nem voltak alkalmazhatók.

A belügyminiszteri parancs értelmében a III. Főcsoportfőnökség az operatív erők, eszközök és módszerek igénybevétele során jogosult továbbá:

- a. magyar és külföldi állampolgárokkal szervezett, titkos kapcsolatot létesíteni és együttműködést fenntartani (hálózat), magyar állampolgárokat hírszerzés végett külföldre telepíteni;
- b. állampolgárokat nyíltan vagy leplezetten meghallgatni;

³⁹⁰ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 14. pont.
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)

- c. gazdasági vagy a lakossággal közvetlen kapcsolatban álló más szervek, intézmények, a fegyveres erők és fegyveres testületek tevékenységét, szerveit (helyiségeit) – a párt- és társadalmi szerveket kivéve – felhasználni az operatív intézkedések fedésére az adott szervre vonatkozó kötelem megtartásával;
- d. a nemzetközi érintkezésben érdekelt állami és gazdasági szervek rendeltetés szerinti tevékenységének keretei között hírszerzést folytatni, hírszerzőket, csoportokat (rezidenturákat) szervezni és foglalkoztatni;
- e. tevékenységük titkosságának biztosítására hivatásos állományúakat és szolgálati épületeiket polgári fedéssel foglalkoztatni, illetve működtetni;
- f. rejtett módon, külföldön, külföldi szervek és személyek fedésével hírszerzőt, illetve csoportot szervezni és foglalkoztatni;
- g. feladatukhoz irattári, levéltári, nyilvántartási adatokat összegyűjteni.³⁹¹

A bevezetni tervezett titkos erők, eszközök, módszerek és intézkedések alkalmazásáról operatív tervet kellett készíteni, melyet a miniszterhelyettes hagyott jóvá. A korábban általam bemutatott, a parancsban megfogalmazott kvázi jogállami kritériumok betartásáért és betartatásáért és ennek ellenőrzéséért egyszemélyben ő volt a felelős.

3.14 A Carlos-csoport feldolgozása során alkalmazott konkrét operatív erők, eszközök, módszerek és intézkedések

Korábban már említettem, hogy a terrorelhárító csoport, majd osztály egykori vezetője, Dr. Varga József alezredes az interjúk során beszámolt arról, hogy a terrorszervezetek tevékenységének feldolgozása és folyamatos kontroll alatt tartása, valamint az országból történő kizorítása érdekében bevezetették szinte valamennyi rendelkezésre álló, nyílt és különleges erőt, eszközt és módszert. Jelen alfejezetben azokat fogom egyesével bemutatni, amelyek az értekezés szempontjából relevanciával bírnak.

Az alkalmazott nyílt erők, eszközök, módszerek és intézkedések:

- 1.) Az a.) alpont értelmében gyakorlatilag ide tartoztak minden olyan nyílt eljárások, rendőri intézkedések, hivatalos megkeresések, melyeket az ügyben alkalmaztak.

³⁹¹ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 15. pont.
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)

Konkrét példa erre a már említett rejtettkamerás felvétel, amikor a KEOKH hivatalos helységébe hívták be Carlost és Stevet idegenrendészeti egyeztetésre hivatkozva. Továbbá, amikor az állambiztonsági szolgálat munkatársai hivatalosan is elkobozták a csoport Beretta géppisztolyait, feltehetőleg akkor is e pont alapján jártak el. (Nem jogi, hanem szakmai értelemben.)

- 2.) A b) pont alapján végzett információgyűjtés rendkívül szerteágazó volt. Ide tartozott például a kapcsolattartás azokkal a szállodákkal, bárókkal, mulatókkal, ahol Carlos gyakran megfordult. De ebbe a körbe tartoztak az utazási irodák, MALÉV kirendeltségek, amiken keresztül a terrorszervezet tagjai a repülőjegyeiket megvásárolták, illetve a VOLÁN autóbusz vállalat, Magyar Államvasutak (MÁV), taxitársaságok stb.
- 3.) A c) pontba sorolhatóak azok a kapcsolatok, melyek nem tartoztak az operatív tiszt hivatalos kapcsolatai közé, de a munkája során gyakran érintkezett velük. Ebbe a körbe tartozhattak a házmesterek, pincérek, taxisofőrök, szállodai portások stb. Az adatgyűjtésem során sikerült megtalálnom azt az egykori taxisofőrt, aki rendszeresen fuvarozta Carlost és szervezetének tagjait. Őt rendszeresen beszámoltatták a fuvarokról az elhárító tisztek. Interjút sajnos nem akart adni a csoporttal kapcsolatos élményeiről, ismereteiről.

Az Arab Forradalom Karja terrorszervezet feldolgozása során alkalmazott titkos (operatív) eszközök, erők, módszerek és intézkedések:

- 1.) Titkos külső figyelés: Az operatív figyelés Kádár-korszakban alkalmazott fogalma: *„az a titkos nyomozati eszköz, amelynek feladata az állambiztonsági szervek látókörébe került személyek magatartásának, kapcsolatainak titkos megállapítása, az ellenséges tevékenység megakadályozása, operatív bizonyítása és operatív akciók biztosítása”*.³⁹² Magát az operatív eszközt a Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0010/1970. számú parancsa, „Az operatív figyelés és környezettanulmányozás alkalmazásának szabályozásáról” nevű norma

³⁹² Az állambiztonsági operatív munka alapjai, II. kötet, BM Könyvkiadó 1970. p. 93.

szabályozta. A parancs szerint elsősorban az alábbi esetekben lehetett operatív figyelést alkalmazni az állambiztonsági munka során:

- a) olyan személyekre vagy csoportokra, akiknek ellenséges tevékenységére más operatív forrásból nyert információk szerint is megbízható adatokkal rendelkeznek
- b) azokra a személyekre, akik valamilyen rendkívüli esemény (merénylet, rombolás stb.) előidézésével alaposan gyanúsíthatóak, ennek megakadályozása érdekében
- c) illegalitásban élő személyek, találkozási és rejtékhelyek felkutatására
- d) ellenséges tevékenység fedését szolgáló külképviseltek vagy ilyen gyanú alapján ellenőrzés alatt álló objektumokba bejáró személyek adatainak megállapítására
- e) fontosabb hadgyakorlatok, objektumok, operatív akciók, személyek biztosítására;
- f) hálózati személyek ellenőrzésére, fontosabb beszerzési jelöltek tanulmányozására;
- g) konspirált őrizetbevételre.³⁹³

Az operatív figyeléseket a III./V. Operatív Technikai Csoportfőnökség Figyelő osztálya hajtotta végre, amit szolgálati jeggyel lehetett igényelni a figyelés indokának pontos megjelölésével. A Carlos-csoport külső figyelése kapcsán attól függően, hogy milyen célt szolgált az eszköz, az a), b) és d) pont alapján lehetett alkalmazni. Az a) és b) pontok alkalmazása álláspontom szerint nem igényel alaposabb magyarázatot. A d) pont esetében a terrorelhárítási célból végzett figyelés könnyen összemosódhatott a kémelhárítási céllal végzett figyeléssel. (Tekintettel arra, hogy mint ezt egy korábbi fejezetben kifejtettem, Carlos gyakran találkozott Budapesten is ide akkreditált nagykövetségek diplomataival.)

A Sakál figyelése nem volt egyszerű szakmai feladat. Sikerült interjút készítenem egy korábbi állambiztonsági figyelővel, aki rendkívül nagy szakmai kihívásként jellemezte Carlos operatív megfigyelését. Mozgásán látszott, hogy ezen a téren is alaposan ki lett képezve. Elvégezte a szokásos „önellenőrző” köröket, és szinte minden alkalommal számított arra, hogy

³⁹³ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0010/1970. számú parancsa, Az operatív figyelés és környezettanulmányozás alkalmazásának szabályozásáról 2. pont., https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_10_1970.pdf (letöltve: 2021.09.10.)

megfigyelik.³⁹⁴ Csak abban nem lehetett biztos, hogy kik figyelték meg, „barátok” vagy ellenségek. Erre – mint korábban említettem – a magyar szolgálatok operatív akciót is építettek, melynek célja a Sakál békés kiszorítása volt hazánk területéről.

- 2.) Titkos környezettanulmány: *összefoglaló jelentés, amely az állambiztonsági szervek érdeklődési körébe került személyek életkörülményeire, politikai és általános emberi magatartására, személyi tulajdonságaira vagy más kapcsolódó operatív értékű adatokra vonatkozó megállapításokat tartalmaz. A környezettanulmányozás: titkos nyomozati (operatív) eszköz, amelynek célirányos alkalmazása, felhasználása segíti, meggyorsítja a bűncselekmények megelőzését, felderítését, az ügyek realizálását.*³⁹⁵ Vagyis olyan speciális titkosszolgálati eljárás, amely alapvető célja a célszemély minél jobb megismerése, kapcsolatrendszerének, szokásainak alapos feltérképezése, annak érdekében, hogy ellene a megfelelő operatív eljárásokat dolgozzák ki és alkalmazzák az állambiztonság érdekei és célja szerint. Ezt az operatív eljárást is a már említett 0010/1970. számú belügyminiszteri parancs szabályozza.

A környezettanulmány készítését a III./V. Operatív Technikai Csoportfőnökségen belül külön osztály hajtotta végre. Az igénybevételi eljárás is ugyanúgy működött, mint ahogy azt az operatív figyelésnél bemutattam. Az osztály munkája annyira speciális volt, a belső konspirációs szabályokat is annyira betartották, hogy elhelyezésük nem az állambiztonsági szolgálat hivatalos épületeiben, hanem úgynevezett „fedett körletben” volt. A rendelkezésemre álló iratok áttanulmányozása során nem találtam olyan adatot, mely szerint a környezettanulmányt a Carlos-csoport feldolgozása során konkrétan alkalmazták. Tekintettel arra, hogy a terrorelhárító osztálynak szüksége volt az adatgyűjtések során arra, hogy a terrorszervezet magyar és külföldi állampolgárságú kapcsolatrendszerét is megismerjék, valószínűleg sor került ennek a speciális módszernek az alkalmazására is.

- 3.) Rejtett operatív-technikai lehallgatás és más megfigyelő eszközök: *tágabb értelemben – az állambiztonsági bűnüldözői munka titkos nyomozati (operatív) eszköze, amely lehetővé teszi, hogy az operatív szervek az ellenséges tevékenységről megfelelő információk birtokába jussanak. Meggyorsítja a bűncselekmények*

³⁹⁴ Interjú Dr. H.P. nyugállományú alezredessel, aki 1982-1986 között a III./V. Operatív Technikai Csoportfőnökség Figyelő osztályán dolgozott.

³⁹⁵ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 56.

*gyanújának tisztázását, felderítését. Szűkebb értelemben – azoknak a technikai, fizikai, kémiai eszközöknek és módszereknek az összessége, amelyekkel az állambiztonsági és a bűnügyi szervek titkos nyomozati intézkedéseik során, azok felhasználásával rendszeres, célirányos, megbízható információkat szereznek az ellenséges hatalmaknak, azok szerveinek, megbízottjainak, valamint más súlyos bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személyek tevékenységének felderítéséhez, megszakításához, a Magyar Népköztársaság állami, társadalmi, gazdasági intézményeinek, fegyveres erőinek, testületeinek és állampolgárainak védelméhez. Tehát meghatározott rendszabályok, illetve egyes alkalmazható módszerek.*³⁹⁶ A terrorelhárítás alapelveinél már általánosságban bemutattam (a SIGINT résznél) ennek az eszköznek, valamint használatának alapelveit. A vizsgált korszakban elsősorban a Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0017. számú parancsa a titkos operatív technikai rendszabályok alkalmazásáról volt hatályban. (Ezt a parancsot 1982-ben módosították.) A hivatkozott norma értelmében az alábbi három főbb terület tartozott az operatív technikai eszközök közé:

- 3/a rendszabály (telefonlehallgatás),
- 3/e rendszabály (szobalehallgatás),
- 3/r rendszabály (rejtett fotó, optika, tv).

Az operatív technikai eszközök alkalmazásáért, fejlesztésért³⁹⁷, a felmerülő szakmai igények kielégítésért a korábban már említett III./V. Operatív Technikai Csoportfőnökség volt az illetékes. A feladatainak végzéséhez szükséges operatív technikai eszközök biztosításán túl az operatív munka vegyi, fotó- és nyomdatechnikai igényeinek kielégítése, az állambiztonsági munkához szükséges okmányutánzási feladatok végzése, a fontosabb hazai biztonsági okmányok védelmi rendszerének kidolgozása, okmányszakértői, és írásszakértői vélemények összeállítása, valamint az erre jogosult vezetők engedélye alapján fedőigazolványok kiadásának végzése is szerepeltek. Az egyes feladatkörök részletei jól mutatják a kapcsolódó kutatási és fejlesztési munka sokoldalúságát. Az operatív technikai eszközökkel kapcsolatosan a feladatok fő tartalmi elemei között jelentek meg a műszaki eszközök és feltételek biztosítása, a már alkalmazás alatt álló eszközök biztonságos üzemeltetése, speciális operatív eszközök tervezése és készítése, speciális módszerek és eljárások kidolgozása, vagy az érintett állomány kiképzése

³⁹⁶ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 7.2

³⁹⁷ Az operatív technikai eszközök fejlesztéséről bővebben: DOBÁK Imre: Betekintés az állambiztonság 960-70-es évei nemzetközi technikai kutatás-fejlesztési folyamatainak szerkezetébe. Hadmérnök, VIII. Évfolyam 1. szám - 2013. március p. 319-327.

és továbbképzése.³⁹⁸ A kutatásaim alapján kijelenthető, hogy az állambiztonsági szolgálatok a Carlos-csoport feldolgozása során az alábbi operatív eszközöket alkalmazták folyamatos jelleggel:

- szoba-(helyiség-)lehallgatás: Dr. Varga József ezredes a vele készített interjúban elmondta, hogy a titkos együttműködő segítségével gyakorlatilag szabad bejárásuk volt a Vend utcai lakásba. Olyan technikai lehallgató-, hang- és képrögzítésre alkalmas eszközöket és berendezéseket szereltek fel, amelyek a rendelkezésükre álltak, és az adott körülmények között biztonságosan (lehetőleg dekonspirációmentesen) használni is lehetett őket. A megfelelő eszköz kiválasztását nagy gondossággal kellett végrehajtani, ugyanis Carlos rendelkezett kiképzéssel és eszközzel arra is, hogy a rejtett lehallgató berendezéseket megkeresse, illetve megtalálja, amire információim szerint volt is példa. A szobalehallgatást a magyar elhárítószolgálatok folyamatosan alkalmazták, addig, míg a csoport fel nem számolta a Vend utcai bázisát.
- telefon-lehallgatás: Ezt a titkos információgyűjtő eszközt azért alkalmazták, hogy a magyar elhárító szolgálat kontroll alatt tudja tartani a Sakál bel- és külföldi hívásait, azt rögzítse, majd kiértékelje. A telefonlehallgatás során lehetőség volt a fő- és mellékvonalak egyidejű megfigyelésére, illetve szükség esetén blokkolására. Természetesen Carlos és a csoport tagjai tisztában voltak azzal, hogy a telefonhívásaikat lehallgatják és rögzítik a magyar szolgálatok. Éppen ezért tervezett akciónkkal kapcsolatos lehallgatási anyagot a BStU-ban végzett kutatásim során nem találtam. A rögzített és kutatható beszélgetések többnyire olyan témákra terjedtek ki, hogy melyik géppel utazik a csoport tagja és mikor, kivel kell találkozni (álnév vagy fedőnév) stb.

4.) Krimináltechnikai eszközök titkos alkalmazása: *a krimináltechnika a kriminalisztika egyik ága, amely a nyomozás szolgálatában álló természettudományos, műszaki-technikai eszközök és eljárások egyes fajtáit tanulmányozza.*³⁹⁹ Arra vonatkozólag nem sikerült érdemi adatot találni, hogy ezt a titkos információgyűjtő módszert alkalmazták volna a C-79-es aktában. Álláspontom szerint abban az esetben mindenképp, ha egy addig ismeretlen tagot

³⁹⁸ DOBÁK Imre – SOLTÍ István: Az „operatív technika” fejlesztésének helye és szerepe az állambiztonság szervezetrendszerében, - a szobalehallgatás -, A Hadmérnök XI. Évfolyam 3. szám - 2016. szeptember, p. 126.

³⁹⁹ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 57.

vagy kapcsolatot kellett beazonosítani. Ebben az esetben pl. jó módszer, ha operatív módon megszerzik az ujjlenyomatát, és azt összevetik a saját vagy a nemzetközi partnereik (esetünkben elsősorban szovjet, csehszlovák, keletnémet, lengyel bolgár szolgálatok) adatbázisával.

- 5.) Postai küldemények titkos ellenőrzése: alapvetően a módszer a postai úton érkező levél- és csomagküldemények titkos ellenőrzését jelenti. Két alapvető funkciója volt az alkalmazásának. Egyrészt a levél/küldemény tartalmát megismerni, rögzíteni, elemezni. Másrészt kvázi cenzor szerepet ellátni (pl. sorkatonai levelezés, fogvatartott levelezése, magánszemély külföldi levelezése stb.). Esetünkben ez utóbbi nem játszik lényeges szerepet. Nincs közvetlen adat arra, hogy ezt a módszert a magyar elhárítószolgálatok ugyan eredményesen, de minden bizonnyal folyamatos jelleggel alkalmazták, a Sakál és szervezete megfigyelése során. Carlosék esetében azért lehetett korlátozott eredményre számítani a postai küldemények titkos ellenőrzésével, mert ismert volt a magyar elhárítás előtt is, hogy a csoport előszeretettel használta különböző (elsősorban közel-keleti) nagykövetségek diplomáciai futárpostáját. Ez pedig kívül esett a magyar szolgálat ellenőrzési jogkörein és lehetőségein.
- 6.) Fedőigazolványok készítése és használata: *valamely intézmény, hivatal vagy más szerv vezetőjének hozzájárulásával kiadott személyi, munkaadói stb. igazolvány, amely lehetőséget nyújt arra, hogy az állambiztonsági feladatot végrehajtó operatív tiszt leplezze hivatását és céljait.*⁴⁰⁰ Teljesen biztos, hogy az állambiztonsági szolgálat a terrorelhárítással (Carlos-csoport vagy más terrorszervezet feldolgozásával) kapcsolatos műveleteinek az előkészítése és végrehajtása során is alkalmazott fedőigazolványokat. Azonban ezekről konkrét példát vagy műveletet nem találtam sem a BStU-ban sem az ÁBTL-ben folytatott kutatásaim során.
- 7.) Operatív nyilvántartás: *adattároló és -szolgáltató tevékenység az elkövetett bűncselekményekről, az állambiztonsági szempontból jelentős tényekről, körülményekről, a hálózatról - az 1945 előtti és utáni politikai és történelmi eseményekkel összefüggésben*⁴⁰¹ Ez szintén egy olyan operatív eszköz, amelyet

⁴⁰⁰ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 27.

⁴⁰¹ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 72.

használtak a C-79-es akta során, és erre utaló adatokat is sikerült találnom. A hivatalos nyilvántartásokon kívül (pl. lakcímnnyilvántartás, különböző bünygyi nyilvántartások, határregisztrációs lapok) az állambiztonsági szolgálat munkatársai használtak sajátot is. Nyilvántartották a csoport teljes ismert kapcsolatrendszerét (fényképekkel, útlevel másolatokkal stb.), a Magyarországon tartózkodásuk adatait stb. Az információk egy részét pedig meg is osztották a baráti állambiztonsági szolgálatokkal. Ennek eredményeképpen készítettem azokat a táblázatokat, melyeken bemutattam a csoport három legfontosabb tagjának beutazási és hamis vagy álnévre szóló diplomata útlevel adatait.

- 8.) Magyar és külföldi állampolgárok által elkövetett szabálysértések és bűncselekmények nyomozását megszüntetni: közvetlen utalást erre az eszközre sem találtam a C-79-es akta kapcsán. Viszont minden bizonnyal alkalmazásra került valamilyen szinten. Gondolok itt arra, hogy a csoport tagjai folyamatosan megsértették a korabeli magyar törvényeket. Hamis, álnévre szóló útlevelet használtak, lőfegyverrel közlekedtek nyilvános helyeken is, lőfegyvereket, lőszeret, robbanóanyagokat és robbantószeret csempészték be vagy át hazánkon, merényleteteket terveztek külföldi célpontok ellen stb. Ezek olyan bűncselekmények, melyek a korabeli magyar BTK-ban is nevesítve voltak, létezett rájuk törvényi tényállás. Elvi és jogi akadály nem lehetett volna a felelősségre vonásuknak. Ennek ellenére, mint tudjuk, ez sohasem történt meg Magyarországon. A büntetőeljárás megindításának nyilván racionális, politikai okai voltak, melyeket korábban kifejttem. A most bemutatott eszköz pedig egyik (kvázi) jogi alapját (legalizálta), lehetőségét is jelenthette a büntetőeljárás megindításának.
- 9.) Beépülni ellenséges csoportok és szervezetek soraiba hálózati úton: az egyik legalapvetőbb módszer, melyet a nagy terrorelhárító szolgálatok kivétel nélkül alkalmaztak és alkalmaznak jelenleg is. Ennek ellenére a magyar terrorelhárítás úgy döntött, hogy nem él ezzel a módszerrel. Erről Karasz Lajos beszélt egy interjúban.
- 10.) Az ellenség vagy célszemély dezinformálása: *részben valós vagy valótlan adatok célba juttatása az ellenség megtévesztése, aknamunkájának akadályozása,*

*felszámolása céljából.*⁴⁰² A magyar állambiztonsági szolgálatok a C-79-es akta feldolgozása során folyamatosan éltek ezzel a lehetőséggel. Gondolok itt a korábban már említett esetekre, amikor külföldi (nyugatnémet) rendszámú és típusú autóval kezdtek agresszíven figyelni a Sakált, hamis nyugatnémet körözési lapot mutattak neki stb. Meg kell állapítani, hogy ezt a módszert a korabeli magyar terrorelhárítók rendkívül eredményesen használták, hiszen céljukat maximálisan elérték vele.

- 11.) Titkos vagy leplezett kutatás: *az állambiztonsági szerveknek az a tevékenysége, amelynek során az ellenséges tevékenység elkövetésével gyanúsított személy lakását, lakrészét, munkahelyét, szállodai szobáját, ruházatát, csomagját, illetve poggyászát átvizsgálják. Ebbe a körbe tartozik a járművek és a szállítóeszközök átvizsgálása is.*⁴⁰³ A rendelkezésre álló levéltári anyagokból megállapítható, hogy az állambiztonsági szolgálatok ezzel a módszerrel nagyon gyakran éltek. Amikor lehetőségük volt rá, és az operatív helyzet erre okot is adott, minden alkalommal átkutatták a Vend utcai ingatlant és a csoport által használt szállodai szobákat is. Ennek során jutottak például olyan adatok és információk birtokába, mint a már korábban említett, müncheni SZER elleni robbantás, melynek terveiről készült másolat az értekezés 1. számú mellékletében található.

3.15 Összegzés, következtetések

A fejezetben bemutatam Carlost, a nemzetközi terrorizmus egyik első szimbolikus megtestesítőjét, akit a kor sajátossága miatt bizonyítottan számos közel-keleti és szocialista állam titkosszolgálat foglalkoztatott saját céljai elérése érdekében. A rendelkezésre álló adatokból kirajzolódott előttünk valódi énje, a kegyetlen és hidegvérű gyilkos,⁴⁰⁴ terrorista, zsoldos, nemzetközi forradalmár, akihez kezdetben nem csak titkosszolgálatok kerestek utat, hanem a különböző terrorszervezetek is igyekeztek jó kapcsolatokat ápolni vele.

A fejezetben bemutatam, hogy a rendelkezésre álló adatok alapján a magyar terrorelhárító szervek Carlost mint terroristát tartották számon. Az is kimutatható, hogy ő és szervezete hazai tevékenységének ellenőrzése kapcsán is erősítették meg az első terrorelhárító

⁴⁰² Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 18.

⁴⁰³ Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó 1970., p. 92.

⁴⁰⁴ Liszkai Lászlónak egy alkalommal bevallotta, hogy személyesen 86 embert ölt meg. (Liszkai Lászlóval 2020.08.29-én készült interjú).

egység létrehozását és fejlesztését is, melynek első igazi ügye tulajdonképpen a C-79-es dosszié volt. És bár láthattuk, hogy nem Carlos és szervezete volt az egyetlen terrorista és terrorcsoport, mely megfordult hazánkban, de kétségtelenül a legjelentősebb. A szervezet jelentőségét és hatását – a magyar terrorelhárítás kialakulására és fejlődésére – tovább fokozta, hogy a kutatás során beszerzett adatok szerint, rajta keresztül tudták megtanulni a magyar szakemberek a szakma fortélyait. A saját területén ugyanis mindenki képzett elhárítótiszt volt a csoportban, azonban a Sakál feldolgozásáig nem volt tapasztalatuk arról, hogyan működik egy nemzetközi terrorszervezet. Ez az összetett elhárítómunka csak nemzetközi együttműködés keretében lehetett sikeres. A fejezetben ezt alátámasztva bemutattam az állambiztonsági szolgálat nemzetközi együttműködésének lehetőségeit, annak jogszabályi hátterét, valamint a STASI vonatkozásában gyakorlati megvalósulását is. A nemzetközi együttműködés keretei között nemcsak az információk és adatok kölcsönös cseréje történt, hanem bizonyos fokú technikai fejlesztés- és tapasztalat cseréje is. Mint láttuk, éppen folyamatban volt a magyar állambiztonsági szolgálatoknál a technikai fejlesztés, amely során nem csupán modern lehallgató és megfigyelő berendezéseket tudtak beszerezni a korabeli szakemberek, de olyan speciális eszközöket is, melyek a Carlos-csoport által használt különleges (hazánkban addig nem használt és ismert) záratok⁴⁰⁵ is képes volt roncsolásmentesen nyitni.

A kutatás és adatgyűjtés során feltártam a terroristák megfigyelésének, és a C-79-es akta feldolgozásának szakmai hátterét, különös tekintettel az operatív munka során alkalmazott és használt titkos információgyűjtő eszközökre, módszerekre és eljárásokra. Ennek keretében a magyar elhárítók pontos információkat szerezhettek a terroristák hazai és nemzetközi kapcsolatrendszeréről, működésük hátteréről, az általuk tervezett terrorcselekményekről, felszereléseikről és fegyvereikről stb. Álláspontom szerint nem a magyar terrorelhárítás, hanem a politikai vezetés döntésén múlt, hogy ezeket az adatokat mikor, kivel és milyen mélységben lehetett az adott korszakban megosztani.

A fejezetben ismertetett adatok alapján álláspontom szerint a magyar állambiztonsági szervek mindent megtettek, és a rendelkezésükre álló operatív eszközök és módszerek teljes tárházát bevetették annak érdekében, hogy a Sakált és szervezetét a lehetőségekhez mérten a legszorosabb megfigyelés alá vonják. Ezzel párhuzamosan a magyarországi tevékenységüket és kapcsolataikat feltérképezik, illetve korlátozzák, valamint kiszorítják őket az országból. A kiválasztott operatív célokat és taktikát ráadásul úgy kellett elérniük illetve kiválasztaniuk,

⁴⁰⁵ Írásbeli interjú Dr. H.P. a III. Főcsoportfőnökség korábbi operatív tisztjével, aki több alkalommal is részt vett Carlos és szervezetének figyelésében.

hogy Carlos és csapata ne álljon bosszút magyarországi vagy külföldön lévő magyar érdekeltségeken.

4. A MAGYAR RENDŐRSÉG KÜLÖNLEGES TERRORELHÁRÍTÓ SZOLGÁLATÁNAK KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE 1973-1990 KÖZÖTT

4.1 Nemzetközi kitekintés

A korábbi elméleti fejezetben utaltam rá, hogy a mai értelemben vett klasszikus terrorcselekmények (túszejtés, repülőgép-eltérítés, robbantásos merényletek) az 1960-as években kezdtek el általános jelenséggé válni a világban, ezen belül is elsősorban Nyugat-Európában. A legtöbb terrortámadást elkövető terrorszervezetnek (Vörös Hadsereg Frakció - Rote Armee Fraktion, Vörös-Brigádok - Brigade Rosse, Action Directe - Közvetlen Akció, Fekete Szeptember - Black September)⁴⁰⁶ olyan politikai események szolgáltak ideológiai és utánpótlás bázisul, mint például a diáklázadások, szélsőbaloldali csoportok erőszakos radikalizációja vagy az arab/palesztin nemzeti mozgalmak. A terrortámadások megelőzésére és megszakítására (felszámolására) korábban alkalmazott katonai megoldások Európa nagyvárosaiban, nem háborús (műveleti) területen egyáltalán nem bizonyultak hatékonynak. Ehhez hozzájárult az is, hogy a nyugat-európai államok többsége szigorúan szabályozta vagy éppen tiltotta, hogy hadserege békeidőben az országhatárokon belül bevethető legyen. Alapvetően ennek a jogi helyzetnek, valamint az Európában elkövetett terrorcselekmények hatására alakultak ki a terrorelhárítási feladatokra kijelölt, felszerelt és felkészített rendőri egységek.

A különleges, terrorelhárítási feladatokra kiképzett és felszerelt rendőri egységek létrehozása szempontjából talán a legnagyobb hatást kiváltó esemény az 1972-es müncheni olimpián bekövetkezett tragédia, amikor lemészárolták az izraeli sportolókat. Mint ismeretes, a Fekete Szeptember nevű palesztin szervezet nyolc fegyveres terroristája betört a nem különösebben védett müncheni olimpiai faluba. Két izraeli sportolót lelőttek, kilencet túszul ejtettek. Különböző helyeken bebörtönzött társaik szabadon bocsátását követelték a tárgyalások során a hatóságoktól, továbbá egy repülőgépet, amely Kairóba viszi őket a túszaikkal együtt. A nyugatnémet kormányt sikerült a váratlan és brutális akciójukkal teljesen meglepniük, akiket ezért a terrortámadás teljesen felkészületlenül is ért. A hosszadalmas tárgyalások során úgy tűnt, hogy a nyugatnémetek engednek a túszejtők követeléseinek és a terroristákat és túszaikat két helikopter vitte a fürstenfeldbrucki katonai repülőtérre. Amint a helikopterek földet értek, a

⁴⁰⁶ Az említett terrorszervezetekről bővebben: FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavrilo Principtől Oszama bin Ladenig. Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003.

rendőrség „mesterlövészei” tűzparancsot kaptak és tüzet nyitottak, annak ellenére, hogy kedvezőtlenek voltak a látási viszonyok, továbbá túl nagy volt a lőtávolság. Szakmai szempontból utólag megállapíthatjuk, hogy a németek mindent a lehető legrosszabbul csináltak a felszámolás során, ezért a terroristáknak sikerült felrobbantaniuk mind a két helikoptert. A robbanás és az akció következtében az összes túszer életét veszítette.⁴⁰⁷ Az esemény rávilágított annak a különleges rendőri képességnek a hiányára, amely alkalmas a hasonló helyzetek profi kezelésére, és ekkor még nem képezte a modern rendőrségek módszereinek részét. 1972 után a világ országainak jelentős részében, kormányok tucatjai ismerték fel sebezhetőségüket és rendőrségük, rendvédelmük felkészületlenségét egy ilyen támadással szemben, és tették meg az önálló (rendőrségi) terrorelhárítás megalakításának első lépéseit. A politikusoknak és biztonsági, rendészeti szakembereknek immár elkerülhetetlenül számolniuk kellett a nemzetközi terrorizmus problémakörével, amely a münchenihez hasonló erejű és brutalitású akciókat képes volt elkövetni gyakorlatilag a világ bármely országában. Ezekben az években gombamód szaporodtak meg a katonai különleges egységek mellett a rendfenntartó erők különleges, terrorelhárító szolgálatai is, valamint jelent meg a terrorelhárítás a katonai különleges műveleti képességek palettáján is.⁴⁰⁸ Az 1970-es években olyan nemzetközi hírvilág különlegesen képzett és felszerelt rendfenntartó egységek jöttek létre és fejlődtek, melyek a mai napig a különleges szolgálatok élvonalához tartoznak: a német GSG-9 (Grenzschutzgruppe 9), a francia Nemzeti Csendőrség GIGN (Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale) és RAID (Recherche Assistance Intervention Dissuasion) vagy az osztrák Cobra kommandó alakulatai.

4.2 A magyar rendőrség terrorelhárítási képességének kezdetei

Magyarországon 1973-ig nem létezett olyan speciális rendőri egység, melynek feladatkörébe tartozott volna a terrorcselekmények, illetve az ezzel kapcsolatos bűncselekmények (pl. túszerzés, emberrablás, légi jármű hatalomba kerítése stb.) kizárólagos kezelése, megszakítása vagy felszámolása. Igaz azonban az is, hogy az említett bűncselekmények is csak 1978-ban kerültek be a magyar büntető jogrendszerbe, mert abban az

⁴⁰⁷ Az 1972-es müncheni túszerzéséről bővebben: MATTERN, Jean: Szeptember, Jelenkor Kiadó 2016.

⁴⁰⁸ KISS Tibor: A különleges műveleti erők sikeres alkalmazásának kérdései napjaink kihívásainak tükrében (MA Diplomamunka, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, 2017 p. 19.

évben lépett hatályba Magyarországon az új büntető törvénykönyv, melyet külön fejezetben fejtettem ki bővebben.⁴⁰⁹

4.2.1 Különleges rendőri alakulat 1947-ben

Az első írásos utalás és forrás, amit a magyar rendőrség különleges egységeivel kapcsolatban a levéltárakban felleltem, az 1947. december 11-én hatályba lépett 586032/1947. számú belügyminiszteri utasítás a Különleges alakulatok működésének szabályozásáról⁴¹⁰. Az utasításból azonban kitűnik (bár konkrétan nem sorolja fel), hogy a különleges rendőri alakulat feladatköre inkább a hagyományos értelemben vett karhatalmi tevékenységre terjedt ki, semmint a terrorizmussal kapcsolatos rendőri feladatokra, eljárásokra. Az utasítás ugyanis kimondja, hogy ezeket rendőri alakulatokat különböző vármegyék és járások közbiztonságának megerősítése érdekében rendelték ki az utasításban nem részletezett rendőri feladatok végrehajtására. A vármegyék és járások rendőrségét is a legtöbb esetben váratlanul érte ezeknek a rendőri alakulatoknak a megjelenése az illetékességi területükön. Ezt támasztja alá, hogy a hivatkozott szabályzatban is megjelenik, hogy a helyi rendőri erők visszajelzése szerint a legtöbb esetben nem értesítették őket a különleges rendőri alakulat megjelenéséről a területükön, és nem ismerik a két szerv közötti alá- és fölérendeltségi viszonyokat, feladatrendszereket. Arról sem kaptak a helyi erők központi tájékoztatást, hogy milyen magatartást tanúsítsanak a különleges rendőri alakulat tagjaival szemben.⁴¹¹

4.2.2 A BM Karhatalom speciális rendőri tevékenysége

Korábban említést tettem arról, hogy a felszabadulást követően az ideiglenes kormány 1945-ben felállította a Belügyminisztérium alá rendelt Államrendőrséget, közrendvédelmi és bűnügyi feladatokat egyaránt ellátva. Az államrendőrség egyik karhatalmi zászlóalja látta el a miniszterelnökségi és képviselőházi őrségi szolgálatot, személyi állományt biztosított különböző razziákhoz, valamint kiemelt objektumokat is őrzött. Később a zászlóaljon belül felállítottak egy kisebb egységet, egy rohamcsoportot is veszélyes bűnözők elfogására és más speciális (általában személyvédelmi, csapaterős) feladatok végrehajtására. A karhatalmi

⁴⁰⁹ 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (kihirdetve: 1978.12.31.)

⁴¹⁰ 586032/1947 számú Belügyminiszteri Utasítás, Magyar Nemzeti Levéltár, MNL-OL-XIX-B-0001

⁴¹¹ 586032/1947 számú Belügyminiszteri Utasítás, Magyar Nemzeti Levéltár, MNL-OL-XIX-B-0001

állomány azonban többnyire nem hivatásosokból, hanem sorállományúakból állt, emiatt sem tekinthető a rohamcsoport professzionális, speciális rendvédelmi egységnek. A rendszer szempontjából megbízhatónak tartott fiatalok sorköteles szolgálataikat hajtották végre a karhatalomnál. Ezek voltak azok a karhatalmisták, akik fegyveresen harcoltak az 1956-os forradalom és szabadságharc idején a felkelők ellen. A karhatalmat a rendőrség részéről a budapesti és megyei főkapitányok vehették igénybe. Század erőig kirendelés útján azon ezred vagy zászlóaljparancsnoktól, amelynek működési területéhez tartozott a megyéjük, zászlóalj erőig a BM karhatalom parancsnokának, ennél nagyobb erő esetén a belügyminiszter első helyettesének engedélyével. A főkapitányok általi igénylésre egy századnál nagyobb erőt nem lehetett rendelkezésre bocsátani. A kirendelt karhatalmi erő a feladat végrehajtásának idejére a kirendelő szerv vezetőjének alárendeltségébe került. A BM-sorállomány rendszeres politikai nevelésben és harckiképzésben részesült, így alkalmassá vált a csapaterős szolgálati feladatainak végrehajtására. A csapattevékenységet igénylő állambiztonsági, közbiztonsági és biztosítási feladatokat (például hadsereggyakorlatok körzeteinek lezárása) végezte, őrizte a kiemelt fontosságú objektumokat, a különleges elbírálás alá eső vasúti szállítmányokat. Részt vett az állami és pártvezetők utazásának biztosításában, árvízvédelemben, illetve járványügyi zárlatok végrehajtásában.⁴¹² A BM-karhatalom legismertebb különleges műveleti tevékenysége a balassagyarmati túszejtés során végrehajtott felszámolása volt, melyről alább bővebben beszámolok.

Az adatgyűjtések során nem találtam arra utaló egyéb dokumentumot vagy információt, hogy 1973 előtt a magyar rendőrség vezetői körében felmerült volna a szakmai igény olyan különleges, professzionális rendőri egység felállítására, mely terrorcselekmények vagy ahhoz kapcsolódó bűncselekmények megszakítására vagy felszámolására kiképzett és felszerelt lett volna.⁴¹³ A gyökeres változást az alábbi eset, a balassagyarmati túszejtés indikálta.

4.3 A balassagyarmati túszejtés

A 19 éves Pintye András és testvére a 17 éves Pintye László (balassagyarmati lakosok) 1972 év végén elhatározták, hogy nem kívánnak tovább Magyarországon élni, ezért illegálisan külföldre távoznának, hogy ott telepedjenek le. Tekintettel azonban arra, hogy édesapjuk

⁴¹² TARJÁN G. Gábor: Karhatalom a huszadik században Magyarországon., Belügyi Szemle 63. évfolyam, 2015/6. szám, p. 29-47.

⁴¹³ BEKE József - A magyar rendőrség különleges szolgálati ágának létrehozása, fejlődésének és működésének története 1973-1990, Rendészet-Tudomány-Aktualitások konferencia kötet p. 28-36, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2020.

hivatásos határőr tiszt volt, a korszak hivatásosok közvetlen hozzátartozóira vonatkozó szigorú szabályai és gyakorlata szerint esélyük sem lehetett arra, hogy útlevelet kaphassanak, és nyugatra utazzanak, ahonnan nem térnének haza (a kor megfogalmazása szerint disszidálnának). Különböző terveket kezdtek tehát szőni annak érdekében, hogy nyugatra szökhessenek. Az idősebb Pintye fiú vetette fel azt az ötletet, hogy túszoikat ejtve kényszerítsék a magyar hatóságokat arra, hogy elhagyhassák az országot. Tervükbe előzetesen bevontak három másik helyi fiataalt is, akik azonban túl kockázatosnak találták a két fiú elképzeléseit, és ezért tevélegesen végül nem vettek részt az akcióban. Mivel azonban a Pintye fivérek terveiről nem értesítették a hatóságokat, ezért később, az ügy büntetőeljárás szakaszában ellenük is eljárás indult.⁴¹⁴

1973. január 7-én vasárnap Pintye András ellopta édesapja hivatali pánccs szekrényének kulcsát. Bement a balassagyarmati határőr laktanyába. Az ügyeletes tisztnek azt hazudta, hogy el kell hoznia apja irodájából egy könyvet. Mivel az ügyeletes tiszt ismerte a fiút, minden további kérdés nélkül beengedte az irodába, és egyedül is hagyta. Az idősebb Pintye fiú ezután a pánccs szekrényből kivette édesapja AMD-65 típusú gépkarabélyát a hozzá tartozó 80 darab rendszeresített lőszerrel, valamint a 9 milliméteres PA-63 típusú szolgálati maroklőfegyverét a hozzá tartozó 9 darab rendszeresített lőszerrel. Az így megszerzett lőfegyvereket és a lőszerket elrejtette a kabátja alá és kísértelt a laktanyából, anélkül, hogy bárki feltartóztatta vagy átvizsgálta volna.⁴¹⁵

Még aznap este 22.00 óra körüli időben testvérével behatoltak a balassagyarmati Geisler Eta Leánykollégium főépületének első emeleti 14-es szobájába, és túszul ejtették az ott tartózkodó 16 diáklányt. A lányok szabadon bocsájtása fejében követeléseket fogalmaztak meg. A fiúk követeléseit az egyik túszként fogvatartott diáklány írta le egy papírlapra, melyek a következők voltak:

- 6 db pisztoly két-két tárral és lőszerrel
- egy lefüggönyözött, farmotoros autóbusz két sofőrrel, valamint
- 6 db géppisztoly két-két tárral, 30 kézigránát és 1 rádió adóvevő
- a későbbiekben a fentiekén túl helikoptert és készpénzben amerikai dollárt (az összeget több alkalommal módosították) is követeltek a hatóságoktól⁴¹⁶

⁴¹⁴ Nógrád Megyei Főügyészség B.10.006/1973. számú vádirata, Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-7

⁴¹⁵ Nógrád Megyei Főügyészség B.10.006/1973. számú vádirata, Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-7

⁴¹⁶ Nógrád Megyei Főügyészség B.10.006/1973. számú vádirata, Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-7

Több esetben is kijelentették, hogy amennyiben a hatóságok a követeléseiket nem teljesítik, elkezdik kivégezni a túsul ejtett diáklányokat. Bár tettüket jó előre alaposan megtervezték, azonban arra nem volt elképzelésük, hogy a megfogalmazott követeléseiket hogyan hozzák a hatóságok tudomására. Időközben a lányok kérték a túszejtőket, hogy engedjék ki őket WC-re. Ebbe a Pintye testvérek bele is mentek. A lányok ezt a lehetőséget kihasználva megkísérelték a szökést, mely végül egyiküknek sikerült is. A kiszökött diáklány értesítette a kollégiumban zajló eseményekről a rendőrséget. A kikerkező rendőrjárőr behatolt egészen a kollégiumi szobáig és megadásra szólította fel a bent tartózkodó fegyvereseket. Megadás helyett az idősebb Pintye fiú rálőtt a rendőrökre, és a helyiségben található emeletes ágyakkal eltorlaszolta a szoba ajtaját. A hatóságok ezt követően teljesen lezárták a kollégiumot és környékét, majd miután a karhatalmi erősítés megérkezett a Belügyminisztérium Karhatalom (BM Karhatalom) részéről, Balassagyarmatot is teljesen körbezárták. Erre a lépésre azért volt szükség, mert bár a hatóságok teljes hírzárlatot rendeltek el, az eset ennek ellenére gyorsan kitudódott, és a túsul ejtett lányok aggódó hozzátartozói megindultak a városba, hogy nyomást gyakoroljanak a rendőrségre és a politikai vezetésre.

Mivel a magyar hatóságokat teljesen felkészületlenül érte ez az eset, ezért a helyzet megoldása érdekében rögtönözniük is kellett. A magyar rendőrség ekkor ugyanis még nem rendelkezett sem olyan különlegesen képzett és felszerelt rendőri erővel, sem pedig képzett túsztárgyalóval, amely, vagy aki túszhelyzet kezelésére és felszámolására alkalmas lett volna. Első körben a túszejtők szüleit vitték a kollégiumi szoba elé, hogy ők próbáljanak meg észérvekkel és érzelmekkel is hatni a gyermekeikre. Ez a módszer teljességgel hatástalannak bizonyult, sőt az édesapja jelenléte az idősebb Pintye fiú esetében éppen ellenkező hatást váltott ki, mint amire a hatóságok számítottak. Az apa jelenléte ugyanis csak Pintye András agresszivitását növelte. Ezek után rendőrök más „tárgyalót” kerestek, hogy kapcsolatban maradjanak a túszejtőkkel. A rendőrség választása a balassagyarmati kórház főorvosára, Dr. Samu Istvánra esett, aki személyesen, gyermekkoruk óta ismerte a fiúkat. A főorvos több napon keresztül tárgyalt a túszejtőkkel és sok esetben sikerült is az idősebb Pintye fiút lenyugtatnia, de sajnos azt nem tudta elérni, hogy megadják magukat és elengedjék a túsul ejtett lányokat. Tárgyalással próbálkozott a hatóságok részéről továbbá a helyi rendőrkapitány, Szücs Ferenc rendőr alezredes is, aki azonban szintén eredménytelennek bizonyult.⁴¹⁷ A rendőrség részéről

⁴¹⁷ Nógrád Megyei Főügyészség B.10.006/1973. számú vádirata, Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-7

két világos elképzelés és cél létezett a túszhelyzet megoldása érdekében. Egyrészt húzni az időt, amennyire lehet és ezzel a módszerrel kifárasztani és elbizonytalanítani az elkövetőket, másrészt a diáklányok életét mindenképp meg kellett óvni.

Mint említettem, a magyar rendőrségen belül nem létezett olyan egység, amely az ilyen helyzetek kezelésére, felszámolására fel lett volna szerelve, ki lett volna képezve, illetve olyan taktikai eljárás sem, mely ebben az esetben alkalmazható lett volna, ezért a helyzetet ad-hoc jelleggel kezelték. A helyi rendőröket leváltották és visszavonták a kollégiumi szobánál, valamint az oktatási intézmény környékén, és belügyminiszteri döntésre a BM-Karhatalom munkatársai vették át az irányítást és az intézkedést a helyzet megoldása érdekében. A kollégiummal szemközti tanácsháza tetejére, valamint épületébe távcsöves puskával felszerelt és erre a feladatra külön kijelölt karhatalmi rendőröket telepítettek. Esetükben szándékosan nem használok a mesterlövész kifejezést, hiszen – bár kiváló lövészteljesítményt nyújtottak az akciót megelőzően is, de – normál karhatalmi rendőrök voltak, akik ilyen speciális képzésben korábban, információim szerint, nem részesültek. Ugyanez vonatkozott a kollégiumi szoba előtt, valamint annak ablaka alatt felsorakozott rendőrökre is. A karhatalmi és általános rendőri kiképzésükön kívül nem kaptak képzést arra, hogy túszhelyzet során hogyan, milyen taktikai eljárásrend szerint kell egy helyiségbe behatolni, az elkövetőket ártalmatlanná tenni, és a túszoikat kivonni.

Január 11-én, csütörtökön délelőtt a túszejtők egyre idegesebbé váltak amiatt, hogy úgy érezték a hatóságok csak az időt húzzák, és nem teljesítik a követeléseiket. A tárgyalást végző főorvosnak sem sikerült ezúttal megnyugtatnia az idősebb Pintye fiút, aki a gépkarabélyával rálőtt a szomszédos épületre. A lövedékek csak néhány centiméterre csapódtak be az ott figyelő és lövész pozíciót betöltő rendőröktől. A lövések után az kiabálta, hogy ez volt az utolsó figyelmeztetés, legközelebb kivégzi a diáklányokat. Az akciót irányító rendőri vezetők számára világossá vált, hogy a tárgyalások nem fognak eredményt hozni, ezért a felszámolás mellett döntöttek. Engedélyt és parancsot adtak arra, hogy ha az elkövetők – elsősorban a veszélyesebbnek ítélt Pintye András – tiszta célpontot nyújtanak, akkor a távcsöves puskával felszerelt rendőrök célzott lövést adhatnak le rájuk. Másnap, január 12-én, pénteken a déli órákban Pintye András megjelent néhány másodpercre a kollégiumi szoba ablakában. A szomszéd épület tetején lévő rendőrök ezt észlelték és három különböző fegyverből és pozícióból célzott lövéseket adtak le rá. A jogszerű fegyverhasználat következtében az idősebb túszejtő holtan esett össze. Ekkor a kollégium előtt, a szoba ablaka alatt álló teherautó magasított platójáról és a szoba előtti folyosóról – miután a túsul ejtett lányok szabadabbá tették az elbarikádozott bejáratot – a karhatalmista rendőrök behatoltak és élve elfogták a fiatalabb

túszejtőt, Pintye Lászlót is, aki ellenállás nélkül megadta magát. A túszul ejtett lányokat sikerült élve, épségben kimenekíteni.⁴¹⁸

A sikeres akciót követően vizsgálatok sorát indították az illetékes hatóságok, melyek egyrészt az túszhelyzet előzményeire terjedtek ki, pl. hogy a Pintye fiúk hogyan tudtak fegyvereket szerezni, kik tudtak a tervezett akciójukról és azt miért nem jelentették stb. Másrészt a rendvédelmi szakemberek elemezték a hatóságok munkáját és a sikeres felszámolást. A feltárt hiányosságok megszüntetése érdekében intézkedési tervet dolgoztak ki, illetve fegyelmi és büntetőeljárásokat kezdeményeztek⁴¹⁹. Bár a túszejtést terrorcselekménynek nevezték, 1973-ban a magyar büntetőjogban ilyen törvényi tényállás, mint említettem nem szerepelt. Ezért a 17 éves Pintye Lászlót aljas indokból, hivatalos személy sérelmére, több ember sérelmére elkövetett emberölési kísérlet büntette, légi jármű jogellenes külföldre vitelével megvalósított tiltott határátlépés kísérlet büntette, lőfegyverrel való visszaélés büntette és több ember sérelmére elkövetett személyi szabadság megsértése büntett elkövetése miatt emeltek vádat. A bíróság végül valamennyi vádpontban bűnösnek találta, és a maximálisan kiszabható büntetésre, 15 év fegyházbüntetésre ítélte.⁴²⁰

4.4 Az akciószakaszok megalapítása Magyarországon

Az eset is rávilágított arra, hogy hazánkban is reális veszélye van terrorcselekmények, illetve hasonló túszhelyzetek bekövetkezésének. Szükségessé vált egy olyan rendőri egység felállítása és kiképzése, mely az ilyen és hasonló helyzetek megoldására és kezelésére is alkalmas volt. Már a balassagyarmati túszejtést megelőzően is tervben volt a BM-Karhatalom megszüntetése, illetve átalakítása Készenléti Rendőri Ezreddé a Honvédelmi Bizottság 2/221/1971. számú határozata alapján, de a fenti eset ezt a folyamatot felgyorsította. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 16/1973. számú, 1973. szeptember 11-én kelt parancsa rendelkezett végül arról, hogy a BM-Karhatalom Országos Parancsnoksága végrehajtotta a Honvédelmi Bizottság határozatát, és a követelményeknek megfelelően elvégezte a szervezeti átalakításokat, feltöltötték az állománytáblát, kiképezték és felállították a Készenléti Rendőri

⁴¹⁸ Nógrád Megyei Főügyészség B.10.006/1973. számú vádirata, Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-7

⁴¹⁹ Tájékoztató a Balassagyarmaton bekövetkezett rendkívüli esemény főbb tanulságairól. Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-44-56 oldal

⁴²⁰ Ítélet a Balassagyarmati fegyveres terrorcselekmény ügyében HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-57-60 oldal

Ezred egységeit.⁴²¹ De, hogy ezt megelőzően mennyire nem számolt a rendőri vezetés hazánkban terrorcselekmény vagy a Balassagyarmaton történt túszejtéshez hasonló bűncselekmények elkövetésének reális lehetőségével, igazolja az is, hogy az újonnan alakult Készenléti Rendőri Ezred első ügyrendjében felsorolt feladatai között sem találunk utalást sem terrorcselekmények felszámolásával kapcsolatos hatásköri vagy illetékességi utalásokra:

- közreműködés belső ellenséges tevékenység megakadályozásában, elfojtásában;
- közreműködés a közrend és közbiztonság nagyobb mérvű megzavarása esetén a rend helyreállításában;
- a felfegyverzett ellenséges vagy súlyos bűncselekménnyel gyanúsított, őrizetből megszökött, körözött személyek felkutatása, elfogása;
- kiemelkedő jelentőségű esetekben az eltűnt személyek és tárgyak felkutatása;
- közreműködés nagyobb jelentőségű közbiztonsági akciókban, közbiztonsági járőrszolgálatban;
- párt- és állami vezetők vasúton, közúton történő utazásának biztosításában közreműködés;
- tömegszerencsétlenség, nagyobb elemi csapás helyszínének és a mentési munkálatok zavartalanságának biztosításában, a közrend, a közbiztonság fenntartásában közreműködés;
- részvétel jelentősebb politikai, kulturális és sportrendezvények biztosításában⁴²²

A balassagyarmati túszejtést követő vizsgálatok és elemzések nemcsak a felelőségek megállapításáról szóltak, hanem arról is, hogy levonják a szükséges rendőri szakmai következtetéseket. Ennek eredményeképpen a BM-Karhatalom jogutód szervezetében, a Forradalmi Rendőri Ezreden belül 1973-ban létrehozták az úgynevezett akciószakaszokat, státusz- és szervezeti módosítás nélkül. Az akciószakaszokat az akkori belső rendőri szakzsargonmal mesterlövő – rohamfelszámoló – műszaki alegységeknek hívták. Ez az elnevezés gyakorlatilag teljes egészében lefedte a speciális feladatrendszerüket, alkalmazási képességüket. Szakmai elvárásként velük szemben a következők voltak megfogalmazva:

⁴²¹ 10-21/16/1973. számú Belügyminiszteri parancs a BM Karhatalom Országos Parancsnokság megszüntetéséről Magyar Nemzeti Levéltár HU MNL OL XIX B 0001,

⁴²² 50-684/1972 számú utasítás a Készenléti Rendőri Ezred Ügyrendjéről (1972. november 28.) 4. oldal, ÁBTL parancsok gyűjteménye: https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/50-684_1972.pdf (letöltve: 2019.10.21.)

- A terrorcselekmények nyílt rendőri erőkkel történő felszámolásának elvi és gyakorlati tapasztalataival kapcsolatos szakanyagok gyűjtése, értékelése és adaptálása magyar viszonyokra.
- A kidolgozott taktikának megfelelően az állomány felkészítése a várható feladatokra.
- Konkrét terrorelhárító tervek kidolgozása, naprakészen tartása.
- Taktikai, technikai megoldások kutatása, begyakoroltatása.⁴²³

A magyar rendőrségi terrorelhárító rendszer ettől kezdve úgy épült fel, hogy minden készenléti rendőri század első szakaszát jelölték ki erre a különleges rendőri feladatra. Kezdetben csak a budapesti központban alakultak meg ezek a speciális szakaszok, de egy évvel később, 1974-ben Miskolcon is kijelöltek egy szakaszt erre a feladatra.⁴²⁴ Az ide beosztott hivatásos állomány az általános rendőri és karhatalmi képzéseken túl speciális kiképzést is kapott. Természetesen ez azzal járt együtt, hogy a kiképzési időkeretüket is ennek megfelelően jelentősen megnövelték. Fegyverzetük és felszerelésük ekkor még nem tér el az általános rendőri és csapatszolgálati feladatokat ellátó más szakaszokétól. Kiemelt óraszámokban oktatták részükre önvédelmet, speciális lövészetet, illetve a munkájuk ellátásához szükséges különleges taktikai eljárásokat és módszereket.⁴²⁵ A kiképzési tematikák kezdetben egyáltalán nem voltak egységesek, sokkal inkább ösztönösek. Szakember sem állt rendelkezésre elegendő számban, aki a különleges taktikai eljárásokat és módszereket oktatni tudta volna. A Magyar Néphadsereg állományából, elsősorban annak különleges feladatokra kiképzett egységeitől, a mélységi és csapatfelderítők közül csábítottak vagy vezényeltek át néhány szakembert a Forradalmi Rendőri Ezred állományába.⁴²⁶ A későbbiekben látni fogjuk, hogy az önálló, rendőrségi (már rendészeti feladatokat ellátó) tűzszerész szolgálat felállítása során is ezt a módszert követték.

1976-ban jelent meg a Forradalmi Készenléti Rendőri Ezred ügyrendje, amely tételesen felsorolta az egység feladatait. Ebben már szerepel, hogy az egység hatáskörébe tartozik olyan speciális rendőri feladatok elvégzése, mint közreműködés:

- a felfegyverzett, ellenséges vagy súlyos bűncselekménnyel gyanúsított, az őrizetből megszökött, körözött személyek felkutatásában, elfogásában;

⁴²³ Előadás, az Ezred alegységeinek helyzete, alkalmazhatósága épületben, repülőgépen és gépjárművön tartózkodó terroristák felszámolására. (Szakmai előadás) 2. oldal Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴²⁴ B. János ny. r. alezredes az egység volt tagjával készült interjú

⁴²⁵ AMBRUS Péter: Az igazi kommandó. URBIS Könyvkiadó Budapest, 2008., p. 159-160.

⁴²⁶ B. János ny. r. alezredes az egység volt tagjával készült interjú

- a túsokat fogva tartó terroristák, fegyveres bűnözők elfogásában, a túsok kiszabadításában;⁴²⁷

Az alábbiakban néhány gyakorlati eseten keresztül (a teljesség igénye nélkül) azt mutatom be, hogy az akciószakaszokat milyen típusú műveletekben alkalmazták hazánkban. 1981. augusztus 4-én, Szegeden Dirke József Pál, aki fegyveres őrként dolgozott, lövöldözni kezdett. A kirendelt akciószakasz megkezdte a felszámolást és megkísérelte elfogni az elkövetőt. Dirke József Pál azonban a művelet közben öngyilkosságot követett el. 1982-ben egy szovjet katona szolgálati gépkarabélyát magához vette, majd engedély nélkül megszökött a laktanyájából. A felkutatása érdekében bevezetett rendőrségi és katonai intézkedések során sikerült megállapítani tartózkodási helyét. A kirendelt akciószakaszok a felszámolás során kénytelenek voltak löfegyvert használni. A tűzharc során a szovjet katonaszökevény életét vesztette. Végül, de nem utolsó sorban, 1985. július 6-án a Debreceni Börtön és Fogházban fogvatartott személyek felfegyverkezve a zárkájukban túsul ejtettek egy hivatásos állományú fegyőrt. Az akcióalosztályt riadóztatták, akik elindultak a helyszínre. Megérkezésük előtt a Hajdú-Bihar Megyei Rendőrfőkapitányság akciócsoportja eredményesen felszámolta a túszejtést.⁴²⁸ (A megyei akciócsoportok felállítását, feladatait és felépítését külön részben elemzem.)

Az általánosságban meghatározott feladatrendszeren túlmenően számtalan egyéb funkciót is elláttak az akciószakaszok, illetve későbbi jogutódjaik. Gondolok itt egyrészt a hazai és nemzetközileg védett vezetők személyvédelmének megerősítésére, programhelyeiken figyelőpont, illetve mesterlövő állás (tűzfészek) kialakítása, valamint közreműködés a lakosság ellátása, az államigazgatás működése szempontjából kiemelt objektumok (kritikus infrastruktúrák) védelmében. Kiemelném ezek közül, hogy a Neutron kommandó 1992-es megalakításáig az akciószakaszok, majd az Akció Alosztály és Komondor Terrorelhárító Szolgálat feladatai közé tartozott a Paksi Atomerőmű⁴²⁹ terrorelhárítási tervének kidolgozása, begyakorlása és szükség esetén annak végrehajtása.

⁴²⁷ 50-570/1976. számú utasítás a Belügyminisztérium Forradalmi Készletlét Rendőri Ezred ügyrendje, ÁBTL parancsok gyűjteménye https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/50-570_1976.pdf (letöltve: 2020.07.24.)

⁴²⁸ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. (1988.) 7. számú melléklet, Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴²⁹ 1992-ben a Tolna Megyei Rendőrfőkapitányság szervezeti egységeként osztály jogállással alakították meg a Neutron Bevetési Osztályt, melynek első parancsnoka Dr. Piros Attila r. altábornagy volt. Az egység létrehozását egyrészt a Paksi Atomerőmű, mint kritikus infrastruktúra kiemelt fizikai védelme iránti igény, másrészt a megyében jelentkező és speciális rendőri erőt igénylő feladatok ellátásával indokolták. Az egység szakmai sikereit

A speciális akciószakaszok felépítése a megalakításukat követően a következőképpen nézett ki: valamennyi akciószakasz állománytábla szerint meghatározott létszáma 16 fő volt. Ez a szám a következőkből állt össze: 1 fő szakaszparancsnok (elsősorban tiszt), 1 fő szakaszparancsnok-helyettes, 4 fő mesterlövész, 6 fő rohamcsoporthoz/felszámoló, valamint 4 fő műszaki kiképzettségű tiszthelyettes.⁴³⁰ (A fejezet későbbi részében bővebben kifejtem a rohamcsoporthoz felépítését, a speciális szakterületek, és az oda beosztott rendőrök feladatait.) Fokozatosan elkezdtek az akciószakaszok fegyverzetét és felszerelését fejleszteni, korszerűsíteni. 1985-ben a Miskolcon állomásozó akciószakaszt megszüntették⁴³¹, amit a következőkkel indokoltak:

- hazánkban terrorcselekmények bekövetkezésének elsősorban a fővárosban és környékén van reális esélye.
- az eszkalálódó terrorcselekmények megszakításának feltételei nemzetközi tapasztalatok szerint a cselekmény bekövetkezése után több óra, vagy nap elteltével jönnek létre.
- nincs az országnak olyan pontja, amelyet szükség esetén a többi akciószakasz Budapestről 3 órás autóúttal vagy helikopterrel ne érhetne el
- az eddigi feladatok gyakorisága nem indokolja a miskolci speciális alegység fenntartását, amelynek a budapesti állomány felkészültségi és felszerelési szintjére történő felhozása rendkívüli plusz költségeket jelent az ezrednek.⁴³²

A speciális akciószakaszok kirendelésének és igénylésének módját, az igénybevétel rendjét a 18/1982. számú Belügyminiszter-helyettesi intézkedés 3/d pontja szabályozta. (Az intézkedést később részletesebben bemutatom.) Az utasítás szerint, amennyiben a feladat jellege a Forradalmi Rendőri Ezred speciális akció alegységeinek igénybevételét indokolja, úgy azt a szervek vezetőinek kérésére munkaidőben az Országos Rendőrfőkapitány Közbiztonsági és Közlekedési helyettese, a közbiztonsági miniszterhelyettes, a belügyminisztériumi

jól mutatja, hogy több alkalommal is megnyerték a floridai kommandós világbajnokságot. A Neutron 2010-ben integrálódott a Terrorelhárítási Központba önálló osztályként.

⁴³⁰ Előadás, az Ezred alegységeinek helyzete, alkalmazhatósága épületben, repülőgépen és gépjárművön tartózkodó terroristák felszámolására. (Szakmai előadás) Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴³¹ BEKE József - A magyar rendőrség különleges szolgálati ágának létrehozása, fejlődésének és működésének története 1973-1990, Rendészet-Tudomány-Aktualitások konferencia kötet Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2020 p. 28-36.

⁴³² 1985-ös előadás, az Ezred akció alegységeinek helyzete, alkalmazhatósága épületben, repülőgépen és gépjárművön tartózkodó terroristák felszámolására. Dr. Buda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

államtitkár, munkaidőn kívül a BM Főügyeletén keresztül a miniszteri ügyeletes engedélyezi. Halaszthatatlan esetben a speciális erők és eszközök igénybevételét a BM Főügyelet vezetője rendelheti el.⁴³³

4.5 A Ferihegyi nemzetközi repülőtérre vonatkozó terrorizmus elleni feladatok

A világ számos repülőterén, illetve repülőgépek ellen elkövetett terrorcselekmények magyarországi megelőzése, megakadályozása és felszámolása, valamint a Ferihegyi reptér légiforgalmának biztonsága és biztosítása érdekében 1978-ban alkottak normát. A 2/1978. (május 2.) számú Belügyminisztérium államtitkári intézkedés rendelkezett a budapesti nemzetközi repülőtéren a terrorcselekmények megelőzésével és elhárításával kapcsolatos feladatokról. Az intézkedés szerint figyelemmel a repülőterek ellen elkövetett terrortámadások nemzetközi tapasztalataira, szükséges bizonyos megelőző, felkészülő intézkedések bevezetése. Ez alapján számolni lehet Ferihegyen is:

- az innen felszálló repülőgépek elrablásának, felrobbantásának kísérletével.
- külföldi reptérről felszállt és eltérített repülőgép budapesti landolásával, és hogy így itt folytatódik tovább a bűncselekmény.
- a repülőtérről kívülről próbálnak meg fegyveresen, erőszakkal behatolni terroristák.
- a repülőtérről már korábban bejutott terroristák erőszakkal, fegyveresen és/vagy túsok felhasználásával próbálnak repülőgépre feljutni.⁴³⁴

Mint láthatjuk, a korszak rendvédelmi szakemberei a nemzetközi terrortrendeket alaposan kielemezve térképezték fel a Ferihegyi repülőtér veszélyeztetettségét a terrorizmus reptereket veszélyeztető és jellemző modus operandi oldaláról. A felmért és reálisnak tartott veszélyre a megoldás azonban ismét sajátosan magyarra sikerült. Nem az történt ugyanis, hogy a terrorveszély minimalizálása, terrorcselekmények megelőzése és gyors felszámolása érdekében létrehoztak a Ferihegyen egy állandó speciális rendőri egységet. Egy ilyen rendőri alakulat képes lehetett volna gyakorlatilag azonnal reagálni a kialakult terrorhelyzetre. Az intézkedés ehelyett inkább arról rendelkezett, hogy a fent felsorolt terrorhelyzet bekövetkezése

⁴³³ Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 18/1982. számú intézkedése, a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról szóló 28/1982. számú parancs végrehajtásáról. 3/d. pontja.

⁴³⁴ 2/1978. (május 2.) számú Belügyminisztérium államtitkári intézkedés rendelkezett a budapesti nemzetközi repülőtérre a terrorcselekmények megelőzésével és elhárításával kapcsolatos feladatokról, Magyar Nemzeti Levéltár HU MNL OL XIX B 0001/1978

esetén mely polgári (civil fegyveres őrség), rendőri és egy egyéb, a belügyminisztérium irányítása alá tartozó szerveket (határőrőség, BM Kormányőrőség) kell bevonni a terrorcselekmény felszámolása érdekében. Az intézkedés azonban nagyon szigorúan és pontosan felsorolja a terrorelhárító feladatokba bevont erők és szervek feladatait, illetékességét. Eszerint a civil és a határőr állomány elsősorban a terület biztosításában és támogatói feladatokban vehetett volna részt. A bevont rendőri erők a felszámolás közvetlen támogatását hajtották végre. A terrorcselekmény tényleges és közvetlen felszámolása az akciószakaszok feladata volt. Ezirányú tevékenységüket szükség esetén speciális fegyverzetrel, járművekkel (pl. páncélozott szállító harci jármű, röviden „pszh”) műszaki felszereléssel egyrészt a Készenléti Rendőri Ezred, másrészt a Ferihegyen hatáskörrel és illetékességgel rendelkező határőrőség biztosította.⁴³⁵ Mint láthatjuk, a felépített terrorelhárító rendszer a repülőtér védelme szempontjából a maga korában viszonylag korszerűnek volt mondható az általam felvázolt szervezési hiányosság ellenére is. Az intézkedés részletesen kitér a bevonható erők konkrét létszámára, fegyverzetére, felszerelésére, az együttműködés és az összeköttetés rendjére is.

A sikeres felszámolás egyik legfontosabb kritériumának, a gyorsaságnak azonban véleményem szerint nem felelt meg a fent kitalált és Ferihegyen működtetett terrorelhárítási rendszer. Ez pedig oda vezethető vissza, hogy nem állítottak fel egy állandó rendőri szakaszt terrorelhárítási feladatokra, hanem az intézkedés szerint a budapesti szakaszok megérkezéséig kellett várni (az azonnali intézkedéseket nem számítva) a felszámolás megkezdéséig.

4.6 Az Akció Alosztály létrehozása és feladatai

Mint említettem, az akciószakaszok tagjait a kezdeti időkben nem egységes képzési rend szerint képezték ki. Ennek megfelelően a kiválasztás rendszere sem volt egységesítve. Az egységes képzési, taktikai rend az éles munkák végrehajtása során alapvető fontossággal bír. Egy nagyobb felszámolás/végrehajtás során elkerülhetetlen ugyanis, hogy az akciószakaszok összedolgozzanak. Teljesen mindegy, hogy valaki hányas számú szakaszban dolgozik, de a taktikai eljárásoknak és módszereknek minden egységben egyformának kell lenniük, annak érdekében, hogy taktikai eljárási elem vagy végrehajtási metódus alatt minden felszámoló

⁴³⁵ 2/1978. (május 2.) számú Belügyminisztérium államtitkári intézkedés rendelkezett a budapesti nemzetközi repülőtéren a terrorcselekmények megelőzésével és elhárításával kapcsolatos feladatokról, Magyar Nemzeti Levéltár HU MNL OL XIX B 0001/1978

ugyanazt értse. Egy professzionális, jól képzett különleges szolgálatnál ez a működési szempont elengedhetetlen feltétel.

Azért, hogy az akciószakaszok tevékenységét, képzési és kiválasztási rendszerét egységesítsék, felkészültségüket azonos szintre hozzák, 1979-ben létrehozták az Akció Alosztályt, melynek létszáma kezdetben 5 fő tiszti rendfokozatú hivatásos rendőr volt. Az egység alapvető feladata az akciószakaszok képzése, szakmai felügyelete, valamint a felszámolások, a veszélyes fegyveres bűnözők elfogásának koordinálása volt. Megreformálásra került tehát a teljes képzési és munkarendszer. A kiképzési és szolgálati rend ettől kezdődően tehát úgy nézett ki, hogy valamennyi akciószakasz 10 héten keresztül normál közterületi szolgálatot látott el, mint bármelyik karhatalmi szakasz a Forradalmi Rendőri Ezreden belül. Vagyis speciálisan kiképzett és felszerelt egységek voltak, de emellett hagyományos rendőri, közbiztonsági feladatokat is elláttak. Ez alatt a 10 hét alatt heti négy órában továbbra is gyakorolniuk kellett a speciális taktikai, épületharcászati vagy lövészeti elemeket, amolyan szinten tartásként. Ezt követően 5 héten keresztül az Akció Alosztály irányítása és felügyelete mellett, meghatározott kiképzési terv szerint sajátították el azokat a speciális ismereteket, amelyekre a felszámolói munka során szükségük volt.⁴³⁶ Így különösen: veszélyes és fegyveres elkövetők elfogásának gyakorlása, speciális fegyverkezelési és lövészeti ismeretek, pirotechnikai képzés, ereszkedés helikopterből illetve épületről, közelharc kiképzés, erőnléti képzés, épületharcászati taktikai eljárások, valamint elméleti (terrorista csoportok taktikájáról és elkövetési módszereiről) és pszichikai képzés.⁴³⁷ A kiképzés során gyakori volt a rögtönzés. Mivel korszerű taktikai eljárások korlátozottan álltak a kiképzők rendelkezésére, ezért azokat gyakran „menet közben”, a kiképzés során találták ki, próbálták ki, és folyamatosan tökéletesítették. A szakanyagok beszerzése a belügyminisztérium más speciális (értsd: hírszerző) egységeinek segítségével is történt külföldről. De olyan is gyakran előfordult (elsősorban terroristák taktikáinak elemzése során), hogy a tv-híradó külföldi híryanagait használták fel és építették bele a kiképzési rendszerekbe.⁴³⁸

4.7 A Komondor Terrorelhárító Szolgálat megalakulása, felépítése és feladatrendszere

⁴³⁶ AMBRUS Péter: Az igazi kommandó URBIS Könyvkiadó Budapest 2008., p. 160.

⁴³⁷ Jelentés, a 28/1982. BM számú parancs és a végrehajtására kiadott miniszterhelyettesi intézkedésben a BM FRE számára meghatározott feladatok végrehajtásának helyzetéről, Budapest, 1987. április 7., Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴³⁸ B. János ny. r. alezredes az egység volt tagjával készült interjú

Az eddigiekből is kitűnik, hogy a különleges terrorelhárító szolgálati ág működése az 1970-es évek közepétől kezdődően kezdett kialakulni és fejlődni a magyar rendőrségen. A speciális feladatok végrehajtásának taktikai elemeit kidolgozták, valamint a kiválasztás szempontjait és a kiképzést az Akció Szakasz létrehozásával egységesítették. A különleges feladatokat ellátó rendőri egység irányítása és vezetése azonban továbbra is széttagolt maradt (12 században 12 szakasz), ami jelentősen nehezítette a szervezetet. További problémát jelentett az is, hogy speciális akciószakaszokban szolgáló rendőrök némileg magasabb anyagi elismerésben részesültek, mint a századukban szolgáló más rendőrök, azonban ezt és a plusz kiképzéseket leszámítva gyakorlatilag szinte semmi sem különböztette meg őket.

A helyzet megoldása érdekében a belügyminiszter elrendelte, hogy 1987. október 1-től alakuljon meg az egységes Komondor Terrorelhárító Szolgálat a 12 akciószakaszból, valamint az Akció Alosztály összevonásából. Az új „kommandó” szervezetileg azonban továbbra is a Forradalmi Rendőri Ezred keretein belül maradt. Feladatkörük immár hivatalosan is olyan speciális helyzetek kezelésére terjedt ki, mint pl. a terrorcselekmény, a légi jármű hatalomba kerítése, túszejtés, emberrablás. Nyomozati jogkörük természetesen továbbra sem volt. Ezen túlmenően egyre gyakrabban vonták be a Szolgálatot olyan különleges feladatok végrehajtásába, mint pl. állambiztonsági figyelőszolgálat vagy a figyelők megerősítése és támogatása, a hazánkba látogató külföldi védett vezetők személyi védelme, illetve veszélyes bűnözők, többnyire repülőgépen történő kitoloncolása vagy éppen hazaszállítása.

A fenti speciális felkészültséget és felszerelést igénylő feladatok ellátása mellett a Szolgálatnak hagyományos rendőri munkát is kellett végeznie a mindennapokban. Erre egyrészt az ezred alaprendeltetése miatt volt szükség, másrészt az állomány képzése és szinten tartása szempontjából is kiemelt jelentősége volt. A különleges rendőri állomány nem szakadt el teljesen a hagyományos rendőri feladatoktól, így fedett vagy félig fedett munkákban továbbra is jól bevethetők voltak. (Gondolok itt olyan esetre, amikor a művelettel a rendőri jelleget nem, csak annak célját kellett leplezni, pl. igazoltatás, szabálysértési feljelentés készítése vagy bírság kirovása egyéb, leplezett bűnügyi vagy állambiztonsági érdekből stb.) A Vörös Csillaggal Kitüntetett BM Forradalmi Rendőri Ezred Parancsnokának 1988-ban készült beszámolója a Komondor Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól szóló 3. számú mellékletében találtam statisztikai adatokat arra nézve, hogy az egység a különleges feladatai mellett milyen egyéb, hagyományosnak mondott rendőri munkákat végzett. Eszerint az 1987.10.01. és 1988.04.31. közötti időszakban 1839 általános rendőri intézkedést fogantatosított. Ezek közül 78 esetben készítettek büntető- és 427

esetben szabálysértési feljelentést. Rendőri jelentést 89 esetben írtak, míg igazoltató adatlapot (RK lap) 1254 esetben.⁴³⁹ Az adatokat az alábbi kördiagramon szemléltetem:

Forrás: A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a Komondor Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. 3. számú melléklet (1988.), saját szerkesztés 2022.

A speciális egység a korábban jelzett időszak alatt összesen 681 személyi szabadságot korlátozó intézkedést fogantatosított. Ebből 514 eset volt az előállítás, 121 elfogás, 4 eset elővezetés, 42 eset pedig a bekísérés.⁴⁴⁰ Röviden tisztázzuk az Kádár-rendszerben hatályos és alkalmazott személyi szabadságokat korlátozó intézkedéseket a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 2/1968. (02.06.) parancsa alapján, a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról:

- a bekísérés az a szolgálati tevékenység, amellyel a rendőr valakit azért korlátoz személyes szabadságában, hogy védelemben részesítse. Be kell kísérni azt a személyt, aki:
 - a.) az önmagával tehetetlen, részeg személyt, ha közbotrányt nem okoz vagy a közrendet, közbiztonságot nem zavarja, de közterületről, illetve nyilvános helyről az eltávolítása szükséges
 - b.) öngyilkosságot kísérelt meg vagy azt szándékszik elkövetni.
 - c.) az ön- és közveszélyes elmebeteg vagy magatehetetlen, hajléktalan, bármely okból gyámoltalan személyt

⁴³⁹ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. 3. számú melléklet (1988.) ., Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴⁴⁰ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. 3. számú melléklet (1988.) ., Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

- d.) az eltévedt, vagy csavargó gyermeket (fiatalkorút)
- e.) a tömeg által üldözött személyt vagy akinek életét, testi épségét közvetlen veszély fenyegeti
- az elővezetés az a szolgálati tevékenység, amikor a rendőr valakit elővezetési parancs alapján személyes szabadságában azért korlátoz, hogy az illetékes hatóság elé állítsa. Az elővezetés a személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedések legenyhébb formája. Az elővezetendő személyes szabadsága csak az elővezetés ideje alatt van korlátozva.
- az előállítás a rendőrnek az a szolgálati tevékenysége, amikor valakit a közbiztonság érdekében - szükség esetén kényszerítő eszköz alkalmazásával - személyes szabadságában korlátoz:
 - a.) akit a rendőr elfogott
 - b.) aki a rendőr felszólítására nem tudja magát hitelt érdemlően igazolni, megtagadja az igazolást, vagy személyi igazolványának és az abba bejegyzett adatoknak a hitelessége kétes
 - c.) aki a szabálysértést a rendőri figyelmeztetés ellenére is folytatja
 - d.) aki garázda magatartást tanúsít
 - e.) aki a rendőrhatalomra vonatkozó, szabályokat több esetben megszegi, vagy gyanús magatartást tanúsít
 - f.) aki a kitiltás szabályait megszegi
 - g.) aki közveszélyes munkakerülő
 - h.) az engedély nélküli árusításon vagy tulajdon elleni szabálysértésen tetten ért személyt
 - i.) akinek elővezetése előzetes előállítása nélkül nem eszközölhető
 - j.) azt az eltűntként körözött személyt, akinek előállítását a körözést kibocsátó szerve kifejezetten kérte
 - k.) aki kötelező véralkohol vizsgálatnak nem akarja magát alávetni
 - l.) aki a határőrzésben jogtalanul tartózkodik, vagy ott tartózkodása alatt a határőrzésre vonatkozó rendelkezéseket megszegi
 - m.) aki nyilvános helyen vagy házról-házra járva koldul
 - n.) a nyilvános helyen botrányt okozó részeg személyt
- az elfogás az a szolgálati tevékenység, amikor a rendőr valakit elfogató parancs alapján vagy saját kezdeményezésére foglyul ejt. A rendőrnek el kell fogni:

- a.) kinek őrizetbe vételét, előzetes letartóztatását, bíróság, ügyészség, rendőrhatalóság elrendelte vagy aki ellen elfogató parancsot adtak ki
- b.) aki őrizetbe vételre jogosult hatóság vagy annak valamely szerve őrizetéből megszökött
- c.) aki büntett elkövetését megkísérelte vagy akit azon tetten érték. Aki büntett elkövetése után megszökött, vagy elrejtőzött
- d.) aki súlyos büntett elkövetésével alaposan gyanúsítható
- e.) akinek gyanús körülmények között büntett elkövetésére alkalmas, vagy olyan tárgy van birtokában, amelynek törvénytörő birtoklása vagy használata tekintetében alapos a kétség
- f.) akit a bíróság vagy a rendőrhatalóság az ország területének meghatározott részéből kitiltott, és oda engedély nélkül visszatért vagy a rá vonatkozó rendelkezéseket megszegte
- g.) aki a jogszerűen intézkedő rendőrnek ellenszegül, bántalmazza, szidalmazza vagy sérteget
- h.) aki az elővezetésnek vagy előállításnak bármilyen módon ellenszegül⁴⁴¹

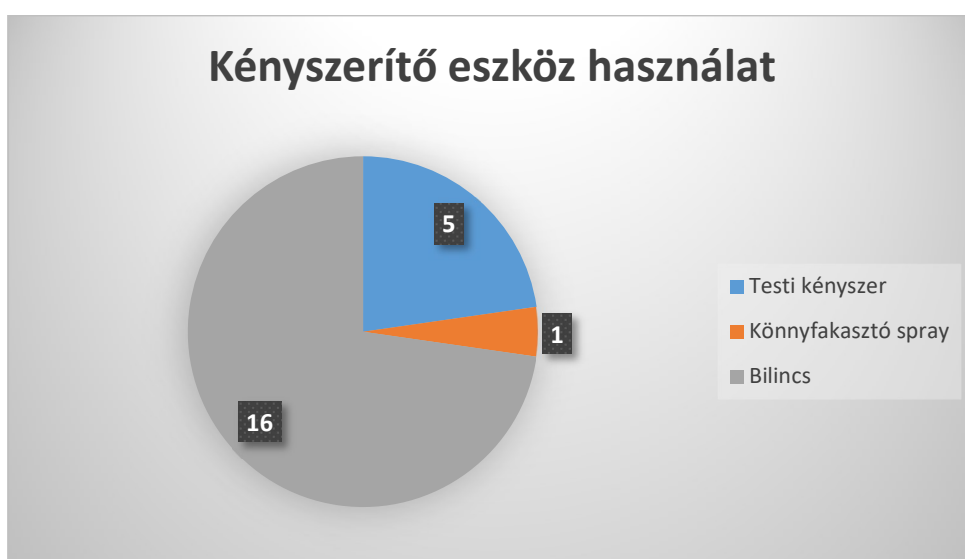
A személyi szabadságot korlátozó intézkedések megoszlását az alábbi kördiagram szemlélteti:

⁴⁴¹ 10-21/2/1968. számon nyilvántartott, a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 2/1968. (02.06.) parancsa alapján, a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról 69-79. oldal, ÁBTL parancsok gyűjteménye: https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2_1968.pdf (letöltve: 2022.01.12.)

Forrás: A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a Komondor Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. 3. számú melléklet (1988.), saját szerkesztés 2022

Végül, de egyáltalán nem utolsó sorban a Komondor Terrorelhárító Szolgálat munkatársai által alkalmazott kényszerítő eszközök megoszlását mutatom be, szintén az adott időintervallumon belül. Eszerint a speciális munkák végrehajtása során összesen 22 esetben történt kényszerítő eszköz alkalmazására sor. Ebből testi kényszer 5, könnyfakasztó spray 1, bilincs 16 alkalommal volt használva az eredményes rendőri intézkedés biztosítása céljából. Lőfegyver- és gumibothasználat nem történt.⁴⁴² Az adatokat az alábbi kördiagramm szemlélteti:

Forrás: A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a Komondor Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. 3. számú melléklet (1988.), saját szerkesztés 2022

A különleges rendőrségi szolgálati ág átszervezésének gyakorlati lebonyolítását, koordinálását, a felvételi/átvételi eljárások és követelményszintek kidolgozását (fizikai követelményszint, lövészeti követelményszint, speciális harcászati és taktikai követelményszint), illetve az új egységbe a felvételi eljárás végrehajtását az Akció Alosztályon dolgozó szakemberek hajtották végre. Az átalakítás/átszervezés során ugyanis nem vettek át automatikusan mindenkit, aki korábban az akciószakaszokban dolgozott. Csak a fenti felmérést teljesítő és a szintén megújított és korszerűsített eredményes pszichológiai alkalmassági vizsgálat után lehetett bekerülni az új szervezetbe. Nagyon lényeges elem volt, hogy az új

⁴⁴² A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. 3. számú melléklet (1988.), Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

szervezetbe és a felvételi eljárásra mindenki önként jelentkezhetett. A felmérés előtt az ezreden belül működő 12 akciószakasz összesített létszáma 9 tisztt és 140 tiszthelyettes volt. A kiválasztási és felvételi eljárást követően a Komondor Teroelrháritó Szolgálat 5 tiszttel és 110 tiszthelyetttel kezdte meg a működését.⁴⁴³

A szolgálatot a parancsnok irányította, az általános helyettese által vezetett törzsén, a Nevelési és Közművelődési helyettesén és a hat bevetési parancsnokán keresztül. A törzsbe 5 tisztt volt beosztva, akik a speciális területek (lőkiképzés, közelharc, taktika, tervezés-szervezés, műszaki-technika) irányításáért feleltek. A törzshöz tartozott még a felcser és a szolgálatvezető is. Az általános helyettes közvetlen irányítása alá került a Tűzserész Alosztály, melynek megalakításáról később még megemlékezem néhány gondolattal. A bevetési csoportok 1 parancsnokból, 1 parancsnok-helyettesből, 8 rohamcsoportosból/felszámolóból, 6 mesterlövészből (melyből egy rajparancsnok), 3 műszakis felszámolóból (melyből egy szintén rajparancsnok) valamint 2 speciális elfogó-kutyavezetőből álltak.⁴⁴⁴ Ez a felépítés 1991-ig, a Rendőrség Különleges Szolgálatának (RKSZ) megalakulásáig megmaradt. Egységesítették a felszerelést és fegyverzetet. Ekkortól kezdtek el használni a Magyar Néphadsereg ejtőernyős egységeinél rendszerben lévő terepmintás álcaruházatot.

A fegyverzeti anyagokat is fejlesztették. A korábban használt Sztecskin és PA-63 típusú maroklőfegyverek mellett ekkor kezdtek el használni a magyar gyártmányú FÉG Parabellum pisztolyokat is. Sorozatlövő fegyvernek a szintén magyar gyártmányú AMD-65 mellé olasz gyártmányú Beretta és csehszlovák Scorpio géppisztolyokat, az orosz IZS sörétes puskák mellé pedig amerikai gyártmányú Remington sörétes puskákat rendszeresítettek. Mesterlövő fegyvernek az orosz SZVD (Sznajperszkaja Vintovka Dragunova) mellé nyugatnémet gyártású SAUER puskák is beszerzésre kerültek. Fejlesztették az állomány egyéni személyi védőfelszereléseit is. Új és korszerűnek számító PSH-77 típusú sisakokat, TITÁN lövedékálló mellényeket, valamint a tűzserészeknek U-20M, U-24M, U-25L és AN-24 típusú védőmellényeket szereztek be. A gépparkot is korszerűsítették. Megvásárlásra került ugyanis 4 db nagy teljesítményű Yamaha 650 típusú szolgálati motorkerékpár, valamint 4 db Mercedes 230 típusú szolgálati gépjármű is.⁴⁴⁵

⁴⁴³ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Teroelrháritó Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. (1988.), Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴⁴⁴ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Teroelrháritó Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. (1988.), Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴⁴⁵ B. János ny. r. alezredes az egység volt tagjával készült interjú

A Szolgálat kiképzési rendszerét és módszereit folyamatosan fejlesztették. A deklarált cél az volt, hogy az egység teljes mértékben, illetve az ország bármely pontján felkészülté váljon terrorcselekmények felszámolása érdekében. Éppen ezért a Komondor kommandó felépítésében, felkészítésében, felszereléseiben, kiválasztási rendszerében és taktikai eljárásaiban is jelentős változtatásokat eszközöltek. Ezek egy részéről korábban már említést tettem, most a kiképzést, felkészítés rendszerét mutatom be. Első lépésben az akciószakaszokból átvett rendőröknek egy egységes, három hónapos szintre hozó képzést szerveztek. Ennek az volt az értelme, hogy ettől kezdve minden felszámoló azonos taktikai szintre került. Ezzel a képzéssel egyidejűleg megkezdtek az állományban az egyéb nem speciális képzéseit is (C- vagy D-kategóriás vezetőiengedély képzés, ügyintézői vezetői engedély megszerzése stb.). A három hónap intenzív képzést követően öt bevetési csoport váltakozó szolgálati rendben dolgozott három hétig. Ilyenkor feladatai ellátása mellett leterheltség és elfoglaltság függvényében napi 4 órát töltött képzéssel. Ezt követően két hétig vezényléses szolgálati rendben fő feladatként kiképzést hajtanak végre. A taktikai eljárások gyakorlása során kiemelt figyelmet fordítottak:

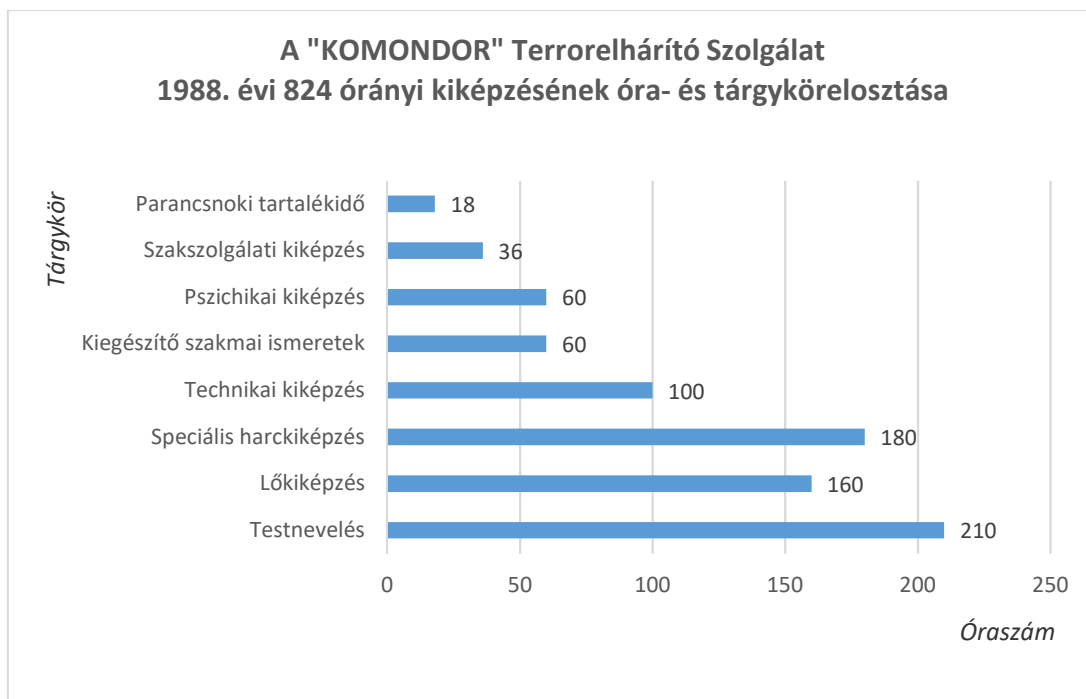
- különálló és beépített területen lévő földszintes és emeletes épületekben elrejtőző fegyveres személyek, terroristák felszámolására
- a különféle gépjárművön menekülő terroristák elfogására (külön kiemelve a határállomásokon erőszakkal áttörni szándékozó fegyveresek elleni taktikai eljárásokat)
- vonaton, metróban, autóbuszban, vízijárművön végrehajtott terrorcselekmények megszakításának taktikai lehetőségeire
- különböző típusú repülőgépek fedélzetéről végrehajtott erőszakos túszszabadításra (együttműködve a MALÉV-val és a Ferihegyi Repülőtérrel, elsősorban TU-138 és TU-158 típusú repülőgépeken gyakoroltak a magyar kommandósok)
- újítként jelent meg, hogy a rohamcsoportok tagjait helikopterrel juttatták a célterületre. Gyakorolták egyrészt a helikopterből történő ereszkedést a célterület fölött, illetve a kis sebességgel közlekedő vagy alacsonyan lebegő gépből a kiugrást.⁴⁴⁶ (információim szerint törekvés volt arra is, hogy a felszámolókat sárkányrepülővel szállítsák a bevetés helyszínére, illetve megvizsgálták annak kutatási és felderítési célú alkalmazási lehetőségeit is)

⁴⁴⁶ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terozelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. (1988.) 6-7. oldal., Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

- fejlesztették a speciális elfogókutyás szolgálati ágat, új és korszerű felszereléseket kaptak a kutyavezetők, illetve megemelt óraszámban biztosítottak számukra részvételi lehetőséget a Dunakeszi Kutyakiképző Iskola képzésein.

A Komondor kommandó bevetési csoportjai a fenti rendszerben egy év alatt átlagosan 824 órát fordítottak képzésre, kiképzésre. Ez a szám bevetési csoportonként természetesen eltérhet, hiszen a szolgálati leterheltség a feladatok váratlansága és jórészt kiszámíthatatlansága miatt nem lehetett egységes. Ehhez hozzátartozik az is, hogy a hat bevetési csoport közül a 6. számú volt az, ahol jórészt az újoncok voltak, így természetes, hogy az ő kiképzési időkeretük az átlagot jelentősen meghaladta. Az átlagos 824 óra kiképzési idő az alábbiakból állt össze: általános fizikai erőnléti képzés 210 óra, lökiképzés 160 óra, speciális harckiképzés (taktikai eljárások) 180 óra, technikai képzés 100 óra, kiegészítő szakmai ismeretek (pl. bombakutatás, gépjárművezető képzés stb.) 60 óra, pszichikai képzés 60 óra, szakszolgálati kiképzés (pl. konspirált figyelés) 36 óra, parancsnoki tartalékidő (egyéb elméleti képzésekre) 18 óra.⁴⁴⁷ Ha a számokat megvizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy terrorelhárításhoz beosztott rendőri állomány éves munkaidejének több mint harmadát fordította kiképzésre vagy továbbképzésre. Azt gondolom, ez a szám nemzetközi viszonylatban is jónak volt mondható. A kiképzési időkeretet és annak megosztását az alábbi oszlopdiagrammon szemléltetem:

⁴⁴⁷ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. (1988.) 4. számú melléklet, Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

Forrás: A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a Komondor Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól. (1988.) 4. számú melléklet, saját szerkesztés 2022

A rendelkezésre álló szakmai anyagokból kitűnik, hogy a Komondor Terrorelhárító Szolgálat a maga idejében lehetőségeihez képes magas színvonalon, fegyelmezetten végezte a szakmai munkáját. Szót kell ejteni azonban egy olyan esetről, amely akkoriban nem csak a közvéleményt, de a rendőr szakmát is nagyon megrázta. 1989-ben bombaként robbant a hír, hogy két hivatásos rendőr, a Komondor kommandó két tagja, Csáki István és Szabó János 400 ezer forintnyi nyugatnémet márkáért halálra verte Vécsei Henrik vállalkozót.⁴⁴⁸ Az eset annyira megrázta a rendőri vezetést, hogy egy időre komolyan fontolóra vették, hogy a feloszlatják a Komondor Terrorelhárító Szolgálatot, és ezzel megszüntetik Magyarországon a rendőrség felszámolói képességét. Szerencsére ez nem történt meg, viszont a fenti eset is hozzájárult ahhoz, hogy az 1990-ben az egységet teljesen átszervezzék, hogy az a Rendőrség Különleges Szolgálat (RKSZ) néven kezdje meg működését.

⁴⁴⁸ Az esetről bővebben: Pest Megyei Hírlap, 1991. május (35. évfolyam, 101-126. szám) https://library.hungaricana.hu/hu/view/PestMegyeiHirlap_1991_05/?pg=271&layout=s (letöltve: 2022.02.08.)

4.7.1 Felszámolók/rohamcsoporthoz

Felszámoló⁴⁴⁹ azoknak a különlegesen kiképzett terrorelhárító rendőröknek, rendészeti szakembereknek az összefoglaló elnevezése, akiknek kizárólagossággal kijelölt feladata terrorhelyzetek kezelése, terrorcselekmények megszakítása, felszámolása, veszélyes fegyveres bűnözők elfogása, illetve egyéb különleges kiképzést igénylő rendészeti műveletek végrehajtása. A rendőrségi szlengben rohamcsoporthoznak, vagy rocs-osnak nevezik.

A megfogalmazásból is látszik, hogy egy nagyon összetett munkaköréről van szó. Alapesetben minden rendészeti szakember, aki valamelyik különleges szolgálathoz, annak bevetési egységéhez kerül, felszámolóként kezdi a pályáját. Ekkor tanulja meg egy alapkiképzés keretében azokat a különleges taktikai eljárásokat (épületharcászat, alpin-technika, túsumentés közlekedési eszközökről, speciális lövészet ismereteket, taktikai mozgások, speciális közelharc ismeretek stb.), amelyeket a munkája során magas szinten ismernie és alkalmaznia kell. A bevetési egységek tagjait a rendészeti szakemberek állományából választják ki, önkéntes jelentkezés alapján. A kiválasztás legfontosabb kritériumai: egészségügyi-fizikai-pszichikai alkalmasság (melyeket több, különböző fajtájú és célú teszttel, illetve gyakorlatokkal mérnek), jó problémamegoldó képesség, csapatszellem, monotonitás-tűrés, küzdősportokban jártasság. A kiválasztást követően speciális, többszintű, széleskörű alapkiképzést kell a jelölteknek teljesíteniük, melyet, ha sikeresen abszolválnak, akkor lehetnek tagjai a műveleti egységnek és kezdenek dolgozni felszámolóként. A kiképzésük, továbbképzésük természetesen itt nem ér véget, hiszen az a mindennapjuk részévé válik. A felszámolók közül választják ki azokat a különlegesen kiképzett rendészeti szakembereket, akik további szaktanfolyam vagy továbbképzések révén mesterlövészékként, műszaki felszámolóként vagy speciális elfogókutya-vezetőkként dolgoznak tovább.

4.7.2 Mesterlövészek

Az amerikai Nemzetközi Katonai és Védelmi Enciklopédia megfogalmazása szerint a mesterlövész olyan különlegesen felszerelt, magasan képzett tapasztalt lövész, aki álcázási, tájékozódási, információgyűjtési képességekkel rendelkezik, és képes nagy pontosságú, nagy

⁴⁴⁹ 1991-2010 között a Rendőrség Különleges Szolgálatában (RKSZ) illetve később a Terrorelhárító Szolgálatnál (TESZ) konkrét tiszthelyettesi beosztás elnevezése is volt.

távolságú lövések leadására.⁴⁵⁰ Nem meglepő tehát, ha a mesterlövészek kezdeti alkalmazására is katonai területen került sor. A rendészeti célú alkalmazásukra Európában egészen a már említett 1972-es Müncheni túsdrámáig várni kellett. Mint említettem, a nyugatnémet rendőrség sem volt felkészülve ilyen jellegű tús helyzetetek kezelésére, és a terrorcselekmény felszámolásakor a lövész feladatokra kijelölt rendőrök egyike sem volt mesterlövész. Tekintettel arra, hogy ezek a rendőrök a szabadidejükben rendszeresen vadásztak, így volt némi tapasztalatuk és gyakorlatuk a távcsöves puskák használata tekintetében. (Mint említettem korábban, jogszabályi okok miatt a német hadsereg mesterlövészeinek bevetésére nem volt lehetőség.) A lövészek képzettségének, összeszokottságának hiánya is az oka volt annak, hogy a tús szabadítási akció akkor tragédiával végződött. Az esetet követően kezdték el az NSZK-ban és Nyugat-Európa más országaiban is felállítani a különleges rendőri egységeket, melynek aktív része lett a mesterlövész rendészeti célú alkalmazása is. Hazánkban is a már korábban elemzett (a müncheni esetnél a túsok szempontjából szerencsésebb kimenetelű) balassagyarmati túszejtés indikálta az akciószakaszok létrehozását és az azok keretein belül működő mesterlövészek kiképzését és alkalmazását.

A mesterlövészek katonai és rendészeti alkalmazása jelentősen eltér egymástól. Ezek a különbségek a kezdetekben a névhasználatban is megjelentek. A '80-90-es években a mesterlövész megnevezés a katonai terminológiába tartozott, míg a rendvédelemben a „precíziós lövő” kifejezés honosodott meg. A katonai alkalmazás területe lehet: ellenséges célok, célszemélyek, tárgyak elpusztítása, ellenséges mesterlövészek leküzdése, kiemelt zónák, területek védelme, támadáselhárítás tűztámogatása, útvonalak, helyszínek biztosítása, megfigyelés, külső tűztámogatás igénylése. Ezzel szemben a rendvédelemben alkalmazott mesterlövészek két fő klasszikus bevetési területe a túsmentés és az öngyilkosságra készülő személyek megakadályozása tettük végrehajtásában. Ezen kívül részt vesznek rendezvények, kiemelten védett személyek biztosításában, főként megfigyelői feladatokkal, illetőleg polgári vész helyzet elhárításban: ez esetben a gyakorlatban a tüzeztől felforrósodott és robbanással fenyegető gázpalackok kilövéséről van szó. A találat során ugyanis a gáz a keletkezett lyukon kiszökik, csökken a belső nyomás, így nem kell tartani egy esetleges robbanás lökéshullámaitól, a repeszhatásról és az általa kiváltott láncreakciótól.⁴⁵¹

Hazánkban már az akciószakaszokban megjelent a mesterlövész-képesség, azonban az igazi kiképzés és továbbképzés 1982-től indult meg és fejlődött az Akció Alosztály

⁴⁵⁰ International Military and Defense Encyclopedia Volume 5. Brassey's Inc., 1993.(szerkesztette: DUPUY Trevor Nevitt) p.2441.

⁴⁵¹ DELY Péter – SIMONYI Ottó: Mesterlövészek a rendfenntartásban I., Hadtudományi Szemle (2016) IX. évfolyam 3. szám, p. 7-16.

létrehozásával. A kiképzések kezdetben a klasszikus orosz sportlövő iskolát követték, vagyis a három alapvető lövészet testhelyzetből (fekvő, térdelő, álló) hajtották végre a feladatokat.⁴⁵² Nagyjából ekkor került az Akció Alosztályhoz B. János nyugalmazott rendőr alezredes is, aki egyik meghatározó alakja volt a magyar rendőrségi szituációs lövészet oktatásának. A gyakorlatok és kiképzések jellegzetessége az volt, hogy a jiu-jitsu mozgásformákra építve épületekbe, helyiségekbe stb. a behatolás-közben egyénileg és csoportosan is éles lőszert használtak.⁴⁵³ Ilyen jellegű képzésre a magyar rendészet területén korábban nem volt még példa.

4.7.3 Műszaki felszámoló

A műszaki felszámolók (a különleges rendőri egységek szakzsargonjában röviden műszakisnak nevezik őket) azok a sokoldalúan kiképzett rendészeti szakemberek, akik a bevetési munkájuk során olyan különleges felszereléseket, eszközöket vagy taktikai eljárásokat alkalmaznak, amelyek a hagyományos értelemben vett felszámolói munkakörön kívül esnek, mert alkalmazásuk a rendőri feladatkörön túlmutató speciális képzést és szaktudást igényel. Ezek köré tartozik:

- különleges alpin-technikai ismeretek (épületről, helikopterről), bekötési pontok kiválasztása, előkészítése és felszerelése
- hang-fény-gáz gránátok alkalmazása behatolás során
- zárnyitási technikák
 - a.) erőszakos, feszítéses, töréses nyitási eljárások (történhet mechanikus vagy pneumatikus eszközökkel egyaránt)
 - b.) robbantásos nyitási eljárás (robbantó kerettel vagy anélkül)
 - c.) erőszak nélküli zárnyitás (pl. álkulcs, zárfésű stb. alkalmazása)
- száloptika alkalmazása (helyiségen belüli megfigyelésre)
- legújabb drón eszközök alkalmazása
- speciális járművek vezetése (páncélozott szállítójárművek, létrás járművek, rámpás járművek stb.)

⁴⁵² DELY Péter – SIMONYI Ottó: Mesterlövészek a rendfenntartásban II., Hadtudományi Szemle (2017) X. évfolyam 3. szám, p. 26 - 29.

⁴⁵³ B. János nyugállományú rendőr alezredes, a speciális egység volt tagjával készült interjú 2020. augusztus 31.

*Az alábbi alfejezetet az egykori OMEGA
kommandó⁴⁵⁴ néhai legendás elfogókutyája,
Bagira⁴⁵⁵ emlékének ajánlom!*

4.7.4 Speciális elfogókutya-vezetők

Olyan különlegesen kiképzett felszámolók, akik a terrorelhárító munkájuk végrehajtása során speciálisan kiképzett elfogó- és robbanóanyag-kereső kutyákat alkalmaznak.

A kutya az ember legrégebbi barátja – mindenki ismeri ezt a közhelyet. A régészeti leletek azonban azt bizonyítják, hogy ennek van is valóságtartalma. Az ember és a kutya őse ugyanis jelen ismereteink szerint mintegy 150 ezer évvel ezelőtt kötött szoros barátságot egymással és ez a barátság, kölcsönös rajongás a mai napig tart. Korábban úgy tartották, hogy a kutya az aranysakáltól származik, a mai, DNS-alapú kutatások viszont egyértelműen bizonyították, hogy az őse kétségkívül a farkas.⁴⁵⁶ A házasítását követően a kutyákat számtalan területen (vadászat, őrzés-védelem, szánhúzás, harci feladatok stb.) alkalmazták, illetve tenyésztették a felhasználási területük alapján. A rendvédelemben a 19. századtól kezdődően alkalmazták, elsősorban bűnügyi területen, nyomkövetésre.

Jelenleg a szolgálati kutyákat az alábbi nagyobb területeken veszik igénybe:

- 1.) Bűnügyi területen mint nyomkövető és azonosító kutya
- 2.) Elfogó-, tömegoszlató-, őrző-védő feladatok
- 3.) Különböző kereső feladatok (kábitószer, cigaretta, robbanóanyag, fegyver stb.)⁴⁵⁷

A téma szempontjából a 2. és a 3. kategória fontos számunkra, vagyis a speciális elfogó-, és a robbanóanyag-kereső kutyák.

Speciális elfogókutya alkalmazására terrorelhárítási műveleti munka során elsősorban veszélyes, fegyveres személy elfogás érdekében kerül sor. A használata történhet pórázról, vagy szabadon küldve, szájkosárral, illetve anélkül. Ez elsősorban a feladat jellegétől, az elérni

⁴⁵⁴ OMEGA kommandó – Az ORFK Bűnügyi Ellátó Igazgatóság, később a Nemzeti Nyomozóiroda elsősorban tanúvédelemre és veszélyes fegyveres bűnözők elfogására létrehozott és alkalmazott speciális bevetési egysége. 2010-ben a Terrorelhárítási központ megalakulásával az egység jogkörei jórészt a TEK hatáskörébe kerültek. A személyi állomány nagy részét is átette a TEK.

⁴⁵⁵ Bagira életéről és speciális munkáiról bővebben: KOVÁCS Violetta: K9 kommandó. Dog Books Kft., 2011.

⁴⁵⁶ VILÁ, Carles: Multiple and Ancient Origins of the Domestic Dog. (A házasított kutya sokrétű és ősi eredete) <https://www.science.org/doi/10.1126/science.276.5319.1687> (letöltve: 2022.02.10.)

⁴⁵⁷ HORVÁTH Orsolya: Szolgálati kutyák a rendvédelemben. A múlt, a jelen és a jövő lehetőségei., Magyar Rendészet 2015/3. p. 61.

kívánt céltól, illetve az alkalmazás körülményeitől függ, de alapvetően jogszabály (Magyarországon a Rendőrségi törvény és a Szolgálati szabályzat) határozza meg a kereteit. Hazánkban az akció szakaszok felállításával kezdődött meg a szolgálati kutyák alkalmazása terrorelhárítási céllal. Igaz, ekkor ezek a kutyák és vezetőik gyakorlatilag nem különböztek az általános őr-, járőr, elfogó- és tömegoszlató kutyáktól. Az igazi változás a Komondor Terrorelhárító Szolgálat megalapításával következett be. Innentől kezdődött a speciális terrorelhárító, elfogó kutyák speciálisabb képzése és alkalmazása. A kutyák kiválasztása nem, de a kiképzése eltér a hagyományos rendészeti célra alkalmazott kutyákétól. A hagyományosan kiemelkedő képességük (szaglás, őrző-védő ösztönök) mellett olyan egyéb feltételeknek is meg kell felelniük, mint pl. kiemelkedő nyugalom és fegyelmezettség, munkabírás vagy a tériszony leküzdése. Gyakran fordul elő ugyanis, hogy a kutyákat magasban kell alkalmazni, vagy célterületre juttatásuk ejtőernyővel (vezetőjére szíjazva) vagy alpin-technikával ereszkedve történik.

Terrorelhárítás során másik nagy alkalmazási terület a robbanóanyagok keresése. Az alkalmazásuk alapja itt is a kutyák veleszületett képességük, kitűnő szaglásuk speciális fejlesztésén alapul. A képzésük során a robbanóanyagok jellemző alkotóelemeinek jellegzetes szagára trenírozzák őket. Alkalmazásuk történhet személy- és létesítményvédelmi intézkedések bevezetése során, területek átvizsgálása, mentesítése alkalmával, illetve elrejtett robbanóanyagok felkutatása során is. A kiváló szaglás mellett itt is elengedhetetlen feltétel, hogy a kutya türelmes és fegyelmezett legyen. Találat esetén fekvő vagy leülve jelezzen, ne érjen hozzá a robbanóanyagot tartalmazó tárgyhoz.

Hazánkban a Dunakeszin található Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ Kutyavezető-képző és Állatfelügyeleti Főosztály feladata a rendészetben használt szolgálati kutyák és vezetőik kiképzése, valamint továbbképzése. Az egyes speciális szolgálatok, mint pl. a Terrorelhárítási Központ különleges feladataik végrehajtása érdekében a kiképzőközponttal együttműködve képzik ki a különleges terrorelhárító-elfogó és robbanóanyag-kereső kutyákat.

4.8 A Tűzszerész Szolgálat megalapítása és fejlődése

Hazánkban a robbanóanyagokkal és robbantószerekkel kapcsolatos valamennyi feladat 1983-ig a Magyar Néphadsereg hatáskörébe tartozott. A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének és belügyminiszterének 1982. december 3-án kelt 0021. számú együttes parancsa rendelkezett az állam- és közbiztonság területén jelentkező tűzszerész feladatok ellátásáról. Az

intézkedés rendelkezett arról, hogy a Forradalmi Rendőri Ezred szervezetén belül 1983. április 30-ig speciálisan képzett és különlegesen felszerelt Tűzszerész Alosztályt kell felállítani. Mivel a rendőrség nem rendelkezett tűzszerész szakemberekkel, ezért a hivatkozott norma tartalmazta azt is, hogy a Magyar Néphadsereg segítséget kell, hogy nyújtson az alosztály felállításához oly módon, hogy 5 fő hivatásos katonát (2 tisztet és 3 tiszthelyettest) adjon át a belügyminisztériumnak. A személyi állomány kiválasztása során több speciális körülményre is tekintettel kellett lenni. Vizsgálták a jelentkezők általános és műszaki intelligenciáját, valamint műveltségét, pszichikai-fizikai alkalmasságát és állapotát, továbbá figyelembe vették, hogy korábban milyen beosztásban teljesítettek sorkatonai szolgálatot. Tekintettel a feladatok jellegére és veszélyességére, az alosztályba a jelentkezés természetesen önkéntes alapon történt a Forradalmi Rendőri Ezred állományából. A Magyar Néphadsereg kapta meg az együttes parancs értelmében azt a feladatot, hogy a felállított Tűzszerész Alosztály tagjai számára (vezetőknek és beosztottaknak egyaránt) biztosítsa a szükséges kiképzéseket és továbbképzéseket.⁴⁵⁸

A hatáskörökről és feladatokról a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 4/1983. számú parancsa rendelkezett. A tűzszerészeti hatásköröket a néphadsereg és a rendőrség között úgy osztották meg, hogy a korábbi harcokból, harci cselekményekből hátramaradt és feltalálásra került robbanóanyagok és robbantószerkezetek beazonosítása, hatástalanítása és begyűjtése tartozott továbbra is a Magyar Néphadsereg hatáskörébe. A Tűzszerész Alosztály feladatkörében a robbanóanyagokkal és robbantószerkezetekkel kapcsolatos rendészeti/rendőri feladatok maradtak: ünnepségek és rendezvények helyszíneinek tűzszerészeti átvizsgálása, bejelentések és robbanóanyaggal való fenyegetések esetén az érintett helyszínek átvizsgálása, levélküldemények és csomagok átvizsgálása, robbanóanyagokkal és robbantószerkezetekkel kapcsolatos rendőrhatalósági feladatok. Amennyiben a fenti esetek bármelyikében robbanóanyag-találat történik, akkor annak hatástalanítása is az alosztály feladata volt.⁴⁵⁹ Az egység kirendelése feladatvégrehajtásra a Belügyminisztérium Főügyeletén keresztül történt, melyről értesíteni kellett az ügyeletes parancsnokot is.

A Tűzszerész Alosztály megalapítását követően több alkalommal is problémaként jelentkezett, hogy az egység hatáskörébe tartozó feladatokra a magyar Néphadsereg tűzszerész

⁴⁵⁸ A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének és belügyminiszterének 1982. december 3-án kelt 0021. számú együttes parancsa rendelkezett az állam-, és közbiztonság területén jelentkező tűzszerész feladatok ellátásáról ÁBTL 4.2-13-6-16/1982/1

⁴⁵⁹ A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 4/1983. számú parancsa az állam-, és közbiztonság területén jelentkező tűzszerész feladatok végrehajtásáról, tűzszerész alosztály létrehozásáról, kirendelésének, igénybevételeének és együttműködésének rendjéről. ÁBTL.-4.2-10./22/4/1983./1

alakulatától kérték a tűzserész járőr kiküldését. Ennek oka az volt, hogy sem az ügyeleti, sem pedig a parancsnoki állomány egy része nem ismerte a vonatkozó 4/1984. számú belügyminiszteri parancsot, illetve kezdetben nem tudták a kirendelők egyértelműen eldönteni, hogy az adott eset a néphadsereg vagy a rendőrség hatáskörébe tartozik. Szakmai problémaként merült fel az is, hogy a helyszínbiztosítással megbízott rendőrök döntő többsége az alapvető biztonsági szabályokkal sem volt tisztában talált, gyanús csomag esetén. Példaként hoztak fel olyan esetet, hogy a kikerülő tűzserész járőr elé vitték az épületből a gyanúsnak vélt csomagot. A tűzserész a helyszínen az intézkedő járőrnek megjegyezte, hogy mozdításra már valószínűleg nem fog robbanni a csomag.⁴⁶⁰ Az eset is rávilágított a képzés és továbbképzés fontosságára a rendőri állomány valamennyi szintjén. A képzésnek ki kell térnie a 4/1984. számú belügyminiszteri parancsban megállapított, a kirendelőre vonatkozó tájékoztatási kötelezettségekre, így különösen:

- az átvizsgálandó helyszín rövid leírása
- a terület nagysága
- az érintett jármű típusa, fajtája
- amennyiben meghatározható, a robbanóttest, -szerkezet jellemzői, mennyisége
- annak a felelős személynek, vezetőnek a neve, akinél a tűzserész járőrparancsnoknak jelentkeznie kell⁴⁶¹

További problémaként jelentkezett, hogy miképp lehetett volna a kirendeléseket meggyorsítani. Hiába hagyja el a tűzserész járőr az FRE laktanyáját a riasztást követő 5 percen belül, ha a kirendelésnek a teljes ügyeleti és ezáltal engedélyezési láncon kell keresztül futnia. Azonnali feladatvégrehajtás esetén az ilyen késlekedés akár emberi életbe is kerülhetett volna. Arra nem találtam írásos adatot, hogy a tűzserészek kirendelését végül hogyan gyorsították meg.

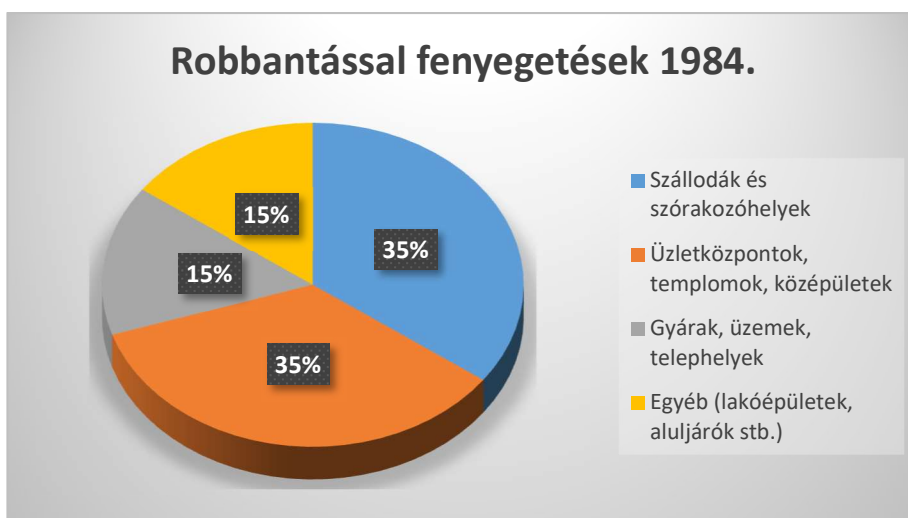
A gyorsaság mindenképp indokolt volt, hiszen a rendőri vezetők joggal számolhattak azzal, hogy Magyarországon is megjelenhet a terrorizmusnak valamelyik (várhatóan enyhébb) fajtája. A beszámolási időszak alatt (1984-1985) két esetben is történt olyan eset, amikor házilag készített csőbomba robbant fel. 1984. február 27-én este 10 óra körül a Budapesti Közlekedési Vállalat Hajózási Üzemegysége kezelésében lévő, a csepeli Hollandi út 161. szám közelében található hajókikötő váróhelyisége robbant fel – egy házilag elkészített bomba

⁴⁶⁰ Beszámoló a BM Forradalmi Rendőri Ezred Tűzserész Alosztály az elmúlt két évben végrehajtott feladatainak tapasztalatairól. (1985.) p. 2-4., Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴⁶¹ Beszámoló a BM Forradalmi Rendőri Ezred Tűzserész Alosztály az elmúlt két évben végrehajtott feladatainak tapasztalatairól. (1985.) p. 4-5., Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

működésbe lépésével. A “Csöves” fedőnéven indított bizalmas nyomozás rövid idő alatt felderítette az elkövetőket.⁴⁶² A másik eset 1985. augusztus 23-án, Gyöngyösön történt. Egy belügyi dolgozó otthon készített robbanószerkezetet. Az eset érdekessége, hogy az elkövető egy villanykörtének álcázta a szerkezetet. Úgy állította be a detonátort, hogy az a világítás felkapcsolásakor lépjen működésbe.⁴⁶³

Érdekességként megemlítem, hogy a rendelkezésemre álló adatok szerint az 1984-ben az újonnan felállított Tűzserész Alosztály – működésének első teljes évében – 266 esetben, összesen mintegy 8400 órában hajtott végre állam- és közbiztonság területén jelentkező tűzserész feladatokat. Ki szeretném emelni, hogy már 1984-ben évi 51 esetben történt olyan kirendelés és eljárás, amelyben különböző közintézmények, épületek felrobbantásával fenyegetőzött ismeretlen elkövető (mai, köznapi elnevezése bombariadó). A felrobbantással fenyegetett épületek között érdekes módon a mai viszonyoktól eltérően nem közintézmények (iskolák, hivatalok), hanem szórakozóhelyek és szállodák szerepelnek.⁴⁶⁴ A kimutatás összemosza a közintézményeket és iskolákat az üzletközpontokkal, templomokkal stb., így konkrétan nem tudjuk, hogy az erre a területre irányuló 35 százaléknyi fenyegetésből mennyi vonatkozott rájuk. Százalékos megosztásban ezt az alábbi kördiagram mutatja be:

Forrás: Beszámoló a BM Forradalmi Rendőri Ezred Tűzserész Alosztály az elmúlt két évben végrehajtott feladatainak tapasztalatairól (1985), saját szerkesztés 2022

⁴⁶² ORBÁN-SCHWARZKOPF Balázs: Fegyver és drog a 80-as években. Szemelvények a fegyver- és kábítószerkereskedelem, valamint a terrorizmus kutatható állambiztonsági irataiból., Betekintő 2017/4. száma. https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2017_4_orban_schwarzkopf_0.pdf, (letöltve: 2019.09.18.)

⁴⁶³ Beszámoló a BM Forradalmi Rendőri Ezred Tűzserész Alosztály az elmúlt két évben végrehajtott feladatainak tapasztalatairól. (1985.) p. 3. és 7., Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

⁴⁶⁴ Beszámoló a BM Forradalmi Rendőri Ezred Tűzserész Alosztály az elmúlt két évben végrehajtott feladatainak tapasztalatairól. (1985.)p. 6-7. , Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

A Komondor Terrorelhárító Szolgálat megalapítását követően a Tűzszerész Alosztályt önálló szervezeti egységként beolvasztották a Szolgálatba. Feladatkörük és szervezeti felépítésük, valamint szakmai önállóságuk azonban továbbra is változatlan maradt.

4.9 A megyei akciócsoportok létrehozása

Az 1983. január 27-i országos kapitányságvezetői értekezlet alapján a belügyminisztérium feladat-tervet dolgozott ki annak érdekében, hogy a megyeszékhelyeken működő rendőrkapitányságok állományába akció alosztályokat vagy akció szakaszokat hozzanak létre. Az előterjesztést megelőzően kísérleti jelleggel a Bács-Kiskun, Borsod, Pest Megyei, valamint Budapesti Rendőrfőkapitányságokon már létrehoztak akció alosztályokat. Az előterjesztés előkészítése, valamint az új rendőri egységek felállítása során a rendőri vezetők körében vita folyt arról, hogy megyei főkapitánysági vagy városi kapitánysági alárendeltségben és illetékességgel rendelkezzenek-e az akció csoportok.⁴⁶⁵ Ebből következett, hogy akik a megyei főkapitánysági alárendeltség mellett kardoskodtak, azok javaslata szerint a korszerűsített megyei főügyeleteknek kell ellátniuk az akció alegységek közvetlen irányítását, szakmai munkájának koordinálását. Az egyéves előkészítési munkálatok során végül az a döntés született, hogy az új egységeket a kijelölt megyeszékhelyeken (Debrecen, Győr, Nyíregyháza, Pécs, Szeged, Székesfehérvár, Tatabánya, Veszprém) működő városi rendőrkaptányságok bünyügyi osztályain, önálló alosztályként vagy csoportként kell létrehozni. Ennek megfelelően az alegységek illetékességi területe a városi kapitányságok közigazgatási területére terjedt ki. Indokolt esetben azonban a rendőrfőkapitány közbiztonsági helyettese a megye más területére is elvezényelhetette az egységet feladat végrehajtásra. A státuszokat illetően az a döntés született, hogy az előírt 12 fős létszám felét a megyéknek kellett kizorítaniuk saját állománytáblájuk terhére, míg a másik felét számukra az Országos Rendőrfőkapitányság biztosítja.⁴⁶⁶

A 15/1984. számú belügyminiszteri parancs alapján az akció alegységek feladatai nagyvonalakban a következők voltak:

- a közrend és a közbiztonság szempontjából frekventált objektumok rendszeres, razziaszerű ellenőrzése

⁴⁶⁵ 3-437/1984. számú véleményezés az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről szóló miniszteri parancs és előterjesztés tervezetéhez. Magyar Nemzeti Levéltár.

⁴⁶⁶ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 15/1984. számú parancsa az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről. 1. és 3. pont. Magyar Nemzeti Levéltár.

- a folyamatos közterületi jelenléttel elősegíteni a súlyos bűncselekmények elkövetésének megelőzését, megakadályozását és az elkövetők elfogását
- nyilvántartott veszélyes bűnözők, feltételesen szabadultak, pártfogói felügyelet alatt állók, közveszélyes munkakerülők rendszeres ellenőrzése, körözöttek felkutatása és elfogása
- súlyos bűncselekmények helyszíneinek a biztosítása
- forrónyomon üldözés
- rendkívüli események helyszínén fellépnek a veszély elhárítása vagy az önkárosítás megakadályozása érdekében.⁴⁶⁷

Sajnálatos módon az említett parancsban nincs rendezve olyan lényeges kérdéskör, mint például az új rendőri egység kiképzési vagy továbbképzési rendszere. Információim szerint ez megyénként eltért egymástól. Volt olyan alegység, ahol gondot, időt fordítottak arra, hogy az aktuális szolgálati feladatok és a lehetőségek figyelembe vételével képzéseket (elsősorban az éves kötelezőn felüli lövészeteket vagy önvédelmi oktatást) tartsanak.

Mint láthattuk, a felállított akciócsoportok létrehozásának célja, feladatrendszere és emiatt felszereltsége sem fedte le az akciószakaszok, illetve később a Komondor Terrorelhárító Szolgálat tevékenységi körét, szakmai képességeit, azonban kvázi „támogató kommandóként” működhetek és működtek is. Ha pedig így közelítem meg a kérdést, akkor szakmai értelemben mindenképpen tekinthetőek az 1990-es évek elejétől kezdődően az ország 18 megyéjében (Pest Megyei Rendőrfőkapitányság és Budapesti Rendőrfőkapitányság kivételével) megalakított megyei bevetési egységek (alosztályok, osztályok) (jog)elődjének.

4.10 A rendőrség speciális szolgálati ágainak működését szabályozó jogszabályok

Az alábbiakban bemutatom azokat a legfontosabb jogszabályokat, melyek a korszakban a magyar rendőrség speciális szolgálati ágának működését szabályozták. Mint korábban ismerttettem, az akciószakaszok létrehozásáról külön utasítást vagy parancsot a kutatásaim során nem találtam. Ez azért lehet, mert információim szerint az akkori belügyminiszter, Benkei András szóban adott utasítást a rendőri vezetőknek a különleges rendőri egységek felállítására. Így történhetett meg, hogy a korábban meglévő állománytábla terhére, plusz státusz és

⁴⁶⁷ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 15/1984. számú parancsa az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről. 4. pont. Magyar Nemzeti Levéltár.

különösebb szervezeti módosítás nélkül hozták létre őket. A levéltári anyagok között azonban fellelhetőek olyan utasítások illetve parancsok, amelyek a rendőrség speciális egységeinek működését szabályozták. Ezek közül a disszertáció témája szempontjából leglényegesebbek kerülnek röviden elemzésre.

A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 28/1982. számú parancsa, a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról. Ez az a norma, mely keretrendszerként szabályozta a rendőrség különleges szolgálati ágának működését. A parancs tételesen felsorolja, hogy a különböző rendvédelmi szerveknek milyen tételes feladatai vannak a terrorizmussal vagy terrorcselekménnyel kapcsolatos cselekmények felderítése, megszakítása és felszámolása során. A jogszabály ugyanakkor kimondta, hogy az országos jelentőségű terrorcselekmények elkövetése során az elsődleges intézkedések bevezetéséért és fenntartásáért, valamint helyi jelentőségű terrorcselekmények megakadályozásáért és felszámolásáért mindig a területileg illetékes főkapitányság a felelős. Amennyiben az ilyen feladat végrehajtására a helyi erők kiképzettség vagy felszerelés hiányában elégtelennek bizonyulnak, vagy a kialakult krízishelyzet elhúzódik, akkor a feladatra igénybe kell venni a Forradalmi Rendőri Ezred akciószakaszait. Amennyiben további erőket kell a műveletbe bevonni, akkor igénybe lehet venni a Magyar Néphadsereg illetve a Munkásőrség egységeit.⁴⁶⁸ A belügyminiszter parancsa kitér arra is, hogy a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével és elhárításával kapcsolatos feladatok szervezésére és végrehajtásának koordinálására létre kell hozni egy „Erőd” fedőnevű, állandó bizottságot. A bizottság elnöke a BM III/II. csoportfőnök, helyettese az országos rendőrfőkapitány. A „Erőd” bizottság tagjai többek között a Határőrség, a Kormányőrség valamint a Tűzoltóság helyettes vezetői.⁴⁶⁹

A fenti parancs megjelenése után lépett hatályba a Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 18/1982. számú intézkedése, a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról szóló 28/1982. számú parancs végrehajtásáról. A végrehajtási utasítás részletesen szabályozza, hogy a rendőrség szolgálati ágainak, illetve szakszolgálatainak milyen feladatuk van a terrorcselekmények megelőzése, megakadályozása és felszámolása során. Az intézkedés rendelkezik arról is, hogyan lehet kérni a Forradalmi Rendőri Ezred akciószakaszainak részvételét terrorcselekmény

⁴⁶⁸A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 28/1982. számú parancsa, a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról. ÁBTL.4.2-10-1-22/28/1982/9.

⁴⁶⁹A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 28/1982. számú parancsa, a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról. ÁBTL.4.2-10-1-22/28/1982/9.

bekövetkezése esetén, illetve milyen meghatározott szakmai összetétellel és feladatokkal kell létrehozni az irányító törzset a sikeres felszámolás érdekében. Az intézkedés szabályozza azt is, hogy a törzs létrehozása esetén mi az irányítás és a jelentés rendje. Külön szakmai érdekesség, hogy a rendelkezésre álló adatok szerint Magyarországon első esetben határozta azt meg egy jogszabály, hogy a sikeres túsmentés, felszámolás és elfogás érdekében a speciális akciószakaszok kiképzése során ki kell térni a járművek (vasúti, légi, közúti, vízi) megállítására, az azokon végrehajtott felszámolásra, valamint nukleáris vagy sugárzó anyagok visszaszerzésére. Az intézkedés részletesen kitért arra is, hogy ezeknek a meghatározott feladatoknak a végrehajtása érdekében hazai és külföldi tapasztalatokon alapuló szakanyagok is szerepeljenek az állomány kiképzése során. Külön első ízben tért ki egy norma szövege arra, hogy a terrorelhárító szolgálatok vezetőinek különös hangsúlyt kell fektetniük a távcsöves-puskakezelők (mesterlövészek) kiképzésére és lőkészségük folyamatos fejlesztésére, magas szinten tartására.⁴⁷⁰

4.11 A terrorelhárító rendőri egységek részvétele a Carlos-csoport operatív feldolgozásában

Széleskörű adatgyűjtés során sem tudtam olyan hivatalos iratot, rendőri jelentést vagy feljegyzést fellelni, amely azt bizonyítja, hogy a III/II Csoportfőnökség 8. illetve 10. Osztályai konkrétan a Carlos-ügy feldolgozása kapcsán igénybe vették volna a különlegesen kiképzett rendőri erőket. Közvetett módon azonban több adat és információ is alátámasztja a „kommandó” közreműködését. A speciális rendőri egységek egykori tagjai a velük folytatott beszélgetések során elmondták, hogy az 1980-as években több alkalommal is részt vettek egységükkel állambiztonsági feladatokban. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy a III. Főcsoportfőnökség valamely, az ügyben illetékes osztályának vagy konkrétan a figyelők felkérésére részt vettek olyan munkákban, ahol a figyelő csoportot fizikailag biztosították, vagy konkrét figyelési feladatuk volt. A gyakorlatban ezt úgy kell elképzelni, hogy a III/II. Csoportfőnökség erre a feladatra kiképzett szakemberei végezték az operatív figyelését egy terrorizmussal kapcsolatba hozható vagy egyéb okból veszélyesnek ítélt (erőszakos, fegyverrel rendelkező) személynek, a különleges rendőri erők pedig a háttérbe húzódva, de reagálási távolságra és beavatkozásra készen biztosították a figyelést. Ezt a taktikát támasztja alá az a

⁴⁷⁰ Magyar Népköztársaság belügyminiszter-helyettesének 18/1982. számú intézkedése, a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról szóló 28/1982. számú parancs végrehajtásáról.

konkrét eset is, amikor Carlos rálőtt a figyelőkre, melyről már említést tettem. Szakmailag mindenképp indokolt volt az incidenst követően, ha a fentiekben felvázolt taktikát követték Carlos dinamikus megfigyelése során. A speciális egység volt tagjai konspirációs okokból többnyire nem tudták, hogy konkrétan milyen ügyben vesznek részt a figyelésben. Szinte minden esetben csak a fedőneveit ismerték a munkáknak vagy a megfigyelt célszemélyeknek. Ez természetesen és értelemszerűen nem vonatkozott arra az esetre, amikor a speciális rendőri erőket azért vették be, hogy a célszemélyeket elfogják.

Ennél jóval közvetlenebb bizonyíték volt egy 1988-ban készült beszámoló a Komondor Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszakban végrehajtott feladatok tapasztalatairól. A beszámoló ugyan az 1987 óta eltelt időszakra fókuszál, de végigveszi a különlegesen képzett és felszerelt rendőri egységek történetét és működését, valamint létszámviszonyait 1973 óta. Az anyagban tételesen felsorolják a Komondor Terrorelhárító Szolgálat jogelődjeinek számító akciószakaszok legfontosabb feladatait, végrehajtott kiemelt munkáit is. Megemlítésre került a beszámolóban, hogy rendszeresen látnak el közös feladatot a III/II. Csoportfőnökség 10. Osztályával,⁴⁷¹ amely, mint korábban kifejtettem, a C-79-es akta ügygazdája volt.

4.12 Összegzés, következtetések

Mint láthattuk, az 1960-as évek végére, a terrorizmus nemzetközivé válásával párhuzamosan egyre több olyan jellegűterrorcselekmény vagy ahhoz kapcsolódó bűncselekmény (repülőgép-eltérítés, túszejtés, robbantásos merénylet) történt a világban és azon belül is Európában, melyekkel szemben hagyományos rendőri erőkkel és módszerekkel már nem lehetett eredményesen felvenni a harcot. Különösen az 1972-es Müncheni olimpián az izraeli sportolók ellen elkövetett terrorcselekményt követően kezdődött meg a legtöbb nyugat-európai országban a különlegesen kiképzett és felszerelt speciális rendőri szolgálatok felállítása. Magyarországon az 1973-as balassagyarmati túszejtést követően hozták létre az ilyen helyzetek kezelésére alkalmas, kiképzett és felszerelt különleges rendőri egységeket, az akciószakaszokat a Forradalmi Rendőri Ezreden belül. A fejezetben bemutattam az említett túszhelyzet minden lényeges körülményét, illetve hatását a magyar különleges rendőri szolgálat

⁴⁷¹ A VCSÉK BM FRE Parancsnokának beszámolója a „Komondor” Terrorelhárító Szolgálat felkészültségének helyzetéről, az egység létrehozása óta eltelt időszak tapasztalatairól, valamint az anyag 6. számú melléklete (1988.) „Dr. Boda József ny. vezérőrnagy személyes irattárából, gyűjteményéből.

megalakítására. Elemeztem a hazai speciális rendőri egységek történetét, szervezeti felépítését, létszámviszonyait, továbbá feladat-, valamint kiképzési rendszerét egészen az akciószakaszoktól a Komondor Terrorelhárító Szolgálattal bezárólag. Az elemzésből természetesen nem maradhatott ki a rendőrség Tűzszerész Szolgálatának a bemutatása, feladatrendszerének és szervezeti hátterének elemzése.

Bemutattam a fejezetben a különleges rendészeti szolgálati ágon belül létező négy munkakört, melyek közül háromnak, a felszámoló, speciális elfogókutya-vezető, valamint a műszaki felszámoló fogalmát megalkottam. A rendelkezésemre álló adatok alapján a rendészeti szakirodalomban ezek a fogalmi meghatározások idáig nem léteztek.

5. A KUTATÓMUNKA ÖSSZEGZÉSE

5.1 Összegzett következtetések

A disszertáció megírásával az volt az alapvető és határozott célom, hogy elemezzem és bemutassam, hogy a magyar rendészetet a rendszerváltást megelőzően, a világban és Magyarországon végbement társadalmi és politikai folyamatok milyen új kihívások elé állították, amelyek végül az intézményesített terrorelhárítás kialakulásához vezettek.

Mint láthattuk, a rendszerek, diktatúrák jellemzői, hogy alapvetően a belső társadalmi, politikai változások csak nagyon nehezen és rendkívül lassan mennek végbe – függetlenül attól, hogy ezeket a változásokat külső vagy belső hatások indikálják. Álláspontom szerint egyik esetben sem lehet „vegytisztán” egyik vagy másik hatásról beszélni, mert az országok sohasem tudják magukat teljesen függetleníteni a regionális vagy globális nemzetközi környezettől. (Ez alól még Észak-Korea sem kivétel, hiszen a diktatórikus kommunista rendszer működése függ a Kína-USA-Oroszország viszonyrendszerétől, hatalmi vetélkedésétől.) Ha ugyanis ez a folyamat vagy társadalmi változás rendkívül gyorsan, váratlanul történne, akkor kellene pl. forradalomról beszélnünk. A társadalmi és belpolitikai rendszer átalakulásai a világpolitikai erőter megváltozásával összhangban, azzal párhuzamosan mentek végbe. A folyamat természetes része, hogy ezek az átalakulások hatnak egy rendészeti szerv, jelen esetben a III. Főcsoportfőnökség, illetve a rendőrség terrorelhárító munkájára, fejlődésére. Ha a konkrét kiváltó okot vizsgálom, akkor esetünkben ez egyértelműen a nemzetközi terrorizmus, illetve annak begyűrűzése, megjelenése hazánkban. Mint láttuk, ez sem ment egyik pillanatról a másikra, és nem is egyszerre és egyformán érintették az elhárítást és a felszámolást. Míg az elhárítás a Carlos-csoport magyarországi megjelenése és működése miatt azonnal a „mélyvízben” találta magát, és a rendészeti szakembereknek gyakorlatilag menet közben kellett megtanulniuk a terrorelhárító szakma fortélyait, addig a felszámoló területen ez másként történt. Itt a nemzetközi terrorizmus megjelenése hazánkban nem okozott olyan szintű feladatnövekedést, mint az elhárítás esetében. Szerencsére a klasszikus terrorcselekmények (illetve túszejtések, közlekedési eszközök hatalomba kerítése stb.) jórészt elkerülték Magyarországot, bár mint bemutattam a magyar érdekeltségeket nem. A fentiekből kiindulva azt látjuk, hogy a magyar terrorelhárítás (felderítés, elhárítás) kialakulására és fejlődésére a nemzetközi társadalmi és politikai változások nagymértékben hatottak. A hazai politikai és társadalmi változások hatása a területre viszont jóval kisebb mértékben jelentkezett, tekintettel

arra, hogy nem jelentek meg hazánkban belföldi terrorszervezetek, még a rendszerváltást közvetlenül megelőző időszakban sem.

A dolgozatban bemutatott és elemzett folyamatokból világosan látszik és levezethető, hogy az intézményesített terrorelhárítás (felderítés, hírszerzés, elhárítás) a Carlos-csoport megjelenésével gyakorlatilag egyidejűleg, míg a felszámolás a balassagyarmati túszhelyzet következményeként jött létre a magyar rendvédelemben. Ez jelenthette azt is, hogy az 1970-es évekig a rendvédelmi szakemberek nem tulajdonítottak nagyobb jelentőséget a modern terrorizmusnak, vagy a nemzetközi trendeket rosszul felmérve abban bíztak, hogy a jelenség elkerüli hazánkat. Ennek mindenképp ellentmond az a tény, hogy a speciális szolgálati ágak megjelenése előtt is történtek hazánkban, illetve külföldön magyar érdekeltségek ellen olyan támadások, melyek jogilag terrorcselekménynek is minősíthetőek lettek volna. Tény azonban az is, hogy a magyar jogrendszer sem volt felkészülve 1979-ig arra, hogy a terrorcselekményt önálló törvényi tényállásban büntetni rendelje. A bemutatott cselekmények csak olyan járulékos bűncselekmények miatt kerülhettek szankcionálásra (pl. visszaélés lőfegyverrel, személyi szabadság megsértése stb.), melyeket a vizsgált korszakban a hatályos törvények büntetni rendeltek. A nemzetközi példák egyértelműen azt mutatták (és ezt a GTD adatbázisaiból kiszűrve statisztikákkal is alátámasztottam), hogy Nyugat-Európában a terrorcselekmények száma az 1970-es évek második felétől kezdődően egyértelmű emelkedést mutatott. Igaz azonban az is, hogy ezzel szemben Kelet-Európában ez a szám stagnált, és csak a rendszerváltások környékén, az 1980-as évek végén kezdett meredeken emelkedni.

A felderítés és elhárítás esetében sokáig úgy gondoltuk, hogy a Carlos-csoport megjelenése és működése hazánkban volt a közvetlen oka annak, hogy létrejöjjön a II. Főcsoportfőnökség keretein belül a terrorelhárítás. A kutatásom során beszerzett adatok ezt egyértelműen cáfolták. A rendelkezésre álló információk szerint a Sakál és szervezetének tagjai 1979 elejétől kezdődően jártak hazánkban. Erről tanúskodnak a magyar, német és lengyel irattárakban fellelt dokumentumok. Ezt támasztják alá a Dr. Varga József ezredestől beszerzett információk is. Ugyanakkor Varga József elmondta azt is, hogy a III. Főcsoportfőnökség vezetői már egy évvel korábban, 1978 elején megbízták őt azzal, hogy állítson össze egy kis csapatot a terrorizmussal kapcsolatos operatív feladatok végrehajtására. Mindez pedig azért történhetett meg, mert már 1978 előtt is érkeztek külföldről szakmai megkeresések a magyar állambiztonsági szolgálatokhoz terrorizmussal kapcsolatos kérdésekben. Illetve minden bizonnyal a magyar szolgálatoknak is keletkeztek meg (külföldön mindenképp, esetleg belföldön is) olyan információik, adataik, amelyek a terrorizmus témaköréhez voltak köthetőek. Egészen addig azonban minden szervezeti egység a saját hatáskörének, feladatainak és

profiljának megfelelően kezelte ezt a területet. A terrorelhárító csoport létrehozásával ez a szakterület is gyorsan fejlődésnek és fejlesztésnek indult (létszám, nemzetközi kapcsolatok – elsősorban kelet-európai partner szolgálatokkal). Ennek a fejlődésnek viszont kétségkívül a katalizátora Carlos és szervezetének megjelenése és tevékenysége volt Magyarországon. Ezek alapján kijelenthetjük, hogy a magyar terrorelhárítás felderítési és elhárítási ága az adott korban inkább proaktív volt, hiszen azelőtt működésnek indult, mielőtt a C-79-es aktát hivatalosan megnyitották volna.

A rendőrségi terrorelhárítás vagy felszámolás esetében a szakmai közvélekedés szerint a balassagyarmati túszejtés volt a létrehozást kiváltó esemény. A rendelkezésre álló irattári anyagok átvizsgálása során találtam olyan parancsot, mely egy különleges egység felállítását rendeli el a magyar rendőrségnél. Áttekintve azonban az egység feladatrendszerét, tevékenységét, megállapíthatjuk, hogy az nem tartalmazott olyan jogköröket, esetleg kizárólagos hatáskört, amely alapján szakmai értelemben terrorelhárító egységnek is lehetne őket nevezni. Álláspontom szerint ugyanez vonatkozik a BM-Karhatalomra is. Bár kétségtelenül 1946-ban létrehoztak egy rohamcsoportot a szervezeten belül, ennek feladatai és hatáskörei sem felelnek meg egy bevetési egység kritériumainak. Ennek egyik legfőbb oka, hogy nem professzionális, hanem sorállományú rendvédelmi egységről beszélhetünk a BM-Karhatalom esetében. Ez akkor is így van, ha pontosan tudjuk, hogy a balassagyarmati túszejtés során a BM-Karhatalom egységei voltak azok, melyek a túszhelyzetet felszámolták, a behatolást elvégezték, valamint távcsöves puskás tagjai kiiktatták az egyik túszejtőt. Egyértelműen ki lehet jelteni, hogy a rendőrség terrorelhárítási, felszámoló ága a vizsgált korszakban reaktív volt. Valóban a balassagyarmati túszhelyzetet követően alakult ki és aztán fejlődött tovább az a terrorelhárító rendszer, mely az akciószakaszok megjelenésétől, az Akció Alosztályon, Komondor Terrorelhárító Szolgálaton, majd a rendszerváltást követően a Rendőrség Különleges Szolgálatán és később Terrorelhárító Szolgálatán keresztül napjainkban a Terrorelhárítási Központig terjed.

Korábban több vád is illette a volt szocialista országokat - így hazánkat is -, hogy az akkori politikai vezetés tudtával és beleegyezésével tartózkodtak terroristák a területükön, illetve támogatást (anyagi, logisztikai, kiképzés stb.) nyújtottak elsősorban Nyugat-Európában végrehajtott terrorcselekményeikhez. A megfogalmazott vádak szerint nem csupán logisztikai háttérrel, anyagi és technikai támogatást, hanem konkrét „megrendeléseket” is kaptak. Ez felveti a terrorizmus finanszírozásának vádját. A Carlos-csoport tagjai ellen több pert is lefolytattak, vádat emeltek ellenük, és el is ítélték őket. Azok a politikusok azonban, akik megbízásokat adtak a Sakálnak és a hozzá kapcsolható szervezetnek terrorcselekmények, merényletek,

gyilkosságok, politikai leszámolások végrehajtására, az ügyben még csak tanúként sem lettek kihallgatva. Pedig ezek nélkül a megbízások (és az általuk irányított titkosszolgálatok tevőleges támogatása) nélkül a Carlos-csoport, sőt a modernkori terrorizmus nem okozhatott volna ekkora károkat anyagi értelemben – és emberi életekben sem. A legtöbb ország – Németország kivételével – a mai napig nem oldotta fel a vele kapcsolatos iratok minősítését, bár bemutattam azt, hogy Németország is csak erősen korlátozottan. Pedig ezekből az aktákból, iratokból világosan kitűnhetne, hogy melyik merényletre melyik diktátor, kormány vagy titkosszolgálat adott megbízást. Az értekezésben elemeztem, hogy az egykori SECURITATE konkrét megbízást is adott a csoportnak, így egészen konkrétan kimondhatjuk, hogy a müncheni Szabad Európa Rádió román adója elleni robbantásos merénylet áldozatai tulajdonképpen egy kelet-európai titkosszolgálat miatt haltak meg.

Mint többször említettem, a C-79-es dosszié sajnálatos módon továbbra sem hozzáférhető. Minden bizonnyal az Alkotmányvédelmi Hivatal irattárában található, és még mindig arra vár, hogy a titokgazda feloldja a titkosítást és betekintést engedélyezzen. A hármas számú hipotézisem csak abban az esetben lesz egyértelműen eldönthető, ha az anyagok teljes egészében kutathatóvá válnak. A rendelkezésemre álló, és az ÁBTL-ben fellelhető kevés számú jelentés, a BStU-nál áttanulmányozott akták, Dr. Varga József ezredes és Szabó Miklós nyugalmazott operatív tisztek tanúvallomásai, valamint a még élő érintettekkel készített interjúk alapján nem jelenthető ki egyértelműen, hogy a magyar állam és a Carlos-csoport között nem volt együttműködés. Gondolok itt elsősorban egy teljesen civil magyar állampolgár, Varga Péter bejelentésére, aki határozottan állította, hogy a magyar állam és nemzetközi terroristák között igenis volt kapcsolat. Ugyanis a kormány *„államközi szerződés alapján, tartózkodási lehetőséget nyújtott arab terroristáknak, és a belügyi szervek sem nyúlhattak hozzájuk”*. Varga Péter ezt az értesülését pedig egy aktív magyar elhárítótisztól, Nagy Jenő rendő századostól szerezte. Az elhárító tiszt pedig részt vett egy továbbképzésen, melynek ezek az információk is a témái között szerepeltek. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy a magyar kormány támogatta is volna a terrorizmust. Az értekezés során arra a megállapításra is jutottam, hogy a magyar állambiztonsági szervek mindent megtettek, az operatív eszközök és módszerek teljes tárházát bevetették annak érdekében, hogy a Sakált és szervezetét a lehetőségekhez mérten a legszorosabb megfigyelés alá vonják, magyarországi tevékenységüket és kapcsolataikat feltérképezzék, illetve korlátozzák, valamint kiszorítsák őket az országból. A kiválasztott operatív célokat és taktikát ráadásul úgy kellett elérniük illetve meghatározniuk niuk, hogy Carlos és csapata ne álljon bosszút Magyarországon vagy külföldön lévő magyar érdekeltségeken, aminek reális lehetősége egyébként fennállt.

Az ügynek természetesen kiemelt politikai jelentősége volt, és a szakmai döntések előtt mindig felső (politikai) vezetői állásfoglalást kellett kérni, illetve az elhárító szakemberek semmit sem tehettek a politika beleegyezése nélkül. *„Az ügynek a kiemelt jellege miatt állandóan tájékoztattuk és informáltuk a vezetőinket. Ennek az ügynek a feldolgozását a minisztérium vezetése szoros és állandó felügyelet alatt tartotta. Az ügyben tett intézkedéseket a minisztériumban a hatáskörrel rendelkező vezetők rendelték el vagy hagyták jóvá”*⁴⁷²

Álláspontom szerint az egység a rá kiszabott feladatokat sikeresen megoldotta. Ezt bizonyítja, hogy a Carlos elleni francia nyomozást irányító Jean-Louis Bruguière vizsgálóbíró⁴⁷³ a büntetőeljárás és a bírósági tárgyalások során egyetlen esetben sem marasztalt el vagy fogalmazott meg vádakot hazánkat illetően terrorista szervezet támogatása miatt.

Végezetül megállapíthatjuk, a disszertációmban álláspontom szerint egyértelműen nem tudtam azt igazolni, hogy a magyar állambiztonsági szervek, a III. Főcsoportfőnökség munkatársai nem működtek együtt Carlos szervezetével, vagy hogy a korabeli magyar kormány terrorizmus támogatásával vádolható lenne. Igaz, ennek ellenkezőjét sem.

5.2 Új tudományos eredmények

A kutatásom kezdetén megfogalmazott és felsorolt kutatási célkitűzéseim és a hipotézisek kutatási eredményekkel történő összevetése alapján az alábbi új tudományos eredményeket értem el:

- 1.) A rendszerező jellegű kutatásom eredményeképpen sikerült a magyar terrorelhárítás történetét, kialakulását és fejlődését feltárni, azt kontextusba helyezni a korszak egyik legismertebb és legmeghatározóbb terrorszervezetének, a Carlos-csoportnak a hazai megjelenésével és itteni működésével. Kutatásaim során elsőként dolgoztam fel és rendszereztem az állambiztonsági és rendőrségi szakmai anyagokat a Carlos-féle terrorszervezettel kapcsolatban. A külföldi titkosszolgálatokkal való kapcsolatait illetően a rendszerezést, elemzést-értékelést tovább bővítettem szakmai személyes interjúk készítésével.
- 2.) A hazai és a külföldi szakmai anyagok elemzésével feltártam és bemutattam a magyar rendőrség különleges szolgálati ágának a kialakulását, fejlesztésének és fejlődésének

⁴⁷² Dr. Varga József ezredes nyugalmazott operatív tiszt tanúkihallgatási jegyzőkönyve.

⁴⁷³ Jean-Louis Bruguière, francia vizsgálóbíró, akit a terror-ellenes nyomozati munkái tettek híressé. A Carlos és terrorszervezete elleni nyomozást ő vezette, emiatt több alkalommal járt Magyarországon is.

történetét. Külön hangsúlyt fektettem az akciószakaszoktól a Komondor Terrorelhárító Szolgálatig a szervezetek működésére, fejlesztésére és fejlődésének bemutatására. A szakterülethez kapcsolódóan olyan alapvető fogalmakat határoztam meg, melyek eddig nem kerültek egzakt módon megfogalmazásra a rendőrség különleges szolgálati ágánál (felszámoló, műszaki felszámoló, speciális terrorelhárító kutyavezető).

- 3.) A széleskörű kutatásom eredményeként megfogalmaztam és kidolgoztam a terrorelhárítás általam elképzelt, egyfajta logikai-funkcionális elméleti modelljét, melyet részletesen be is mutattam az értekezésemben. Az általam felállított és jelen fejezetben bemutatott elméleti rendszer szerint a társadalmi-politikai környezet és az elérni kívánt célok alapvetően határozzák meg, hogy a terrorelhárítás során védelmi, vagy támadó jellegű eszközökről, módszerekről beszélhetünk. A kidolgozott modell kitért arra is, hogy bemutassam ezeket az eszközöket, módszereket, taktikai eljárásokat a terrorelhárítás mindhárom bemutatott gyakorlati szintjén.

5.3 Ajánlások, a kutatási munka gyakorlati hasznosíthatósága

A kutatásomat és annak eredményeit általános jelleggel a Nemzeti Közsolgálati Egyetem BSc, MSc képzésein, továbbá rendészet- és hadtudományi doktori iskolájában, a rendészeti, terrorelhárítási, katonai nemzetbiztonsági, a polgári nemzetbiztonsági szakokon lehet hasznosítani. Ezen túlmenően a nemzetbiztonsági, rendvédelmi, katonai, terrorelhárítási területen a terrorelhárítás területén dolgozó szakemberek tudják az értekezésben feltárt elméleti és gyakorlati tapasztalatokat a mindennapi munkájuk során felhasználni.

Az értekezés eredményeinek konkrét hasznosíthatósága:

- 1.) Az értekezés elkészítése érdekében végzett tudományos kutatásom és annak eredményei álláspontom szerint kellő szakmai alapot nyújthatnak a magyar terrorelhárítás kialakulását, fejlődéstörténetét bemutató és feldolgozó oktatási segédanyag létrehozásához a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Terrorelhárítási tanszékének együttműködésével, melyet a jövő rendészeti szakemberei, ezen belül is terrorelhárító tisztjei használhatnak. Tekintettel arra, hogy korábban magam is ezen a területen dolgoztam, álláspontom szerint az általános szakmai műveltségnek fontos eleme, hogy megismerjük ennek a speciális területnek a kialakulását és fejlődéstörténetét.

2.) Az értekezéssel felhívhatom a szakmai döntéshozók figyelmét arra, hogy a C-79-es akta minősítését újból vizsgálják felül, hogy minél nagyobb számban kutathatóvá váljanak azok a jelentések, megfigyelési eredmények, melyek alapján még világosabb képet kaphatunk Carlos és terrorszervezetének magyarországi vagy Magyarországgal kapcsolatos tevékenységeiről. Mint láthattuk, sok mindent tudunk már (sok dolognak utána jártam magam is), de a teljes igazságot még mindig a minősített C-79-es akta rejti.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Publikációk, tudományos munkák, tanulmányok

1. „Állambiztonsági szervek feladatai a nemzetközi terrorizmus elleni harcban” BM Kiadó Budapest, 1979, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára
2. A nemzetközi tanácskozás jegyzőkönyve, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, BM Kiadó, 1979
3. A nemzetközi terrorizmus politikai és jogi jellegzetességei. Belügyi Szemle 1982/2. szám, Kivonatos közlés a Chechslovakia Kriminallistikájáról, 1981/5. és 6. számból
4. Állambiztonsági értelmező kéziszótár, BM Könyvkiadó, 1970
5. AMBRUS Péter: Az igazi kommandó. URBIS Könyvkiadó Budapest, 2008
6. ARATÓ Krisztina - KOLLER Boglárka: Az európai egység fejlődéstörténete és az EU jelenkori kihívásai, Dialóg Campus kiadó, 2018
7. Az állambiztonsági operatív munka alapjai, II. kötet, BM Könyvkiadó 1970
8. BAKOS Ferenc (szerk.): Idegen szavak és kifejezések szótára, Akadémiai Kiadó Budapest, 2005
9. BALOGH László Levente: Állam és erőszak, Politikatudományi Szemle, 2011
10. BEBESI György: A roszakatag kolosszus bukása. Oroszország története a 19. században 1801-1914. MOSZT Könyvek Pécs, 2011
11. BEKE József – Dr. HEGYES Gabriella: A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon – A C-79-es dosszié, (T)error&Elhárítás 2015/1. szám.
12. BEKE József: A magyar rendőrség különleges szolgálati ágának létrehozása, fejlődésének és működésének története 1973-1990, Rendészet-Tudomány-Aktualitások konferencia kötet Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2020
13. BEKE József: A nemzetközi terrorizmus és Magyarország a hidegháború időszakában PTE BTK szakdolgozat, 2013
14. BEKE József: Támadás a Berni Magyar Nagykövetség ellen., A haza szolgálatában konferencia kötet (Szerkesztette: Baráth Noémi Emőke, Pató Viktória Lilla) Doktoranduszok Országos Szövetsége, Budapest, 2020
15. BELOVICS Ervin – MOLNÁR Gábor Miklós – SINKU Pál: Büntetőjog II., Szerkesztő lektor: Busch Béla, HVG Orac Lap- és könyvkiadó Kft., 2013
16. BERTALAN Dávid: Narkoterrorizmus Mexikóban. A mexikói drogháború és annak egyes rendészeti, katonai vonatkozásai, Hadtudományi Szemle, 13. évfolyam, 2020

17. BLASKÓ Béla – MIKLÓS Irén – SCHUBAUER László: Büntetőjog különös rész II., Rejtjel kiadó, 2010
18. BODA József - FINSZTER Géza - IMRE Miklós - KEREZSI Klára - KOVÁCS Gábor - SALLAI János (2016): A rendészettudományi kutatások elméleti megalapozása és főbb irányai. Államtudományi Műhelytanulmányok, 2016. évi 17. szám, Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem
19. BODA József - REGÉNYI Kund szerkesztésében: A hírszerzés története az ókortól napjainkig, Dialóg Campus Kiadó Budapest, 2019
20. BODA József (főszerkesztő): Rendészettudományi szaklexikon. Dialóg Campus Kiadó, 2019
21. BODA József: A magyar állambiztonsági és nemzetbiztonsági szervek vezetése, irányítása és ellenőrzése 1942–2015 között. In: Hack Péter – Király Eszter – Korinek László – Patyi András: Gályapadból laboratóriumot. Tanulmányok Finszter Géza professzor tiszteletére. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015., a szerző kézírata
22. BODA József: A tudomány az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában, Nemzetbiztonsági Szemle 2014., Különszám I
23. BOZÓKI András – SÜKÖSDI Miklós szerk.: Anarchizmus, Századvég Kiadó 1991
24. CHRISTIÁN László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy a rendészet fogalmainak tisztázása. Iustum Aequum Salutare VI./1., 2010
25. CRENSHAW, Martha: The causes of Terrorism. (Program in Political Science of the City University of New York 1981., George C. Marshall European Center for Security Studies, Program on Terrorism and Security Studies 2011.06.24.-07.29 tanulmánykötet. Garmisch-Partenkirchen, Németország)
26. CSEH Gergő Bendegúz: A Magyarországi Állambiztonsági Szervek intézménytörténeti vázlat. Történeti Hivatal Évkönyve 1999., Alföldi Nyomda, 1999
27. CSEH Gergő Bendegúz: Stasi-iratok – kvázinyilvánosság, Gondolatok az egykori keletnémet állambiztonsági források kezelése kapcsán. Betekintő 2012/2.
28. DÁVID Ferenc: Történeti visszatekintés a magyar titkosszolgálatokra. A nemzetbiztonság elmélete a közszerzői szolgálatban. szerk.: Resperger István, Campus Dialóg kiadó Budapest, 2018
29. DELY Péter - SIMONYI Ottó: Mesterlövészek a rendfenntartásban I., Hadtudományi Szemle, 2016 IX. évfolyam 3. szám
30. DELY Péter - SIMONYI Ottó: Mesterlövészek a rendfenntartásban II., Hadtudományi Szemle, 2017 X. évfolyam 3. szám

31. DOBÁK Imre: Az információgyűjtésről általában. A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. szerk.: Resperger István, Campus Dialóg Kiadó Budapest, 2018
32. DOBÁK Imre: Betekintés az állambiztonság 960-70-es évei nemzetközi technikai kutatás-fejlesztési folyamatainak szerkezetébe. Hadmérnök, VIII. Évfolyam 1. szám - 2013. március
33. Dr. BARTKÓ Róbert: A terrorizmus elleni küzdelem kriminálpolitikai kérdései. Universitas Győr Nonprofit Kft., 2011
34. Dr. SAUL, Ben: Defining terrorism to protect human rights, The University of Sydney, Sydney Law School, Legal Studies Research Paper No. 08/125, 2008. október
35. Dr. WÉBER Gyula rendőr ezredes 1987. november 30-án kelt, 34-439/87 számú jelentése a Nagy ügyről. ÁBTL 1.11.1 45-3/83/1987, 80. doboz
36. FEITL István: Talányos játszmák: Magyarország a KGST erőterében 1949-1974, Napvilág Kiadó, 2016
37. FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián – SZÉLINGER Balázs: Terrorista szervezetek lexikona, Gavriło Principtől Oszama bin Ladenig Maxim Könyvkiadó Szeged, 2003
38. FERWAGNER Péter Ákos – KOMÁR Krisztián: Arafat, Maxim Kiadó Szeged, 2003
39. FINSZTER Géza: Állambiztonság-nemzetbiztonság, Nemzetbiztonsági Szemle, 7. évfolyam (2019) 3. szám
40. FINSZTER Géza: Az alkotmányos jogállam esélyei a terrorizmus elleni küzdelemben. Belügyi Szemle, 2002, 6–7. szám
41. FINSZTER Géza: Rendészettan, Dialóg Campus Kiadó, 2018
42. FISCHER Ferenc: A megosztott világ. A Kelet-Nyugat, Észak-Dél nemzetközi kapcsolatok fő vonásai (1945-1989) IKVA Kiadó Budapest, 1992
43. FOLLAIN, John: Carlos a Sakál, Gulliver Könyvkiadó, 2001
44. GEARSON, John: The nature of modern terrorism. Blackwell Publishing Oxford, UK, 2002
45. GYARMATI György: A Rákosi korszak. Rendszerváltó fordulatok évtizede Magyarországon 1945-1956. Rubicon Kiadó Budapest, 2011
46. GYURKOVICS Györgyi (szerkesztette): Báró Nopcsa Ferenc, A sárkányok magyar királya., Szépmíves Könyvek, 2018
47. HAHNER Péter: A régi rend alkonya XVIII. fejezet, Panem Kiadó Budapest 2006
48. HAMERLI Petra: Az Usztasa Mozgalom terrorakciói és azok megítélése egy usztasa leszármazottjának szemével. A Magyar Hadtudományi Társaság Dél-dunántúli

- Tagozatának 15 éve, szerk.: Dávid Ferenc, Magyar Hadtudományi Társaság Pécs-Budapest, 2020
49. HART Endre: Az orosz katonai magánvállalatok és a Wagner Csoport szerepe, illetve működése, Nemzet és Biztonság, 2018/2. szám
 50. HAUTZINGER Zoltán: A rendészeti kényszerítő eszközök alkalmazásának alapelvei., Tanulmányok a "Határőrség és rendészet" című tudományos konferenciáról tanulmánykötet, 2002
 51. HAUTZINGER Zoltán: Büntetőeljárás a terrorizmus árnyékában. (Szakmai Szemle, A Katonai Biztonsági Hivatal Tudományos Tanácsának kiadványa. 2006/2. szám
 52. HÉRA Gábor - LIGETI György: Az interjúkészítés szabályairól bővebben, Módszertan. Társadalmi jelenségek kutatása. Osiris Tankönyvek. Osiris Kiadó. Budapest, 2006.
 53. HORVÁTH Orsolya: Szolgálati kutyák a rendvédelemben. A múlt, a jelen és a jövő lehetőségei. Magyar Rendészet, 2015/3
 54. International Military and Defense Encyclopedia, Volume 5. Brassey's Inc.,1993
 55. JOBST Ágnes: A Stasi működése Magyarországon. JAFFA Kiadó Budapest, 2015
 56. KAISER Ferenc – TÁLAS Péter: Politikai erőszakformák, Nemzet és Biztonság 212/5-6. szám
 57. KÁRPÁTI András Dániel: Egy ókori kommandó története, Corollarium 1, 2013
 58. KASZNÁR Attila (szerkesztő): Bevezetés a terrorelhárítás alapjaiba Dialóg Campus Kiadó, 2017
 59. KEDVES Imre: A különleges titkosszolgálati eszközök alkalmazásának története, különös tekintettel a 20. századra., ELTE Eötvös kiadó Budapest, 2014
 60. KING, Martin Luther Jr: Erő a szeretethez, Casparus Kiadó, 2015
 61. KIS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, Budapest, 2016
 62. KISS Tibor: A különleges műveleti erők sikeres alkalmazásának kérdései napjaink kihívásainak tükrében. MA Diplomamunka, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Nemzetbiztonsági Intézet Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék, 2017
 63. KISS Tibor: A terrorizmus arculatváltásának hatása a helyszíni reagálóerők felkészítésére, Honvédségi Szemle 2021/5. szám
 64. KISS Zoltán László (2005) A terrorizmus elleni küzdelem szociológiai természetű kihívásai. Hadtudomány, 15. évf., 4. szám
 65. KISS-BENEDEK József: Dzsihadizmus, radikalizmus, terrorizmus. Zrínyi Kiadó, 2016

66. KOPP, Magdalena: Die Terrorjahre: mein Leben an der Seite von Carlos (Terrorévek: az életem Carlos oldalán), Deutsche Verlags-Anstalt, 2007
67. KORINEK László: A terrorizmus – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Korinek László – Lévay Miklós: Kriminológia-Szakkriminológia. CompLex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 2006
68. KORINEK László: A terrorizmus, Belügyi Szemle, 2015/7–8.
69. KOVÁCS Violetta: K9 kommandó. Dog Books Kft, 2011
70. LISZKAI László: CARLOS a Vasfüggöny árnyékában. CT PRESS Kiadó Budapest, 1992
71. LISZKAI László: Carlos szerint a világ. Szemtől szemben a Sakállal, Rebox Kft., 2017
72. Magyar Larousse Enciklopédia 3. Akadémia Kiadó Budapest, 1994
73. MÁRAMAROSI Zoltán - dr. SZŰCS Imre: A terrorizmus kihívásai. Rendészeti Szemle, 1992. 5 szám
74. MARAS Marie-Helen: A terrorizmus elmélete és gyakorlata. Antall József Tudásközpont Budapest, 2016
75. MATTERN, Jean: Szeptember, Jelenkor Kiadó, 2016
76. MÜLLER Rudolf: A politikai rendőrség tájékoztató szolgálata 1945-1962. Történeti Hivatal Évkönyve 2000-2001, szerkesztette Gyarmati György, Történeti Hivatal, 2002
77. NEMERE István: Che Guevara magánélete, Csengőkert Kiadó, 2015
78. NETANJAHU, Benjamin: Harc a terrorizmus ellen. Alexandra Kiadó Pécs, 1995
79. NYITRAI Mihály: Az Európai Unió és a terrorizmus elleni küzdelem, Acta Humana – Emberijogi Közlemények IV. Évfolyam 5. szám, 2016
80. ODZE György: Tűzdráma a fedélzeten. Varsó, 1982, Noran Libro Kiadó, 2020
81. ORBÁN-SCHWARZKOPF Balázs: Merénylet a kolumbiai nagykövet ellen. Betekintő, 2017/3
82. PARÁDI József (szerkesztő): A magyar rendvédelem története, Budapest, 1999
83. PAVESZKA Lajos rendőr alezredes alosztályvezető 45-3/83/1987. számú jelentése ÁBTL.1.11.1. 45-3/83/87, 80. doboz
84. PUSZTAI Ferenc (szerk.): Magyar értelmező kéziszótár, Akadémiai Kiadó Budapest, 2011
85. RAPOPORT, David C.: The fourth wave: September 11 in the history of terrorism. Current History
86. RAPOPORT, David C: The four waves of terror Anthropoetics - The Journal of Generative Anthropology Volume VIII, number 1, Spring/Summer, 2002

87. RÉPÁSI Krisztián: Az „egyetlen kérdés” terrorizmusa, Nemzet és Biztonság, 2011. 7. szám
88. Dr. RESPERGER István: Terrorista szervezetek, módszerek, eljárások. (Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Szakmai Szemle: XVI. évfolyam 2. szám, 2018)
89. Dr. RESPERGER István – TÚRI Viktória: A terrorizmus és az aszimmetrikus hadviselés pszichológiai aspektusai. (Repüléstudományi Közlemények, Különszám 2010)
90. Dr. RESPERGER István: A nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenysége – biztonsági kihívások, kockázatok és fenyegetések. In: A nemzetbiztonság elmélete a közszolgálatban. Szerkesztette: Resperger István, Studia universitatis communia, Dialóg Campus Kiadó, Budapest 2018
91. RÉVAI NAGY Lexikona XVIII. Kötet Tarján – Vár Hasonmás Kiadás Babits Kiadó, 1998
92. RÉVAI NAGY Lexikona, Az ismeretek enciklopédiája, Babits Kiadó, 1996
93. ROMSICS Ignác: Magyarország története a XX. században. Osiris Kiadó Budapest, 2010
94. ROSKA István - GYÖRKE Sándor - KUPPER Béla: A Varsói Szerződés szervezete. Kossuth Kiadó Budapest, 1981
95. RUNCIMAN, Steven: A keresztes hadjáratok története. Osiris Kiadó Budapest, 2002
96. SALLAI János: A magyar rendészet története, Budapest 2019
97. SCHRÖM, Oliver: A Sakál árnyékában. Carlos és a nemzetközi terrorizmus. Kairosz Kiadó Győr, 2004
98. STEVENSON, William: 90 perc Entebbében, Fabula Kiadó Budapest, 1990
99. SZABÓ Miklós: A klasszikus kádárizmus, 1960-1968. Ki volt Kádár? Aquila Kiadó- Rubicon Kiadó Budapest, szerkesztette: Gyarmati György, Litván György, Aczél György, Sipos Levente, 2001
100. TÁLAS Péter : Az oslói/utoyai merénylet margójára, Nemzet és Biztonság, 2011. októberi száma
101. TARJÁN G. Gábor: Karhatalom a huszadik században Magyarországon. Belügyi Szemle 63. évfolyam, 2015/6. szám
102. TÓTH Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945–1990. Betekintő, 2011
103. TÓTH Ferenc vezérőrnagy előadásából részlet a terrorizmusról az 1981. évi XIII. Nemzetközi Kriminálisztikai Szimpóziumon. MNL OL XIX-B-14. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Központi (nem miniszteriális) kormányzati szervek, Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányság II. Csoportfőnökség, 50-30/Szimp-5/1981

104. TOWNSHEND, Charles: A terrorizmus. Magyar Világ Kiadó 2003
105. TÜRK Attila: Hősök vagy terroristák, Anno Kiadó Budapest, 2008
106. VARGA G. Gábor: A MALÉV- sztori., 21. Század Kiadó, 2012
107. VÁRNAI Gyula: A biatorbágyi merénylet. Merénylet a merénylet ellen. Hadtörténelmi Levéltári Kiadványok, paktum Nyomdaipari Társaság Budapest, 2002
108. ZICHERMAN István: Az IRA története, Anno Kiadó Budapest, 2009
109. ZOLCER János: Gorbacsov titkai, Az ember, aki megváltoztatta a világot, Kossuth Kiadó, 2020

2. Hazai jogszabályok, szervezetszabályzó belső normák, szervezeti anyagok

1. 2003. évi III. törvény az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára létrehozásáról 4.§. (1)
2. 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről (Csemegi kódex)
3. 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 192.§.
4. 1978. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 1979.01.01.-1979.06.30. között
5. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1954. éve 2. számú parancsa a szabotázselhárító osztályokra háruló feladatokról. Nyilvántartási szám: 4-8/54.
6. 1950. évi 4. számú törvényerejű rendelet a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről 1-5. §.
7. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (3). bekezdés b.) pontja szerint
8. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről 221. §., (hatályos 1988.12.31.)
9. 1958. évi 20. törvényerejű rendelet a Magyar Népköztársaság és a Német Demokratikus Köztársaság között a polgári, családjogi és bűnügyi jogsegély tárgyában Berlinben az 1957. évi október hó 30. napján aláírt szerződés kihirdetéséről, 3. cikk, (1) bekezdés
10. 1978. évi IV. törvény a Büntető Törvénykönyvről (kihirdetve: 1978.12.31.)

3. Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

1. NATO tagország hírszerző központja telepített konténerének tartalma, hírigény, „TAROKK” fedőnevű ügy, 45/78/10/107/1987., ÁBTL. 2.7.1. III/II-105-107/1-1986.06.03.
2. Paveszka Lajos rendőr alezredes alosztályvezető 45-3/83/1987. számú jelentése ÁBTL.1.11.1. 45-3/83/87, 80. doboz p. 75
3. Dr. Wéber Gyula rendőr ezredes 1987. november 30-án kelt, 34-439/87 számú jelentése a Nagy ügyről. ÁBTL 1.11.1 45-3/83/1987, 80. doboz, p. 82
4. 45-78/10/177/1979. Napi operatív információs jelentés, ÁBTL 2.7.1-III/II-149-177/7-1979.07.31.
5. 45/78/10/201/1979. számú napi operatív jelentés (ÁBTL)
6. 45-78/10/69/1983. számú napi operatív jelentés. Készítette: Vagyóczky Béla ezredes osztályvezető, BM III. Főcsoportfőnökség, Operatív Koordináló, Ellenőrző és Titkársági Osztálya, a jelentés másolata (ÁBTL)
7. 45-78/10/64/1984. számú napi operatív jelentés. Készítette: Vagyóczky Béla ezredes osztályvezető, BM III. Főcsoportfőnökség, Operatív Koordináló, Ellenőrző és Titkársági Osztálya, a jelentés másolata (ÁBTL)
8. 45-78/10/182/1985. számú napi operatív jelentés. Készítette: Vagyóczky Béla ezredes titkárságvezető, Belügyminisztérium Állambiztonsági Miniszterhelyettesi Titkárság, a jelentés másolata (ÁBTL)
9. Napi operatív jelentés. (1986.08.06.) ÁBTL 45-78/10/154/1987
10. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1963. december 5-én kelt 009. számú parancsa ÁBTL -4.2.-10-23/8/1963
11. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1965. június 1-én kelt 021. számú parancsa, ÁBTL -4.2.-10-21/21/1965/1
12. Nemzetközi Kapcsolatok és Tájékoztató Osztály 1965. december 29-én kelt, 10-2307/1965. számú ügyrendje, ÁBTL -4.2.-10-2307/1965/3
13. 1984.01.05-én kelt Napi operatív jelentés, ÁBTL 45/78/10/4/1984.
14. A Magyar Népköztársaság honvédelmi miniszterének és belügyminiszterének 1982. december 3-án kelt 0021. számú együttes parancsa az állam- és közbiztonság területén jelentkező tűzserész feladatok ellátásáról ÁBTL 4.2-13-6-16/1982/1

15. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 4/1983. számú parancsa az állam-, és közbiztonság területén jelentkező tűzszerész feladatok végrehajtásáról, tűzszerész alosztály létrehozásáról, kirendelésének, igénybevételének és együttműködésének rendjéről. ÁBTL.-4.2-10./22/4/1983./1
16. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 28/1982. számú parancsa, a terrorcselekmények megelőzésével, felderítésével, elhárításával kapcsolatos feladatokról. ÁBTL.4.2-10-1-22/28/1982/9

Magyar Nemzeti Levéltár (MNL)

1. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 1954. éve 2. számú parancsa a szabotázselhárító osztályokra háruló feladatokról. Nyilvántartási szám: 4-8/54. HU_MNL_OL_XIX_B_0001_az_0004_0008_1954_0000
2. Részlet Tóth Ferenc vezérőrnagy előadásából a terrorizmusról az 1981. évi XIII. Nemzetközi Kriminálisztikai Szimpóziumon. MNL OL XIX-B-14. - Az államigazgatás felsőbb szervei, Központi (nem miniszteriális) kormányzati szervek, Belügyminisztérium Országos Rendőr-főkapitányság II. Csoportfőnökség, 50-30/Szimp-5/1981.
3. MNL OL M-KS 288. f. 32/b. cs. 1982/121. ö. e. - MSZMP Központi szervei, KB Külügyi Osztály – Másolat
4. 586032/1947 számú Belügyminiszteri Utasítás, Magyar Nemzeti Levéltár, MNL-OL-XIX-B-0001
5. Nógrád Megyei Főügyészség B.10.006/1973. számú vádirata, Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-7
6. Tájékoztató a Balassagyarmaton bekövetkezett rendkívüli esemény főbb tanulságairól. Magyar Nemzeti Levéltár, HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-44-56 oldal
7. Ítélet a Balassagyarmati fegyveres terrorcselekmény ügyében HU MNL-M-KS-288-31/1973-16-öe-57-60 oldal
8. 10-21/16/1973. számú Belügyminiszteri parancs a BM Karhatalom Országos Parancsnokság megszüntetéséről Magyar Nemzeti Levéltár HU MNL OL XIX B 0001
9. 2/1978. (május 2.) számú Belügyminisztérium államtitkári intézkedés a budapesti nemzetközi repülőtéren a terrorcselekmények megelőzésével és elhárításával kapcsolatos feladatokról, Magyar Nemzeti Levéltár HU MNL OL XIX B 0001/1978
10. 3-437/1984. számú véleményezés az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről szóló miniszteri parancs és előterjesztés tervezetéhez. Magyar Nemzeti Levéltár

11. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 15/1984. számú parancsa az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről. 1. és 3. pont. Magyar Nemzeti Levéltár
12. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 15/1984. számú parancsa az akció alegységek létrehozásáról és működésük rendjéről. 4. pont. Magyar Nemzeti Levéltár

Bundesbeauftragter für die Stasi-Unterlagen (BStU)

1. BStU: MFS HA XXII 19990, p. 203-204
2. BStU: MFS HA XII 19687, p. 94
3. BStU: MFS HA XXII 19990_A, p. 000001
4. BStU: MFS HA XXII 19994., p. 35.
5. BStU: MFS HA XXII 19990., p. 406
6. BStU: MFS HA XXII 19192., p.139
7. BStU: MFS HA XII 19664, p. 19
8. BStU: MFS HA XXII 19687, p. 137-178
9. BStU: MFS HA XXII 19687, p. 138
10. BStU: MFS HA XXII 1973, p. 129-132
11. BStU: MFS HA XXII 19658, p. 4

Lengyel Nemzeti Emlékezet Bizottsága

1. A lengyel Nemzeti Emlékezet Bizottsága IPN BU 01304/363 OI-1209; Spis 415 poz.377, p.155

Magyar Televízió Zrt. (MTVA.) archívuma:

1. Panoráma Világpolitikai Magazin: 248, 249, 250, 252. részek,
2. A HÉT: XXV évfolyam 42. adása

4. Internetes források

1. Staatsschutzsenat verurteilt Andrea Martina Klump wegen Beihilfe zum versuchten Mord an jüdischen Auswanderern <https://oberlandesgericht-stuttgart.justiz->

- bw.de/pb/,Lde/8976125/?LISTPAGE=8976116. Oberlandesgericht Stuttgart, 2004. szeptember 28., (letöltve 2013.03.09.)
2. A szervezetről és a hozzá kapcsolható terrortámadásokról bővebben: https://mandiner.hu/cikk/20100927_vadat_emeltek_budahazy_es_a_magyarok_nyilaiellen (letöltve: 2021.09.08.)
 3. A Teréz körúti robbantás 2016. szeptember 24-én 22 óra 36 perckor történt Budapesten <http://www.police.hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/zsarumagazin/a-hosok-visszatertek-0> (letöltve: 2021.08.02.)
 4. 1989. február 17-én, Budapesten az Astoria és a Deák tér között közlekedő metrószerelvényben házi készítésű robbanószerkezet robbant <https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/politikai-robbantasok-elevules-elott-3980135/> (letöltve: 2021.08.02.)
 5. CSEH Gergő Bendegúz: Stasi-iratok - kvázinyilvánosság, Gondolatok az egykori keletnémet állambiztonsági források kezelése kapcsán. Betekintő 2012/2. file:///C:/Users/Jozsef.Beke/Downloads/2012_2_cseh.pdf (letöltve: 2018.03.19.)
 6. Carlos csoport felépítésére, illetve kapcsolatrendszerére vonatkoznak, és a Hamvas Intézet honlapján http://www.hamvasintezet.hu/uploads/assets/files/BU_0_1304_363.pdf (letöltve: 2018.11.10.)
 7. Petresevics András életrajza https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:956908,ELETRAJZ (letöltve: 2022.01.25.)
 8. Dr. NYITRAI Endre: A titkos információgyűjtés és a titkos adatszerzés alkalmazása során elmerülő kérdések. <https://ujbtk.hu/dr-nyitrai-endre-a-titkos-informaciogyujtes-es-a-titkos-adatszerzes-alkalmazasa-soran-felmerulo-kerdesek/> (letöltve: 2022.02.08.)
 9. GANOR Boaz: Defining Terrorism – Is One Man’s Terrorist Another Man’s Freedom Fighter? (Mégfogalmazni a terrorizmust – Aki az egyik embernek terrorista, a másinak szabadságharcos?) <https://www.ict.org.il/Article/1123/Defining-Terrorism-Is-One-Mans-Terrorist-Another-Mans-Freedom-Fighter#gsc.tab=0> (letöltve: 2019.05.22.)
 10. Vass György: Egységes meghatározás a terrorizmusra. (Hadtudományi szemle 2009. 4. szám)

11. Az amerikai tengerészgyalogosok elleni 1983-as bejruti robbantásos merényletről bővebben:https://mult-kor.hu/20140724_rosszul_sult_el_a_cia_titkos_bejruti_haboruja (letöltve: 2022.01.12.)
12. KŐSZEGVÁRI Tibor: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai feladatai. <http://www.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2002/1/z-01/chapter1.html> (letöltve: 2019.03.10.)
13. RADA Mátyás - VAJDA Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-es csapdája. Külügyi Szemle 2010/1. szám p. 149., https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2010_01_A_terrorizmus_elleni_kezd.pdf (letöltve: 2020.10.21.)
14. George W. Bush 2001 és 2009 között az Amerikai Egyesült Államok 43. elnöke volt. <https://georgewbush.com/>
15. NATO (North Atlantic Treaty Organization - Észak-Atlanti Szerződés) 5. cikk. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm?selectedLocale=hu (letöltve: 2022.01.09.)
16. JONES Seth G., és LIBICKI Martin C. 2008-ban publikálták How Terrorist Groups End. Published 2008 by the RAND Corporation. file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Downloads/RAND_MG741-1.pdf (letöltve: 2021.12.19.)
17. How Terrorist Groups End Implications for Countering al Qaeda https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_briefs/2008/RAND_RB9351.pdf (letöltve: 2021.12.19.)
18. WEIMANN, Gabriel: www.terror.net: How Modern Terrorism Uses The Internet (Hogyan használja a modern terrorizmus az internetet). United States Institute Of Peace, Washington, D.C. 2004 <https://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf> (letöltve: 2021.12.10.)
19. NAGY Katalin - MEZEI József: Nemzetközi kitekintés a terrorelhárítás területén folytatott biztonságtudatosítási programokba., Nemzetbiztonsági Szemle 8. évfolyam, 2. szám. http://real.mtak.hu/118095/1/WEB---NSZ_2020_2-4_NagyKMezei_50-65.pdf (letöltve: 2021.12.12.)
20. NÁNDORI Nikoletta Petra: HUMINT – Gondolatok az emberi tényező szerepéről a 21. századi titkosszolgálati munkában, Nemzetbiztonsági Szemle 7. évfolyam 4. szám, 96. oldal http://real.mtak.hu/111501/1/WEB---NSZ_2019_4-8_Nandori_96-104.pdf (letöltve: 2022.01.10.)

21. DOBÁK Imre: Technikai típusú információgyűjtés a változó biztonsági kihívások tükrében. Hadmérnök XII. évfolyam 2. szám. 2017. június http://hadmernok.hu/172_19_dobak.pdf (letöltve: 2022.01.14.)
22. TÓTH Tivadar: Katonai szervezetek és a nyílt forrású információgyűjtés., Repüléstudományi közlemények 13. évfolyam 33. szám 80. oldal, https://epa.oszk.hu/02600/02694/00030/pdf/EPA02694_rtk_2001_02_065-086.pdf (letöltve: 2022.01.10.)
23. Az utas-adat (PNR, Passenger Name Record) nyilvántartásról http://tibek.gov.hu/download/1/ff/a2000/HU%20PIU_.pdf (letöltve: 2022.01.10.)
24. Dr. VIDA Csaba: A hírszerző elemző-értékelő munka alapjai, Felderítő Szemle 2013. év 3. szám, 90. oldal http://real.mtak.hu/14875/13/jav_real_2013-3.pdf (letöltve: 2022.01.12.)
25. Képes Krónika: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/a-magyarsag-kezikonyve-2/kepzmuveszet-124C/a-gotika-festeszete-12AA/a-kepes-kronika-12B0/> (letöltve: 2022.01.21.)
26. Antonio BONFINI: (Ascoli, Olaszország 1434? – Buda, 1503): olasz humanista történetíró. <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/b-74700/bonfini-antonio-74D05/> (letöltve: 2022.01.21.)
27. Szabó Károly: A magyarok viselt dolgairól az ősidőktől MCCCXXX. évig, (A Képes krónika fordítása 1867.) <https://www.scribd.com/document/454417396/Mark-kronikaja-a-magyarok-viselt-dolgairol> (letöltve: 2022.01.10)
28. RADA Mátyás – VAJDA Viktor: A terrorizmus elleni küzdelem, avagy a 22-es csapdája. Külügyi Szemle 2010/1. szám https://kki.hu/assets/upload/Kulugyi_Szemle_2010_01_A_terrorizmus_elleni_kezd.pdf (letöltve: 2020.10.21)
29. PAP András László: Privatizált közfeladatok. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/privatizalt-kozfeladatok> (letöltve: 2021.09.27.)
30. Dr. BAKÓ József: Jogalkalmazási problémák egyes dogmatikai normák és a „nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege” alkotmányos alapelvek találkozása tükrében. <https://ujbtk.hu/dr-bako-jozsef-jogalkalmazasi-problemak-egy-es-dogmatikai-normak-es-a-nullum-crimen-sine-lege-nulla-poena-sine-lege-alkotmanyos-alapelvek-talalkozasa-tukre/> (letöltve: 2022.01.17.)

31. Csemegi Károly életrajza <https://dti.ogyk.hu/hu/component/k2/item/301-csemegi-karoly> (letöltve: 2021.12.10.)
32. 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről (Csemegi kódex) <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87800005.TV> (letöltve: 2021.12.10.)
33. A leghíresebb Magyarországi gépeltérítési ügyekről https://index.hu/tudomany/tortenelem/2016/11/26/repulogep_geprablas_elterites_magyarorszag/. (letöltve: 2021.12.10.)
34. 1961. évi V. törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 192. §. <https://www.jogiportal.hu/index.php?id=qko4y25brxtctd8vw&state=19790414&menu=view> (letöltve: 2021.2.09.)
35. 1978. évi IV. Törvény a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről 1979.01.01.-1979.06.30. közötti állapot <https://jogiportal.hu/index.php?id=t2td12q06p9uul4b2&state=19951228&menu=view> (letöltve: 2022.01.10.)
36. 1978. évi IV. törvény a Büntető törvénykönyvről. 261. §. (1)., 2001.12.31-i állapot. <https://jogiportal.hu/index.php?id=t2td12q06p9uul4b2&state=19951228&menu=view> (letöltve: 2022.01.10.)
37. A hippi mozgalomról bővebben: Múlt-Kor történelmi portál: 10 érdekesség a hippi mozgalomról. <https://mult-kor.hu/10-erdekesség-a-hippi-mozgalomrol-20150805> (letöltve: 2021.10.10.)
38. FORGÁCS Balázs: Mao Ce-tung, Állam és Katona 2017/6. szám, http://real.mtak.hu/63247/7/196_Forgacs_nke_204_6_2017_allam_es_katona.original.pdf (letöltve: 2021.10.12.)
39. KOVÁCS Örs: Az 1968-as májusi diákmozgalom és de Gaulle bukásának külpolitikai összefüggései. (PhD értekezés, 2013) http://btk.ppke.hu/uploads/articles/7429/file/Kov%C3%A1cs%20%C3%96rs_disszert%C3%A1ci%C3%B3.pdf (letöltve: 2019.01.16.)
40. Diáklázadásokat hozott 68 májusa <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=20531> (letöltve: 2019.01.16.)
41. A Der Spiegel című német lap 2009. november 18-i számában leplezte le, hogy a Benno Ohnesorgot halálosan megsebesítő rendőr, Karl-Heinz Kurras a keletnémet titkosszolgálat, a STASI ügynöke volt: Der Fall Kurras: Ein schuss der Deutschland verändert.

- http://einestages.spiegel.de/static/topicalbumbackground/4181/ein_schuss_der_deutschl_and_veraendert.html) (letöltve: 2013.03.01.)
42. BOGNÁR Károly: A hidegháború megszűnésének főbb okai és körülményei, *Hadtudomány*, X. évfolyam 4. szám, https://www.mhht.eu/hadtudomany/2000/4_3.html (letöltve: 2022.01.21.)
 43. BEBESI György - LENGYEL Gábor: A gorbacsovi külpolitika és a Szovjet Birodalom elvesztése, *Ponthes Tanulmányok* 2020/3 szám 178. oldal <file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Downloads/6358.pdf> (letöltve: 2022.02.06.)
 44. Nem volt általános az amnesztia 1963-ban <https://mult-kor.hu/cikk.php?id=38627> (letöltve: 2019.01.16.)
 45. BARÁTH Magdolna: A politikai rendőrség újjászervezése 1956 után, *Történelmi Szemle* https://tti.abtk.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz2008-4/535-563_barath.pdf (letöltve: 2022.01.12.)
 46. EHRENBARGER Róbert: A BM III/V. Csoportfőnökség szervezettörténete 1962–1971 között., *Betekintő* 2017. évi 3. szám. https://betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2017_3_ehrenberger.pdf (letöltve: 2022.01.10.)
 47. FORRÓ János: A Kádár-rendszer rendvédelmi szervezetei a BM Karhatalom és a Készenléti Rendőri Ezred, *Rendvédelem-történeti Füzetek* 20. évfolyam 23. szám, http://epa.oszk.hu/02100/02176/00009/pdf/RTF_23_036-059.pdf (letöltve: 2021.03.04.)
 48. TAKÁCS Tibor: Az ipariszabotázs-elhárítás szervezete 1956 és 1962 között, *Betekintő* 2012/1. szám file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Desktop/PHD/Doktori%20%C3%A9rtekez%C3%A9s/2012_1_takacs%20SZABOT%C3%81ZS.pdf (letöltve: 2020.09.14.)
 49. PAPP István: A Politikai Nyomozó Főosztály Mezőgazdasági (Szabotázs-) Elhárító Osztályának szervezettörténete, 1956–1962, *Betekintő* 2010/3. szám, file:///C:/Users/J%C3%B3ska/Desktop/PHD/Doktori%20%C3%A9rtekez%C3%A9s/2010_3_papp%20SZABOT%C3%81ZS.pdf (letöltve: 2020.09.14.)
 50. 1950. évi 4. számú törvényerejű rendelet a tervgazdálkodás büntetőjogi védelméről 1-5. §. <http://www.jogiportal.hu/index.php?id=aw5rm261164d8qe5t&state=19900331&menu=view> (letöltve: 2022.02.03.)
 51. KRAHULCSÁN Zsolt: A politikai rendőrség pártszervezeteinek szerepe a büntetőpolitika érvényesítésében, 1959–1960, *Betekintő* 2011/2. szám,

https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2011_2_krahulcsan_0.pdf
(letöltve: 2022.02.08)

52. A Global Terrorism Database (Globális Terrorizmus Adatbázis) honlap https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=®ion=12®ion=2®ion=7®ion=4®ion=9®ion=10®ion=1®ion=3®ion=6®ion=5®ion=11®ion=8&asmSelect0=&asmSelect1=&ctp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max= (letöltve: 2022.02.14.)
53. A Global Terrorism Database (Globális Terrorizmus Adatbázis) honlap https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?expanded=no&casualties_type=b&casualties_max=&start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&ctp2=all&success=yes®ion=9&ob=GTDID&od=desc&page=1&count=100#results-table (letöltve: 2022.02.14.)
54. A Global Terrorism Database (Globális Terrorizmus Adatbázis) honlap https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=®ion=8&asmSelect0=&asmSelect1=&ctp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max= (letöltve: 2022.02.14.)
55. A Global Terrorism Database (Globális Terrorizmus Adatbázis) honlap https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?start_yearonly=1970&end_yearonly=1989&start_year=&start_month=&start_day=&end_year=&end_month=&end_day=&country=90&asmSelect1=&ctp2=all&success=yes&casualties_type=b&casualties_max= (letöltve: 2022.02.14.)
56. TARJÁN M. Tamás: Matuska Szilveszter felrobbantja a biatorbágyi viaduktot, (Rubicon online) <https://rubicon.hu/kalendarium/1931-szeptember-13-matuska-szilveszter-felrobbantja-a-biatorbagencyi-viaduktot> (letöltve: 2022.02.02.)
57. DOKTOR Elek AVH-s alhadnagyról az ÁBTL archontológia adatbázisában nem találtam adatot https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:6::CALL_SEARCH:NO:RP,6:P6_KE_YWORD:doktor%20elek (letöltve: 2022.01.31.)
58. Múlt-Kor történelmi magazin: https://mult-kor.hu/20070420_gepelterites_1956ban (letöltve: 2022.01.31.)
59. KISS András: Terrorfenyegetés Magyarországon a 80-as években., Politika, 15. évfolyam (2015) 5. szám,

https://archivnet.hu/politika/terrorfenyegetes_magyarorszagon_a_80as_evekben.html

(letöltve: 2022.01.19.)

60. Hezbollah - libanoni, síita politikai és félkatonai szervezet, melynek besorolása napjainkban is viták tárgyát képezi, hogy terrorista szervezetről, vagy törvényes pártról van-e szó. Az EU terrorszervezetként tartja nyilván. A szervezetről bővebben: <https://hezbollah.org/> (letöltve: 2022. 02.17.)
61. ROSTOVÁNYI Zsolt: Irak: az iszlám és a politikai hatalom viszonya. http://www.grotius.hu/doc/pub/SJOTNF/2010_120_rostovanyi_zsolt_irak.pdf (letöltve: 2022.02.14.)
62. Tupac Amaru Forradalmi Mozgalom – perui szélsőbaloldali terrorszervezet, melynek legfőbb célpontjai elsősorban amerikai nagyvállalatok voltak, de számlájára írhatók ezen kívül gyilkosságok, emberrablások, bankrablások és bombamerényletek is. <https://www.latin-amerika.hu/index.php/hirek-uj/erdekes-uj/520-mrta> (letöltve: 2022.01.31.)
63. Mitteldeutsche Zeitung 2003.03.05., <https://www.mz.de/deutschland-und-welt/politik/portrat-johannes-weinrich-3051263> (letöltve: 2022.02.10.)
64. Mitteldeutsche Zeitung 2003.03.05., <https://www.mz.de/deutschland-und-welt/politik/portrat-johannes-weinrich-3051263> (letöltve: 2022.02.10.)
65. Cobra Einsatzkommando – Kobra Bevetési Egység - az osztrák rendőrség (korábban csendőrség) terrorelhárító különleges alakulata. Az egység működéséről, felépítéséről és történetéről bővebben: <https://www.bmi.gv.at/207/> (letöltve: 2022.02.11.)
66. Moamer al-Kadhafi (1942 – 2011) – líbiai diktátor, http://www.afrikatanulmanyok.hu/htmls/moamer_kadhafi.html (letöltve: 2022.02.11.)
67. Bruno Kreisky (1911 – 1990) osztrák szociáldemokrata politikus. https://www.parlament.gv.at/WWER/PAD_00969/index.shtml (letöltve: 2022.01.22.)
68. Rédei Miklós vezérőrnagy, a II. Csoportfőnökség vezetője, illetve a III. Főcsoportfőnökség helyettes vezetője 1977-1988 között, nyugdíjazásáig. https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13:::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:956795,ELETRAJZ (letöltve: 2020.09.12.)
69. TARJÁN M. Tamás: 1994. augusztus 14. Carlos, a Sakál elfogása in: Rubiconline http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1994_augusztus_14_carlos_a_sakal_elfogasa (letöltve: 2015.05.20.)
70. HANKISS Ágnes: Terrorista hálózatok – A C-79-es dosszié., (T)error&Elhárítás, 2017./4. szám,

- http://tek.gov.hu/tt_pdf/6.%20%C3%A9vfolyam%204.%20sz%C3%A1m.pdf (letöltve: 2017.08.12)
71. Karasz Lajos: 1974-1982 között állambiztonsági miniszter-helyettes, III. főcsoportfőnök
https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13:::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:24459,ELETRAJZ (letöltve: 2020.09.14.)
72. Harangozó Szilveszter altábornagy (1929- 1989) A III. Főcsoportfőnökség helyettes vezetője
https://www.abtl.hu/ords/archontologia/f?p=108:13:::NO:13:P13_OBJECT_ID,P13_OBJECT_TYPE:24203,ELETRAJZ (letöltve: 2020.08.17.)
73. Carlos: Hogy jól élhessek, néha gyilkolnom kell in: Ujszo.com, 2002. július 12.
(<http://uj szo.com/cimkek/kitekinto/2002/07/12/carlos-hogy-jol-elhessek-neha-gyilkolnom-kell>) (letöltve: 2015.05.20.)
74. Carlos, a Sakál: szép emlékeim vannak Romániáról in Új Magyar Szó, 2010. január 7.
http://kitekinto.hu/karpat-medence/2010/01/07/carlos_a_sakal_szep_emlekeim_vannak_romaniarol/ (letöltve: 2015.05.20.)
75. Ó Pál: A krónikás terrorista in Beszélő online Évfolyam 6, Szám 6,
<http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-kronikas-terrorista> (letöltve: 2015.05.19.)
76. BEKE József – Dr. HEGYES Gabriella: A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon – A C-79-es dosszié, (T)error&Elhárítás 2015/1. szám.
https://epa.oszk.hu/02900/02932/00007/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2015_1_01.pdf (letöltve: 2020.12.19.)
77. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 2. pont
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)
78. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 13. pont
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)
79. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 14. pont
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)

80. A Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 26/1979. számú Parancsa a BM III. (Állambiztonsági) Főcsoportfőnökség Ügyrendjéről 15. pont
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_22_26_1979.pdf (letöltve: 2018.07.23.)
81. A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0010/1970. számú parancsa, Az operatív figyelés és környezettanulmányozás alkalmazásának szabályozásáról 2.pont.
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_10_1970.pdf (letöltve: 2021.09.10.)
82. 50-684/1972 számú utasítás a Készenléti Rendőri Ezrend Ügyrendjéről (1972. november 28.) 4. oldal, ÁBTL parancsok gyűjteménye:
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/50-684_1972.pdf (letöltve: 2019.10.21.)
83. 50-570/1976. számú utasítás a Belügyminisztérium Forradalmi Készenléti Rendőri Ezred ügyrendje, ÁBTL parancsok gyűjteménye
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/50-570_1976.pdf (letöltve: 2020.07.24.)
84. 10-21/2/1968. számon nyilvántartott, a Magyar Népköztársaság belügyminiszterének 2/1968. (02.06.) parancsa alapján, a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról 69-79. oldal, ÁBTL parancsok gyűjteménye:
https://abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2_1968.pdf (letöltve: 2022.01.12.)
85. Pest Megyei Hírlap, 1991. május (35. évfolyam, 101-126. szám)
https://library.hungaricana.hu/hu/view/PestMegyeiHirlap_1991_05/?pg=271&layout=s
(letöltve: 2022.02.08.)
86. VILÁ, Carles: Multiple and Ancient Origins of the Domestic Dog, (A házasított kutya sokrétű és ősi eredete) <https://www.science.org/doi/10.1126/science.276.5319.1687>
(letöltve: 2022.02.10.)
87. ORBÁN-SCHWARZKOPF Balázs: Fegyver és drog a 80-as években. Szemelvények a fegyver- és kábítószerkereskedelem, valamint a terrorizmus kutatható állambiztonsági irataiból. Betekintő 2017/4. száma https://www.betekinto.hu/sites/default/files/betekinto-szamok/2017_4_orban_schwarzkopf_0.pdf (letöltve: 2019.09.18.)
88. https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2016_01/20160817_160106-mc0472-1-final.pdf (letöltve: 2022.05.13.)

89. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/tesat_2021_0.pdf
(letöltve: 2022.05.13.)
90. EU Terrorism Situation and Trend Report 2018 (TE-SAT), European Union Agency for Law Enforcement Cooperation 2018, EUROPOL
<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2018-tesat-2018> (letöltve: 2019.05.22.)
91. Staatsschutzsenat verurteilt Andrea Martina Klump wegen Beihilfe zum versuchten Mord an jüdischen Auswanderern. Oberlandesgericht Stuttgart, 2004. szeptember 28.
<https://oberlandesgericht-stuttgart.justiz-bw.de/pb/,Lde/8976125/?LISTPAGE=8976116>
(letöltve: 2013.09.09.)
92. Robbantásos merényletek Magyarországon: <https://index.hu/bulvar/merenyletkr/>
(letöltve: 2022.02.19.)
https://index.hu/tudomany/tortenelem/2015/12/23/ferihegyi_robbantas_24_eve/
(letöltve: 2022.02.19.)

A SZERZŐ TÉMÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

1. Beke József – Dr. Hegyes Gabriella: A terrorelhárítás kezdetei Magyarországon - A C-79-es dosszié, (T)error&Elhárítás, 2015/1. szám
2. Beke József: Szándékos kiszivárogtatás, vagy megmagyarázhatatlan szakmai hiba? Varga Győző Péter bejelentése. Ügyészek Lapja, 2021/4.
3. Beke József: A keletnémet Állambiztonsági Minisztérium megalapítása, és együttműködése a magyar állam-biztonsági szolgálatokkal 1945-1990, Nemzetbiztonsági Szemle 7. évfolyam 4. szám, 2019
4. Beke József: A magyar rendőrség különleges szolgálati ágának létrehozása, fejlődésének és működésének története 1973-1990), Rendészet – Tudomány - Aktualitások, konferenciakötet, RDI, 2020
5. Beke József: A berni Magyar Nagykövetség elleni támadás. 1958. augusztus 16., A Haza Szolgálatában Konferencia kötet: DOSZ RDI, 2021
6. Beke József: A terrorizmus fajtái, fogalmi problematikája, Rendészet-Tudomány-Aktualitások Konferencia kötet: DOSZ RDI, 2019
7. Beke József: The impact of the Balassagyarmat hostage-taking incident on the establishment of the special service branch of the Hungarian police. Büntetőjogi Szemle (lektorálva, megjelenésre vár)
8. Beke József: The system and forms of cooperation between the Hungarian and East German state security services in the Carlos case. Belügyi Szemle/Nemzetközi Rendészeti Figyelő (lektorálva, megjelenésre vár)